

**Vlada Crne Gore
Ministarstvo evropskih poslova**

Podgorica, 16. januar 2023.

PREDLOG

PLATFORMA

**za učešće crnogorske delegacije na XII sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje,
koji će se održati u Briselu, u hibridnom formatu, 25. I 2023. godine**

I Uvod

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane i Republike Crne Gore s druge strane (u daljem tekstu: SSP), potpisan je 15. X 2007, a stupio na snagu 1. V 2010. okončanjem procesa ratifikacije. Kako bi se omogućila primjena SSP-a, formirana su stalna tijela Crne Gore i EU: Savjet za stabilizaciju i pridruživanje, koji čine predstavnici Vlade i visoki predstavnici Evropske komisije i Evropskog savjeta; Odbor za stabilizaciju i pridruživanje; sedam pododbora i Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje EU i Crne Gore.

Odbor za stabilizaciju i pridruživanje je radno tijelo koje pomaže u radu Savjetu za stabilizaciju i pridruživanje. Čine ga predstavnici Evropskog savjeta i Evropske komisije, s jedne, i predstavnici Vlade Crne Gore s druge strane. Odbor predstavlja ključno tijelo koje se bavi sprovođenjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. U cilju efikasnijeg obavljanja povjerene funkcije, Odbor za stabilizaciju i pridruživanje osnovao je sedam pododbora, s jasnim zaduženjima za praćenje i konsultacije u specifičnim oblastima, kao i Posebnu grupu za reformu javne uprave, koja se bavi pitanjima reforme državne administracije, u kontekstu procesa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. U okviru pododbora razmatraju se tehnička i ekspertska pitanja i pripremaju odluke i preporuke za rješavanje eventualnih sporova iz tumačenja i/ili primjene SSP. Sastanci Odbora se održavaju jednom godišnje, po pravilu na samom kraju ili početku kalendarske godine.

II Učešće crnogorske delegacije na XII sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, 25. I 2023.

XII sastanak Odbora za stabilizaciju i pridruživanje održaće se u Briselu 25. I 2023. Sastankom će, s crnogorske strane, ko-predsjedavati koordinatorka radom Ministarstva evropskih poslova Ana Novaković Đurović, a u ime Evropske komisije šef Jedinice D2 za Crnu Goru i Srbiju u Generalnom Direktoratu za susjedstvo i pregovore o proširenju Majkl Miler. Sastanak se održava u kontekstu kontinuiranog i redovnog dijaloga sa Evropskom unijom. Na XII sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje EU – Crna Gora biće razmotreni rezultati aktivnosti s prethodno održanih zajedničkih sektorskih pododborna, na kojima je detaljno razmatrano stanje i napredak ostvaren u usklađivanju s pravnom tekovinom EU, kao i operativni zaključci, koji se odnose na napredak koji je Crna Gora ostvarila na planu institucionalnih, zakonodavnih, političkih i ekonomskih reformi, uz projekciju planiranih aktivnosti. Tokom 2022, održane su sve redovne godišnje sjednice sedam pododborna, kao i dva sastanka Posebne grupe za reformu javne uprave (jedan redovni sastanak i jedan *follow-up* sastanak).

U skladu s očekivanom agendom, na sastanku će biti diskutovana pitanja iz sljedećih oblasti:

1. Politički kriterijumi i reforma javne uprave
2. Pravda, sloboda i bezbjednost
3. Ekonomsko upravljanje, finansijska pitanja i statistika
4. Unutrašnje tržište i konkurencija
5. Trgovina, industrija, carine i porezi
6. Saobraćaj, životna sredina, energetika i regionalni razvoj
7. Poljoprivreda i ribarstvo (uključujući bezbjednost hrane)
8. Inovacije, ljudski resursi, informaciono društvo i socijalna politika

U skladu sa očekivanom agendom sastanka Ministarstvo evropskih poslova je iniciralo izradu Priloga za XII sastanak Odbora za stabilizaciju i pridruživanje na našem i engleskom jeziku, koji je rađen u okviru novouspostavljene nacionalne pregovaračke strukture. Inicijalna verzija Priloga, koja čini sastavni dio ove Platforme, predstavlja proizvod pojedinačno dostavljenih priloga državnih institucija Crne Gore, dok će engleska verzija teksta biti prilagođena i poslata najkasnije do 19. januara 2023.

III Značaj učešća crnogorske delegacije na XII sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, 25. I 2023.

Učešće Delegacije Crne Gore na XII sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, koji će se održati u Briselu 25. I 2023, biće prilika za dalju promociju napretka i rezultata Crne Gore u procesu evropske integracije, isticanja jasnog spoljnopolitičkog oprijedjeljenja i sagledavanje ukupnih rezultata koje je Crna Gora postigla u pristupnom procesu u prethodnoj godini, kao i utvrđivanja prioriteta sa evropske agende za naredni period.

IV Sastav delegacije

Delegaciju će predvoditi koordinatorka radom Ministarstva evropskih poslova Ana Novaković Đurović, a pored koordinatorke ispred Ministarstva evropskih poslova prisustvovala državna sekretarka Milena Žižić i načelnik u Direkciji za politička pitanja EU i šef Radne grupe za poglavlje 24 Miloš Radonjić. Takođe, u delegaciji će biti i predstavnici pregovaračke strukture:

- Bojan Božović, državni sekretar u Ministarstvu pravde i šef RG za poglavlje 23;
- Marija Hajduković, generalna direktorica Direktorata za strateško planiranje u javnoj upravi, međunarodnu saradnju i IPA projekte u Ministarstvu javne uprave;
- Jelena Jovetić, generalna direktorica Direktorata za politiku javnih nabavki u Ministarstvu finansija i šefica RG za poglavlje 5;
- Edina Dešić, državna sekretarka u Ministarstvu rada i socijalnog staranja i šefica RG za poglavlja 2 i 19;
- Marko Vukašinić, načelnik u Ministarstvu prosvjete;
- Danko Dragović, generalni direktor u Ministarstvu finansija;
- Miroslav Cimbalević, generalni direktor Direktorata za poljoprivredu u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede;
- Zorka Prljević, pomoćnica direktora Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;
- Katarina Burzanović, generalna direktorica Direktorata za ribarstvo u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede;
- Milan Gazdić, direktor Agencije za zaštitu životne sredine i šef RG za poglavlje 27;
- Kemal Grbović, v.d. generalnog direktora za ekologiju i klimatske promjene u Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i
- Jovana Krunić, v.d. generalne direktorice u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma;
- Aida Slagić-Ceković, načelnica u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma;
- Maja Jokanović, načelnica u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma;
- Biljana Peranović, generalna direktorica u Ministarstvu finansija;
- Jelena Velimirović, načelnica u Ministarstvu finansija;
- Lidija Šečković, samostalna savjetnica I u Upravi prihoda i carina;
- Omer Cikotić, koordinator Odsjeka za direktne poreze i poresku politiku u Ministarstvu finansija;
- Miloš Radulović, samostalni savjetnik I u Ministarstvu finansija;
- Stojanka Milošević, načelnica u Upravi prihoda i carina;
- Tatjana Vujsić, v.d. pomoćnica direktora Uprave prihoda i carina;
- Marijeta Barjaktarović, v.d. generalne direktorice za inovacije i tehnološki razvoj u Ministarstvu nauke;

- Milena Milonjić, v.d. generalne direktorice za naučnoistraživačku djelatnost u Ministarstvu nauke;
- Ružica Mišković, načelnica u Ministarstvu javne uprave i šefica RG za poglavlje 10.

Crnogorsku delegaciju čine i sljedeći predstavnici Generalnog sekretarijata Vlade: Draško Lončar, samostalni savjetnik u Sektoru za informisanje javnosti o EU i procesu pristupanja EU, Bojana Ćupić, fotograf i Nenad Kalezić, kamerman.

Troškove putovanja, smještaja i dnevnica članova delegacije snose ministarstva iz kojih dolaze članovi delegacije, a troškove putovanja, smještaja i dnevnica predstavnika Generalnog sekretarijata Vlade snosi Generalni sekretarijat Vlade.

Imajući u vidu da se sastanak organizuje u hibridnom formatu predstavnici određenih crnogorskih institucija učestvovaće putem video linka.

Vlada Crne Gore
Ministarstvo evropskih poslova

PRILOG ZA XII SASTANAK ODBORA ZA STABILIZACIJU I PRIDRUŽIVANJE

Podgorica, januar 2023.

SADRŽAJ

POLITIČKI KRITERIJUMI I REFORMA JAVNE UPRAVE	7
PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST	24
EKONOMSKO UPRAVLJANJE, FINANSIJSKA PITANJA I STATISTIKA	57
UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE I KONKURENCIJA	66
TRGOVINA, INDUSTRIJA, CARINE I POREZI	72
SAOBRAĆAJ, ŽIVOTNA SREDINA, ENERGETIKA I REGIONALNI RAZVOJ	89
POLJOPRIVREDA I RIBARSTVO (UKLJUČUJUĆI BEZBJEDNOST HRANE)	106
INOVACIJE, LJUDSKI RESURSI, INFORMATIČKO DRUŠTVO, SOCIJALNA POLITIKA	110

POLITIČKI KRITERIJUMI I REFORMA JAVNE UPRAVE

- **Demokratija, regionalna pitanja i međunarodne obaveze**

Demokratija

Izbori

U periodu od 2. VIII 2022. do 31. XII 2022. Državna izborna komisija (DIK) održala je 34 sjednice. Na sjednicama je donijeto 28 mišljenja i konstatovane dvije popune upražnjenih poslaničkih mjesta. U navedenom periodu, DIK je postupala po 51 prigovoru. Pet prigovora je odbačeno iz procesnih razloga, 29 odbijeno kao neosnovani, 16 usvojena u cjelosti i jedan djelimično usvojen. Na rješenja Državne izborne komisije izjavljene su 23 žalbe Ustavnom sudu Crne Gore po kojima nijesu donijete odluke.

U ovom periodu, izmijenjen je Poslovnik o radu Državne izborne komisije i predsjedniku ili članu Komisije u stalnom, odnosno proširenom sastavu koji nema zamjenika, a koji zbog objektivne spriječenosti ne može prisustvovati sjednici Komisije, omogućeno učešće u radu sjednice i odlučivanje primjenom sredstava informaciono-komunikacionih tehnologija koje određuje i obezbjeđuje Služba Komisije. Državna izborna komisija u kontinuitetu sprovodi pripreme za održavanje izbora koje se ogledaju u reviziji podzakonskih akata, edukacijama, ali i tehničkim pripremama.

DIK je usvojila nove Instrukcije o načinu preuzimanja, čuvanja i vraćanja kvalifikovanih elektronskih certifikata (e – tokena) i donijela izmjene i dopune podzakonskih akata i to:

- Uputstva o načinu rukovanja i dostavljanja izbornog materijala;
- Pravila o određivanju i uređenju biračkih mjesta i o mjerama kojima se obezbjeđuje tajnost glasanja;
- Uputstva o sadržini i obliku obrasca za podnošenje predloga kandidata za Predsjednika Crne Gore i obrasca za davanje potpisa birača za podršku kandidatu za Predsjednika Crne Gore;
- Uputstva o načinu utvrđivanja kandidature za izbor Predsjednika Crne Gore, sadržaju i načinu isticanja liste kandidata;
- Uputstva o jedinstvenim obrascima za sprovođenje izbornih radnji za izbor Predsjednika Crne Gore;
- Uputstva o postupku davanja potpisa birača za podršku izornoj listi za izbor odbornika – poslanika;
- Uputstva o sadržini i obliku obrazaca u postupku predlaganja kandidata za izbor odbornika i poslanika.

Lokalni izbori u 14 opština održani su 23. X 2022. DIK je u skladu sa Zakonom propisanom obavezom organizovanja izbora u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija donijela Odluku o utvrđivanju biračkih mjesta, sastavu biračkih odbora i načinu glasanja za birače koji su u pritvoru ili koji izdržavaju kaznu zatvora u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija - za izbor odbornika u Skupštinu Glavnog grada Podgorica i skupštine opština: Bar, Bijelo Polje, Budva, Danilovgrad, Kolašin, Plav, Plužine, Pljevlja, Rožaje, Tivat, Šavnik, Zeta i Žabljak na izborima koji su održani 23. X 2022, utvrdila izvod iz biračkog spiska i dostavila Ministarstvu unutrašnjih poslova, formirala biračke odbore za biračka mjesta, kao i niz drugih aktivnosti kojima se organizuju izbori u UIKS-u.

Konačni rezultati izbora nijesu proglašeni u Glavnom gradu Podgorica i opštinama Pljevlja i Plav dok u Šavniku izbori i dalje traju iz razloga što se od strane Opštinske izborne komisije ne donosi odluka o održavanju izbora na dva biračka mjesta, uprkos rješenjima Državne izborne komisije kojim je naloženo donošenje iste.

Izbore je posmatralo ukupno šest stranih i 382 domaća posmatrača. Za posmatranje izbora bili su akreditovani posmatrači Ambasade Velike Britanije, NVO „Centar za demokratsku tranziciju“, NVO „Udruženje mladih sa hendikepom“ i NVO „Fenix“.

Kada je u pitanju održavanje predsjedničkih izbora, predsjednica Skupštine Danijela Đurović donijela je 16. I 2023. Odluku o raspisivanju izbora za Predsjednika Crne Gore. Izbori će se održati 19. III 2023. Saglasno članu 89 Ustava Crne Gore i članu 2 Zakona o izboru Predsjednika Crne Gore, predsjednik Skupštine Crne Gore je ovlašćen i dužan da raspiše izbore za predsjednika Crne Gore najkasnije 120 dana prije isteka mandata predsjednika Crne Gore. Nakon objavljivanja konačnih rezultata na izborima 2018. sadašnji mandat predsjedniku Crne Gore započeo je polaganjem zakletve pred poslanicima u Skupštini Crne Gore 20. V 2018, tako da je posljednji dan roka za raspisivanje izbora 19. I 2023. Imajući u vidu da od dana raspisivanja do dana održavanja izbora za predsjednika Crne Gore ne može proteći manje od 60 dana, niti više od 90 dana, a vodeći računa da su u aprilu 2023. veliki vjerski praznici sve tri najbrojnije konfesije u Crnoj Gori, smatrano je da je najprimjerenije i najadekvatnije da termin za održavanje izbora bude 19. III 2023.

Skupština

U periodu od 1. I do 31. XII 2022. Skupština Crne Gore 27. saziva održala je 14 sjednica redovnog zasijedanja i 11 sjednica vanrednog zasijedanja, na kojima je donijeto 76 zakona.

Na sjednici Trećeg vanrednog zasijedanja u 2022, održanoj 4. februara 2022, Skupština Crne Gore je izglasala nepovjerenje 42. Vladi Crne Gore.

Skupština Crne Gore je, na Prvoj sjednici Prvog redovnog zasijedanja u 2022. godini, održanoj 28. aprila 2022, donijela Odluku o izboru predsjednika i članova 43. Vlade Crne Gore.

Na sjednici Šestog vanrednog zasijedanja u 2022. godini, 20. avgusta, Skupština Crne Gore je izglasala nepovjerenje 43. Vladi Crne Gore.

Skupština Crne Gore je, na sjednici Osmog vanrednog zasijedanja u 2022, održanoj 20. IX 2022, donijela Odluku o izboru jednog člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika. Skupštinski Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu raspisao je 30. XII 2022, Javni poziv za izbor preostala tri člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika.

Na sjednici Devetog vanrednog zasijedanja, održanoj 22. IX 2022, Skupština Crne Gore je donijela Odluku o imenovanju Opštinske izborne komisije Zeta.

Na Drugoj sjednici Drugog redovnog zasijedanja Skupštine u 2022. nijesu izabrana četiri kandidata za sudije Ustavnog suda koje je predložio Ustavni odbor, jer nije postignuta potrebna dvotrećinska većina od 54 poslanika. Drugi krug glasanja za izbor sudija Ustavnog suda održan je u okviru Treće sjednice Drugog redovnog zasijedanja u 2022, održanoj 12. XII 2022, na kojoj takođe nije postignuta potrebna većina (tropetinska većina, 49 poslanika). Ustavni odbor Skupštine Crne Gore raspisao je novi Javni poziv za izbor četvoro sudija Ustavnog suda, koji je objavljen 25. XII 2022.

Na četvrtoj sjednici Drugog redovnog zasijedanja, održanoj 27. XII 2022, Skupština Crne Gore je usvojila Predlog za pokretanje postupka za utvrđivanje da li je Predsjednik Crne Gore povrijedio Ustav.

Skupština Crne Gore, na Petoj sjednici drugog redovnog zasijedanja u 2022, održanoj 29. XII 2022, nije usvojila Predlog Tužilačkog savjeta Crne Gore za izbor Vrhovnog državnog tužioca Crne Gore.

Na Šestoj sjednici Drugog redovnog zasijedanja Skupštine Crne Gore u 2022, održanoj 29. XII 2022, konstatovano je da je za mandatara za sastav 44. Vlade Crne Gore izabran Miodrag Lekić.

Multilateralna i regionalna saradnja

Predsjednik Crne Gore Milo Đukanović učestvovao je na Samitu EU-Zapadni Balkan, koji je održan 23. VI 2022. u Briselu i Samitu EU-Zapadni Balkan, koji je održan 6. XII 2022. u Tirani.

Crna Gora je 13. X 2022. bila domaćin Osmom sastanku političkih direktora zemalja Zapadnog Balkana (WB6) i Evropske unije.

Predsjednik Vlade dr Dritan Abazović i ministar vanjskih poslova Ranko Krivokapić učestvovali su na Jedanaestom sastanku Savjeta za stabilizaciju i pridruživanje, koji je održan je 14. VII 2022. u Podgorici. To je bio prvi put da se sastanak ovoga tipa održava u zemlji kandidatu za članstvo. Sastankom su kopredsjedavali visoki predstavnik EU za vanjske poslove i politiku bezbjednosti Žozep Borelj i predsjednik Vlade dr Dritan Abazović.

Ministar vanjskih poslova Ranko Krivokapić je na poziv visokog predstavnika za vanjske poslove i politiku bezbjednosti Žozepa Borelja učestvovao na dijelu neformalnog sastanka ministara vanjskih poslova država članica EU koji je održan u Briselu 16. V 2022, na marginama Savjeta za vanjske poslove (FAC).

Prilikom prve posjete Podgorici, specijalni izaslanik predsjedavajućeg OEBS-a i ministar vanjskih poslova Poljske Artur Dmohovski, sastao se 24. I 2022. s ministrom vanjskih poslova Đorđem Radulovićem. Predstavivši prioritete poljskog predsjedavanja tokom sastanka, sagovornici su se saglasili da je u kontekstu pogoršane bezbjednosne situacije na ukrajinskoj granici, neophodna saradnja svih kako bi se osigurali mir i stabilnost na širem području OEBS-a.

Na vanrednoj online sjednici Stalnog savjeta OEBS-a, održanoj 24. II 2022, ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović poručio je da je eskalacija bezbjednosne situacije, usljed ruske invazije na Ukrajinu, izuzetno zabrinjavajuća te da se Crna Gora pridružuje osudi vojnog napada na Ukrajinu. Tom prilikom, preneseno je da je diplomatija jedini način da se postigne trajni mir te da vojno djelovanje nije rješenje.

Specijalni predstavnik za Jugoistočnu Evropu i potpredsjednik Parlamentarne skupštine OEBS-a Azaj Gulijev boravio je u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori u periodu od 11. do 13. V 2022, tokom koje se susreo s predsjednikom Vlade dr Dritanom Abazovićem, predsjednicom Skupštine Danijelom Đurović, ministrom vanjskih poslova Rankom Krivokapićem i delegacijom Skupštine u Parlamentarnoj skupštini OEBS-a.

Ministar vanjskih poslova Ranko Krivokapić učestvovao je na 132. Ministarskoj sjednici Komiteta ministara Savjeta Evrope, koja je održana 20. V 2022. u Torinu (Italija). Ministar Krivokapić se na marginama sastanka susreo s generalnom sekretarkom Savjeta Evrope Marijom Pejčinović-Burić i predsjednikom Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope Tinijem Koksom.

Ministar vanjskih poslova Ranko Krivokapić primio je, u svojstvu predsjedavajućeg OEBS-u, Zbignjeva Raua ministra vanjskih poslova Poljske, 14. VI 2022. Sagovornici su razgovarali o situaciji u Ukrajini, reformskim procesima u Crnoj Gori, značaju multilateralizma.

Učešće ministra vanjskih poslova Ranka Krivokapića na Zaključnoj regionalnoj konferenciji II faze Horizontalnog mehanizma Savjeta Evrope za Zapadni Balkan i Tursku u Budvi, 27. IX 2022. Horizontalni mehanizam za Zapadni Balkan i Tursku predstavlja okvir za saradnju između EU i Savjeta Evrope putem koje zemlje članice Savjeta Evrope ujedno aspiranti za članstvo u EU dobijaju podršku u usklađivanju sa standardima SE i pravnom tekovinom EU.

Učešće predsjednika Vlade i rukovodioca Ministarstva vanjskih poslova dr Dritana Abazovića na Regionalnoj konferenciji o medijskoj/digitalnoj pismenosti i dezinformacijama u organizaciji OEBS-a, 27. X 2022. u Podgorici. Konferencija je bila značajna prilika za predstavljanje aktivnosti koje su Vlada i resorno ministarstvo preduzeli u okviru regulacije medijske djelatnosti i medijskog prostora u Crnoj Gori, kao i promocije i zaštite bezbjednosti novinara što se ogleda u ključnoj izmjeni Krivičnog zakonika kojom se jača zaštita novinara u obavljanju svoje profesije.

Predsjednik Vlade i rukovodilac Ministarstva vanjskih poslova dr Dritan Abazović posjetio je 14. XII 2022. sjedište Savjeta Evrope i Evropski sud za ljudska prava u Strazburu. U okviru posjete, predsjednik Vlade dr Dritan Abazović, sastao se s generalnom sekretarkom Savjeta Evrope Marijom Pejčinović-Burić, kao i s predsjednicom Evropskog suda za ljudska prava Siofrom Oliri. Posjeta predsjednika Vlade dr Dritana Abazovića iskorištena je za razmjenu mišljenja o aktuelnim pitanjima u domenu rada Savjeta Evrope i međusobnoj saradnji.

Crna Gora je u drugoj polovini 2022. predsjedavala Podregionalnom konsultativnom komisijom (PRKK) Sporazuma o podregionalnoj kontroli oružja, Član IV, Aneks 1-B, Opšteg okvirnog Sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini. U sklopu predsjedavanja organizovani su sastanci Stalne radne grupe PRKK u Budvi u septembru i PRKK u Beču u novembru i donesene su važne odluke koje će podstaći dalju implementaciju Sporazuma, u cilju jačanja transparentnosti, povjerenja i stabilnosti u regionu.

Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović učestvovao je na vanrednom virtuelnom sastanku ministara vanjskih poslova država članica NATO-a, koji je održan 7. I 2022. i bio posvećen krizi u Ukrajini.

Predsjednik Crne Gore Milo Đukanović učestvovao je na vanrednom virtuelnom NATO samitu 25. II 2022, a koji je, takođe, bio posvećen situaciji u Ukrajini.

Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović učestvovao je na vanrednom sastanku ministara vanjskih poslova država članica NATO-a, koji je održan 4. III 2022. u Briselu, a na temu situacije u Ukrajini.

Predsjednik Crne Gore Milo Đukanović učestvovao je na vanrednom NATO samitu 24. III 2022. u Briselu, a koji je bio posvećen krizi u Ukrajini.

Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović učestvovao je na sastanku ministara vanjskih poslova država članica NATO-a, koji je održan 6-7. IV 2022. u Briselu, a bio je posvećen eskalirajućoj krizi u Ukrajini.

Ministar vanjskih poslova Ranko Krivokapić učestvovao je na neformalnom sastanku ministara vanjskih poslova država članica NATO-a, koji je održan 14 -15. V 2022. u Berlinu.

Predsjednik Crne Gore Milo Đukanović predvodio je delegaciju Crne Gore na NATO samitu, održanom 29–30. VI 2022. u Madridu. Delegaciju su činili i ministar vanjskih poslova Ranko Krivokapić i ministar odbrane Raško Konjević.

Ministar vanjskih poslova Ranko Krivokapić bio je domaćin ministarskog sastanka Američko–jadranske povelje (A5), koji je održan na marginama GSUN, 21. IX 2022. u Njujorku. Gost sastanka bio je i specijalni izaslanik EU za Zapadni Balkan Miroslav Lajčak.

Predsjednik Vlade i rukovodilac Ministarstva vanjskih poslova dr Dritan Abazović učestvovao je na sastanku NATO ministara vanjskih poslova, održanom 29–30. XI 2022. u Bukureštu.

Predsjednik Vlade i rukovodilac Ministarstva vanjskih poslova dr Dritan Abazović otvorio je završni sastanak u okviru crnogorskog predsjedavanja Američko–jadranskom poveljom (A5), održanom 13. XII 2022. u Podgorici.

Sastanak ministara vanjskih poslova u okviru Berlinskog procesa održan je 21. X 2022. u Berlinu, na kojem je učestvovao ministar vanjskih poslova Ranko Krivokapić. Na sastanku usvojena Deklaracija učesnika Zapadnog Balkana o sporazumima o mobilnosti u okviru Zajedničkog regionalnog tržišta (ZRT), koji se odnose na slobodu kretanja uz ličnu kartu i međusobno priznavanje profesionalnih i akademskih kvalifikacija na zapadnom Balkanu. Ovi sporazumi se oslanjaju na obaveze koje proizilaze iz Akcionog plana ZRT-a, usvojenog na Samitu u Sofiji 2020, kao nastavka Višegodišnjeg akcionog plana. Implementacijom sporazuma teži se približavanju i boljoj povezanosti regiona, jačanju međusobnog povjerenja i saradnje na zapadnom Balkanu, približavanju Jedinstvenom tržištu EU i stvaranju atraktivnijeg i konkurentnijeg regiona zapadnog Balkana.

Crna Gora je bila domaćin Trećeg ministarskog sastanka za integraciju Roma, koji je održan 19. X 2022. u Podgorici.

Na devetom Samitu Berlinskog procesa, održanom 3. XI 2022. u Berlinu, učestvovao je predsjednik Vlade dr Dritan Abazović. Teme Samita su bile: energetska bezbjednost, klimatske promjene i energetska tranzicija. Samit je rezultirao potpisivanjem tri važna sporazuma: Sporazum o slobodi kretanja na Zapadnom Balkanu uz ličnu kartu, Ugovor o priznavanju profesionalnih kvalifikacija doktora medicine, doktora stomatologije i arhitekata u kontekstu Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA) i Sporazum o priznavanju kvalifikacija u oblasti visokog obrazovanja na Zapadnom Balkanu. Zajednička deklaracija o energetske bezbjednosti i zelenoj tranziciji na Zapadnom Balkanu, čije usvajanje je bilo planirano na Samitu, nije usvojena usljed izostanka podrške pojedinih lidera država Zapadnog Balkana.

Ministarskim sastancima su prethodili sastanci šerpasa 20. IX i 11. X 2022, na kojim je postignut dogovor o sadržini tri sporazuma koji su se potpisali na Samitu Berlinskog procesa. Nacionalni koordinator za Berlinski proces (šerpas) je savjetnik predsjednika Vlade za vanjsku politiku Đorđe Radulović.

Ministarstvo vanjskih poslova redovno prati aktivnosti CEFTA-e, koja je u nadležnosti Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma. Crna Gora preuzima predsjedavanje ovom sporazumu od januara 2023.

Međunarodna organizacija za Frankofoniju (OIF)

Na 43. Ministarskoj konferenciji i 18. Samitu Frankofonije, koji su održani 18. i 19. XI 2022. u Đerbi (Tunis), učestvovao je predsjednik Vlade i rukovodilac Ministarstva vanjskih poslova dr Dritan Abazović. Na Samitu je usvojena Deklaracija iz Đerbe. Jermenija ustupila predsjedavanje Samitu Tunisu. Sljedeći Samit Frankofonije će se održati u Francuskoj, dok će domaćin naredne Ministarske konferencije biti Kamerun.

Organizacija za crnomorsku ekonomsku saradnju (BSEC)

U Beogradu je u periodu 7-8. XII 2022. održana 60. plenarna sjednica Parlamentarne skuštine BSEC-a (PABSEC), kao završni događaj u okviru predsjedavanja Narodne skupštine Republike Srbije PABSEC-u. Učešće su uzeli predstavnici parlamentarnih delegacija država članica BSEC-a. Crnogorsku delegaciju je predvodila predsjednica Skupštine Crne Gore Danijela Đurović. Usvojeni su izvještaj o napretku, izvještaji odbora, preporuke, budžet za 2023, kao i ratifikovani mandati novih članova u pojedinim delegacijama. Turska je preuzela od Srbije predsjedavanje PABSEC-u.

U prvoj polovini 2022. obustavljen je rad BSEC-a zbog ratnih okolnosti u Ukrajini, dok je Moldaviji produženo predsjedavanje za još 6 mjeseci tekuće godine (Rusija je trebalo da predsjedava u drugoj polovini godine).

Centralnoevropska inicijativa (CEI)

Na marginama 77. zasjedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija održao se radni ručak ministara vanjskih poslova CEI, 22. IX 2022. u Njujorku, na kojem je učešće uzeo predstavnik Ministarstva vanjskih poslova. Na sastanku je iskazana puna podrška Ukrajini i osuđena neisprovocirana ilegalna agresija Rusije na ovu zemlju. Usvojena je odluka o ažuriranoj listi godišnjih kontribucija svih zemalja članica CEI, koja će se primjenjivati od januara 2023.

Na sastanku ministara vanjskih poslova CEI, 6-7. XI 2022. u Sofiji, na kojem je učestvovao savjetnik predsjednika Vlade za vanjsku politiku Đorđe Radulović, usvojena je Zajednička izjava ministara vanjskih poslova zemalja članica CEI, kojom se afirmiše solidarnost i jedinstvo CEI u zajedničkim naporima za postizanje mira, stabilnosti i prosperiteta regiona. Na ministarskom sastanku je Moldavija preuzela predsjedavanje od Bugarske, koje će zvanično početi 1. I 2023. Ponovljena je spremnost da se ulože zajednički napori u rješavanju posljedica rata u Ukrajini.

Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECP) i Savjet za regionalnu saradnju (RCC)

U okviru grčkog predsjedavanja SEECP-u, predstavnici Ministarstva učestvovali su na online sastancima političkih direktora SEECP-a, 3, 9. i 27. VI 2022. U Solunu su 10. VI 2022. održani sastanak ministara vanjskih poslova SEECP-a i Samit predsjednika država i vlada, na kojima su učestvovali ministar vanjskih poslova Ranko Krivokapić na ministarskom sastanku i predsjednik Crne Gore Milo Đukanović na Samitu.

Godišnji sastanak Savjeta za regionalnu saradnju (RCC) je održan 9. VI 2022. u Solunu, u okviru grčkog predsjedavanja SEECP-u.

Crna Gora predsjedava SEECP-u od 1. VII 2022. do 30. VI 2023. Dosad su održana dva sastanka političkih direktora i sastanak direktora za evropske poslove, kao i sastanak Trojke SEECP-a, RCC-ja i EU. Prioriteti crnogorskog predsjedavanja koje je definisalo Ministarstvo vanjskih poslova, a Vlada Crne Gore usvojila 12. V 2022. su: jačanje ekonomske i bezbjednosne saradnje i infrastrukturna povezanost, zaštita ljudskih prava, vladavina prava i osnaživanje demokratskih institucija,

ublažavanje i prevazilaženje zdravstvenih, ekonomskih i drugih posljedica pandemije Covid-19, zaštita životne sredine (zelena tranzicija) i evropska integracija država iz regiona Jugoistočne Evrope.

Ministarstvo vanjskih poslova je u okviru predsjedavanja SEECP-u organizovalo sljedeće sastanke: - neformalni sastanak ministara vanjskih poslova SEECP-a u Njujorku, na kojem je učestvovao ministar vanjskih poslova Ranko Krivokapić. Na sastanku su predstavljeni prioriteti i kalendar aktivnosti predsjedavanja Crne Gore SEECP-u, razmotreni modaliteti saradnje za adresiranje izazova koje je izazvala neopravdana, ilegalna ruska agresija na Ukrajinu, prije svega u dijelu energetske bezbjednosti i poremećaja u lancima snabdijevanja. Sprovedene konsultacije o izboru GS RCC-ja (23. IX 2022); - sastanak Trojka SEECP-a, RCC-ja i EU i sastanak Borda RCC-ja (9. XI 2022); - prvi sastanak političkih direktora SEECP-a u online formatu, na kojem su učestvovali predstavnici Ministarstava vanjskih poslova. Na sastanku razgovarano o aktivnostima koje učesnice SEECP-a primjenjuju u adresiranju posljedica energetske krize i poremećaja u lancima snabdijevanja, kao i u jačanju sajber bezbjednosti. Predstavljena aktivnost „Uloga privatnog i finansijskog sektora u održivom razvoju, razvojnom finansiranju i zelenoj transformaciji“, koorganizovana od strane RCC, PKCG i Udruženja banaka CG povodom predsjedavanja CG SEECP-u, a u kontekstu implementacije Strategije JIE 2030. Predočene aktivnosti koje CG preduzima u cilju izbora GS RCC (21. XI 2022); - drugi sastanak političkih direktora SEECP-a, na kojem su predstavljeni rezultati Samita EU-ZB, 6. XII u Tirani, dosadašnje realizovane aktivnosti u okviru predsjedavanja Crne Gore. Održano je indikativno glasanje u odnosu na tri predložena kandidata za generalnog sekretara RCC i razmijenjeni stavovi po pitanju slovenačkog predloga za izmjenu Statuta ove organizacije (19. XII 2022. u Podgorici); - prvi sastanak generalnih direktora za evropske poslove država članica SEECP-a. Teme sastanka su bile: nova geopolitička realnost, rat u Ukrajini i njegove posljedice na učesnice SEECP-a, Zajednička vanjska i bezbjednosna politika usaglašavanja i Evropska politička zajednica (19. XII 2022. u Podgorici).

Bilateralna saradnja s državama u regionu

Republika Albanija

Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović boravio je u zvaničnoj posjeti Republici Albaniji od 14. do 16. XII 2021.

Republika Srbija

Predsjednica Skupštine Danijela Đurović boravila je 19. X 2022. u zvaničnoj posjeti Republici Srbiji. Predsjednik Vlade dr Dritan Abazović boravio je od 29. do 30. VI 2022. u zvaničnoj posjeti Republici Srbiji.

Republika Kosovo

Predsjednik Crne Gore Milo Đukanović boravio je od 18. do 19. V 2022. u zvaničnoj posjeti Republici Kosovo. Potpredsjednica Vlade i ministarka vanjskih poslova i dijaspore Republike Kosovo Donika Gervala Švarc boravila je 18. VII 2022. u radnoj posjeti Crnoj Gori.

Republika Hrvatska

Ministar vanjskih poslova Ranko Krivokapić boravio je u radnoj posjeti Republici Hrvatskoj od 12. do 13. IX 2022. Predsjednik Vlade dr Dritan Abazović boravio je u zvaničnoj posjeti Republici Hrvatskoj 12. VII 2022. Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović boravio je u zvaničnoj posjeti Republici Hrvatskoj 7. XII 2021. Ministar vanjskih i evropskih poslova Republike Hrvatske Gordan Grlić Radman boravio je u radnoj posjeti Crnoj Gori od 27. do 28. V 2022.

Republika Italija

Predsjednik Crne Gore Milo Đukanović boravio je u radnoj posjeti Republici Italiji 3. III 2022. Ministar vanjskih poslova Ranko Krivokapić boravio je u radnoj posjeti Republici Italiji od 25. do 29. VII 2022.

Republika Sjeverna Makedonija

Predsjednik Republike Sjeverne Makedonije Stevo Pendarovski boravio je u prvoj zvaničnoj posjeti Crnoj Gori od stupanja na dužnost 2019, od 12. do 13. IV 2022.

Republika Turska

Predsjednik Crne Gore Milo Đukanović boravio je u radnoj posjeti Istanbulu 30. XII 2022, na poziv predsjednika Republike Turske Redžepa Tajipa Erdogana.

REFORMA JAVNE UPRAVE

Strateški okvir u oblasti reforme javne uprave i finansijska održivost reforme

Vlada je u septembru 2022. imenovala novi Savjet za reformu javne uprave kojim predsjedava predsjednik Vlade, a članovi su predstavnici ključnih tijela nadležnih za sprovođenje aktivnosti važnih za proces reforme javne uprave, kao i predstavnici Zajednice opština, civilno društvo i akademska zajednica. Posljednjim izmjenama, u sastav Savjeta su se našli i predstavnici sindikata, kako bi se postigao širok konsensus o svim pitanjima koja se odnose na položaj i značaj držanih službenika i namještenika. Osim implementacije Strategije reforme javne uprave (RJU), Savjet prati i implementaciju Programa upravljanja javnim finansijama (PFM). Uspostavljen je međuresorski operativni tim za sprovođenje aktivnosti definisanih Strategijom, a u okviru Savjeta su formirana posebna koordinaciona tijela, saglasno praćenju aktivnosti saglasno strateškim ciljevima, kako bi proces prikupljanja podataka i izveštavanja, kao i sprovođenje definisanih aktivnosti, bili efikasniji. Ministarstvo javne uprave kontinuirano prati proces reforme javne uprave, a u kontekstu Savjeta su do sada održane tri sjednice na kojima su podržani ključni akti u ovoj oblasti.

Sredstva za sprovođenje Strategije RJU planiraju se u budžetima svih institucija koje nose reformske ciljeve i aktivnosti, čime se obezbjeđuje finansijska i fiskalna održivost. Pored budžetskih sredstava, planirano je da u narednih pet godina za postizanje svih operativnih ciljeva bude izdvojeno ukupno 23.750.000 eura. Proporcionalno definisanom AP 2022 - 2024. predviđen je izdatak od 11 967 330 eura, dok će se pripremiti naredni Akcioni plan za 2024-2026 kojim će se definisati finansijska alokacija preostalih sredstava. Proces planiranja politika usklađen je sa procesom planiranja budžeta, a Zakon o budžetu je zasnovan na aktivnostima Akcionog plana 2022 - 2024. utvrđenim za implementaciju Strategije RJU. Sredstva svih institucija se pripremaju u skladu sa utvrđenim ograničenim limitima rashoda utvrđenim srednjoročnim budžetskim okvirom, a na osnovu smjernica fiskalne politike definisanih od strane Ministarstva finansija, tako da su i sredstva za realizaciju aktivnosti za budžetsku 2023. planirana u skladu sa navednim smjernicama i aktivnostima koje institucije imaju u procesu reforme javne uprave

Kroz mehanizam Sektorske budžetske podrške, planirane u okviru IPA III, podrška implementaciji Strategije reforme javne uprave 2022 – 2026. i Programa upravljanja javnim finansijama 2022 – 2026. iznosi ukupno 14.000.000 eura. Komplementarna podrška iznosi 3 500 000 eura, a preostali iznos biće uplaćen kroz jedan fiksni i dvije varijabilne tranše. S tim u vezi, definisano je šest ciljeva od kojih su dva za reformu javne uprave: pružanje usluga i proces zapošljavanja, dok su ostali kompatibilni sa Programom upravljanja javnim finansijama (PFM). Shodno tome, definisani su indikatori: za pružanje usluga – broj institucija koje su uvele upravljanje kvalitetom i za proces zapošljavanja – prosječan broj kandidata za javne oglase i konkurse.

Komplementarna podrška će biti implementirana kroz tri projekta, od kojih je jedan koordinacija i monitoring odnosno podrška radu Savjetu za reformu javne uprave i MJU, a druga dva će biti tehnička podrška – jedan za RJU i jedan za PFM.

Zakon o Vladi

Potreba za donošenjem Zakon o Vladi prepoznata je već godinama unazad. Činjenica da rad i organizacija Vlade, kao najvišeg organa izvršne grane vlasti, do sada nije bila na odgovarajući način zakonski uređena, izazvala je probleme u pogledu određenja nadležnosti, mandata, odgovornosti, strukture i unutrašnjeg funkcionisanja.

Imajući u vidu značaj ovog pitanja, kao i činjenicu da su sve države okruženja normativno uredile ovo pitanje, postupak pripreme ovog zakona započeo je tokom prethodne godine, dok je njegovo usvajanje Programom rada Vlade za 2023. planirano za I kvartal.

Članovi Radnog tijela, iz reda državne uprave, bili su predstavnici: Skupštine, Predsjednika, Generalnog sekretarijata Vlade, Kabineta predsjednika Vlade, Ministarstava javne uprave i Ministarstva finansija. Takođe, u cilju veće inkuzivnosti i transparentnosti u radu na ovom izuzetno važnom aktu, u Radnom tijelu biće i predstavnici akademske zajednice, pravnici, advokati te predstavnici NVO sektora koji su godinama bili posvećeni ovoj temi.

Radno tijelo za pripremu Predloga zakona o Vladi koje je formirano sredinom juna 2022. pripremiло je Nacrt zakona. Ministarstvo javne uprave je krajem jula dostavilo Vladi Nacrt zakona sa kojim se Vlada upoznala. Nacrt zakona je 21. IX 2022. stavljen na javnu raspravu koja je trajala 40 dana, do 31. X 2022. Tokom javne rasprave održan je i okrugli sto 21. X 2022. Tokom trajanja javne rasprave pristiglo je 15 komentara.

Cilj donošenja ovog zakona je sistemsko uređenje svih pitanja od značaja za organizaciju i funkcionisanje Vlade što bi bio osnov i svakoj budućoj izvršnoj vlasti da, u skladu sa najboljim praksama i principima dobrog upravljanja, vrši svoju funkciju. Donošenjem Zakona o Vladi izvršila bi se kodifikacija propisa iz oblasti državne uprave i smanjio bi se i broj propisa koji uređuju određena, međusobno povezana pitanja što bi olakšalo rad samoj Vladi, državnim organima ali i građanima i medijima koji bi jednostavnije i efikasnije ostvarivali komunikaciju. Takođe, ovim zakonom urediće se sastav Vlade Crne Gore, njen mandat, organizacija, način rada, odlučivanje, ovlašćenja Vlade i člana Vlade od prestanka mandata do izbora nove Vlade, odnos sa drugim državnim organima i druga pitanja od značaja za rad Vlade.

Trenutno, Nacrt zakona poslat je Sekretarijatu za zakonodavstvo i u toku je postupak usaglašavanja teksta Nacrta zakona.

Slobodan pristup informacijama

Vlada je 12. V 2022. donijela zaključak kojim se iz skupštinske procedure povlače svi predlozi zakona koje je Skupštini dostavila 42. Vlada. Među zakonima koji su povučeni iz skupštinske procedure je i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama. Ministarstvo javne uprave je razmatrilo primjedbe i sugestije nadležnih organa i usaglasilo tekst zakona. Zakon je poslat EK na upoznavanje. Programom rada Vlade za 2023, donošenje izmjena i dopuna ovog zakona planirano je za II kvartal. Izmjene i dopune ovog zakona doprinijeće djelotvornijem ostvarivanju prava na slobodan pristup informacijama, te stvaranju neohodnih mehanizama, kako bi sve ono što su identifikovani problemi u primjeni ovoga zakona bilo prevaziđeni. Direktni efekti predloženih izmjena zakona imaće pozitivne uticaje na građane, u smislu efikasnijeg ostvarivanja prava na slobodan pristup informacijama, što će omogućiti da građani budu dobro i pravovremeno informisani o pitanjima o kojima treba da se opredjeljuju ili donose odluke. Sa druge strane, direktni efekti predloženih izmjena i dopuna odraziće se i na efikasniji rad organa vlasti sužavajući prostor za zloupotrebe, podsticajno djelujući na zakonitost i pravilnost u postupanju, te doprinijeti još većoj otvorenosti i transparentnosti organa vlasti.

Odluka o imenovanju novih članova Savjeta AZLP objavljena je u „Sl listu CG“, broj 84/22. Novoimenovani članovi su održali konstitutivnu sjednicu sa zaključkom da će dati doprinos afirmaciji transparentnosti rada i proaktivnosti informacija koje su od javnog značaja.

Od 1. I 2022. zaključno sa 12. IX 2022. ukupan broj zaprimljenih žalbi je 5.749 dok je protekloj kalendarskoj godini ukupan broj zaduženih predmeta 5.400. Evidentan je trend rasta broja izjavljenih žalbi te bi kroz nova zakonska rješenja trebalo prepoznati pravne mehanizme u cilju transparentnosti rada državne uprave u smislu osnaživanja poštovanja osnovnih načela i osnovnih odredbi Zakona o slobodnom pristupu informacijama.

Digitalizacija

Skupština je 28. XI 2022. donijela novi Zakon o elektronskom dokumentu („Sl. list CG“, broj 132/22) kojim se upotpunjuje pravni okvir u oblasti digitalne transformacije.

U toku 2022. na Portal Vlade GOV.ME pored ministarstava i sajta Vlade i sajta predsjednika i potpredsjednika Vlade, postavljeni su sajtovi organa uprave, tako da svi ovi sajtovi sada zadovoljavaju zakonom propisane standarde pristupačnosti. Takođe, krajem 2022. platforma je unaprijeđena novim funkcionalnostima, kako bi se poboljšalo korisničko iskustvo. Uspostavljeni su novi sajtovi na portalu: sajt posvećen digitalnim nomadima, kao i sajt namijenjen objavljivanju multimedijalnih materijala (fotografija i video zapisa) koji prate značajne istorijske događaje iz prošlosti Crne Gore, a koji se nalaze u posjedu Generalnog sekretarijata Vlade. Kreirana je i nova stranica na web portalu Vlade posvećena projektu Digitalna akademija sa osnovnim informacijama o samom konceptu buduće online platforme, dostupnim modulima obuka i njihovim sadržajem, gdje je omogućena i prijava zainteresovanih polaznika i predavača.

U okviru projekta „*E-services and digital infrastructure as COVID-19 response measure*“, u toku je finalizacija tehničke specifikacije za novi portal elektronske uprave kao i unapređenje sistema za elektronsku razmjenu podataka između organa javne uprave (JSERP). Takođe, osim ranije implementiranih usluga elektronskog upisa studenata na fakultete i registracije preduzeća, u okviru istog projekta tokom 2022. realizovane su usluge elektronskog upisa u dačke i studentske domove.

Crna Gora je preduzela pripreme aktivnosti u vezi sa pristupanjem novom programu „Digital Europe“. U tom smjeru, Vlada je formirala Pregovarački tim kojim koordinira Ministarstvo javne uprave (MJU), u cilju pristupanja Programu koji će omogućiti zainteresovanim stranama učešće u projektima koji se finansiraju iz pet ključnih oblasti: sajber bezbjednost, digitalne vještina, super računarstvo, vještačka inteligencija i obezbjeđivanje široke upotrebe digitalnih tehnologija u privredi i za

građane, uključujući i digitalne inovativne hub-ove. Nakon potpisivanja Sporazuma o pristupanju programu „Digitalna Evropa” između Evropske unije i Crne Gore, svim zainteresovanim stranama biće otvorena mogućnost učešća u brojnim projektima koji se finansiraju iz navedenih ključnih oblasti.

Ministarstvo javne uprave je pokrenulo proces uspostavljanja Digitalne akademije - online platforme za edukaciju i povezivanje svih relevantnih aktera koji rade na građenju digitalnih i liderskih vještina javnih službenika, studenata i ranjivih grupa od strateškog značaja. Suština Digitalne akademije je kreiranje brzih programa za unapređenje kompetencija i vještina za digitalnu transformaciju Crne Gore, kao i jačanje digitalne svijesti crnogorskog društva i digitalne konkurentnosti ICT sektora.

Od avgusta 2022, Crna Gora je bila suočena sa kontinuiranim sajber napadima velikog intenziteta i kompleksnosti, kojima je pogođena Vladina informatička infrastruktura i informaciono-komunikaciona mreža organa. To je prouzrokovalo nedostupnost informacionih sistema i servisa prema drugim državnim institucijama, građanima i privredi, čime je u velikoj mjeri bilo otežano obavljanje redovnih poslovnih procesa. U ovom periodu, MJU su, u smislu oporavka od sajber napada, pored domaćih, podršku pružili i međunarodni partneri. Svi informacioni sistemi i servisi koji su u prethodnom periodu bili nedostupni ili im je bio pristup ograničen, sada su u funkciji, pa se shodno tome svi poslovni procesi odvijaju na adekvatan način.

U decembru 2022. uspostavljen je Vladin CIRT, u vidu Direkcije za informacionu bezbjednost u Ministarstvu javne uprave. Uloga Vladinog CIRT-a je da vrši monitoring uspostavljenog sajber ekosistema, u režimu 24/7 i odgovori na svakodnevne prijetnje sofisticiranih sajber napada, kako bi se povećala bezbjednost Vladine informatičke infrastrukture i informaciono-komunikacione mreže organa i omogućilo zaustavljanje sajber napada u ranoj fazi, brzi oporavak sistema i očuvanje integriteta podataka.

U okviru Programa ekonomskih reformi 2023-2025, kao glavnog dokumenta ekonomske politike zemlje i njenog razvoja, jedne od mjera su: digitalna akademija i jačanje sajber otpornosti.

Razvoj i koordinacija politika

Generalni sekretarijat Vlade je u saradnji sa SIGMA-om, pokrenuo proces ažuriranja Metodologije za srednjoročno planiranje ministarstava. Cilj ažuriranja je da metodologiju učini razumljivijom i praktičnijom za krajnje korisnike i usklađenom sa dobrom praksom zemalja EU. Fokus ažuriranja će takođe biti stavljen na veze sa budžetom i stoga je GSV zatražio od Ministarstva finansija da pruži relevantne inpute za Metodologiju. Pored toga, metodologija će biti ažurirana i rodnom komponentom. Proces je u toku.

Tokom 2022. GSV je zajedno sa Ministarstvom javne uprave pokrenuo proces ažuriranja IT sistema za praćenje i izvještavanje srednjoročnih programa rada ministarstava koji će služiti za praćenje realizacije srednjoročnih planova ministarstava i Vlade. Proces je koordiniralo Ministarstvo javne uprave shodno ugovoru koje je sklopilo sa kompanijom TeleGrup ugovor je istekao 24. XII 2022, a proces adaptacije ISPI nije realizovan do kraja. Nakon isteka Ugovora, Ministarstvo javne uprave je obavijestilo GSV da neće dalje održavati ISPI, te da shodno tome GSV treba da preuzme tu obavezu.

U junu 2022. GSV je, uz podršku UNDP-a, pripremio Priručnik za evaluaciju strateških dokumenata, imajući u vidu da samo 31% završnih izvještaja na koje je GSV dao mišljenje u 2022. sadrži nalaze evaluacije. Svrha Priručnika je da pruži neophodna objašnjenja državnim službenicima, kao i da postavi standarde u vezi sa evaluacijom strateških dokumenata. Takođe može poslužiti kao okvir za pripremu zadataka za eksterne evaluatore. Priručnik je zasnovan na principima OECD-a i završen je u junu 2022.

Uz podršku UNDP-a, GSV je u 2022. pripremio Smjernice za izradu strateških dokumenata. Svrha Smjernica je da državnim službenicima pruži alat koji će ih voditi kroz sve neophodne korake u procesu izrade strategija i ponuditi im primjere dobre prakse.

GSV je 2022. pokrenuo proces ažuriranja nacionalne Metodologije za razvijanje politika, izradu i praćenje sprovođenja strateških dokumenata sa komponentom rodne i ekološke procjene. Ovaj proces su podržali OSCE (rodna komponenta) i SIGMA (strateška procjena uticaja na životnu sredinu). Metodologija je finalizovana u decembru 2022. i predstoji njeno publikovanje.

Tokom 2022. GSV je ažurirao Program stručnog usavršavanja državnih službenika za strateško planiranje u skladu sa realizovanim dopunama Metodologije za razvijanje politika, izradu i praćenje sprovođenja strateških dokumenata, kroz uvođenje rodne komponente i strateške procjene uticaja na životnu sredinu u Program. Programu je dodat i zaseban modul posvećen evaluaciji strateških dokumenata. U saradnji sa Upravom za ljudske resurse, krajem 2022. je realizovan Javni poziv za selekciju predavača za Program, koji je uspješno okončan. Planirano je da se tokom 2023. realizuje IV ciklus Programa.

U februaru 2022. GSV je pokrenuo komunikaciju sa Ministarstvom finansija za pripremu Liste standardizovanih troškova strategija. Proces ima za cilj postavljanje standarda troškova i obezbeđivanje doslednog pristupa kreatora politika. Definisanje ove liste će olakšati izračunavanje troškova strategija i učiniti proces transparentnijim.

Uz finansijsku podršku ReSPA-e¹ u 2022. realizovan je projekat „Razvoj sveobuhvatne i funkcionalne Mreže državnih službenika za strateško planiranje“, koji je realizovan uz učešće predstavnika Mreže državnih službenika za strateško planiranje. U okviru projekta su izrađene Smjernice za usklađivanje sa strateškim okvirom EU 2021-2027, koje imaju za cilj da pomognu u poboljšanju kvaliteta crnogorskih nacionalnih strategija tako što će ih bolje povezati sa relevantnim politikama EU, podstičući transformaciju zemlje u buduću kredibilnu državu članicu EU. Njihov fokus je na planiranju EU politika, unapređenju rada GSV na obezbeđenju kvaliteta strateškog planiranja kroz Mrežu državnih službenika za strateško planiranje, kao i na podizanju svijesti među državnim službenicima koji se bave strateškim planiranjem o mogućnostima koje nudi Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA III) i prioritetima politike koje IPA III može da podrži, kako bi ih uzeli u obzir prilikom izrade strateških dokumenata. U konačnom, Smjernice bi trebalo da doprinesu stvaranju bolje usklađenosti između nacionalnog strateškog planiranja i programiranja akcija podržanih kroz IPA III, kao i kreiranju crnogorskih nacionalnih politika koje doprinose strateškim ciljevima EU.

Pored toga, GSV je podnio zahtev za podršku u okviru UNOPS-a, posredstvom Ministarstva evropskih poslova. Zahtjev za podršku odnosi se na jačanje analitičkih vještina državnih službenika u cilju poboljšanja njihovih kapaciteta za sprovođenje analize stanja na osnovu dokaza u procesu pripreme strateških dokumenata. U vezi sa predmetnim zahtjevom za podršku, GSV nije dobio povratnu informaciju zaključno sa 31. XII 2022.

Inkluzivni razvoj politika zasnovan na dokazima

Izveštaj o kvalitetu primjene Analize uticaja propisa (RIA) u Crnoj Gori za 2021. je usvojen u junu 2022.

Novom Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave prepoznata je nadležnost Ministarstva javne uprave u pogledu praćenja kvaliteta sprovođenja javnih rasprava u pripremi zakona i strategija. Takođe, Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva javne uprave predviđena su radna mjesta za vršenje poslova praćenja kvaliteta sprovođenja javnih rasprava u pripremi zakona i strategija. Ministarstvo javne uprave uputilo je dopis Generalnom sekretarijatu Vlade sa zahtjevom za implementaciju nadležnosti centralne kontrole kvaliteta sprovođenja javnih rasprava na način da se obezbijedi da sva ministarstva uz predloge zakona i strategija koje dostavljaju Vladi na razmatranje, ujedno dostavljaju i mišljenje Ministarstva javne uprave o kvalitetu sprovođenja javnih rasprava u pripremi dokumenata. Predložena je izmjena i dopuna člana 40 Poslovnika Vlade.

MJU je pripremio Izveštaj o sprovođenju Uredbe o učešću predstavnika NVO u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija za 2021, koji je usvojen u decembru 2022. od strane Vlade Crne Gore. U Izveštaju je dat presjek stanja u pogledu primjene Uredbe, u odnosu na propisane elemente, i to: učešće predstavnika NVO u radna tijela organa državne uprave, objavljivanje spiska zakona i strategija o kojima će se voditi javna rasprava u izvještajnoj godini, sprovođenja javnih konsultacija u početnoj fazi pripreme zakona i strategija i sprovođenju javne rasprave. U odnosu na sve elemente analizirana je primjena procedura koja podrazumijeva postupanje po rokovima, potpunost objavljene dokumentacije u vezi sa procesom javnog konsultovanje (objavljivanja liste, izvještaja o sprovedenim konsultacijama i javnim raspravama). Takođe, analizirane su metode koje organi državne uprave koriste pri sprovođenju postupka javnih rasprava, struktura učesnika u javnoj raspravi, kao i efekti javnih rasprava u kontekstu broja pristiglih i prihvaćenih komentara.

Iako se može konstatovati ograničeni napredak u odnosu na stanje iz prethodnih godina, ključni nalazi iz ovog izvještaja pokazuju da postoji znatan prostor za unapređenje stanja u pogledu primjene Uredbe o izboru predstavnika NVO u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javnih rasprava u pripremi zakona i strategija.

U 2021. bilježi se značajan broj akata koji su izuzeti od javne rasprave, dominantno iz resora finansija. Takođe, primjena instituta konsultovanja u početnoj fazi pripreme zakona i strategija i sprovođenja javnih rasprava još uvijek nije na odgovarajućem nivou.

Evidentirani su izazovi u pogledu obavještanja javnosti o kojim aktima će se voditi javna rasprava u izvještajnom periodu, ali i u pogledu izbora metoda javnih rasprava.

U odnosu na 2020. kada je institute uključivanja predstavnika nevladinih organizacija u rad radnih tijela organa državne uprave bio institut čija je primjena ocijenjena kao najbolja, u 2021. primjetan je značajan broj akata za čiju pripremu ili nije formirana radna grupa ili u rad iste nijesu uključeni predstavnici nevladinih organizacija. Započete su aktivnosti na pripremi Izveštaja o sprovođenju Uredbe o učešću predstavnika NVO u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija za 2022.

Izmjene i dopune Zakona o nevladinim organizacijama

Programom rada Vlade za 2023. za III kvartal planirano je donošenje izmjena i dopuna Zakona o nevladinim organizacijama. Donošenjem izmjena i dopuna ovog zakona doprinijeće se unapređenju normativnog okvira za djelovanje nevladinih organizacija, od postupka osnivanja, upisa i brisanja, do finansiranja i uređenja drugih pitanja od značaja za rad i djelovanje NVO.

U skladu sa procedurom propisanom Uredbom o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija, Ministarstvo je na svojoj internet stranici objavilo javni poziv za konsultovanje zainteresovane javnosti povodom pripreme predloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona nevladinim organizacijama. Potom je raspisan i javni poziv za izbor predstavnika NVO za učešće u radnoj grupi koja će pripremati izmjene i dopune zakona.

Radna grupa za izradu Predloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o NVO formirana je krajem jula 2022, a čine je predstavnici svih relevantnih institucija i NVO sektora koji mogu dati doprinos izradi teksta zakona. Radna grupa radi na pripremi nacrtu zakona, kojim će se unaprijediti i olakšati način registracije NVO, njihovo finansiranje i monitoring sprovedenih programa i projekata. Izmjenama i dopunama ovog zakona osiguraćemo dugoročno, pouzdano i kvalitetno partnerstvo između države i nevladinih organizacija. Za izradu ovog zakona obezbijedena je podrška eksperta koji je angažovan kroz EU projekat koji finansira Evropska komisija.

Saradnja sa NVO

Strategija saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022 - 2026 (NVO strategija), sa Akcionim planom 2022 – 2023. usvojena je 8. VII 2022. NVO strategija je pripremljena na potpuno inkluzivan način, u širem okviru konsultacija organizovanih kroz fokus grupe sa više od 60 učesnika iz državne administracije, civilnog društva, lokalne samouprave, donatora itd. Organizovana je javna rasprava kao platforma za direktnu komunikaciju između Ministarstva javne uprave i zainteresovanih strana, kroz tri okrugla stola u tri različite opštine: Podgorica, Berane i Budva, koje pokrivaju centralni dio, sjever i južno od Crne Gore. Pored toga, u junu 2022. održani su Dani otvorenih vrata za nove predloge, sugestije i inpute.

Strategija NVO pokriva niz novih aktivnosti koje se odnose na digitalizaciju postupaka registracije NVO, objavljivanje svih podataka o njihovom radu i njihovom finansiranju, stvaranje uslova za finansiranje resursnih centara, posebno volonterskih centara, poziva na inovacije u nevladinim organizacijama kao i na zapošljavanje mladih u ovom sektoru. Strategija NVO određuje drugačiji pristup dalje saradnje i kreiranja NVO sektora kao snažnog partnera države u kreiranju javnih politika, procesu pristupanja Crne Gore u EU kao i kroz kvalitetno pružanje usluga građanima.

Vlada je u julu 2022. donijela novu Odluku o Savjetu za saradnju organa državne uprave i NVO, kao jednog od institucionalnih mehanizama za unaprjeđenje međusektorske saradnje i s tim u vezi objavljena su četiri javna poziva za izbor članova Savjeta, predstavnika NVO na osnovu kojih su do sada odabrana tri predstavnika NVO za tri oblasti. Uslijed slabog interesovanja NVO objavljen i peti javni poziv koji je u toku, za tri oblasti za koje nije bilo predloga ili su dostavljeni predlozi koji nijesu ispunjavali propisane kriterijume.

Jedan od važnih oblika saradnje organa državne uprave i NVO je i partnerstvo u implementaciji javnih politika preko finansiranja projekata i programa NVO, kao i kofinansiranja podržanih EU projekata. S tim u vezi, Vlada je donijela Odluku o utvrđivanju prioriternih oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa NVO u 2023. u skladu s kojom je za finansiranje projekata i programa NVO u tekućoj godini opredijeljen iznos od 5.054.566,64 eura, dok je za kofinansiranje u tekućoj godini opredijeljen iznos od 1.270.000 eura.

Sačinjen je i objavljen godišnji Izveštaj o finansiranju projekata i programa NVO u 2021. koji je Vlada usvojila 22. XII 2022. Izveštaj sadrži komparativnu analizu podataka za prethodne četiri godine, u cilju donošenja zaključaka i preporuka za unaprijeđenje stanja, kao i spisak svih podržanih projekata u skladu sa Zakonom o NVO u 2021. kao i neke od primjera uspješno sprovedenih projekata.

Kad su u pitanju podaci o kofinansiranim projektima u 2022. od ukupno opredijeljenog iznosa za ove namjene 1.010.000,00 eura, raspodijeljeno je 556.500,31 eura kojim iznosom je podržano ukupno 47 projekata NVO, koji su ispunili propisane kriterijume.

Za potrebe ocjene projekata i programa NVO, utvrđena je Lista nezavisnih procjenjivača za 2023. na kojoj se nalazi 26 nezavisnih procjenjivača. Takođe, nakon što je objavljen javni poziv za izbor nezavisnih procjenjivača, programirana je još jedna dodatna oblast, pa je u toku javni poziv samo za ovu dodatnu oblast.

Ministarstvo je pokrenulo jedinstvenu internet stranicu sveonvo.me, kao centralni, jedinstveni portal, koji će sadržati sve podatke o pitanjima značajnim za djelovanje NVO (javni konkursi za finansiranje projekata i programa NVO, javni pozivi nevladinim organizacijama za konsultacije o nacrtu sektorskih analiza, odluke o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata i programa NVO, registar NVO i dr.). Na ovaj portal migrirani su i podaci sa portala finansiranjenvo.me, koji sadrži podatke o podržanim projektima NVO iz javnih izvora od 2009. do danas.

Javna uprava i upravljanje kadrovima

Zakon o državnim službenicima i namještenicima, u primjeni je već četiri godine, tačnije od 1. VII 2018. Za period od 2018-2020. Ministarstvo javne uprave uradilo je izvještaj o primjeni Zakona o državnim službenicima i namještenicima na centralnom i lokalnom nivou, sa kojim izvještajem ste upoznati u prethodnom periodu. Na osnovu ovog Izvještaja kao i kontinuiranim davanjima mišljenja na tumačenje Zakona o državnim službenicima i namještenicima Ministarstvo javne uprave prati i omogućava njegovu jasniju primjenu i pruža podršku državnim organima u upravljanju ljudskim resursima i unapređenju regulisanja radnih odnosa. U januaru 2021. Skupština je, na inicijativu poslanika, usvojila amandmane na Zakon o državnim službenicima i namještenicima kojima su, između ostalog, smanjeni uslovi za službenička zvanja. Danas smo već mišljenja da ovo možda nije bilo dobro rješenje, jer smatramo da utiče na profesionalizaciju i kompetentnost kadrova čije unapređenje je i bilo glavni cilj donošenja novog Zakona. Takođe, na osnovu pomenutih davanja mišljenja na tumačenje zakona, mogli smo uočiti i određene manjkavosti u primjeni ZDSiN, a kako je prošao i dovoljan period od njegovog donošenja smatramo da ima prostora za unapređenje određenih instituta, te nam je namjera da u narednom periodu pristupimo i izmjeni zakona. Valja napomenuti da je i kao aktivnost u Strategiji reforme javne uprave prepoznata izmjena ovog zakona, kao i niz aktivnosti koje će doprinijeti njegovojboljoj implementaciji i unapređenju upravljanja ljudskim resursima. U ovom momentu možemo reći da bismo izmijenili uslove po pitanju godina radnog iskustva za zvanja državnih službenika, unaprijedili sistem ocjenjivanja i nagrađivanja državnih službenika, unaprijedili sistem zapošljavanja, precizirali status vršilaca dužnosti, kao i prestanak mandata lica iz kategorije visoko rukovodni kadar i starješina organa uprava, pogotovo imajući u vidu trenutnu političku situaciju u Crnoj Gori i česte promjene organizacije u državnoj upravi. Ovo posebno iz razloga što ovakve promjene imaju uticaja na fluktuaciju i status zaposlenih, naročito lica iz kategorija VRK i starješina organa.

Učestale organizacione promjene na nivou ministarstava i organa uprave takođe utiču i na izmjene Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji organa, te samim tim i na kadrovsko planiranje. S tim u vezi, možemo vas upoznati da je Zaključkom Vlade Crne Gore, da bi se premostio problem izmjena objedinjenog (jedinstvenog) kadrovskog plana i usporavanje zapošljavanja i uopšte planiranja, odlučeno da će ograničiti donositi nacрте pojedinačnih kadrovskih planova, koji će nakon mišljenja Ministarstva finansija, Ministarstva javne uprave i Uprave za ljudske resurse biti razmatrani i usvajani na Vladi.

Vlada je 8. IV 2022. donijela djelimični Kadrovski plan organa državne uprave i službe Vlade Crne Gore za 2022. koji sadrži podatke iz nacрта Kadrovskih planova 32 organa državne uprave.

Donošenjem nove Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave („Sl. list CG”, broj 49/22) utvrđeno je 18 ministarstava.

Uprava za kadrove je u skladu sa Zaključkom Vlade od 17. VI 2022. Vladi dostavila pojedinačne kadrovske planove MJU (kao novog ministarstva) i Uprave za zaštitu kulturnih dobara.

Centralna kadrovska evidencija (CKE) je prilagođena:

- promjenama koje su predviđene novim propisima iz oblasti službeničkog sistema;
- nadogradnjom aplikacije na osnovu zahtjeva organa čija su zvanja utvrđena posebnim propisima;
- kontinuiranim kreiranjem izvještaja na osnovu unešenih podataka i zahtjeva korisnika (pojedinačni, za državni organ i za sve državne organe)

Preduzete su sve neophodne aktivnosti za nesmetano vođenje CKE za nove organe, a koje se odnose na organizovanje obuka za zaposlene koji unose podatke u CKE, kao i stvaranje tehničkih preduslova za vođenje iste.

Tokom prethodnog perioda Uprava za kadrove je pratila ažurnost podataka unešenih u Centralnu kadrovsku evidenciju (CKE) i to: unos Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, unos kadrovskih planova, unos statusnih promjena državnih službenika i namještenika (rješenja o rasporedu, imenovanju/postavljenju, zasnivanju radnog odnosa, zaradi, prestanku radnog odnosa itd.), pratila je pilotiranje projekta obračuna zarada na osnovu podataka iz CKE kao i proces obuka kroz Kadrovski informacioni sistem (KIS) koje implementira Uprava za kadrove. Svi kadrovski planovi izrađeni su kroz KIS.

Na osnovu zaključaka, koje je donijela Vlada, Uprava za kadrove je zajedno sa zaposlenima u Ministarstvu finansija i socijalnog staranja i predstavnicima koji rade na projektu novog sistema za obračun zarada, nakon završenog pilot obračuna, u februaru 2022. otpočela obračun zarada na osnovu podataka iz CKE, koji je obuhvatio 102 subjekta tj. državnih organa. Obračun zarada na osnovu podataka iz CKE je odradilo 97% od ukupnog broja organa.

Link između ova dva sistema radi neometano, svi krajnji korisnici koji vode evidenciju su imali omogućen pristup za preuzimanje podataka za zarade i isti koristili u skladu sa potrebama.

U prethodnom periodu izvršena je revizija Kadrovskog informacionog sistema od strane Državne revizorske institucije i dobili pozitivan Izvještaj sa preporukama za dalje unapređenje.

Uprava za ljudske resurse je započela digitalizaciju procesa ocjenjivanja. Formiran je radni tim od predstavnika Ministarstva javne uprave i Uprave za kadrove. Urađena je mapa puta za proces eOcjenjivanja kao i programski zahtjev za izmjenu modula. Ovaj modul je kreiran i spreman je za testiranje za pilot organe.

Jedna od aktivnosti koja je prepoznata Strategijom reforme javne uprave 2022-2026. jeste i nadogradnja KISa za lokalni nivo. U cilju realizacije ove aktivnosti, obrazovano je Radno tijelo zaduženo za pripremu Analize o stanju upravljanja ljudskim resursima u kadrovskim jedinicama na lokalnom nivou i izradu tenderske procedure/projekta za nadogradnju KIS-a na lokalnom nivou uz podršku eksperta angažovanog preko ReSPE. Sektor za informacioni sistem kadrova je pripremio Upitnik o stanju upravljanja ljudskim resursima u kadrovskim jedinicama na lokalnom nivou koji će biti distribuiran.

Optimizacija

Strategijom RJU 2022 - 2026. definisana su polazišta, odnosno podaci o broju zaposlenih u javnoj upravi razvrstanih po institucijama, kao i utvrđeno uputstvo za vođenje evidencije o broju zaposlenih za sprovođenje Strategije. Isti podaci dati su i o broju zaposlenih za lokalne samouprave. Na osnovu uputstva za vođenje evidencije o broju zaposlenih, koje je izradilo Ministarstvo finansija, u novembru 2021. u 459 ustanova na centralnom nivou bilo je 44 936 zaposlenih, a u 79 ustanova na lokalnom nivou 6 655 zaposlenih. Najnoviji podaci pokazuju da ukupan broj zaposlenih na centralnom nivou za novembar 2022. iznosi 45 277 zaposlenih (u 459 ustanova), a na lokalnom nivou 6 973 zaposlena (u 79 ustanova).

Dosadašnje iskustvo je pokazalo da fokus ovog procesa ne bi trebalo da bude isključivo smanjenje broja zaposlenih, već ovaj proces podrazumeva bolje planiranje kadrova i povezivanje sa budžetskim programom, unapređenje znanja, veština i kompetencija zaposlenih na centralnom i lokalnom nivou. , sa ciljem stvaranja stručnih kadrova koji će raditi na unapređenju efikasnosti pružanja kvalitetnih usluga javne uprave. Stoga se Strategijom RJU obuhvata niz aktivnosti u pravcu postizanja ovih rezultata tako da je pitanje optimizacije u javnoj upravi sastavni dio Strategije.

Takođe, u cilju racionalizacije trošenja budžetskih sredstava, Strategijom RJU je predviđeno praćenje aktivnosti u vezi sa uspostavljanjem mehanizama za kontrolu zloupotrebe prava na korištenje odsustva u slučaju privremene spriječenosti za rad (bolovanje), kao i zaključivanje ugovora o radu.

Jedno od mjera koje su planirane u okviru optimizacije javne uprave je izrada funkcionalnih analiza u oblastima zdravlja i prosvjete. Ministarstvo zdravlja je, u saradnji sa MJU i Svjetskom bankom, već počelo sa sprovođenjem aktivnosti u vezi sa svojim nadležnostima. Petogodišnji strateški okvir RJU predviđa postizanje ciljeva koji će doprinijeti stvaranju optimalne javne uprave.

Ministarstvo javne uprave će u saradnji sa Ministarstvom finansija, u cilju postizanja optimalne javne uprave, kroz racionalno trošenje budžetskih sredstava po osnovu zarada, pratiti ostvarenje pokazatelja koji obuhvata učešće ukupnog broja zaposlenih na centralnog i lokalnog nivoua u ukupnom broju zaposlenih u Crnoj Gori. Početna vrijednost ovog indikatora je 26 %, ciljna vrijednost za 2024. je 23,7 %, a ciljna vrijednost za 2026. je 22,3 %. Što se tiče značaja ove aktivnosti, u toku su pripreme za projekte u okviru IPA III, koji će omogućiti unapređenje u oblasti službeničkog sistema, posebno kroz unapređenje transparentnosti procesa zapošljavanja, privlačenje i zadržavanje kvalitetnog kadra, kao i digitalizacije u ovoj oblasti.

PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST

PRAVOSUĐE I TEMELJNA PRAVA

Pravosuđe

Vlada je 17. VI 2022. usvojila Godišnji izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za implementaciju Strategije reforme pravosuđa 2019-2022 (za 2021). U Izvještaju je dat detaljan statistički pregled stepena realizacije planiranih aktivnosti po strateškim i operativnim ciljevima, s preporukama za naredne faze sprovođenja strateškog dokumenta. Konstatovano je da stepen realizacije planiranih aktivnosti nije na zadovoljavajućem nivou. Od ukupno 21 dospjele aktivnosti u izvještajnom periodu, realizovano je 12 (57%), djelimično su realizovane dvije aktivnosti (10%), dok sedam aktivnosti nije realizovano (33%).

U cilju realizacije aktivnosti koje se odnose na racionalizaciju pravosudne mreže, u septembru 2022. uz podršku međunarodnog eksperta angažovanog u okviru projekta EUROL III, izrađena je revizija Analize za potrebe racionalizacije pravosudne mreže. U julu 2022. ministar pravde obrazovao je međuresorski Radni tim za izradu Plana racionalizacije pravosudne mreže, koji na osnovu preporuka iz predmetne Analize, uz podršku projekta EUROL III, radi na izradi Plana racionalizacije pravosudne mreže, koji će biti gotov do kraja II kvartala 2023.

Ministarstvo pravde izradilo je Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama. U julu 2022. sproveden je postupak javne rasprave, nakon čega je Nacrt zakona u septembru dostavljen Evropskoj komisiji na mišljenje. Na sugestiju Evropske komisije, Ministarstvo pravde je Nacrt zakona 12. X 2022. prosljedilo na mišljenje Venecijanskoj komisiji, koja je na plenarnoj sjednici u decembru 2022. usvojila mišljenje na Nacrt zakona. Venecijanska komisija je, pored određenih sugestija u odnosu na pojedina rješenja, pozdravila značaj predloženih zakonskih izmjena za reformu pravosuđa u Crnoj Gori i posvećenost Ministarstva pravde da ovom procesu pristupi na inkluzivan, demokratski i transparentan način, uz konstataciju da će normative izmjene u ovom propisu doprinijeti podizanju povjerenja građana u rad pravosuđa. Navedene izmjene imaju za cilj unapređenje odredbi ovog zakona koje se odnose na sistem etičke i disciplinske odgovornosti sudija; izbor sudija i predsjednika sudova, upućivanje i premještanje sudija, kao i njihovo ocjenjivanje. Utvrđivanje Zakona na sjednici Vlade očekuje se u I kvartalu 2023.

Vlada je 23. VI 2022. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o upravnom sporu. Izmjenama Zakona se pristupilo radi prevazilaženja problema koji su se pojavili u praktičnoj primjeni ovog propisa, a koji su uticali na efikasnost upravnog spora i djelotvornost sudske zaštite. Navedene izmjene imaju za cilj povećanje djelotvornosti rada suda, posebno u pogledu stope ažurnosti i dužine trajanja postupka, kao i obezbjeđenje prava građana na suđenje u razumnom roku. Predlog zakona usklađen je s komentarima eksperata SIGMA-e koji su učestvovali u izradi ovog propisa i na isti Evropska komisija nije imala komentara. Predlog zakona je 27. VII 2022. dostavljen Skupštini na dalju proceduru. Skupština je razmatrala Zakon, ali isti nije usvojen usljed nedovoljnog broja glasova prilikom glasanja na plenarnom zasijedanju.

Vlada je 15. XII 2022. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, kojim se obezbjeđuje efikasnije i efektivnije oduzimanje nezakonito stečene imovinske koristi i istovremeno efikasnija borba protiv teških oblika kriminala, ali i jačanje vladavine prava.

Predlog zakona o lobiranju upućen je na komentare i sugestije Evropskoj komisiji u junu 2022. Ministarstvo pravde je uz podršku Programske kancelarije Savjeta Evrope u Podgorici i u saradnji s predstavnicima Agencije za sprječavanje korupcije pripremilo osam podzakonskih akata za sprovođenje novog Zakona o lobiranju. Razlog donošenja ovog zakona je to i što je lobiranje prepoznato kao instrument koji doprinosi sprečavanju korupcije u procesu donošenja zakona i drugih opštih akata. Naime, shodno važećem Zakonu, aktivnosti koje se pojavljuju kao lobiranje, a koje se ne smatraju lobiranjem u smislu važećeg Zakona, mogu na nekoliko načina da umanje potencijalnu djelotvornost. Tako lobirano lice može da pretpostavi da lica koja mu se obrate u cilju vršenja uticaja nijesu lobisti po tumačenju Zakona, odnosno da ne djeluju u interesu klijenta, osim ako sami lobisti to ne izjave.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku upućen je 19. XII 2022. na komentare i sugestije Evropskoj komisiji. Potreba donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku zasniva se na više razloga, prije svega u dijelu jačanja prava žrtava u krivičnom postupku. U crnogorskom pravosudnom sistemu, žrtve uživaju prava na aktivno učešće u krivičnom postupku, i to kao oštećeni ili oštećeni kao tužilac ili privatni tužilac. U skladu s čl. 19–21 Ustava Crne Gore, Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore (ZKP) prepoznaje žrtvu (oštećenog) kao lice čije je određeno imovinsko ili lično pravo krivičnim djelom povrijeđeno ili ugroženo. Prepoznavanje da je žrtvi nanesena ne samo šteta, već da su i njena prava ugrožena, suštinski predstavlja viši stepen zaštite od standarda propisanog u Direktivi o pravima žrtava i trebalo bi da dovede do šireg obima prava žrtve u krivičnom postupku. Crnogorski pravosudni sistem predviđa i štiti brojna prava žrtava koje učestvuju u krivičnim postupcima, što Crnu Goru svrstava u grupu „naprednih“ država članica, zajedno s Poljskom, Njemačkom, Austrijom, Španijom i Portugalijom. I pored prepoznatog napretka koji je ostvaren, još uvijek postoji prostor za unapređenje. Uprkos brojnim odredbama koje regulišu ovu oblast, nedostaje sistematičan pristup što nerijetko dovodi do preklapanja određenih odredbi, njihove neusaglašenosti, ali i nedovoljne uređenosti određenih oblasti. Nadalje, u cilju jačanja procesnih garancija okrivljenih lica i potrebe usaglašavanja s pravnom tekovinom Evropske unije, prije svega Direktivom (EU) 2016/343 Evropskog parlamenta i Savjeta od 9. III 2016. o jačanju određenih aspekata pretpostavke nevinosti i prava na prisustvovanje suđenju u krivičnom postupku. Jedan od razloga je i osavremenjivanje Zakonika o krivičnom postupku na osnovu dobre prakse evropskih i država u regionu, otklanjanje pojedinih zakonskih neusklađenosti i dalje unapređenje određenih postojećih rješenja. Takođe, aktivnost izmjene Zakonika o krivičnom postupku predviđena je brojim nacionalnim obavezujućim dokumentima. Utvrđivanje Zakona na sjednici Vlade očekuje se u II kvartalu 2023.

Na liniji preporuka iz posljednjeg Izvještaja EK, kojim se sugerije da bi CG trebalo da preduzme konkretne mjere za poboljšanje korišćenja sporazuma o priznanju krivice u izuzetnim slučajevima radi transparentnije, vjerodostojnije, odvrtaćuće i dosljednije politike kažnjavanja i odgovora krivičnog pravosuđa, formirana je Radna grupa za izradu Smjernica za primjenu sporazuma o priznanju krivice, s ciljem saradnje državnih organa i potrebe za zajedničkim doprinosom represiji svih oblika kriminaliteta. Očekuje se da Radna grupa završi rad do kraja januara 2023.

U skladu s Akcionim planom za adresiranje ključnih prioriteta u cilju ispunjenja preostalih privremenih mjerila u poglavljima 23 i 24, predsjednik Višeg suda u Podgorici je na mjesečnom nivou održavao sastanke sa sudijama Specijalizovanog odjeljenja, u cilju razmjene informacija i iskustva, kako bi se osigurala efikasnost sudskog postupka u predmetima visoke korupcije i organizovanog kriminala i blagovremeno prepoznali izazovi u radu. Od septembra 2022, do sada su održana četiri sastanka, kojima je prisustvovala vršiteljka dužnosti predsjednika Vrhovnog suda Crne Gore.

Nakon obavještenja od strane Uprave za kapitalne projekte, Vrhovni sud Crne Gore je pokrenuo proceduru za pripremu izvođenja radova adaptacije u cilju poboljšanja infrastrukture iz donacije - finansijskih sredstava predviđenih u IPA FOND-u 2018. Radove na rekonstrukciji je prijavio i Osnovni sud u Podgorici, dok je u toku

procedura pred drugim osnovnim sudovima. Ovo se veže za preporuku Izvještaja EK 2022. o lošim kancelarijskim uslovima u kojima je smješteno Specijalno državno tužilaštvo.

Skupština je 20. IX 2022. u drugom krugu glasanja, s trojetinskom većinom, donijela Odluku o izboru jednog člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika, i izabran je prof. dr Radoje Korać.

Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu 29. XII 2022. je na osnovu člana 16 stav 2 i člana 16a Zakona o Sudskom savjetu i sudijama i člana 40 Poslovnika Skupštine Crne Gore utvrdio tekst Javnog poziva za izbor tri člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika. Skupštinski Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu raspisao je, 30. XII 2022, Javni poziv za izbor preostala tri člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika.

Tužilački savjet je po raspisanom javnom pozivu, na osnovu liste kandidata koji ispunjavaju zakonom propisane uslove za izbor vrhovnog državnog tužioca, mišljenja proširene sjednice Vrhovnog državnog tužilaštva o prijavljenim kandidatima i obavljenog intervjua sa kandidatima, utvrdio Predlog za izbor vrhovnog državnog tužioca Crne Gore i odlučio da Skupštini predloži da kandidata Dražena Burića izabere za vrhovnog državnog tužioca Crne Gore. U Predlogu koji je dostavljen Skupštini 30. VII 2021. pored predloženog kandidata, Dražena Burića, na listi kandidata koji ispunjavaju uslove za izbor vrhovnog državnog tužioca, bili su i: Aleksandar Kovačević, Vladimir Delević i Suzana Mugoša. Konsultativno saslušanje kandidata sa liste kandidata za izbor vrhovnog državnog tužioca koje je Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu zakazao shodno zakonu, nije održano iz razloga što je kandidat Dražen Burić uputio Odboru Izjavu o povlačenju prijave na javni poziv Tužilačkog savjeta za izbor Vrhovnog državnog tužioca. Skupština je na Petoj sjednici Prvog redovnog zasijedanja 20. VII 2022. usvojila konstataciju da je kandidat za vrhovnog državnog tužioca Dražen Burić povukao prijavu na javni poziv za izbor na tu funkciju. U daljem postupku, Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu je realizovao Konsultativno saslušanje kandidata koji ispunjavaju zakonom propisane uslove za izbor vrhovnog državnog tužioca. Tom prilikom, saslušana su dva kandidata: Aleksandar Kovačević i Suzana Mugoša, imajući u vidu da je kandidat Vladimir Delević povukao kandidaturu. Na Petoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja, 29. XII 2022. Skupština je sprovela glasanje u drugom krugu, i izjasnila se o kandidatima sa liste kandidata za izbor vrhovnog državnog tužioca. Nakon glasanja, nijedan od kandidata nije dobio potrebnu, trojetinsku većinu.

Ustavni odbor je, kao nadležno radno tijelo, tokom 2022. raspisao četiri javna poziva za izbor sudija Ustavnog suda, i to:

- Prvi Javni poziv za izbor jednog sudije Ustavnog suda Crne Gore – od 25. I 2022. Konsultativno saslušanje četiri kandidata sprovedeno je na 19. sjednici Ustavnog odbora koja je započeta 20. VI 2022. U vezi s ovim javnim pozivom, Odbor nije utvrdio predlog za izbor sudije Ustavnog suda Crne Gore, jer nijedan od kandidata nije dobio potrebnu većinu na Odboru;
- Drugi Javni poziv za izbor jednog sudija Ustavnog suda Crne Gore – od 27. V 2022. Konsultativno saslušanje šest kandidata koji ispunjavaju uslove realizovano je na 23. sjednici koja je započeta 25. VII 2022. U vezi s ovim javnim pozivom, Ustavni odbor nije utvrdio predlog za izbor sudije Ustavnog suda, jer nijedan od kandidata nije dobio potrebnu većinu na Odboru;
- Treći Javni poziv za izbor četiri sudije Ustavnog suda Crne Gore - od 1. VIII 2022. Konsultativno saslušanje realizovano je na 28. sjednici koja je započeta 13. IX 2022. kada je saslušano 17 kandidata (dva kandidata su povukla kandidature ranije). Ustavni odbor je na nastavku 30. sjednice obavio izjašnjavanje o kandidatima za izbor četvoro sudija Ustavnog suda Crne Gore i tom prilikom kvalifikovanom većinom predložio Skupštini sljedeće kandidate: Armenko Snežana, Vukčević Ilija, Novaković Jadranka i Ružičić Jelena.

Skupština je 21. X 2022. sprovela izjašnjanje o kandidatima u prvom krugu za koji je bila potrebna 2/3 većina, međutim kako veliki broj poslanika nije bio prisutan na sjednici, izbor kandidata za sudije Ustavnog suda nije mogao biti realizovan. U drugom krugu glasanja, 12. XII 2022, Skupština nije izabrala nijednog od predloženih kandidata za izbor četvoro sudija Ustavnog suda.

Ustavni odbor je 23. XII 2022. raspisao novi, četvrti Javni poziv za izbor četvoro sudija Ustavnog suda. Na posljednji javni poziv za izbor nedostajućih sudija Ustavnog suda prijavilo se 27 kandidata, što je najveći odziv kandidata nakon što je pet prethodnih konkursa raspisanih u periodu od ljeta 2020. do jeseni 2022. propalo zbog izostanka dijaloga između dva politička bloka u Skupštini, ali i kršenja prethodno postignutih dogovora. Lista prijavljenih kandidata je utvrđena na sjednici Ustavnog odbora Skupštine, koja je zakazana za 13. I 2023, kada će biti formirana i komisija koja će utvrditi da li su prijave kandidata podnijete u skladu s javnim pozivom. Najavljeno je da će se tokom januara 2023. pokrenuti parlamentarni dijalog kako bi se došlo do izbora četvoro sudija Ustavnog suda.

Kada je riječ o administrativnim kapacitetima Sekretarijata Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, od ukupno sistematizovanih 19, trenutno je popunjeno 15 radnih mjesta. Kadrovskim planom za 2022. Centar je od Ministarstva finansija tražio popunu pet radnih mjesta (za popunu svih upražnjenih mjesta predviđenih sistematizacijom), ali je Ministarstvo finansija dalo saglasnost za popunu tri radna mjesta, pa je Centar realizovao Kadrovski plan za 2022. Shodno sprovedenim postupcima internog oglašavanja, čeka se konačnost odluka o izboru, pa će broj zaposlenih biti uvećan za još dva radna mjesta. Opredijeljeni budžet za rad Centra u 2022. iznosio je 437.754,84 eura. Nakon rebalansa Budžeta, koji je usvojen 29. IX 2022, Centru je opredijeljeno još dodatnih 244.311,65 eura, pa je tekući budžet Centra 666.773,70 eura, ali su sredstva otpuštena 7. XI 2022, što za posljedicu ima nemogućnost utroška sredstava koja su Centru rebalansom dodijeljena u 2022.

Ratni zločini

U periodu 1. I - 28. XII 2022. u Specijalnom državnom tužilaštvu je bilo u radu osam predmeta u kojima je sproveden postupak izviđaja. Trenutno je pred Specijalnim državnim tužilaštvom u radu u fazi izviđaja sedam predmeta, od kojih se jedan odnosi na događaje iz Drugog svjetskog rata. Tokom 2022. postupano je u jednom predmetu po događaju iz Drugog svjetskog rata, koji predmet je arhiviran.

U predmetu pod radnim nazivom „Bukovica“, Okružno javno tužilaštvo u Trebinju je dostavilo zamolnicu kojom je traženo preuzimanje krivičnog gonjenja protiv određenog broja lica, međutim kako je iz spisa predmeta proizlazilo da su državljani Crne Gore, na teritoriji Crne Gore izvršili krivična djela iz nadležnosti našeg tužilaštva, to su spisi shodno članu 40 Ugovora između CG i BiH o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima, tretirani kao dostavljanje podataka kojima se ukazuje na izvršenje krivičnog djela na teritoriji Crne Gore, od strane državljanina Crne Gore, zbog čega je postupak u fazi izviđaja.

U drugom predmetu formiranom po osnovu upućenog podneska od strane jednog lica u vezi s ratnim zločinom izvršenim u mjestu Štrpce, SDT je po pribavljenim podacima od SPO, nadležnim pravosudnim organima Bosne i Hercegovine uputilo zamolnicu za pružanje međunarodne pravne pomoći.

Takođe, u SDT-u formiran je predmet povodom navoda objavljenih u jednom dnevnom listu pod naslovom „Granatiranje Splita i uloga D.S.“, u kojem se navodi da je S.D., kao poručnik fregate Ratne mornarice tadašnje JNA i komandant raketne topovnjače, 15. XI 1991, naredio otvaranje vatre s ratnog broda po civilnim ciljevima na teritoriji grada Splita, kojom prilikom je došlo do stradanja određenog broja civila i nastala veća materijalna šteta, a radi provjere da li su se u radnjama imenovanog

lica stekli elementi nekog od krivičnog djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom. 23. VII 2022. upućena je zamolnica Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske za dostavljanje svih relevantnih podataka u vezi s navedenim krivično-pravnim događajem.

U predmetu koji se odnosi na događaj iz Drugog svjetskog rata, pod radnim nazivom „Jama Kotor“, službenici Uprave policije su po nalogu SDT-a početkom novembra 2022. izvršili radnje koje se tiču utvrđivanja određenih okolnosti, odnosno snimanja unutrašnjosti predmetnog objekta - „Jame Kotor“, te i druge radnje u cilju omogućavanja vršenja uviđaja odnosno pristupa samom licu mjesta koje se nalazi pod zemljom na dubini od oko 35 metara.

Ostali predmeti se nalaze takođe u fazi izviđaja i u istima se preuzimaju potrebne mjere i radnje u pravcu prikupljanja pravno relevantnih dokaza.

U jednom predmetu koji je formiran povodom ustupanja krivičnog gonjenja protiv jednog lica, državljanina Crne Gore, zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl.142 st.1 KZ SRJ, Specijalno državno tužilaštvo je 22. X 2021. pred Višim sudom u Podgorici podiglo optužnicu protiv P.(Ć).S., zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142 st.1 KZ SRJ, koja je potvrđena od strane suda i postupak pred sudom je u toku.

U izvještajnom periodu, Specijalno državno tužilaštvo je postupalo povodom tri zamolnice za pružanje međunarodne pravne pomoći koje su u toku 2022. upućene od strane Tužilaštva BiH (dvije) i Tužilaštva Republike Srpske (jedna), te uputilo ukupno tri zamolnice i to jednu zamolnicu Tužilaštvu za ratne zločine R. Srbije, i dvije zamolnice tužilaštvu BiH.

Viši sud u Podgorici ima u radu jedan predmet zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl.142 st. 1 KZ SRJ protiv okrivljenog P.(Ć).S. i u toku je izvođenje personalnih dokaza. U ovom predmetu, glavni pretres je počeo iznova, jer je predsjednik vijeća napredovao u sud višeg stepena.

BORBA PROTIV KORUPCIJE

Preventivne mjere

Agencija za sprječavanje korupcije (ASK) usvojila je 21. I 2022. Strateški plan ASK (2022-2024) uz prateći Akcioni plan, koji definiše prioritete ASK u radu, adresira oblasti koje zahtijevaju dalje unapređenje i konkretizuje rokove i odgovorna lica za ostvarenje utvrđenih dugoročnih i kratkoročnih ciljeva rada i razvoja Agencije. Uz podršku Ambasade SAD u Podgorici, maja 2022. u Agenciji za sprječavanje korupcije je otpočeo projekat „Implementacija ISO 9001:2015“, koji je uspješno okončan 25. XI 2022. sačinjavanjem Izvještaja sa provjere od strane Društva za sertifikaciju i nadzor CESNA d.o.o. iz Beograda. Implementacija će doprinijeti unapređenju kvaliteta rada zaposlenih, motivaciji i koordinaciji radnih procesa i njihovoj usklađenosti s međunarodnim standardima.

U oktobru 2022. usvojen je i GRECO Izvještaj o evaluaciji za Crnu Goru u okviru V kruga evaluacije na temu: „Sprečavanje korupcije i unapređivanje integriteta u okviru organa centralne vlasti (na najvišim izvršnim funkcijama) i agencija za sprovođenje zakona“. U Izvještaju je naglašeno da je pod novim rukovodstvom poboljšan učinak Agencije koja je nacionalni koordinator za sve obaveze koje proističu iz članstva Crne Gore u GRECO-u i da funkcionisanje ide u pravcu veće nezavisnosti, efikasnosti i proaktivnog pristupa.

Agencija je u septembru 2022. izradila nacrt Metodologije za procjenu primjene antikorupcijskih mjera u sistemu pravosuđa, u saradnji s Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori, u cilju unapređenja sadržaja i efekata planova integriteta pravosudnih organa. Izrađena je i na sajtu objavljena Analiza postupaka iz oblasti radnih odnosa za period od 1. I 2016. do 1. XII 2022.

U okviru Projekta za borbu protiv ekonomskog kriminala u Crnoj Gori, Agencija je, u saradnji sa Savjetom Evrope, započela sveobuhvatnu analizu Zakona o sprječavanju korupcije, koja se sprovodi u tri faze. Prva faza ovog projekta, koja se odnosi na funkcionalnu nezavisnost Agencije, okončana je izradom Tehničkog dokumenta „Analiza djelova Zakona o sprječavanju korupcije koji uređuju osnivanje i rad Agencije za sprječavanje korupcije”. Druga faza, u kojoj su analizirani djelovi Zakona koji se odnose na sukob interesa i izvještaje o prihodima i imovini, rezultirala je izradom Tehničkog dokumenta „Analiza djelova Zakona o sprječavanju korupcije koji uređuju sukob interesa, ograničenja u vršenju javnih funkcija (nespojivosti funkcija), izvještaje o prihodima i imovini, poklone, donacije i sponzorstva”. U trećoj fazi, čija realizacija je planirana za I kvartal 2023, biće analizirani djelovi Zakona koji se odnose na zviždače, integritet i prekršajne odredbe.

U izvještajnom periodu, Agencija je, kao nacionalni koordinator obaveza koje proističu iz potpisivanja Konvencije Ujedinjenih nacija protiv korupcije (UNCAC) od strane Crne Gore koordinisala i organizovala posjetu predstavnika Sekretarijata Kancelarije za drogu i kriminal (UNODC) i nadležnih evaluatora (predstavnika Iraka i Estonije) u kombinovanom formatu. Uz podršku UNDP nastavljeno je sprovođenje Metodologije za procjenu antikorupcijskih instrumenata u sistemima državne uprave i socijalne i dječje zaštite i rađeno je na unapređenju Metodologije za procjenu rizika od korupcije u propisima te izrađena i na sajtu Agencije objavljena video obuka za popunjavanje izvještaja.

Tokom 2022. Skupštini i Vladi je upućena Inicijativa za uvođenje Preliminarne kontrole na rizike od korupcije kao obavezne u proceduri predlaganja zakona, dok je Vladi upućena i Inicijativa za unificiranje zakonskog okvira koji reguliše najvažnija pitanja upravljanja, nadzora, stvarnog i potencijalnog sukoba interesa i transparentnosti rada organa upravljanja javnih preduzeća kao obavezne u proceduri izrade predloga zakona koje utvrđuje Vlada Crne Gore.

U domenu sprečavanja sukoba interesa i poštovanja ograničenja u vršenju javnih funkcija, ASK je, u periodu od 1. I do 27. XII 2022. postupajući po svim primljenim zahtjevima, dala 210 mišljenja, što predstavlja najveći broj mišljenja na godišnjem nivou od osnivanja Agencije. U navedenom periodu podnijete su 23 ostavke javnih funkcionera, a struktura istih je sledeća: 14 ostavki na javne funkcije odbornika u lokalnim parlamentima; jedna ostavka na članstvo u savjetodavnom tijelu javnog preduzeća; četiri ostavke na članstvo u organu upravljanja javnog preduzeća/javne ustanove; jedna ostavka na funkciju pomoćnika izvršnog direktora u javnom preduzeću; jedna ostavka na članstvo u radnom tijelu Vlade; dvije ostavke na članstvo u komisiji državnog organa/javne ustanove. Takođe, tokom 2022. nakon datih mišljenja, konstatovan je i jedan prenos upravljačkih prava u privrednom društvu, kao i jedno rješenje o prestanku radnog odnosa u privrednom društvu u državnom vlasništvu.

U periodu od 1. I do 27. XII 2022, dostavljeno je 11.615 izvještaja o prihodima i imovini po svim osnovima, što je za 10% više izvještaja o prihodima i imovini u odnosu na 2021. U zakonom propisanom roku 95% javnih funkcionera i državnih službenika ispunilo je svoju zakonsku obavezu predavanja redovnog godišnjeg izvještaja. Svi dostavljeni izvještaji su administrativno-tehnički provjereni. U smislu tačnosti i potpunosti podataka provjereno je 1.717 izvještaja, odnosno 1.652 izvještaja u skladu s godišnjim planom odnosno 124,2% od ukupno 1.330 koliko je predviđeno Godišnjim planom provjere za 2022, tri izvještaja na zahtjev drugog državnog organa, 14 izvještaja na zahtjev pravnog ili fizičkog lica, 18 izvještaja na anonimni zahtjev i 30 izvještaja po službenoj dužnosti. Svi izvještaji u kojima su uočena moguća kršenja Zakona proslijeđeni su ili će biti proslijeđeni Odsjeku za pokretanje upravnih i prekršajnih postupaka i postupanje po zahtjevima za slobodan pristup informacijama. Dodatna provjera, koja se odnosi na 20 visokih funkcionera odabranih u skladu s ranjivošću funkcije na korupciju, započeta je u II kvartalu (novina predviđena Planom rada ASK za 2022) i trajaće do kraja godine.

Po svim osnovima rada Agencije u oblasti kontrole finansiranja političkih subjekata i izbornih kampanja, izvršena je kontrola 54.285 dostavljenih izvještaja obveznika Zakona koji se odnose na izbornu kampanju za izbore u 16 lokalnih samouprava koji su održani u 2022, kao i 165 izvještaja koji se odnose na redovan rad političkih subjekata.

U dijelu koji se odnosi na redovan rad političkih subjekata, Agencija je protiv političkih subjekata koji nisu dostavili konsolidovane izvještaje i odluke o visini članarine u skladu sa Zakonom, izrekla mjere obustave prenosa budžetskih sredstava za finansiranje redovnog rada u 2022. za osam političkih subjekata (za njih šest je povučena odluka nakon ispunjenja uslova propisanih zakonom) i izrekla trajnu mjeru obustave budžetskih sredstava za finansiranje redovnog rada za 2021. budžetsku godinu za pet političkih subjekata.

Vršeci kontrolu tačnosti i potpunosti dostavljenih izvještaja tokom izbornih kampanja, u skladu s usvojenom metodologijom, ASK je u kontrolisanim izvještajima političkih subjekata evidentirala ukupno 117 nepravilnosti za koja je traženo izjašnjenje od strane političkih subjekata. Proaktivno djelujući, Agencija je, radi dostavljanja izvještaja u roku, kao i kod uočenih tehničkih nepravilnosti, uputila 3.924 upozorenja (97 političkim subjektima i 913 organima vlasti u toku izborne kampanje za izbore održane 23. oktobra) na koja su svi obveznici pozitivno reagovali. Za dva subjekta je izrečena mjera djelimičnog gubitka pripadajućeg iznosa budžetskih sredstava za finansiranje troškova izborne kampanje za izbore održane 23. X 2022.

Zakonom su propisane obaveze i zabrane za subjekte koji pružaju usluge medijskog oglašavanja koje se odnose na dostavljanje cjenovnika u toku kampanje, kao i ugovora sklopljenih sa političkim subjektima u kampanji. U skladu s tim, Agenciji je u vezi s izbornim kampanjama dostavljeno 157 cjenovnika medija i 149 ugovora o medijskom oglašavanju. Svi dostavljeni cjenovnici i ugovori su objavljeni na internet stranici ASK.

Agencija je izvršila 3.438 kontrola poštovanja zabrana i ograničenja od strane organa vlasti i političkih subjekata u toku izborne kampanje, od čega su izvršene 32 kontrole na terenu. Svi zapisnici sa izvršenih kontrola su objavljeni na internet stranici Agencije.

Kada je u pitanju kontrola ograničenja mjesečne potrošnje tokom izborne kampanje, kontrolisano je ukupno 766 organa vlasti. U svim slučajevima uočenih kršenja Zakona, inicirano je pokretanje prekršajnih postupaka.

Kod davalaca priloga, izvršena je kontrola 14 propisanih zabrana, odnosno izvršena je provjera i kontrola 2.289 lica davalaca priloga političkim subjektima za redovan rad u 2021. i izbornu kampanju u 2022. S tim u vezi, konstatovano je da dva lica koja su dala prilog političkom subjektu nijesu bila upisana u birački spisak (u toku je kontrola 71 lica), dok su ukupno tri lica pravosnažno osuđena za krivična djela s elementima korupcije.

Agencija je od 1. I do 28.XII 2022. zaprimila značajno više prijava zviždača (187) u odnosu na cjelokupnu 2016. (56), 2017. (69) 2020. (75) i 2021. (142), čime je nastavljen trend rasta broja prijava zviždača. Od ukupnog broja dostavljenih prijava, 94 je podneseno anonimno.

ASK je od 1. I do 28. XII 2022. okončala 72 postupka po prijavama zviždača i u pet utvrdila postojanje ugrožavanja javnog interesa, dok u 67 nije. U vezi s okončanim postupcima, Agencija je dala ukupno sedam preporuka zakonskim obveznicima za unapređenje transparentnosti i otklanjanje korupcijskih rizika, do 27. XII 2022. realizovane su sve preporuke u postupcima po prijavama zviždača.

Agencija je 12 prijava zviždača prosljedila nadležnim tužilaštvima, dok je 26 prijava prosljedila drugim nadležnim institucijama. Inače, pred drugim nadležnim organima u toku je i 30 postupaka po prijavama zviždača iz prethodnog perioda.

Agencija je u izvještajnom periodu pokrenula devet postupaka po službenoj dužnosti zbog sumnje u postojanje ugrožavanja javnog interesa koje upućuje na postojanje korupcije. Okončano je ukupno šest ex officio postupaka (uključujući i one pokrenute u prethodnom periodu) i u svih šest utvrđeno postojanje ugrožavanja javnog interesa koje upućuje na postojanje korupcije te dato osam preporuka zakonskim obveznicima za unapređenje transparentnosti i otklanjanje korupcijskih rizika – šest je realizovano, dok dvije preporuke nijesu realizovane te je u tom smislu ASK postupila u skladu s ovlaštenjima koja proizilaze iz odredbe člana 53 ZSK. U toku su još tri postupka pokrenuta po službenoj dužnosti iz prethodnog perioda.

Podnijeto je šest zahtjeva za zaštitu zviždača. Agencija je u izvještajnom periodu okončala tri postupka, od kojih je jedan obustavljen iz razloga odustanka dok je u dva postupka utvrdila osnovanost i donijela Mišljenje u kojem je utvrdila da je nastala šteta, odnosno da postoji mogućnost nastanka štete po zviždača i dala ukupno tri preporuke poslodavcu o tome šta treba preduzeti da bi se nastala šteta otklonila. Rok za realizaciju dvije preporuke dopijeva u narednom periodu, dok jedna nije realizovana, te je u tom smislu Agencija postupila u skladu s ovlaštenjima koja proizilaze iz odredbe člana 63 ZSK. Tri postupka su u toku.

Ukupno je 729 organa vlasti dostavilo plan integriteta Agenciji, što je 98,9% od ukupno 737 organa vlasti. Organi vlasti su bili u obavezi da Agenciji do 15. IV 2022. dostave izvještaj o sprovođenju plana integriteta u 2021, na osnovu čega su Agenciji dostavljena 704 izvještaja o sprovođenju plana integriteta. Ukupan broj organa vlasti koji su odredili menadžera integriteta od 1. I 2016. je 730 (99,1% od ukupnog broja organa vlasti).

U februaru 2022. izrađen je Izveštaj o donošenju i sprovođenju planova integriteta u 2021, koji pruža pregled stepena realizacije mjera definisanih planovima integriteta i trenutnog statusa identifikovanih rizika od korupcije i drugog neetičnog i neprofesionalnog ponašanja, a sadrži i preporuke za unapređenje planova integriteta.

Agencija je 2. II 2022. obrazovala Komisiju za polaganje ispita za obavljanje poslova lobiranja. Tokom 2022. organizovana su tri ispita za obavljanje poslova lobiranja, koja je položilo devet kandidata. Agenciji su 2022. podnijeta četiri zahtjeva od strane fizičkih lica za izdavanje odobrenja za obavljanje djelatnosti lobiranja i u izvještajnom periodu u registar lobista upisana su tri nova lica. U registru se na dan 28. XII 2022. nalazi osam lobista i jedno pravno lice. U januaru 2022, pet fizičkih lica i jedno pravno lice koji su se nalazili u registru lobista dostavili su Agenciji izvještaj o radu za 2021.

Agencija je donijela deset mišljenja na propise u odnosu na rizike od korupcije. Takođe, kao preuzetu obavezu iz Dinamičkog plana aktivnosti koje vode do ispunjenja privremenih mjerila u poglavlju 23 – Pravosuđe i temeljna prava, Agencija za sprječavanje korupcije je izradila Analizu propisa na nivou državne uprave u cilju unapređenja rješenja sprečavanja sukoba interesa, koja je obuhvatala analizu 14 zakonskih tekstova iz oblasti sukoba interesa državnih službenika i namještenika.

Agencija je pokrenula 592 upravna postupka, što je značajno više u odnosu na prošlu godinu (u 2021. pokrenuto 345 upravnih postupaka), dok je procenat utvrđenih kršenja zakona značajno veći u odnosu na iste izvještajne periode prethodnih godina. Broj donijetih odluka u ovoj godini, odnosno broj riješenih predmeta je ukupno 472.

Zbog kršenja antikorupcijskih zakona iz svoje nadležnosti, Agencija je pokrenula ukupno 1.542 prekršajna postupka. Tokom izvještajnog perioda, okončano je ukupno 1.015 postupaka (uključujući postupke po zahtjevima iz prethodnih godina), od čega su u 92,5% izrečene sankcije. Ukupan iznos novčanih kazni iznosi 95.965 eura.

Na osnovu prijedloga ASK za oduzimanje imovinske koristi stečene izvršenjem prekršaja, osim izricanja novčanih kazni, sudovi su u dva predmeta (iz 2021. i 2019.) oduzeli imovinsku korist u ukupnom iznosu od 474 eura.

Represivne mjere

U izvještajnom period 1. I - 31. XII 2022. u Specijalnom državnom tužilaštvu Crne Gore donijeto je 11 naredbi o sprovođenju istrage protiv 76 fizičkih i pet pravnih lica. U pet predmeta donijete su naredbe o pokretanju finansijske istrage protiv 43 fizička lica i četiri pravna lica. U istom periodu Višem sudu u Podgorici podnijeto je šest optužnih predloga protiv osam fizičkih lica i podignuto 11 optužnica protiv 73 fizička lica i pet pravnih lica.

U periodu 1. I - 1. VII 2022, zbog krivičnih djela iz oblasti visoke korupcije, Viši sud u Podgorici je imao ukupno u radu 55 predmeta protiv 186 okrivljenih lica. U istom periodu primljena su 24 predmeta protiv 49 okrivljenih lica. Riješeno je 14 predmeta protiv 54 okrivljena lica, na način što su u dva predmeta protiv dva okrivljena lica donijete osuđujuće presude (jedna pravosnažna i jedna nepravosnažna), u pet predmeta protiv pet okrivljenih lica je donijeta presuda kojom se optužba odbija, dok je sedam predmeta protiv ukupno 47 okrivljenih riješeno na drugi način odlukom suda (obustave postupka i odbačaji).

Kada je u pitanju oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, u jednom predmetu protiv okrivljenog D.K. zbog krivičnih djela zloupotreba položaja u privrednom poslovanju putem podstrekavanja iz čl. 272 st.3 u vezi st.1 u vezi čl. 24 KZ CG, određena je privremena mjera obezbjeđenja - zabrana raspolaganja nepokretnostima uz zabilježbu zabrane u katastru nepokretnosti u vlasništvu pravnog lica „Meljine kompleks", koja se odnosi na više nepokretnosti (vojne bolnice, pašnjak i zemljište u Meljinama).

Efikasna saradnja između Specijalnog državnog tužilaštva i Uprave policije rezultirala je procesuiranjem i lišenjem slobode značajnog broja javnih funkcionera zbog počinjenih koruptivnih krivičnih djela, među kojima su: bivša predsjednica Vrhovnog suda, bivši predsjednik Privrenog suda, kao i bord direktora „Plantaže“ AD uključujući jednog službenika Agencije za nacionalnu bezbjednost i Uprave policije.

Radi očuvanja imovinske koristi stečene kriminalnom djaltnošću i radi mogućeg naknadnog oduzimanja imovinske koristi, Specijalno državno tužilaštvo je podnijelo Višem sudu u Podgorici, predloge za određivanje privremenih mjera obezbjeđenja, zabrane raspolaganja korišćenja pokretne i nepokretne imovine u dva predmeta koji su usvojeni od strane Višeg suda u Podgorici. Ovi predlozi se odnose na sledeće: pašnjak 1090m², bolnica 2731m², pomoćna zgrada 147m², dvorište 27.007m², garaža 408m², zgrade u turizmu 2.016m². Izvršena je blokada novčanih sredstava na žiro računima tri fizička lica u iznosu od 220.254,17 eura i četiri pravna lica u ukupnom iznosu od 536.918,84 eura (ukupno blokirano 757.173,01 eura). U predmetima formiranim u vezi korupcije privremeno su blokirana novčana sredstva i hartije od vrijednosti kod banaka, a po zahtjevu Specijalnog državnog tužilaštva u dva predmeta i to: privremena obustava hartija od vrijednosti ukupne vrijednosti 82.379,68 eura za jedno fizičko lice i novac na žiro računima 10 fizičkih lica u iznosu od 1.201.912,80 eura, novčana sredstva na žiro računima 10 fizičkih lica u iznosu od 308.934,55 eura, i novčana sredstva na žiro računima tri pravna lica u iznosu od 298.321,34 eura.

Kada su u pitanju važniji slučajevi u ovoj oblasti tokom izvještajnog perioda, Specijalno državno tužilaštvo je u oktobru 2022. podiglo optužnicu protiv V.M. bivše predsjednice Vrhovnog suda i njenog sina M.M. Oni se sumnjiče za krivična djela stvaranje kriminalne organizacije, produženo krivično djelo krijumčarenje, produženo

krivično djelo davanje mita, primanje mita, protivzakoniti uticaj i navođenje na protivzakoniti uticaj, zloupotreba službenog položaja, neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga, omogućavanje uživanja opojnih droga, nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija, teška tjelesna povreda i sprječavanje dokazivanja. Optužnica je podignuta i protiv D.L, V.P, B.P, M.P, M.V.M, M.V, M.M, L.B, P.M, I.K, R.R, M.B, S.K. i G.J. i „Kopad Company“ DOO Nikšić. U optužnici je predloženo i da se okrivljenima M.M i V.M, M.V. i M.B. produži pritvor zbog opasnosti od bjekstva.

Specijalno državno tužilaštvo je, Specijalnom odjeljenju za suđenje za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina Višeg suda u Podgorici, 8. XI 2022. predalo optužnicu protiv okrivljenih: B.J, S.Z, S.J, S.Lj, R.R, S.M, P.G, S.Č, D.P, O.M, D.G, D.L, D.L. i protiv okrivljenih pravnih lica: “Titan security” DOO Podgorica, “Securitas Montenegro” DOO Podgorica, “Top force system” DOO Nikšić i “Ogimar MNE” DOO Podgorica, zbog postojanja osnovane sumnje da su učinili krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije i više krivičnih djela zloupotreba službenog položaja. U optužnici je predloženo i da se okrivljenima B.J. i S.J. produži pritvor zbog opasnosti od bjekstva.

Službenici Uprave policije su 11. VII 2022, po nalogu Specijalnog državnog tužilaštva, lišili slobode šest bivših članova Odbora direktora „Plantaže“. Slobode su lišeni V.V., B.M., Đ.R., S.Š., D.P. i A.H. zbog sumnje da su izvršili krivično djelo zloupotreba službenog položaja u privrednom poslovanju. Pripadnici Specijalnog policijskog odjeljenja su izvršili pretrase na više lokacija u kojima je oduzeto više desetina hiljada eura. Službenici Uprave policije u saradnji sa Specijalnim državnim tužilaštvom nastavljaju aktivnosti na ovom predmetu.

TEMELJNA PRAVA

Važećim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Službe Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore od 18. V 2021, a koji se primjenjuje od 2. VI 2021. predviđeno je 35 radnih mjesta od čega je popunjeno 31. Na ovaj broj treba dodati starješinski kadar, odnosno Zaštitnika i zamjenice, odnosno pet osoba u rukovodnoj strukturi koji nijesu dio administrativne strukture. U periodu od 1. I do 15. XII 2022. dva službenika su zaposlena u instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Radna grupa za izradu Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije na osnovu preporuka eksperata finansiranih od strane EU i podršku konsultanta Savjeta Evrope, pripremila Nacrt zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije. Nacrt zakona je dat na javnu raspravu koja je završena 2. XII 2022. Izvještaj sa javne rasprave je objavljen 16. XII 2022. Rad na tabeli usklađenosti s pravnom tekovinom EU je u toku.

Djelotvorna primjena ljudskih prava

Zaštitnik je ovlašćen da daje preporuke postupajući po pritužbama građana. Po preliminarnim podacima, u periodu od 1. I do 15. XII 2022. Zaštitnik je ukupno imao u radu oko 1.100 predmeta po pritužbama.

Prava osoba s invaliditetom

Prema podacima Zaštitnika ljudskih prava i sloboda potrebno je u potpunosti uskladiti nacionalno zakonodavstvo s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom. Zakon o zabrani diskriminacije lica s invaliditetom ne prepoznaje dvostruku i interseksijsku diskriminaciju žena i djevojčica s invaliditetom, kao posebnih oblika

diskriminacije u odnosu na pol i invaliditet, kao ni posebne oblike diskriminacije osoba s invaliditetom u oblastima jednakog priznanja lica pred zakonom, pristupa pravdi, privatnosti, bračnih i porodičnih odnosa. S tim u vezi, primijećeno je zanemarivanje rodnog aspekta u zakone i politike sa invaliditetom i obrnuto. Zato je neophodno intenzivirati uključivanje perspektive žena i djevojčica sa invaliditetom u politike, programe i strategije rodne ravnopravnosti i rodnu perspektivu u strategije o invaliditetu.

U martu 2022. usvojen je Završni izvještaj o realizaciji Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. U prethodnom periodu sprovođenja strateškog dokumenta napravljeni su značajni koraci u pogledu usaglašavanja postojećeg pravnog okvira u oblasti zaštite od diskriminacije i promociju jednakosti lica s invaliditetom. Primarno je potrebno ukazati na postignuti nivo usaglašenosti sa važećim međunarodnim standardima Zakona o zabrani diskriminacije lica s invaliditetom i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije.

U julu 2022. je usvojena Strategija za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom i promociju jednakosti 2022-2027. sa AP za 2022-2023. Strategija predstavlja drugi strateški dokument ovog tipa usvojen u Crnoj Gori, koji stavlja primarni akcenat na efektivno suzbijanje svih oblika diskriminacije, kao i stvaranje uslova za uživanje jednakih prava u svim oblastima života licima s invaliditetom.

Nastavljeno je finansiranje projekata NVO i u 2022. za oblast zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava - zaštite od diskriminacije lica s invaliditetom. Opredijeljeno je 460.000 eura za 22 projekta/programa.

Usljed strukturnih promjena u sastavu Vlade, u toku je obezbjeđivanje uslova za osnivanje Savjeta za prava lica s invaliditetom.

Rodna ravnopravnost i nasilje u porodici

U julu 2022. usvojen je Izveštaj o sprovođenju AP za 2021. za Nacionalnu strategiju rodne ravnopravnosti 2021-2025. U Izveštaju se navodi da je realizovano 45% aktivnosti, nerealizovano 50% i djelimično realizovano 5%.

Sprovedena je eksterna srednjoročna evaluacija Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. sa Akcionim planom 2021-2022. koja je imala za cilj da procijeni koliko je ona, realizacijom planiranih aktivnosti u periodu septembar 2021-novembar 2022. popravila stanje u temama koje su navedene kao prioritete kroz tri operativna cilja. Ključni rezultati srednjoročne evaluacije NSRR pokazuju da je realizovan mali broj aktivnosti u odnosu na planirane, usljed krupnih spoljnih izmjena konteksta za realizaciju aktivnosti i mjera. Najveći broj aktivnosti realizovan u okviru Operativnog cilja 1, a najmanje u okviru Operativnog cilja 2. Najbolje ocijenjeni kriterijumi evaluacije su relevantnost, koherentnost i donekle održivost. Relevantnost pojačava činjenica da su u dovoljnoj mjeri ispitane potrebe direktnih i indirektnih korisnika/ca, te je dobar i odgovor ovog dokumenta na takve potrebe, iako su detektovane važne izmjene konteksta u kome su se mjere i aktivnosti AP realizovile.

Kreiran je Instrument za procjenu stepena orodnjenosti strategija i zakona koji sadrži jasno definisane kriterijume za evaluaciju nivoa orodnjenosti i treba da posluži Generalnom sekretarijatu kao alatka u fazi davanja mišljenja na predložena dokumenta javnih politika prije njihovog podnošenja Vladi na usvajanje.

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava finansiralo je 22 projekta nevladinih organizacija u oblasti rodne ravnopravnosti sa 250.000 eura u 2022.

U finalnoj fazi je izrada odgovora na dodatna pitanja u vezi s III CEDAW izvještajem Crne Gore. Isti će početkom naredne godine biti upućeni Komitetu za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena.

Tokom 2022. Operativni tim je nastavio da u okviru svog mandata inicira mjere i postupke za preispitivanje dobre prakse, naročito policije, centara za socijalnih rad i tužilaštva, kao i da kroz svoja opažanja i preporuke proaktivno djeluje na podizanju svijesti javnosti, čime se djelimično doprinosi i na povećanje broja prijava ovih slučajeva. Operativni tim je u svom radu proaktivnim djelovanjem inicirao više mjera koje su doprinijele opštem poboljšanju postojećeg stanja. Na osnovu izvršenih analiza sugerisao i predložio rješenja konkretnih, specifičnih slučajeva i instruisao rad različitih nadležnih organa na lokalnom i državnom nivou. Na osnovu dosadašnjeg rada i postignutih rezultata Operativni tim je inputiran u tekst Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici. U pomenutom Protokolu Operativni tim je prepoznat kao izuzetno važno i djelotvorno tijelo u sistemu zaštite od nasilja i kao instanca kojoj se mogu obratiti čak i Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici formirani multidisciplinarni timovi, ukoliko nijesu u mogućnosti da određeni slučaj uspješno riješe.

U cilju poštovanja najboljeg interesa djeteta, a uz saradnju sa međunarodnim partnerima, policijske prostorije u četiri odjeljenja bezbjednosti u potpunosti su renovirane, opremljene i prilagođene radu sa djecom.

Zaštita LGBTI prava

U izvještajnom periodu, započet je proces izrade Nacrta zakona o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja. Ovaj Zakon će transrodnim osobama omogućiti promjenu oznake pola i matičnog broja u ličnim dokumentima, bez obaveze da prethodno obave medicinske intervencije. Izrada predmetnog zakona planirana je aktuelnom nacionalnom strategijom.

Implementacija Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola je u toku i do sada je sklopljeno preko 20 životnih partnerstava u Crnoj Gori.

Vlada je u julu 2022. donijela Akcioni plan za 2022. za implementaciju Strategije za unaprijeđenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori za period 2019 – 2023, kao i Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2021. U ovom izvještajnom periodu nije moguće dati informaciju o napretku u postizanju svakog operativnog cilja i pratećim indikatorima učinka, obzirom na to da u 2021. nije rađeno istraživanje koje sadrži podatke o trendovima i trenutnim vrijednostima indikatora učinka. Ovakvo istraživanje je planirano u 2022, te će se rezultati istraživanja elaborirati u izvještaju o realizaciji Akcionog plana za 2022.

Finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija za promociju i zaštitu prava LGBTI osoba nastavljeno je i u 2022. U skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je raspodijelilo 250.000 eura nevladinim organizacijama kroz finansiranje četrnaest projekata nevladinih organizacija u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava - zaštite i unapređenja ljudskih prava LGBTI osoba. Ovaj iznos je u 2022. bio za oko 75.000 eura veći u odnosu na 2021.

Deseta Povorka ponosa uz slogan „Nema više ali“, organizovana je u oktobru 2022. Događaj je prošao bez posebnih mjera obezbjeđenja, što je pokazatelj napretka društva u smislu tolerancije i poštovanja različitosti.

Reforma zatvorskog sistema

Vlada je 28. VII 2022. usvojila Završni izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije izvršenja krivičnih sankcija 2017-2021. Ovim izvještajem dat je prikaz realizacije aktivnosti koje su planirane za period I–IV kvartal 2021. i to u odnosu na četiri strateška cilja 60 strateške mjere za čiju realizaciju je planirano 192 aktivnosti, od kojih su sve aktivnosti planirane sa rokom dospijevanja za izvještavanje, ali kao kontinuirane strateške mjere i aktivnosti. Dakle, od ukupno 60 strateških mjera koje su dospjele za izvještajni period jedna strateška mjera je realizovana, 50 se realizuju u kontinuitetu, osam djelimično realizovanih u kontinuitetu i dvije strateške mjere nijesu realizovane.

Obrazovana je Radna Uz podršku konsultanta Savjeta Evrope, izrađena je Strategija izvršenja krivičnih sankcija 2023-2026. i Akcioni plan za implementaciju Strategije izvršenje krivičnih sankcija za 2023-2024. Razmatranje ovih strateških dokumenata je Srednjoročnim programom rada Vlade Crne Gore 2022-2024. planirano za prvi kvrtal 2023.

Pokrenuto je 11 disciplinskih postupaka zbog povrede službene dužnosti, ali nijedna povreda nije sadržala elemente zloupotrebe položaja ili prekoračenje ovlašćenja u službi u vezi s mučenjem ili nečovječnim postupanjem prema licima lišenim slobode.

U izvještajnom periodu, nastavljeno je stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija.

Preduzete su aktivnosti na poboljšanju uslova boravka lica lišenih slobode pa je osim tekućeg održavanja i adaptacije prostorija u kojima su smještena lica lišena slobode, nastavljeno i s aktivnostima u okviru projekta „Izgradnja zatvora za sjevernu regiju Crne Gore u Mojkovcu”, kao i u okviru projekta izgradnje Specijalne zdravstvene ustanove, nove prijavnice, zatvora otvorenog tipa i multifunkcionalnog objekta.

Izrađena je tehnička dokumentacija u okviru projekta „Izgradnja zatvora za sjevernu regiju Crne Gore u Mojkovcu“, a koji je finansiran iz granta Investicionog okvira Zapadnog Balkana (WBIF) u iznosu od 1.200.000 eura. Ovu tehničku pomoć realizovao je konzorcijum WBIF Infrastructure Project Facility 7 (IPF7), a period realizacije je novembar 2019 – novembar 2021. Izgradnja Zatvora za sjevernu regiju Crne Gore u Opštini Mojkovac će se finansirati sredstvima kredita Banke za razvoj Savjeta Evrope (CEB-a) u iznosu od 15.000.000 eura i grant sredstvima WBIF u iznosu od 1.200.000 eura (ukupno 16.200.000 eura). Naime, Odlukom o zaduživanju Crne Gore za 2021. predviđeno je da se Crna Gora zadužuje kod Banke za razvoj Savjeta Evrope (CEB), za potrebe Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava za izgradnju kapitalnog objekta - Zatvor u Mojkovcu, u iznosu do 15.000.000 eura. Takođe, u oktobru 2021. Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava je data saglasnost na idejno arhitektonsko rješenje. Prezentacija glavnog projekta je organizovana 10. XI 2021. Potpisan je Ugovor o javnoj nabavci za vršenje revizije glavnog projekta izgradnja zatvora za sjevernu regiju Crne Gore u opštini Mojkovac, 17. X 2022.

Što se tiče projekta „Izgradnje Specijalne zdravstvene ustanove, nove prijavnice, zatvora otvorenog tipa i multifunkcionalnog objekta“, u izvještajnom periodu završena je izrada i revizija glavnog projekta za četiri objekta (Specijalna zdravstvena ustanova, prijavnica, zatvor otvorenog tipa i multifunkcionalni objekat). 2. XII 2019. stupio je na snagu Finansijski sporazum za IPA 2018 između Evropske komisije i Crne Gore, kojim je za Projekat „EU za poboljšanje pristupa pravdi i temeljna prava“ opredijeljeno 13.516.733 eura, u okviru kojeg će se u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, u iznosu od 4.378.311 eura, finansirati gradnja četiri objekta (Specijalna zdravstvena ustanova, Prijavnica, Multifunkcionalni objekat i Otvoreni zatvor). Izgradnja Specijalne zdravstvene ustanove prepoznata je kao prioritetan infrastrukturni projekat u sektoru društvenih djelatnosti i kao takav, dio je Projekta „Izgradnja Specijalne zdravstvene ustanove, Prijavnice, Multifunkcionalnog objekta i Otvorenog

zatvora u okviru kompleksa UIKS-a u Spužu“ koji se nalazi na Jedinствenoj listi prioritетnih infrastrukturnih projekata 2019. Evaluaciona komisija završila evaluaciju dostavljenih ponuda od strane ponuđača u okviru postupka javnih nabavki za Projekat „EU za poboljšanje pristupa pravdi i temeljna prava“, u okviru kojeg projekta jedan od LoT je i gradnja četiri objekta u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija (Specijalna zdravstvena ustanova, Prijavnica, Multifunkcionalni objekat i Otvoreni zatvor). Potpisan je Ugovor o javnoj nabavci za izgradnju ovih objekata, 1. XII 2022.

Vlada je 16. XII 2021. usvojila Informaciju o kapitalnim infrastrukturnim projektima u sektoru pravde, koji se ostvaruju uz instrument pretpristupne podrške, tako da će nedostajuća sredstva u iznosu od 8.621.689 eura biti planirana prilikom pripreme Predloga zakona o budžetu Crne Gore za 2022, 2023. i 2024, a shodno dinamici realizacije projekta. Vlada je 20. X 2022. usvojila Informaciju o potrebi o obezbjeđivanja dodatnih finansijskih sredstava za realizaciju IPA 2018 programa za oblast „Vladavina prava i temeljna prava“. Na ovaj način je zaokružena finansijska konstrukcija za realizaciju IPA2018 programa za ovu oblast.

Između Uprave za izvršenje krivičnih sankcija i njemačke nevladine organizacije „Help-Hilfe zur Selbsthilfe“ potpisan je Memorandum o razumijevanju 30. IX 2022. u okviru projekta „Socijalno-ekonomsko osnaživanje u regionu Zapadnog Balkana“. Projektni zadatak je opravka krovna zgrade Zatvora Bijelo Polje, nabavka opreme za bravarsku radionicu, obuku zatvorenika za zavarivače, trening za zaposlene u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija.

Sloboda izražavanja

Nakon sagledavanja obima i strukture zakonskih izmjena, pripremljeni su nacrti tri medijska zakona: Zakona o medijima, Zakona o audio-vizuelnim medijskim uslugama i Zakona o javnom medijskom servisu Crne Gore. Zakoni su dostavljeni Savjetu Evrope radi dobijanja novog ekspertskeg mišljenja o njihovoj usklađenosti s pravnom tekovinom EU, a organizovana je i javna rasprava (završena 19. XII 2022). Nakon dobijanja komentara SE, kao i komentara u toku javne rasprave, Ministarstvo kulture i medija će analizirati sve pristigle komentare i sugestije. Nakon ekspertskeg mišljenja EK, Ministarstvo kulture i medija dostaviće set medijskih zakona Vladi na usvajanje. Očekuje se da bi sva tri zakona trebalo da budu utvrđena na sjednici Vlade u II kvartalu 2023.

Nakon dobijanja ekspertskeg mišljenja Savjeta Evrope, finalizovan je predlog Medijske strategije 2023-2027. Finalni predlog će biti upućen Evropskoj komisiji na mišljenje, nakon čega će Ministarstvo kulture i medija dostaviti ovaj dokument Vladi na usvajanje. Medijskom Strategijom jasno će se definisati ciljevi, pravci razvoja, i budući planovi kako bi se obezbijedilo povoljno okruženje za slobodu informisanja, protok ideja i mišljenja u ostvarivanju javnog interesa, kao i za uređeno medijsko tržište. U Medijskoj strategiji stavljen je poseban akcenat na medijsku pismenost i borbu protiv dezinformacija i govora mržnje u sigurnom ambijentu za rad novinara i novinarki. Očekuje se da Strategija bude usvojena u I kvartalu 2023.

Novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MUP/UP formirana je organizaciona jedinica u čijoj nadležnosti je i suzbijanje napada na novinare i predstavnike medija i rasvjetljavanje tzv. „hladnih“ slučajeva. Naime, reorganizovana je i formirana Grupa za suzbijanje krvnih i seksualnih delikata i napada na novinare i predstavnike medija u kojoj su sistematizovana tri radna mjesta za inspektore koji će se konkretno baviti slučajevima napada na novinare i predstavnike medija (u prethodnom periodu za to je bio zadužen samo jedan službenik). Jedan od njih je glavni policijski inspektor koji je u prethodnom periodu bio određen kao inspektor koji se bavio tim slučajevima, a koji će sada zbog podizanja značaja rada na tim slučajevima biti rukovodilac pomenute grupe. Određena su i dva službenika - policijska službenika za napade na novinare i predstavnike medija koja će u narednom periodu i formalno biti raspoređena na tim radnim mjestima (u toku je postupak donošenja rješenja o rasporedu na nivou MUP-UP). Na nivou terena (odjeljenja bezbjednosti) određeno je 20 inspektora koji su shodno internim

procedurama dužni da rade na slučajevima napada na novinare i predstavnike medija (tj. da informišu gore pomenutu grupu o tim slučajevima i postupaju sa njima u takvim slučajevima).

U izvještajnom periodu 1. I – 1. VII 2022. sudovi su imali ukupno u radu 13 predmeta protiv 15 okrivljenih lica povodom prekršaja i krivičnih djela, koja su učinjena na štetu 17 novinara. Od tog broja, riješeno je sedam predmeta osuđujućim presudama protiv 10 okrivljenih lica. Shodno navedenom, u izvještajnom periodu, pred nadležnim sudovima su u toku postupci u šest predmeta protiv sedam okrivljenih lica.

Nakon što je odlukom Vrhovnog suda Crne Gore Kzz.br. 1/22 od 25.V 2022. usvojen zahtjev za zaštitu zakonitosti i u odnosu na optuženog Martinović Jova u dijelu koji se odnosi na krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 300 stav 1 Krivičnog zakonika Crne Gore, ukinuta presuda Apelacionog suda Crne Gore Kž-S.br.1/21 od 4.III 2021. i predmet vraćen ovom sudu na ponovno odlučivanje. Apelacioni sud Crne Gore postupajući po odluci Vrhovnog suda Crne Gore, održao sjednicu vijeća od 10. XI 2022. povodom žalbi optuženog Martinović Jova i njegovog branioca, advokata M. M. iz Podgorice, i odlučio da se zbog bitnih povreda krivičnog postupka, a u vezi sa tim i pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, pred ovim sudom održi pretres u ovoj krivičnopravnoj stvari. Vijeće Apelacionog suda je nakon održanog pretresa pred ovim sudom, donijelo odluku kojom se preinačava presuda Višeg suda u Podgorici - Specijalnog odjeljenja za organizovani kriminal, korupciju i ratne zločine Ks.br.39/19 od 8. X 2020. i optuženog Martinović Jova (na osnovu čl. 373 stav 1 tačka 2 Zakonika o krivičnom postupku), oslobodilo optužbe da je izvršio krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 300 stav 1 Krivičnog zakonika Crne Gore, jer nije dokazano da je optuženi učinio djelo koje mu se stavlja na teret.

Zaštita manjinskih naroda

U aprilu 2022. usvojen je Izveštaj o realizaciji Akcionog plana Strategije manjinske politike 2019/2023 za 2021. Imajući u vidu da je ovaj Akcioni plan predviđen za dvogodišnji period, 2021/2022. zaključeno je da je većina aktivnosti realizovana, naročito kada su u pitanju oblasti obrazovanja i kulture i identiteta gdje uglavnom u saradnji sa ministarstvima participiraju NVO organizacije i nacionalni savjeti.

U novembru 2022. usvojen je Izveštaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Osnovni cilj Izveštaja jeste da pruži prikaz o sprovođenju politike zaštite manjina, kako u normativnom dijelu, tako i po pojedinim oblastima društvenog života, značajnim za zaštitu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2021.

Nastavljeno je finansiranje projekata nevladinih organizacija i u 2022. za oblast zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava - zaštite i unapređenja manjinskih prava. Izdvojeno je 150.000 eura u 2022. za 16 projekata.

U julu 2022. Vlada je usvojila Šesti periodični izvještaj o primjeni Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima. Namjera povelje je da se zaštite i unaprijede regionalni i jezici manjina, a ne jezičke manjine. Zbog toga je naglasak stavljen na kulturnu dimenziju i korištenje regionalnog ili jezika manjine u svim aspektima života lica koja njime govore. Poveljom se ne uspostavljaju pojedinačna ili kolektivna prava lica koja govore regionalnim ili jezicima manjina.

Istog mjeseca Vlada je usvojila i Četvrti periodični izvještaj o primjeni Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, u kojem je konstatovano da je Crna Gora nastavila s konstruktivnim i pozitivnim pristupom primjene Konvencije, da se primjećuje opšti napredak u zakonodavnom i institucionalnom okviru, u odnosu na

poštovanje prava i zaštitu od diskriminacije pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, da postoji pomak u prikupljanju podataka i regulisanju statusa raseljenih lica s Kosova.

Romi i Egipćani

Zaštitnik naglašava da su Romi, po svim pokazateljima i dalje najmarginalizovanija grupa i da je potrebno nastaviti aktivnosti na jačanju svijesti većinskog naroda o njihovom položaju. U našem radu i postupanju ukazujemo i na kontinuiranu izloženost govoru mržnje na društvenim mrežama i u komentarima na portalima. Takođe, primjena principa afirmativne akcije je potrebna dok god su Romi i Romkinje u marginalizovanom položaju. Zaštitnik je u 2022. započeo obilaske romskih naselja, nakon čega će biti publikovan poseban izvještaj o stanju prava i preporukama za unaprjeđenje. Pitanje rješavanja pravnog statusa u Crnoj Gori, adekvatnog stanovanja, pristupa osnovnim infrastrukturnim elementima, inkluzivnog obrazovanja i zaposlenja sa stabilnim radno - pravnim statusom izdvojila su se kao najprioritetnija

Imenovan je Nacionalni koordinator za praćenje i sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025.

Nacionalni koordinator pokrenuo je organizovanje „Parlamenta za Rome“ u cilju obilježavanja Međunarodnog dana Roma, 8. IV. Namjera je da ova praksa bude ustaljena sve dok ova manjinska zajednica ne bude imala svog predstavnika u Skupštini.

Vlada je preuzela finansiranje 21 saradnika socijalne inkluzije Roma i Egipćana i zapošljavanja za 2023.

U avgustu 2022. usvojen je Akcioni plan za sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025, za period 2022-2023. zajedno s Izveštajem o sprovođenju Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. za 2021.

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvo prosvjete i Institut za strane jezike Podgorica u saradnji sa Savjetom za regionalnu saradnju (RCC) pokrenuli su akreditovani Program obrazovanja za sticanje ključnih vještina iz Romologije. U 2022. uspješno su realizovana prva dva modula za 30 učesnika.

Nastavljeno je stipendiranje učenika i studenata romske i egipćanske populacije za srednjoškolce i studente, i obezbijedivanje besplatnih udžbenika za osnovce. Za studente je povećana stipendija za 40%. Redovno se organizuje prevoz za učenike romske i egipćanske populacije u opštinama Podgorica, Berane i Nikšić.

U Crnoj Gori održan je treći ministarski sastanak o integraciji Roma, u oktobru 2022, shodno implementaciji Poznanske deklaracije zemalja Zapadnog Balkana.

Nastavljeno je finansiranje projekata NVO i u 2022. za oblast zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava - zaštite i unapređenja Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u 2022. Opredijeljeno je 380.000 eura za 25 projekata.

Ekonomsko državljanstvo

Program ekonomskog državljanstva je Crnoj Gori donio više od 300 miliona eura direktnih investicija, kao i više od 70 miliona eura raznih taksa i dažbina u budžet. U periodu od januara do decembra 2022. izdat je 331 pasoš licima koja su stekla crnogorsko državljanstvo po tom osnovu. Najviše investicija je uloženo u turizam, konkretno 16 projekata. Budući da se radi o projektu koji je donio benefite Crnoj Gori, ali i određena preispitivanja kako od same Vlade, tako i od strane EK, na osnovu iskustava s terena drugih država: Malte i Kipra, Vlada je formirala Koordinaciono tijelo s rokom djelovanja od 60 dana, gdje su uključeni predstavnici više

ministarstava i drugih državnih institucija sa zadatkom da se izvrši kompletna revizija odnosno provjera sagledavanja djelotvornosti postojećeg Programa ekonomskog državljanstva.

PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST

Migracije

U septembru 2022. Crna Gora se pridružila mreži stručnjaka za migracije i azil Evropske unije (EU) - Evropskoj mreži za migracije (European Migration Network - EMN) kao članica posmatrač, bez prava glasa i imenovane su kontakt tačke za saradnju u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova. EMN je iskazala interesovanje da organizuje konferenciju tokom I kvartala 2023. u Crnoj Gori. Pristupanje EMN-u je veoma važno za Crnu Goru, jer pruža mogućnost da aktivno učestvuje u razmjeni pouzdanih, ažurnih i uporedivih informacija o načinu rješavanja aktuelnih izazova, iz oblasti migracija i azila, što je od ključnog značaja za pripremu naših institucija, za punu saradnju u evropskom prostoru pravde, slobode i bezbjednosti, imajući u vidu značaj oblasti migracija i azila u pregovaračkom poglavlju 24.

Vlada je 8. IV 2022. usvojila Izveštaj o realizaciji Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori za period 2021-2025, za 2021. Od ukupnog broja aktivnosti koje su predviđene u dvogodišnjem Akcionom planu za implementaciju Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori za period 2021-2022. godina (100), u 2021. je realizovano 46 aktivnosti, odnosno 46%. Među ključnim dostignućima izdvaja se obezbjeđenje i oprema prostora na Aerodromu Golubovci u Podgorici za rad službenika Direkcije sa povratnicima po readmisiji, djelimično obezbjeđenje prevoza za povratnike po readmisiji od Podgorice do pojedinih mjesta, zatim formiranje Međuresornih operativnih timova, kao i timova u svim jedinicama lokalne samouprave za podršku u reintegraciji povratnika te realizacija obuka za članove lokalnih timova, u cilju pružanja neophodnih informacija o pravima i obavezama povratnika po readmisiji.

Na predlog grupe poslanika, a u cilju regulisanja boravka tzv. digitalnih nomada, Skupština je 28. VII 2022. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o strancima („Sl. list CG“, broj 86/22). Osnovni razlog za donošenje ovog zakona sadržan je u potrebi stvaranja mogućnosti da stranci koji obavljaju poslove elektronskim putem za strano privredno društvo koje nije registrovano u Crnoj Gori ili su preduzetnici, regulišu svoj pravni status u Crnoj Gori. Takođe, 28. XI 2022. donijet je Pravilnik kojim se bliže uređuju uslovi i način izdavanja dozvole za privremeni boravak digitalnog nomada, kao i članova uže porodice digitalnog nomada.

Formirana je međuresorska radna grupa koja će raditi na pripremi Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o strancima („Sl. list CG“, br. 12/18, 3/19 i 86/22), s rokom realizacije III kvartal 2023. Ovim zakonom je potrebno ukloniti određene nedostatke koji su se pojavili u praksi prilikom primjene važećeg zakona, kao i pojednostaviti proceduru za izdavanje odnosno produženje dozvola za privremeni boravak i rad, te dalje usklađivanje s pravnom tekovinom EU.

U prethodnom periodu, granična policija je kroz donacije međunarodnih partnera značajno unaprijedila svoje materijalne kapacitete. Tokom 2022. intezivno je radeno na pripremi prioriteta za Sektorsku budžetsku podršku Evropske komisije za period 2023-2025, a radi jačanja migracionog sistema i sistema granične bezbjednosti. Kroz prioritete, poseban akcenat stavljen je na uspostavljanje elektronske baze podataka i unapređenje sistema identifikacije i registracije migranata koji će biti kompatibilin sa EUODAC-om, što je na liniji preporuka Evropske komisije u ovoj oblasti. Takođe, u fokusu je bilo jačanje sistema azila – povećanje smještajnih i administrativnih kapaciteta, zatim unapređenje tehničke opremljenosti kroz izgradnju nove zgrade granične policije, izgradnja optičke infrastrukture za uvezivanje graničnih prelaza, unapređenje sistema elektronskog osmatranja zelene i plave granice, uspostavljanje dvije pomorsko logističke baze.

Readmisija

Protokol između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Grčke o implementaciji Sporazuma između Crne Gore i Evropske zajednice o readmisiji lica koja su bez dozvole boravka, a koji je potpisan u Briselu 18. IX 2007, stupio je na snagu 1. V 2022.

Početakom 2022. inicirano je vođenje pregovora i cilju usaglašavanja Sporazuma o readmisiji sa Ukrajinom, međutim postupak je obustavljen usljed ratnih dešavanja u toj zemlji. Takođe, Vlada je utvrdila osnovu za vođenje pregovora u cilju zaključivanja Sporazuma o readmisiji sa Ujedinjenim Arapskim Emiratima (UAE).

Unaprijeđena je međunarodna saradnja u oblasti readmisije i pokrenuti su diplomatski koraci prema Pakistanu, Maroku, Alžiru u cilju zaključivanja sporazuma o readmisiji. Prethodno, početkom 2022. obnovljena inicijativa za vođenje pregovora u cilju usaglašavanja i potpisivanja sporazuma o readmisiji s najzastupljenijim državama porijekla iregularnih migranata (Pakistan, Iran, Irak, Maroko, Alžir, Bangladeš), što je bila višegodišnja preporuka iz izvještaja Evropske komisije.

CRNA GORA – EU - SUSJEDNE ZEMLJE – REDOVNA PROCEDURA ZA READMISIJU

Postupajući po sporazumima o readmisiji, od strane država EU, u periodu od 1. I do 20. XII 2022. primljen je ukupno 141 zahtjev za readmisiju koji su se odnosili na prihvata ukupno 226 lica, od čega je pozitivno riješeno 83 zahtjeva, odnosno data je saglasnost za prihvatanje ukupno 152 lica, negativno je riješeno 58 zahtjeva, odnosno nije data saglasnost za prihvatanje ukupno 74 lica.

U periodu od 1. I do 20. XII 2022. nadležnim organima Srbije upućen je ukupno 21 zahtjev za readmisiju 21 lica, od čega je za 20 lica data saglasnost za povratak, dok je jedan zahtjev za prihvatanje jednog lica obustavljen. U istom periodu, od nadležnih organa Srbije nije zaprimljen nijedan zahtjev za prihvatanje.

U periodu od 1. I do 20. XII 2022. nadležnim organima Bosne i Hercegovine upućeno je ukupno pet zahtjeva za readmisiju pet lica, od čega je za četiri lica data saglasnost za povratak, dok za jedno lice nije data saglasnost za povratak. U istom periodu, od nadležnih organa Bosne i Hercegovine primljena su ukupno četiri zahtjeva za prihvatanje osam lica i na sve zahtjeve za prihvatanje je pozitivno odgovoreno.

U periodu od 1. I do 20. XII 2022. nadležnim organima Albanije upućeno je pet zahtjeva za prihvatanje 14 lica, od čega je za tri lica data saglasnost za povratak, dok za 11 lica nije data saglasnost za povratak lica. U istom periodu, od nadležnih organa Albanije nije zaprimljen nijedan zahtjev za prihvatanje lica.

U periodu od 1. I do 20. XII 2022. nadležnim organima Kosova upućena su četiri zahtjeva za readmisiju četiri lica i za sva lica je data saglasnost za povratak. U istom periodu, od nadležnih organa Kosova nije zaprimljen nijedan zahtjev za prihvatanje lica.

U periodu od 1. I do 20. XII 2022. nadležnim organima Sjeverne Makedonije upućena su ukupno tri zahtjeva za readmisiju tri lica, za dva lica je data saglasnost za povratak lica, dok je jedan zahtjev za prihvatanje jednog lica obustavljen. U istom periodu, od nadležnih organa Sjeverne Makedonije nije zaprimljen nijedan zahtjev za prihvatanje lica.

Reintegracija povratnika po readmisiji

Tokom 2022. Crna Gora je prihvatila je 71 povratnika i za njih su izrađeni planovi reintegracije, dok za jednog povratnika to nije moguće jer je preuzet na dalju nadležnost Uprave za izvršenje krivičnih sankcija. Isti su proslijeđeni koordinatorima lokalnih timova radi daljeg postupanja i praćenja na lokalnom nivou.

U posljednjem Izvještaju Evropske komisije istaknuto je da su institucionalni kapaciteti za reintegraciju povratnika po readmisiji ojačani, ali da i dalje postoje problemi u praksi koji se odnose na upis djece povratnika bez školskog obrazovanja i pristup poslovima. S tim u vezi, važno je naglasiti da lica koja se nalaze u postupku reintegracije, a koja su vraćena iz inostranstva na osnovu sporazuma o readmisiji, uživaju jednaka prava na obrazovanje s crnogorskim državljanima. U prethodne dvije godine, djeca povratnici nijesu imali problem tokom upisa u školu i pohađanja planiranog školskog programa. Takođe, koordinatori iz lokalnih timova nijesu imali prijavljenih problema u pogledu upisa u školu djece povratnika.

Nedozvoljen prelazak državne granice (član 405 Krivičnog zakonika Crne Gore)

U izvještajnom periodu nije bilo naredbi o sprovođenju istrage niti je pokrenuta finansijska istraga za krivično djelo „nedozvoljeni prelazak državne granice“. Podignuta je jedna optužnica protiv šest lica.

AZIL

U cilju rješavanja statusa lica iz Ukrajine, Vlada je 10. III 2022. donijela Odluku o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine („Sl. list CG“, broj 26/22). Navedenom Odlukom odobrava se privremena zaštita u trajanju od jedne godine državljanima Ukrajine, licima bez državljanstva kojima je posljednje boravište bilo u Ukrajini i licima kojima je Ukrajina odobrila međunarodnu zaštitu, a koja se ne mogu vratiti u Ukrajinu, koju su bili prisiljeni da napuste zbog oružanih sukoba, odnosno u zemlju porijekla. Takođe, Vlada je 31. III 2022. donijela Odluku o obrazovanju Koordinacionog tijela za vršenje nadzora nad sprovođenjem Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine („Sl. list CG“, broj 36/22). Koordinaciono tijelo je, uz podršku Agencije Evropske unije za azil (*European Union Agency for Asylum - EUAA*) pripremlilo nacrt Plana reagovanja za prihvatanje lica iz Ukrajine, a što je ujedno i bila preporuka Evropske komisije Crnoj Gori za 2023.

Kako je potpisivanje Mape puta za saradnju između Crne Gore i Agencije Evropske unije za azil istaknuto u posljednjem Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori, to su nastavljene aktivnosti na implementaciji predmetnog dokumenta. Imajući u vidu dosadašnju izuzetnu saradnju između EUAA i Crne Gore, Crna Gora je pokrenula inicijativu za podizanje saradnje na viši nivo, potpisivanjem dugoročnog sporazuma o saradnji (*Working arrangement*) i otvaranjem mogućnosti učešća institucija Crne Gore u tematskim mrežama EUAA.

U skladu sa Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca, nastavljeno je s primjenom pravične i ekspeditivne procedure azila, kako bi se pravovremeno identifikovali oni kojima je potrebna međunarodna zaštita i oni za koje to nije slučaj, čime će se izbjeći duga razdoblja nesigurnosti za strance koji traže međunarodnu zaštitu, obeshrabiliti zloupotreba sistema azila i olakšati ukupni zahtjevi u sistemu prijema. U skladu s prethodnim, uspostavljena je praksa da se odluke po zahtjevima za međunarodnu zaštitu donose u rokovima kraćim od šest mjeseci osim u složenim slučajevima, čime je realizovana preporuka iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2021. koja se ticala vremena obrade zahtjeva za azil. Napredak na ovom planu je konstatovan i u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022.

VIZNA POLITIKA

Prvni okvir

Pravilnik o bližim uslovima za izdavanje vize za duži boravak (Viza D) je stupio na snagu 9. XII 2022.

Tokom 2022. Vlada je donijela odluke o privremenom oslobađanju od pribavljanja vize za boravak do 30 dana za državljane Republike Jermenije (važila u periodu od 1. IV do 31. X), Republike Kazahstan (važila u periodu od 1. IV do 31. X), Kraljevine Saudijske Arabije (važila u periodu od 1. VI do 30. IX), Arapske Republike Egipat (važila u periodu od 19. VII do 20. IX).

U procesu pristupanja EU Crna Gora ima obavezu usaglašavanja svoje liste država čijim državljanima je potrebna viza za ulazak u Crnu Goru s listom EU. Imajući u vidu navedeno, kao i činjenicu da je evropska integracija ključni vanjskopolitički prioritet Crne Gore, Vlada je 12. I 2023. donijela Uredbu o izmjenama i dopuni Uredbe o viznom režimu. Izmjene i dopuna Uredbe o viznom režimu obezbjeđuju harmonizaciju domaćeg zakonodavstva i prakse sa standardima EU. Takođe, poboljšana su i dopunjena postojeća rješenja, a saglasno okolnostima koje su nastale od usvajanja posljednje Uredbe o viznom režimu 2020. Brisanje člana 8 Uredbe o viznom režimu kojim je dozvoljeno da strani državljani sa boravišnom dozvolom u Ujedinjenim Arapskim Emiratima (UAE) mogu bez vize da uđu u Crnu Goru i u njoj borave do 10 dana, motivisano je potrebom harmonizacije domaćeg zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU, na šta je Evropska komisija upozoravala u nekoliko posljednjih izvještaja o napretku.

Na istoj sjednici, Vlada je donijela Odluku o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih odlukama Savjeta Evropske unije, s obzirom na neovlašćene aktivnosti bušenja koje Turska sprovodi u istočnom Sredozemlju. Ovom odlukom uvode se međunarodne restriktivne mjere koje su utvrđene odlukama Savjeta Evropske unije 2019/1894/ZVBP od 11. XI 2019, 2020/275/ZVBP od 27. II 2020, 2020/1657/ZVBP od 6. XI 2020, 2021/1966/ZVBP od 11. XI 2021. i 2022/2186/ZVBP od 8. XI 2022. kojima se Crna Gora pridružila, u skladu s vanjskopolitičkim prioritetom usaglašavanja sa Evropskom unijom, u oblasti zajedničke vanjske i bezbjednosne politike.

Vizni informacioni sistem (VIS)

U 2022. vizni informacioni sistem (VIS) nije instaliran na novim lokacijama.

Pregled statističkih podataka

U 2022. nisu izdavane vize na graničnim prelazima.

VANJSKE GRANICE I ŠENGEN

Vlada je 31. III 2022. donijela Akциони plan za sprovođenje Šengenskog akcionog plana za 2022. i usvojila Izvještaj o implementaciji Akcionog plana za sprovođenje Šengenskog akcionog plana za 2021. Od ukupno 334 planiranih aktivnosti, realizovano je 123 (36,82%), djelimično su realizovane 89 (26,64%), 70 aktivnosti nije realizovano (20,95%), dok će se 52 mjere (15,56%) realizovati u narednom periodu, odnosno do ulaska u EU. Kroz Izvještaj su navedena i ključna dostignuća poput

uspostavljanja neprekidne operativnosti Nacionalnog komunikacionog centra (NCC) Podgorica na privremenoj lokaciji, iz čije operativne sale je moguće vršiti daljinski monitoring nad dostignutim Sistemom elektronskog osmatranja na plavoj i zelenoj granici i nad dostupnim sistemima video nadzora graničnih prelaza. Takođe, nakon sveobuhvatne analize, FRONTEX je odlučio da pruži pomoć u uspostavljanju NCC-a u punom kapacitetu. Nadalje, analiza rizika se izrađuje na sva tri nivoa u Graničnoj policiji, a unaprijeđena je i oprema za graničnu kontrolu. Nabavljen je značajan broj vozila i patrolnih brodova te je u tom smislu podignut nivo operativnih kapaciteta. Pored toga, značajan napredak ostvaren je u pogledu unapređenja granične infrastrukture.

Na istoj sjednici, Vlada je donijela Akcionni plan za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom za 2022. i usvojila Izveštaj o implementaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom za 2021. Među najvažnijim dostignućima u Izveštaju o implementaciji Akcionog plana navodi se, između ostalog, zaključivanje i sprovođenje sporazuma o graničnim prelazima, modernizacija granične infrastrukture, sprovođenje sporazuma o državnoj granici sa susjednim državama, obnavljanje graničnih oznaka i pripreme za zaključivanje protokola o tromeđnim tačkama, intenziviranje saradnje s FRONTEX-om i drugim međunarodnim organizacijama, uspostavljanje i jačanje kapaciteta NCC Podgorica. U Akcionom planu za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom za 2022. posebna pažnja je posvećena realizaciji preporuka s peer-review misije o integrisanom upravljanju granicom, održane u *on-line* formatu, od 25. do 29. 1. 2021, koje su od značaja za unapređenje sistema integrisanog upravljanja granicom i sprovođenje Šengenskog akcionog plana. Sprovođenje utvrđenih mjera, u periodu 2020-2024. bitno je za dalji razvoj Strategije integrisanog upravljanja granicom, dostizanje evropskog sistema bezbjednosti, kao i za jačanje sposobnosti za preuzimanje obaveza koje proizilaze iz članstva u EU i za usklađivanje sa zahtjevima Šengena. Vremenski okvir za sprovođenje mjera usklađen je sa dinamikom procesa pristupanja Crne Gore u EU i Šengenskom prostoru.

Skupština je 3. X 2022. donijela Zakon o potvrđivanju Sporazuma o izmjenama i dopunama Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o graničnim prelazima za pogranični saobraćaj, koji je potpisan 20. V 2021. u Podgorici. Zakonom će se, između ostalog, pojednostaviti procedure prelaska državne granice, jednostavnije rješavanje svakodnevnih životnih potreba stanovništva Crne Gore i Bosne i Hercegovine koji žive u pograničnom području i izvršavanje obaveze usaglašavanja Sporazuma s Uredbom (EU) broj 1931 /2006 Evropskog parlamenta i Savjeta.

Granična bezbjednost

Imajući u vidu ocjene iz posljednjeg Izveštaja Evropske komisije da je neophodno dodatno jačati kapacitete u oblasti granične bezbjednosti sa posebnim akcentom na ljudske resurse i opremu. Kada su u pitanju migracije ukazano je na potrebu razvijanja proaktivnije politike dobrovoljnog povratka, sistema za biometrijsku registraciju i identifikaciju migranata, kao i nastavak napora u pogledu suočavanja sa migracionim pritiskom, dalji razvoj međunarodne saradnje na polju readmisije i podržavanje uspješne reintegracije povratnika, povećanje kapaciteta za procesuiranje mreža krijumčarenja migranata, povećanje kapaciteta za prihvata i dr. U odnosu na Šengen i vanjske granice ukazano je da nedostaje određena oprema i sistemi za nadzor državne granice, kao i da postoje nedovoljni kadrovski kapaciteti koji se prvenstveno ogledaju u nedovoljnom broju policijskih službenika za graničnu kontrolu po standardima, što uslovljava povremeno angažovanje Vojske na najugroženijim područjima državne granice. Navedene smjernice uzete su u obzir prilikom donošenja novog Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova kojim je broj radnih mjesta u Sektoru granične policije povećan je za 168 u odnosu na prethodni. Takođe, shodno Pravilniku, formiran je Odsjek za logistiku i podršku, povećan je broj radnih mjesta u Mobilnoj jedinici, Prihvatilištu za strance. U Odsjeku za operativni rad i analizu rizika uspostavljena je Grupa za suzbijanje krijumčarenja ljudi i prekograničnog kriminala. Takođe, Nacionalni komunikacioni centar Podgorica postao je Koordinacioni centar, a broj

izvršilaca u njemu povećan. U okviru ovog Koordinacionog centra uspostavljeni su: Grupa za specifičnu situacionu sliku, Grupa za nacionalnu situacionu sliku, Grupa za bespilotne vazduhoplove i antidron zaštitu, Zajednički centar za policijsku saradnju - Trebinje i Zajednički centar za policijsku saradnju - Plav. Najveći dio povećanja odnosi se na 136 radnih mjesta – policajac u lokalnim stanicama granične policije.

Kada su pitanju ilegalni migranti, za ulazak u Crnu Goru i dalje najčešće koriste područje na granici s Republikom Albanijom u okolini graničnog prelaza Božaj-Hani Hotit, dok u najvećem broju slučajeva nezakonito pokušavaju izaći iz Crne Gore na granici s Bosnom i Hercegovinom. Migracije, na zapadno-balkanskoj ruti iz pravca Albanije prema Crnoj Gori i dalje bilježe pojačani pritisak tokom ove godine i značajno opterećuju naše resurse. U prvim 11 mjeseci 2022. registrovano 7.766 migranata, odnosno 128% više nego u prvim 11 mjeseci prethodne godine. Većina lica koja ilegalno uđu u Crnu Goru izražavaju namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu organizacionoj jedinici Uprave policije na području opštine gdje trenutno borave.

Operativna saradnja s Frontex-om

Zahvaljujući projektima, edukacijama, sastancima, studijskim posjetama i zajedničkim operacijama koje je organizovao Frontex naš sistem se razvijao, a službenici unapređivali svoja znanja i kompetencije za obavljanje poslova granične kontrole. Nakon potpisivanja Sporazuma između Crne Gore i Evropske unije o aktivnostima koje sprovodi Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu – tzv. Sporazuma o statusu Frontex je intezivirao svoje djelovanje, saradnju i prisustvo u Crnoj Gori. Zajednička operacija „Crna Gora“ kontinuirano se sprovodi na fokalnoj tački Debeli brijeg - graničnom prelazu između Crne Gore i Hrvatske i na operativnom području na Jadranskom moru. Na fokalnoj tački Debeli Brijeg se u kontinuitetu raspoređuju članovi tima Stalnih snaga iz sve tri kategorije, koji shodno Sporazumu imaju izvršna ovlaštenja, dok se aktivnost na moru sprovodi elektronskim nadzorom operativnog područja letilicama sa osmatračkim senzorima iz vazduha. Tokom elektronskog nadzora mora obezbijeđen je onlajn prenos slike u realnom vremenu do Koordinacionog centra u Podgorici i koordinacionog centra u Varšavi, što je od velike važnosti za graničnu kontrolu na Jadranskom moru i brze reakcije u presrijetanju sumnjivih plovila.

Preporuka Savjeta Evrope koja ima za cilj otvaranje pregovora o unapređenju Sporazuma o statusu između Evropske unije i Crne Gore u skladu s novim pravnim okvirom omogućuje raspoređivanje snaga Frontex-a na granicama između trećih zemalja, što će omogućiti da naša granica bude zaštićena u skladu s najboljim evropskim standardima i praksama. Crnogorska strana je započela internu proceduru u svrhu formiranja delegacije za pregovaranje. U najskorijem vremenskom intervalu se očekuje da Vlada utvrdi Osnovu za vođenje pregovora, kao i da odredi delegaciju koja će učestvovati u istim.

Imajući u vidu višegodišnju preporuku zastupljenu u izvještajima Evropske komisije i eksperata za upravljanje granicom kojima se navodi da nedovoljna autonomija granične policije u krivičnim istragama koči razvoj njenih operativnih kapaciteta, posebno u odnosu na mreže krijumčarenja, u decembru 2022. organizovana je obuka službenika koji vode istrage za krivična djela i prekršaje iz nadležnosti granične kontrole za 25 službenika, dok je drugi termin za ovu obuku planiran za januar 2023.

PRAVOSUDNA SARADNJA U GRAĐANSKIM I KRIVIČNIM STVARIMA

Skupština je 20. V 2022. usvojila Zakon o potvrđivanju Protokola 16 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ministarstvo pravde je formiralo tim za rad na Predlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravosudnoj saradnji u krivičnim stvarima s državama članicama EU. Izvršena je analiza i podjela pravne tekovine radi temeljne analize i pripreme predloga preliminarnih rješenja. Dogovorena je ekspertna podrška u izradi Nacrta zakona.

Shodno preporukama iz posljednjeg Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori, inicirane su aktivnosti u pravcu pristupanja Haškoj konvenciji o priznanju i izvršenju stranih sudskih presuda u građanskim i privrednim stvarima iz 2019. i pristupanja Haškoj konvenciji o međunarodnoj zaštiti odraslih osoba iz 2000.

Statistički pregled

U periodu od 1. I do 31. XII 2022, u građanskoj materiji formirano je 594 predmeta međunarodne pravne pomoći (293 ulaznih i 301 izlaznih). Od ukupnog broja Crna Gora kao podnosilac zamolnice (aktivne zamolnice) javlja se u 301 predmetu, dok 293 predmeta predstavlja postupanje po zamolnicama drugih država (pasivne zamolnice).

Po strukturi bilo je 415 predmeta učenje dokumenata, 88 predmeta dostava dokumentacije i podataka, četiri predmeta nasledničke izjave, 14 predmeta saslušanja, 13 predmeta međunarodne otmice djece, 15 predmeta obavještenje o propisima, dva predmeta autorska kaucija, 10 predmeta obavještenje o stranom pravu, pet predmeta priznanja presude i ostala međunarodna pravna pomoć - 27 predmeta. U periodu od 1. I do 31. XII 2022 izvršeno je 1.654 ovjera dokumenata za upotrebu u inostranstvo, od kojih je 1.287 ovjereno APOSTILLE i 367 ovjera – „puna legalizacija“.

U periodu od 1. I do 31. XII 2022, u krivičnoj materiji formirano je 958 predmeta međunarodne pravne pomoći (523 ulaznih i 435 izlaznih), evidentirano je 179 predmeta po zahtjevu za davanje saglasnosti za raspisivanje međunarodne potjernice.

Od ukupnog broja, Crna Gora kao podnosilac zamolnice (aktivne zamolnice) javlja se u 435 predmeta, dok 523 predmeta predstavlja postupanje po zamolnicama drugih država (pasivne zamolnice).

POLICIJSKA SARADNJA I BORBA PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Strateški okvir

Izrađen je i Nacrt nacionalne strategije borbe protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, koji će uskoro biti upućen Evropskoj komisiji, u cilju pribavljanja komentara. Nacionalna strategija predstavlja izraz političke volje Crne Gore da snažno radi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala. Tome će doprinijeti ključni ciljevi postavljeni Strategijom, a koji se u prvom redu odnose na objedinjen pristup u razbijanju organizovanih kriminalnih grupa, što će omogućiti, između ostalog, atraktivnije i bezbjednije okruženje za investicije, stimulisanje vladinih prihoda i kreiranje novih radnih mjesta za građane.

Organi obavještajno-bezbjednosnog sektora Crne Gore, uz podršku tužilačke organizacije, u martu 2022. izradili su novu Procjenu opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori SOCTA 2021, kao ključni dokument koji predstavlja osnovu za planiranje daljih mjera i radnji u sklopu četvorogodišnjeg ciklusa borbe protiv teškog i organizovanog kriminala, a koja identifikuje 10 ključnih OKG i 12 prijetnji za nacionalnu bezbjednost Crne Gore.

Zakonodavni okvir

Vlada je 15. XII 2022. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, kojim se obezbjeđuje efikasnije i efektivnije oduzimanje nezakonito stečene imovinske koristi i istovremeno efikasnija borba protiv teških oblika kriminala, ali i jačanje vladavine prava.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku prosljeđen je Evropskoj komisiji na mišljenje 19. XII 2022. Predloženim izmjenama će se, između ostalog, riješiti pitanje stvaranja procesnih pretpostavki da se u slučajevima nedozvoljene proizvodnje, držanja i stavljanja u promet opojne droge, ukupna količina ne skladišti za vrijeme sudskog postupka već da se zadržava samo dio odnosno uzorak kao dokaz u postupku, što je bila i preporuka Evropske komisije.

Takođe, 4. X 2022. Evropskoj komisiji prosljeđen je na mišljenje i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore kojim je, između ostalog, planirano usklađivanje s Protokolom Ujedinjenih nacija (UN) o vatrenom oružju, Istanbulsom konvencijom.

Operativni plan

Automatska razmjena podataka zasnovana na Sporazumu za unapređenje saradnje u oblasti kriminala o automatskoj razmjeni podataka između ključnih institucija koji je potpisan 7. V 2021. od strane nadležnih državnih organa za sprovođenje zakona, djelimično je uspostavljena. Pristup web servisima po Sporazumu za unapređenje saradnje u oblasti suzbijanja kriminaliteta se realizuje preko optičke veze koju je uspostavio MUP, s jedne tačke pristupa, a preko aplikacija razvijenih za te namene uz odgovarajuće dozvole pristupa. U toku je komunikacija među resorima na planu uspostavljanja pune funkcionalnosti ovog sistema.

Međunarodna policijska saradnja

Crnogorska policija aktivno učestvuje u EMPACT operativnim aktivnostima. Takođe, Crna Gora će u 2023. imati lidersku ulogu u operativnoj aktivnosti koja se odnosi na visokorizične kriminalne mreže, a potvrđena je i koliderska uloga u 2023. u operativnoj aktivnosti „Balkan cartel“ koja se odnosi na prioritetnu oblast - kanabis, kokain, heroin.

Značajno je istaći realizaciju operativne akcije Europolu „SEE JAD 2022 – dani zajedničke akcije u Jugoistočnoj Evropi“ za koju je Crna Gora bila ko-lider, u okviru EMPACT oblasti koja se odnose na vatreno oružje, narkotike, borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija, a koja je koordinirana iz Crne Gore. To je bio prvi put da se koordinacioni centar formira van sjedišta EUROPOL-a, što potvrđuje spremnost crnogorske policije za efikasno planiranje, organizovanje i sprovođenje aktivnosti. Na nivou Uprave policije formiran je EMPACT radni tim na čelu sa nacionalnim EMPACT koordinatorom, čiji je zadatak planiranje aktivnosti i definisanje obaveza Crne Gore u odnosu na EMPACT operativne planove.

S aspekta jačanja međunarodne operativne policijske saradnje bilježi se značajno povećanje broja nacionalnih zahtjeva za provjeru lica i stvari posredstvom Kancelarija za povraćaj imovine (Asset Recovery Office-ARO). Od uspostavljanja nove organizacione jedinice koja se bavi sprovođenjem finansijskih istraga u avgustu 2022, u roku od mjesec dana upućeno je 16 zahtjeva za provjeru 64 lica prema inostranstvu posredstvom ARO.

Intenzivno se saraduje s inostranim partnerima u cilju lociranja i lišenja slobode lica obuhvaćenih ciljanim potragama, gdje se u kontinuitetu ostvaruju dobri rezultati. U toku 2022. po ciljanim potragama crnogorske policije, lišena su slobode dva lica pripadnici aktivnih crnogorskih OKG zbog sumnje na izvršenje krivičnog djela „stvaranje kriminalne organizacije“, lišeno je slobode i lice za kojim se tragalo zbog sumnje na izvršenje krivičnih djela „stvaranje kriminalne organizacije“, „nedozvoljena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga“, a koji je jedan od organizatora organizovane kriminalne grupe (OKG) koja je vezana za OA FLORIDA. Po ciljanim potragama drugih država u Crnoj Gori su lišena slobode tri lica koja su se potraživala na FBI MOST WANTED listi. Takođe, u Crnoj Gori je lišeno slobode lice koje je prema operativnim podacima lider jedne od najopasnijih OKG u Turskoj.

Potpisana je Deklaracija o prisupanju Crne Gore ON operativnoj mreži između Uprave policije Crne Gore i Direktorata za istrage protiv mafije Italije koja je lider mreže. Operativna mreža ON u koordinaciji s EUROPOL-om omogućava državama članicama primjenu najefikasnijih istražnih tehnika u borbi protiv organizovanog kriminala, a u cilju jačanja međunarodne policijske saradnje.

Vodeći se potrebama, prioritetima rada, te preporukama Evropske komisije izvršena je analiza stanja kapaciteta u Sektoru za borbu protiv kriminala i predložena reorganizacija koja se kao takva našla u novom Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova – Uprave policije, koji je usvojen u avgustu 2022. S fokusom na borbu protiv organizovanog kriminala, te pružanja što kvalitetnije podrške Specijalnom državnom tužilaštvu, predviđeno je povećanje broja inspektora u Specijalnom policijskom odjeljenju sa 32 na 50. Formiran je Odsjek za borbu protiv korupcije, ekonomskog kriminala i sprovođenje finansijskih istraga u cilju jačanja kapaciteta policije za borbu protiv korupcije, suzbijanje krijumčarenja cigareta i sprovođenje finansijskih istraga, te uspostavljanja sistema koji podrazumijeva paralelno vođenje kriminalističkog i finansijskog izviđaja za sva krivična djela koja generišu imovinsku korist. Novitet je sistematizovanje radnih mjesta za eksperte u oblasti finansija koji bi vršili poslove finansijske forenzike tj. obrade i analize finansijske dokumentacije vezane za knjigovodstveno-finansijske, bankarske i poreske struke, a koji se odnosi na poslove izviđaja i istrage. Odsjek za borbu protiv droga je strukturiran tako da sadrži dvije grupe: Grupa za borbu protiv krijumčarenja droga i Grupa za borbu protiv zloupotrebe droga; i sada broji 25 službenika. Nakon stupanja na snagu Zakona o obradi podataka o putnicima u vazdušnom saobraćaju radi sprečavanja i otkrivanja krivičnih djela terorizma i drugih teških krivičnih djela formirana je Jedinica za obradu podataka o putnicima u avio saobraćaju (PIU), u čijoj nadležnosti je obrada podataka o putnicima u vazdušnom saobraćaju, u cilju sprečavanja i otkrivanja krivičnih djela terorizma i drugih teških krivičnih djela, vođenja krivičnog postupka, kao i pronalaženja lica za kojima se traži zbog ovih krivičnih djela. Povećan je broj službenika koji se bave suzbijanjem visokotehnološkog kriminala. U Odsjeku za specijalne istražne metode povećan je broj sistematizovanih radnih mjesta sa 72 na 121. Formirana je Grupa za suzbijanje krijumčarenja oružja i eksplozivnih materija i krivičnih djela protiv drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom. Podsjećamo da u prethodnom periodu nijesu bila predviđena radna mjesta za policijske službenike koji bi se konkretno bavili krivičnim djelima u vezi s zloupotrebom oružja. Popunjavanje radnih mjesta u naznačenim organizacionim jedinicama je u toku.

Takođe, bilježi se kontinuitet i u dijelu procesuiranja i lišenja slobode vođa, visokorangiranih članova i pripadnika crnogorskih organizovanih kriminalnih grupa, što ukazuje na stabilan i fokusiran operativni rad policije. Samo u jednom slučaju procesuirano je 30 lica koji su pripadnici organizovanih kriminalnih grupa, od kojih je 28 lica označeno kao pripadnici međunarodne kriminalne organizacije „Balkan kartel“, dok je njih 24 lišeno slobode.

Inteziviran je rad u okviru EUROPOL-ove radne grupe „Zapadni Balkan“, koja se odnosi na ilegalne migracije, kao i operativnu rad u odnosu na suzbijanje trgovine ljudima, pa se u narednom periodu očekuju konkretni rezultati u odnosu na djelovanje OKG u ovim oblastima.

Kadrovski kapaciteti Specijalnog državnog tužilaštva

U Specijalnom državnom tužilaštvu (SDT) trenutno je zaposleno 48 lica i to: glavni specijalni tužilac, 10 specijalnih tužilaca, jedan specijalni tužilac je upućen na rad u Centar za edukaciju sudija i tužilaca, dva specijalna tužioca su na platnom spisku, ali ne rade jer primaju nadoknadu po prestanku funkcije, dva državna tužioca iz Osnovnog državnog tužilaštva Podgorica su upućena na rad u SDT-u, jedan državni tužilac iz Višeg državnog tužilaštva u Podgorici je upućen na rad u SDT-u i 31 državni službenik i namještenik.

Bilans rezultata u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu od 1. I do 28. XII 2022. izdate su naredbe o sprovođenju istrage za krivična djela organizovanog kriminala u 17 predmeta protiv 140 fizička lica i pet pravnih lica. Podignuto je optužnica u 13 predmeta protiv 103 fizička i šest pravnih lica. Takođe, u navedenom periodu pokrenute su finansijske istrage u 10 predmeta protiv 96 lica.

Posebno je važno istaći značajne akcije usmjerene na organizovane kriminalne grupe. Naime, međunarodnoj policijskoj akciji realizovanoj u julu 2022. uhapšeno je osam lica dok se 11 koji su, uz pomenutih osam, obuhvaćeni krivičnom prijavom za krivična djela stvaranje kriminalne organizacije i neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga, već nalazilo na izdražavanu zatvorske kazne ili su bili u bjekstvu. Predmet prijave su stvaranje i djelovanje kriminalne organizacije u međunarodnim okvirima, u cilju vršenja krijumčarenja opojnih droga i krijumčarenja opojne droge kokain brodom iz Južne Amerike u Evropu.

Takođe, po nalogu Specijalnog državnog tužilaštva, 9. XII 2022. lišen je slobode specijalni državni tužilac S.Č. zbog osnova sumnje da je, obavljajući funkciju specijalnog tužioca, u periodu od sredine 2020. do 2022. učinio krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije i više krivičnih djela zloupotreba službenog položaja.

Značajno je pomenuti i predmet u kojem Specijalno policijsko odjeljenje lišilo slobode V.L., službenika Uprave za izvršenje krivičnih sankcija i protiv njega, kao i protiv još 11 osoba koje su u bjekstvu ili na izdražavanju zatvorske kazne podnijelo krivičnu prijavu zbog postojanja osnova sumnje da su učinili krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije. Dodatno, dva od navedenih lica terete se i za krivično djelo teško ubistvo putem podstrekavanja. Prijava je podnijeta pod sumnjom da je kriminalna organizacija stvorena tokom 2020. sa ciljem lišenja života oštećenog J.V., koji je u tom periodu bio u pritvoru, u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, upotrebom snajperske puške.

U krivičnom predmetu koji je, u maju 2022, po nalogu glavnog specijalnog tužioca, ponovo formiran, po materijalu EUROPOL-a i francuskih pravosudnih organa, dostavljenom u julu i decembru prošle godine, lišen je slobode službenik Agencije za nacionalnu bezbjednost P.L., zbog postojanja osnova sumnje da je učinio krivična djela stvaranje kriminalne organizacije, neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga, krijumčarenje, nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija i zloupotreba službenog položaja. Specijalno državno tužilaštvo je u decembru 2022. donijelo naredbu o sprovođenju istrage protiv 10 okrivljenih od kojih je nekoliko obuhvaćeno i prethodno navedenim predmetom, zbog postojanja osnovane sumnje da su učinili krivična djela stvaranje kriminalne organizacije i teško ubistvo, dok se okrivljenom P. L, kao službeniku Agencije za nacionalnu bezbjednost, na teret stavlja produženo krivično djelo zloupotreba službenog položaja. Naredbom se okrivljenima stavlja na teret da su stvorili odnosno postali članovi kriminalne organizacije, u junu i julu 2020. prikupljali podatke o lokaciji i kretanju oštećenih A.K. i D.H., pripadnika suprotstavljene kriminalne organizacije koje treba lišiti života, obezbjeđivali finansijska sredstva za pripremanje i izvršenje krivičnog

djela, lažne javne isprave, nabavljali vatreno oružje, prevozna sredstva i plovila te stanove za izvršenje djela i bjekstvo, odnosno skrivanje, da bi, prema kvalifikaciji Specijalnog državnog tužilaštva, iz bezobzirne osvete i na podmukao način, na Krfu, u Grčkoj, lišili života oštećene, za šta je neposrednim izvršiocima krivičnog djela isplaćeno 1.400.000 eura.

Takođe, 23. XII 2022. Specijalno državno tužilaštvo je donijelo naredbu o proširenju istrage protiv bivšeg direktora Uprave prihoda i carina R. M. kojeg je Specijalno policijsko odjeljenje uhapsilo, zbog postojanja osnova sumnje da je učinio krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije. Naime, osumnjičenom se stavlja na teret da je kao organizator, radi realizacije kriminalnog plana, dao nalog u postupku uništenja akcizne robe-cigareta, da službena lica ne vrše službene radnje koje bi morali izvršiti, kako bi se cigarete otuđile, a nakon otuđenja iste prikazale kao uništene sve u cilju sticanja protivpravne imovinske koristi za sebe i kriminalnu organizaciju čiji su članovi ranije uhapšeni.

Prema podacima sudstva u odnosu na ukupan broj predmeta iz oblasti organizovanog kriminala, tokom 2022. Viši sud u Podgorici je imao u radu 79 predmeta protiv 606 okrivljena lica (537 fizičkih i 69 pravnih lica). Od ukupnog broja predmeta riješeno je devet predmeta, i to djelimično. Naime, u predmetima povodom krivičnih djela iz oblasti organizovanog kriminala protiv ukupno 20 osuđenih lica donijete su osuđujuće presude, od čega se u 18 slučajeva presude zasnivaju na sporazumu o priznanju krivice. U strukturi riješenih predmeta, uočava se i jedna oslobađajuća odluka protiv jednog lica, kao i jedna nepravnosnažna osuđujuća presuda. Takođe, četiri predmeta protiv pet okrivljenih lica riješena su (djelimično) na drugi način odlukom suda (obustave postupka usljed smrti). U tri predmeta protiv četiri okrivljena lica, prvostepene osuđujuće presude su ukinute u drugostepenom postupku prilikom odlučivanja po žalbi.

Privremene mjere obezbjeđenja

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu od 1. I do 28. XII 2022. podnijeti su predlozi za određivanje privremenih mjera obezbjeđenja u tri predmeta, koji su usvojeni od strane Višeg suda.

U prvom predmetu, donijeta su rješenja Višeg suda kojim se određuju privremene mjere obezbjeđenja – zabrane raspolaganja i korišćenja nepokretnosti, uz zabilježbu zabrane u katastru nepokretnosti nad više desetina nepokretnosti – zemljišnih parcela, stambenih, nestambenih i poslovnih jedinica značajne vrijednosti.

U drugom predmetu, donijeto je rješenje Višeg suda kojim se određuje privremena mjera obezbjeđenja nad tri nepokretnosti – stambeni prostor, nestambeni prostor i garažno mjesto.

U trećem predmetu, donijeto je rješenje Višeg suda kojim se određuje privremena mjera obezbjeđenja koja se odnosi na izdati nalog banci da uskrati isplatu novčanog iznosa na računima tri fizička lica u ukupnom iznosu od 220.254,17 eura i četiri pravna lica u ukupnom iznosu od 536.918,84 eura.

Takođe, u predmetu koji je formiranom po zamolnici Tužilaštva za organizovani kriminal Republike Srbije donijeto je Rješenje Višeg suda od 1. XII 2022. kojim se određuje privremena mjera obezbjeđenja nad ukupno devet nepokretnosti – poslovna zgrada, poslovni prostor, stambeni i nestambeni objekti.

Blokirana novčana sredstva i oduzeta imovinska korist

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu od 1. I do 28. XII 2022. na osnovu obavještenja Finansijsko-obavještajne jedinice formirano je 11 predmeta protiv 22 lica.

U dva predmeta je privremeno blokirano novčanih sredstava u iznosu od 5.125.000 eura i 1.581.741,22 američkih dolara, kod poslovnih banaka u Crnoj Gori, na period od šest mjeseci.

Od predmetnih novčanih sredstava trenutno je u blokadi 2.780.179,05 eura.

Na inicijativu drugih organa i Specijalnog državnog tužilaštva formirana su tri predmeta protiv 15 lica, i u tim predmetima su blokirana novčana sredstva u ukupnom iznosu od 2.031.048,81eura.

Prevenција i kapaciteti u oblasti računarskog kriminala

Crna Gora je potpisala Drugi dodatni protokol uz Konvenciju o računarskom kriminalu o unaprijeđenoj saradnji i otkrivanju elektronskih dokaza, u okviru Međunarodne konferencije o poboljšanju saradnje i objelodanjivanja elektronskih dokaza, održane 12. V 2022. u Strazburu, u saradnji s italijanskim predsjedavanjem Komitetom ministara Savjeta Evrope. Drugi dodatni protokol potpisan je u cilju jačanja saradnje u borbi protiv sajber kriminala i unapređenja sposobnosti krivičnog pravosuđa da nadležni organi prikupljaju dokaze u elektronskoj formi za bilo koje krivično djelo u svrhu konkretnih krivičnih istraga ili postupaka putem dodatnih alata koji će pružiti efikasnu pomoć i druge oblike saradnje nadležnih organa.

Prevenција i kapaciteti u oblasti pranja novca

Krajem decembra 2022. Nacrt zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma poslat Evropskoj komisiji na mišljenje. Navedeni zakon se skladuje s relevantnim EU direktivama o sprečavanju zloupotrebe finansijskog sistema u svrhe pranja novca i finansiranja terorizma: 32015L0849 (Četvrta direktiva 2015/849) i 32018L0843 (Peta direktiva 2018/843, kojom se vrši dopuna direktive 2015/849), kao i Uredba (EU) 2015/847 o informacijama koje prate prenos novčanih sredstava. Kroz pomenuto usklađivanje zakonodavnog okvira dodatno se unapređuje sistem sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Nakon dobijanja mišljenja od EK, tekst nacrt zakona će biti prosljeđen u proceduru usvajanja od strane Vlade Crne Gore.

Od januara 2022. Crna Gora je u 5. krugu evaluacije sistema sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma od strane Komiteta Savjeta Evrope -MONEYVAL. Prvi dio ovog procesa je realizovan u septembru i oktobru 2022. dostavljanjem informacija MONEYVAL-u o usklađenosti nacionalnog zakonodavnog okvira s relevantnim međunarodnim propisima iz ove oblasti i podacima o rezultatima koji su postignuti u oblasti SPNFT. U saradnji s evaluatorima MONEYVAL-a vrše se dopune dostavljenih podataka i informacija do početka drugog dijela procesa evaluacije. Drugi dio procesa predviđa posjetu tima evaluatora MONEYVAL-a 1. III 2023. kada će provjeriti sve dostavljene informacije i podatke na licu mjesta kroz razgovore s predstavnicima nadležnih organa.

Pregled statističkih podataka u oblasti borbe protiv pranja novca

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu od 1. I do 28. XII 2022. u dva predmeta donijeta je naredba o sprovođenju istrage protiv četiri fizička lica, dok su podignute dvije optužnice protiv tri fizička lica. Nije bilo pokrenutih finansijskih istraga za krivično djelo pranje novca.

Prema podacima sudstva, kada je u pitanju pranje novca u izvještajnom periodu je formirano devet predmeta protiv 81 lica (70 fizičkih fizičkih i 11 pravnih lica), od čega je pet predmeta formirano zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju sa krivičnim djelom pranja novca iz člana 268 KZ CG, a u četiri predmeta riječ je o samostalnom krivičnom djelu pranje novca. Od tog broja, jedan predmet je vraćen na dopunu istrage.

Prevenција i kapaciteti u oblasti borbe protiv trgovine ljudima

Vlada je 8. VII 2022. usvojila Izveštaj o implementaciji Akcionog plana za praćenje sprovođenja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019-2024, za 2021. i Akcioni plan za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2022.

Akcionim planom za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019-2024, za 2021. godinu pratila se realizacija 50 aktivnosti. Od ukupnog broja aktivnosti 39 je realizovano (78%), šest aktivnosti je djelimično realizovano (12%), dok je nerealizovanih aktivnosti ukupno pet (10%). Riječ je o aktivnostima u strateškim oblastima - Prevenција trgovine ljudima, Zaštita žrtava trgovine ljudima, Odgovor krivičnog pravosuđa / krivično gonjenje i Partnerstvo, koordinacija i međunarodna saradnja. U okviru strateške oblasti Prevenција trgovine ljudima realizovan je značajan broj obuka u cilju jačanja stručnih kapaciteta predstavnika nadležnih državnih organa za proaktivnu identifikaciju, upućivanje, zaštitu i reintegraciju potencijalnih i žrtava trgovine ljudima, kao i kvalitetno procesuiranje izvršilaca krivičnog djela trgovina ljudima. U okviru strateške oblasti Zaštita žrtava trgovine ljudima realizovane aktivnosti doprinijele su održavanju kontinuiteta u postizanju rezultata u oblasti formalne identifikacije žrtava trgovine ljudima kao i osiguravanju daljeg finansiranja usluge smještaja žrtava trgovine ljudima u skloništu/prihvatilištu. U strateškoj oblasti Odgovor krivičnog pravosuđa / krivično gonjenje realizovane su aktivnosti u cilju proaktivnog pristupa djelovanja policije i tužilaštva u cilju suzbijanja svih oblika trgovine ljudima i jačanja međunarodne saradnje na ovom planu. U okviru strateške oblasti Partnerstvo, koordinacija i međunarodna saradnja u izvještajnom periodu realizovane su aktivnosti koje su doprinjele unapređenju saradnje i koordinacije relevantnih institucija i organizacija koje djeluju na planu suzbijanja trgovine ljudima.

Pored navedenog, u skladu s preporukom Evropske komisije u dijelu potrebe za daljim unapređenjem kapaciteta za sprečavanje trgovine ljudima i identifikovanjem žrtava u ranoj fazi, kako bi se pojačao odgovor organa za sprovođenje zakona i poboljšanje usluge podrške i pomoći za žrtve trgovine ljudima, Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima je u 2022. održao ukupno 22 sastanka i obavio osam terenskih posjeta. Sproveden je postupak formalne identifikacije i dodijeljen status žrtve trgovine ljudima za ukupno 16 lica (13 ženskog, tri muškog pola). Od ukupnog broja identifikovanih lica ženskog pola devet je bilo maloljetnih (sedam žrtava sklapanja nedozvoljenog braka i dvije žrtve prisilnog prosjačenja), dok su četiri lica punoljetna (tri žrtve seksualne eksploatacije i jedna žrtva sklapanja nedozvoljenog braka i prisilnog prosjačenja). Sva identifikovana lica muškog pola bila su maloljetna (jedna žrtva sklapanja nedozvoljenog braka i dva lica žrtve prisilnog prosjačenja).

U cilju unapređenja zaštite žrtva trgovine ljudima, Vlada je 22. XII 2022. usvojila Odluku o organizovanju javne ustanove za smještaj djece i mladih s problemima u ponašanju i djece i mladih žrtava trgovine ljudima, kojom će se između ostalog osigurati poseban smještaj djece i mladih žrtva trgovine ljudima.

Takođe, MUP je kreiranjem trojezične informacije za telefonsku liniju dao doprinos servisu koji Crveni krst obezbjeđuje za lica izbjegla iz Ukrajine u cilju njihovog informisanja o fenomenu trgovine ljudima, dostupne službe za pomoć i podršku. Pored navedenog, sprovedene su i druge aktivnosti koje su imale za cilj jačanje kapaciteta nadležnih organa vezano za borbu protiv trgovine ljudima, proaktivnu identifikaciju i upućivanje.

Pregled statističkih podataka u oblasti borbe protiv trgovine ljudima

Kada je u pitanju borba protiv trgovine ljudima, u 2022. crnogorski sudovi su imali u radu ukupno 10 predmeta protiv 19 okrivljenih lica. Od toga broja, nije bilo riješenih predmeta tokom izvještajnog perioda. Dovodeći u vezu prikazane statističke podatke s ranijim periodom, može se istaći da se nastavlja trend porasta broja krivičnih djela trgovine ljudima, kao što je istaknuto u izvještajima međunarodnih partnera.

Krijumčarenje cigareta

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu od 1. I do 28. XII 2022. u dva predmeta donijeta je naredba o sprovođenju istrage protiv šest fizičkih lica. Finansijske istrage za ovo krivično djelo pokrenute su u oba navedena predmeta.

Kvalitetnim operativnim radom i saradnjom sa drugim organima došlo se do značajnih zaplijena cigareta, kao i hapšenja javnog funkcionera zbog osnovne sumnje da je učinio krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije, odnosno zbog sumnje da je bio u organizovanom lancu koji je švercovao dio cigareta koje je država zaplijenila u Slobodnoj carinskoj zoni Luke Bar, a koje su trebale da budu komisijski uništene.

Naime, prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, 23. XII 2022. donijeta je naredba o proširenju istrage protiv bivšeg direktora Uprave prihoda i carina R. M. kojeg je Specijalno policijsko odjeljenje uhapsilo, zbog postojanja osnova sumnje da je učinio krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije. Osumnjičenom se stavlja na teret da je kao organizator, radi realizacije kriminalnog plana, dao nalog u postupku uništenja akcizne robe-cigareta, da službena lica ne vrše službene radnje koje bi morali izvršiti, kako bi se cigarete otuđile, a nakon otuđenja iste prikazale kao uništene sve u cilju sticanja protivpravne imovinske koristi za sebe i kriminalnu organizaciju čiji su članovi ranije uhapšeni.

BORBA PROTIV TERORIZMA

Zakonodavni okvir

Skupština je 29. IX 2022. donijela Zakon o obradi podataka o putnicima u vazdušnom saobraćaju u cilju sprečavanja i otkrivanja krivičnih djela terorizma i drugih teških krivičnih djela („Sl. list CG”, br. 111/22).

Na inicijativu poslanika, Skupština je 29. XII 2022. donijela Zakon o dopunama Zakona o igrama na sreću, kojim se omogućava efikasan nadzor nad priređivanjem igara na sreću. Naime, predviđeno je da koncesionar ima obavezu da sistem audio-video nadzora poveže s informacionim nadzornim sistemom nadležnog organa,

čime se, u cilju sprečavanja prikrivanja prihoda odnosno suzbijanja sivog tržišta, postiže neprekidan i neposredan nadzor priređivanja igara na sreću u realnom vremenu.

U pripremi su važni zakoni, kao što su izmjene i dopune Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, Zakona o međunarodnim restriktivnim mjerama i novi Zakon o igrama na sreću.

Posredstvom Europol-ovog SIENA komunikacionog kanala vrši se stalna međunarodna razmjena informacija između nacionalnih jedinica za borbu protiv terorizma, među državama članicama EU, državama Zapadnog Balkana, kao i drugim državama koje nijesu članice EU, a koje su operativni partneri Europol-a.

Sektor za borbu protiv kriminala učestvuje u Interpol-ovom projektu „HOTSPOT“, koji se odnosi na dvije aktivnosti nadgledanja zemlje i finansijskih tokova u kontekstu ilegalnih migracija s ciljem poboljšanja kapaciteta nacionalnih organa za sprovođenje zakona za otkrivanje kriminalnih veza u okviru ilegalnih migracija. Kao jedna od aktivnosti u samom projektu biće satelitsko nadgledanje zemlje i praćenje kretanja posebno neregularnih migranata, kao i analiza finansijskih tokova ovih lica.

Predstavnici Sektora za borbu protiv kriminala participiraju u projektu „Project Based Collaboration (PBC) on Returning FTFs and their family members in the Western Balkans“, u organizaciji Evropske komisije, koji se odnosi na razmjenu najboljih praksi kada je u pitanju povratak stranih terorističkih boraca i njihovih porodica u matične zemlje. Pored navedenog, službenici Uprave policije aktivno učestvuju u radu Europol-ovog analitičkog projekta „TRAVELERS“, koji se odnosi na strane terorističke borce i aktivno se razmjenjuju podaci korišćeni za izradu Europol-ovog dokumenta „Izveštaj o stanju i trendovima u oblasti terorizma – TE-SAT“.

Crna Gora se kontinuirano usaglašava sa međunarodnim restriktivnim mjerama kroz Odluke koje Vlada Crne Gore redovno usvaja.

Statistički podaci

Prema podacima sudstva, tokom 2022. je formiran jedan predmet za krivično djelo terorizam i to protiv 13 okirvljenih lica, koji se nalazi u radu pred nadležnim sudom.

SARADNJA U OBLASTI DROGA

Ministarstvo zdravlja je u oktobru 2022. predstavnicima Generalnog direktorata za susjedstvo i pregovore o proširenju Evropske komisije (DG NEAR) i Evropske agencije za praćenje droga i zavisnosti od droga predstavilo Mapu puta za uspostavljanje Nacionalne jedinice za droge (NDO) i Sistema ranog upozorenja na nove psihoaktivne supstance (NEWS), s pregledom aktivnosti koje će se u narednom periodu realizovati, a sve u cilju uspostavljanja funkcionalnog sistema za razmjenu informacija i podataka u oblasti droga na nacionalnom nivou po utvrđenim standardima i protokolima. Takođe, Ministarstvo zdravlja donijelo je Pravilnik o načinu uništavanja droga i vođenja evidencija o oduzetim i uništenim drogama („Sl. list CG“, broj 132/22).

Generalnom direktoratu za susjedstvo i pregovore o proširenju Evropske komisije (DG NEAR) i Evropskoj agenciji za praćenje droga i zavisnosti od droga u decembru 2022. poslat je Nacionalni izvještaj o drogama i Mapa za informacije u koju je uključeno više institucija i organizacija, u kojoj su po prvi put uključene i nevladine organizacije. Formirana je i počela je sa radom Radna grupa za izradu Strategije za sprečavanje zloupotreba droga za period od 2023. do 2026.

Statistički podaci

Prema podacima Uprave policije, u saradnji sa Specijalnim državnim tužilaštvom, tokom 2022. sprovedeno je osam predmeta međunarodnog karaktera, pri čemu je značajno istaći međunarodnu aktivnosti koja je rezultirala zaplijenom oko jedne tone marihuane i procesuiranjem 18 lica koja se dovode u vezu s krijumčarenjem velikih količina narkotika na međunarodnom nivou. Nadalje, u saradnji sa Višim državnim tužilaštvom, na nacionalnom i međunarodnom nivou, u dijelu borbe protiv krijumčarenja droga sprovedilo se pet kriminalističkih istraživanja. U tom smislu, značajno je istaći jednu međunarodnu akciju kojom prilikom je zaplijeno oko 430 kg kokaina i lišeno slobode 10 lica (državljana Albanije) zbog postojanja osnova sumnje da su počinili krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije i krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga.

Prema podacima Uprave policije za prvih šest mjeseci 2022, u 617 pojedinačnih zaplijena pronađena je i oduzeta jedna tona 825 kg i 032 g opojne droge bruto mase i 1202,5 komada tableta sintetičkih droga i farmaceutskih proizvoda. Struktura oduzete opojne droge: marihuana – 1t 300kg 687g; heroin – 16kg; kokain – 500 kg 266 g; hašiš – 20 003 gr, spid – 107 gr, ulje kanabisa – 24 gr, sintetičke droge – 1.461 gr. Specijalnom državnom tužilaštvu je podnesena jedna krivična prijava i jedan izvještaj kao dopuna krivične prijave, protiv dva lica, zbog organizovanog krijumčarenja opojne droge. Takođe, Specijalnom državnom tužilaštvu, u okviru krivične prijave podnijete za krivična djela sa elementima korupcije i dr. krivična djela, procesuirana su dva lica, organizator i član kriminalne organizacije, zbog osnova sumnje da su izvršili krivična djela neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga u produženom trajanju čl 300 u vezi čl 49 KZCG i omogućavanje uživanja opojnih droga u produženom trajanju iz čl.301 u vezi čl.49 KZ CG. U prvih šest mjeseci 2022. sprovedene su mjere u pet predmeta međunarodnog karaktera, u saradnji sa Specijalnim državnim tužilaštvom, u odnosu na 54 lica. Takođe su sprovedena dva kriminalistička istraživanja na međunarodnom i nacionalnom nivou u saradnji sa Višim državnim tužilaštvom, u odnosu na 21 lice.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu od 1. I 2022. do 28. XII 2022. u pet predmeta donijete su naredbe o sprovođenju istrage protiv 15 lica. Podignute su tri optužnice protiv pet lica za krivično djelo “neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga”.

Finansijske istrage za krivično djelo „stvaranje kriminalne organizacije“, krivično djelo „neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga“ i krivično djelo „omogućavanje uživanja opojnih droga“ pokrenute su u četiri predmeta protiv 61 lica.

Prema podacima sudstva, kada je u pitanju krijumčarenje droge na međunarodnom nivou, u izvještajnom periodu formirano je 12 predmeta protiv 59 lica. Tokom izvještajnog perioda dva predmeta su djelimično završena, odnosno 13 lica je osuđeno (12 presuda donijetih na osnovu sporazuma o priznanju krivice). Kada je u pitanju raspon izrečenih kazni zatvora, on se kretao od jedne godine do pet god i četiri mjeseca, dok su novčane kazne izricane u iznosu od 3.000 do 10.000 eura.

CARINSKA SARADNJA

Uprava prihoda i carina intenzivno saraduje i razmjenjuje informacije s partnerskim službama i međunarodnim organizacijama. U izvještajnom periodu, s Evropskom službom za suzbijanje prevara (Office européen de lutte antifraude - OLAF) je razmijenjena 31 informacija u vezi s kretanjem duvana i duvanskih proizvoda, preko AFIS sistema kojem Uprava prihoda i carina ima pristup do nivo zemlje kandidata. Odgovoreno je na tri upita OLAF-a sa podacima i dokumentacijom.

Shodno bilateralnom memorandumu o razumijevanju i saradnji s Upravom prihoda i carina Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske (Her Majesty's Revenue and Customs – HMRC), u izvještajnom periodu je razmijenjeno 37 informacija u vezi s kretanjem duvana i duvanskih proizvoda. Sa Centrom za sprovođenje zakona u Jugoistočnoj Evropi (Southeast European Law Enforcement Center – SELEC) je razmijenjeno 10 informacija. Poslato je pet obavještajnih informacija partnerskim službama, a primljene su dvije informacije. Odgovoreno je na sedam upita partnerskih službi i na četiri upita Regionalne obavještajne kancelarije za vezu (Regional Intelligence Liaison Offices – RILO WCO).

Takođe, dostavljen je odgovor Misiji u Ženevi na upit HMRC u vezi sa primjenom člana 12 Protokola o eliminaciji nezakonite trgovine duvanskim proizvodima. U međunarodne baze podataka unesena je 81 informacija.

U 2022. Uprava prihoda i carina učestvovala je u 10 međunarodnih zajedničkih carinskih operacija, u organizaciji SCO, Europolu i HMRC-a. Navedene operacije odnosile su se na borbu protiv ilegalne trgovine kulturnim dobrima, borba protiv krijumčarenja vatrenog oružja i droga, borba protiv ilegalne trgovine robama koje povređuju prava intelektualne svojine.

U skladu s ovlaštenjima u oblasti carinskih istraga, nastavljena je intenzivna saradnja s tužilaštvom, Upravom policije, Ministarstvom unutrašnjih poslova i ostalim organima za sprovođenje zakona. Tokom 2022. s navedenim institucijama razmijenjeno je 48 informacija (obavještenja nadležnom tužilaštvu, odgovori na upite Uprave policije, tužilaštva i sudova itd). Samostalno i u saradnji s drugim državnim organima podnijeto je 11 krivičnih prijava nadležnom tužiocu.

Statistički podaci o rezultatima carinskih kontrola

U izvještajnom periodu, službenici Uprave prihoda i carina su samostalno i u saradnji s drugim državnim organima oduzeli 1.555.463.973 komada cigareta u vrijednosti 201.894.675,30 eura. Takođe, oduzeto je 52.656,00 kg rezanog duvana u vrijednosti 3.159.360,00 eura, 408,00 litara alkohola u vrijednosti 4.667,00 eura, 2600,18 litara gaziranog pića u vrijednosti 2.577,30 eura i 30.000,00 litara dizel goriva u vrijednosti od 31.173,80 eura.

Kada je u pitanju krijumčarenje narkotika, u 13 slučajeva službenici Uprave carina oduzeli su: 1150,885 kg skanka, 2,3 kg heroina, 500,00 kg kokaina, 20,00 kg hašiša, 0,0134 kg metamfetamina i 38 tableta ekstazi.

EKONOMSKO UPRAVLJANJE, FINANSIJSKA PITANJA I STATISTIKA

Makroekonomska kretanja

Uprkos nepovoljnim geopolitičkim i globalnim ekonomskim kretanjima, tokom 2022. bilježe se povoljni trendovi u ostvarenom privrednom rastu i kratkoročnim pokazateljima. Makroekonomski rizici su u tekućoj godini privremeno ublaženi, o čemu govori i preliminarni podatak Monstata o realnom rastu bruto domaćeg proizvoda (BDP) Crne Gore, koji je za prva tri kvartala 2022. iznosio 7,1%. Ubrzana i jaka tražnja, veća poreska disciplina i primjena elektronske fiskalizacije, podržali su visoki rast, koji je nominalno u istom periodu iznosio 17,6%. Najveći doprinos privrednom rastu za devet mjeseci pružili su dinamična privatna potrošnja (doprinos 8,4 procentnih poena) i izvoz roba i usluga (10,3 procentna poena). Preliminarni podaci Centralne banke Crne Gore pokazuju da su prihodi od turizma u prvih devet mjeseci 2022. iznosili 916,2 miliona eura, što je povećanje od 30,2% u odnosu na isti period 2021, dok su u odnosu na rekordnu 2019. na nivou od 90,2%, što je u skladu sa očekivanjima i planovima Vlade.

Značajan oporavak tržišta rada evidentan je tokom 2022, kao rezultat oporavka potražnje i ekonomske aktivnosti. U prvih devet mjeseci 2022, prosječan broj zaposlenih iznosio je 223.028 i veći je za 20,8% na godišnjem nivou. Prema Anketi o radnoj snazi, prosječna stopa nezaposlenosti u prva tri kvartala 2022. iznosila je 14,8%, što je znatan pad sa 17,1% iz istog perioda 2021. Samo u trećem kvartalu godine, stopa nezaposlenosti je iznosila 13,0%, što je čak ispod pretpandemijskog nivoa i najniža stopa zabilježena do sada. Broj nezaposlenih lica, prema evidenciji Zavoda za zapošljavanje, na kraju novembra 2022. iznosi 46.389 i manji je za preko 9 hiljada lica u odnosu na novembar 2021. Registrovana stopa zaposlenosti na kraju novembra je 20% i niža je 3,9 pp međugodišnje. U prvih deset mjeseci 2022. prosječna bruto zarada iznosila je 880 eura, a neto 709 eura, što predstavlja povećanje od 11,1% i 33,5% u odnosu na isti period 2021. Najveći godišnji rast neto zarada za deset mjeseci 2022. zabilježen je u sektorima 'usluge smještaja i ishrane' (66,2%), 'administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti' (63,7%) i 'trgovina na veliko i malo' (49,9%). Tokom 2022. je intenziviran rast cijena na globalnom nivou usljed niza eksternih faktora, koji se posljedično prelio i na Crnu Goru, pa je prosječna inflacija za jedanaest mjeseci zabilježila godišnji rast od 12,7%. Najveći pozitivni doprinos kretanju domaćih potrošačkih cijena pružile su cijene hrane i bezalkoholnih pića (7,8 p.p) i prevoza (2,0 p.p).

Prema preliminarnim podacima Centralne banke Crne Gore, u periodu januar-septembar 2022, deficit tekućeg računa iznosio je 478,1 miliona eura i bio je veći za 90,4% u odnosu na isti period 2021. Povećanje deficita tekućeg računa rezultat je povećanja deficita na računu roba za 41,2%, što je djelimično kompenzovano povećanjem suficita na računima usluga (rast 33,1%), primarnih (33,5%) i sekundarnih dohodaka (22,2%). Izvoz roba prema podacima Monstata, za deset mjeseci 2022. iznosio je 576,6 miliona eura i veći je 69,9% u odnosu na isti period 2021, dok je uvoz vrijedio 2.944,7 miliona eura i povećan je 44,2% na godišnjem nivou.

Crnogorska ekonomija se nakon dvije godine Covid krize, oporavlja ubrzano i bilježi pozitivne trendove i makroekonomske parametre. Uprkos nepovoljnim globalnim ekonomskim kretanjima, tokom 2022. ostvaren je jak privredni rast i pozitivni kratkoročni pokazatelji. Dodatnu podršku domaćinstvima i privredi pružila je Vlada, usvajanjem brojnih antiinflatornih mjera i paketa pomoći. Shodno navedenom, izvršena je revizija privrednog rasta, koji je sada procijenjen naviše za 2022, dok će naredni period donijeti dodatne neizvjesnosti i nestabilnosti, naročito na evropskom prostoru, koje će se posljedično odraziti i na Crnu Goru. Projekcije srednjoročnog ekonomskog rasta zasnivaju se na pretpostavci snažne domaće potražnje, uz privatnu potrošnju i oporavak investicija koji opredjeljuju rast privredne aktivnosti.

Prema posljednjim najavama, očekuje se da će investicije biti dominantno usmjerene u sektore turizma, energetike, putne i komunalne infrastrukture, poljoprivrede i sektore telekomunikacija i IT. Ulaganja u energetska tranziciju će ostati jaka i u narednom srednjoročnom periodu, naročito u oblasti obnovljivih izvora energije, dok će planirane mjere politika dodatno ubrzati zelenu tranziciju. Dodatan doprinos srednjoročnom rastu će pružiti i neto izvoz, uz rastuće prihode u turizmu i povoljne izvozne performanse. U 2023. se očekuje oporavak turizma u odnosu na pretkrizni nivo. Iako se prema prognozama relevantnih međunarodnih institucija očekuje da crnogorska ekonomija u ovoj i narednoj godini bilježi brži rast od regionalnog prosjeka, izgledi ostaju izuzetno neizvjesni i podložni materijalizaciji brojnih rizika, koji se prevashodno odnose na intenziviranje inflacije na globalnom nivou, uz dalje geopolitičke uslove i prateće posljedice. Dodatne neizvjesnosti po domaću makrofinansijsku stabilnost i javne finansije, mogu usloviti i unutrašnje političke prilike i ograničeni fiskalni prostor za dodatno reagovanje na tržišne nestabilnosti.

Statistika eksternog sektora

Kretanja u platnom bilansu Crne Gore tokom perioda januar - septembar 2022. ukazuju na nastavak oporavka ekonomije od krize izazvane pandemijom COVID-19, pa se u ovom periodu bilježi rast obima razmjene roba od 45,36%, kao i obima razmjene usluga od 43,91%.

Prema preliminarnim podacima u periodu januar – septembar 2022. deficit tekućeg računa iznosio je 478,06 miliona eura i bio je veći za 90,44% u odnosu isti period 2021. Rast deficita tekućeg računa rezultat je rasta deficita na računu roba i djelimično je ublažen rastom suficita na računu usluga, kao i na računima primarnih i sekundarnih dohodaka. Takođe, prema preliminarnim podacima, neto priliv stranih direktnih investicija u periodu januar-oktobar 2022. je povećan za 66,54% u odnosu na isti period 2021. godine. Ovakvo kretanje rezultat je rasta priliva SDI od 37,47% u poređenju sa istim periodom 2021. godine. Ukupan odliv SDI u periodu januar-oktobar 2022. godine iznosio je 268,59 miliona eura, dok je ukupan priliv SDI iznosio je 932,15 miliona eura.

Spoljni dug²

Prema preliminarnim podacima, ukupan spoljni dug Crne Gore na kraju trećeg kvartala 2022. iznosio je 9.448,97 miliona eura i u odnosu na isti period prethodne godine povećan je za 137,54 miliona eura ili za 1,48%, kao rezultat povećanja spoljnog duga privatnog sektora. Učešće ukupnog spoljnog duga na kraju trećeg kvartala 2022. u procjenjenom BDP³-u iznosilo je 165,76% što predstavlja pad od 22,16 pp na u odnosu na isti period prethodne godine.

Učešće duga privatnog sektora u ukupnom spoljnom dugu Crne Gore na kraju trećeg kvartala 2022. godine iznosi 60,48%, dok se 39,52% odnosi na dug javnog sektora. Spoljni dug javnog sektora iznosio je 3.734,53 miliona eura ili 60,48% procjenjenog BDP-a, što je smanjenje od 10,38 pp u odnosu na isti period prethodne godine. Spoljni dug privatnog sektora na kraju trećeg kvartala 2022. godine iznosio je 5.714,43 miliona eura (100,25% BDP-a), što je za 163,8 miliona eura više u

² Podatak o stanju ukupnog spoljnog duga na kvartalnom nivou objavljen je po prvi put u septembru 2022. u skladu sa Kalendarom objavljivanja statističkih podataka, <https://www.cbcg.me/me/statistika/kalendar-objavljivanja-statistike>

³ Prema projekcijama Ministarstva finansija, BDP za 2022. iznosi 5.700,40 miliona eura.

odnosu na isti period prethodne godine.⁴ U valutnoj strukturi ukupnog spoljnog duga na kraju drugog kvartala 2022. dominira euro sa 95% učešća, što rizik zemlje čini relativno niskim imajući u vidu da je euro u Crnoj Gori zvanično sredstvo plaćanja.

Bankarski sektor

Bankarski sistem u Crnoj Gori karakteriše stabilnost, visoka likvidnost, očuvana profitabilnost i dobra kapitalizovanost. Vlasnička struktura kapitala banaka nije značajno promijenjena u trećem kvartalu 2022. godine.⁵ Kapital banaka većim dijelom potiče iz stranih izvora. Učešće stranog kapitala u bankama iznosi 86,77%, na domaći kapital se odnosi 11,94%, dok je učešće državnog kapitala u ukupnom kapitalu 1,29%. Depoziti bilježe značajan rast i na 30. XI 2022. su iznosili 5,1 milijardi eura, što predstavlja porast od 21,26% na godišnjem nivou. Koeficijent kredita i potraživanja u odnosu na depozite na kraju novembra 2022. iznosio je 72,70%. U bankarskom sistemu je za 1,38 milijardi eura više depozitnog potencijala u odnosu na stanje kredita.

Centralna banka Crne Gore od početka rata u Ukrajini prati stabilnost depozita na nivou pojedinih banaka i sistema kao cjeline. Posebna pažnja se posvećuje depozitima nerezidentnih lica koji dolaze iz Ruske federacije.

Regulatorne aktivnosti Centralne banke Crne Gore i dalje su fokusirane na praćenje primjene novog regulatornog okvira, kao i mjera za zaštitu finansijske stabilnosti koje su u prethodnom periodu uvedene. U okviru navedenih aktivnosti su, naročito, praćeni izazovi u oblasti finansijske stabilnosti koji su nastali kao posljedica epidemije korona virusa i pripreme mjera usmjerenih na ublažavanje negativnih efekata epidemije COVID 19 i situacije u Ukrajini na finansijski sistem. U tom cilju, a s obzirom na okolnosti konstatovane sprovedenim analizama efekata mjera i njihove dalje primjene, pripremljena je i, u decembru 2022, usvojena nova Odluka o privremenim mjerama za ublažavanje negativnih uticaja epidemije zarazne bolesti COVID 19 i situacije u Ukrajini na finansijski sistem („Službeni list CG“, broj 135/22). Ovom odlukom je ukinuta mjera restrukturiranja kredita za fizička lica, zbog malog broja klijenata koji su iskoristili tu mogućnost, dok je, sa druge strane, nastavljena primjena privremene mjere koja se odnosi na ublažavanje negativnih efekata pada cijena hartija od vrijednosti u izmijenjenom obliku. Takođe, nastavljena je primjena ranije predviđenih mjera koje se odnose na zabranu isplate dividende akcionarima, isključivanje određenih kriterijuma u postupku procjene kreditne sposobnosti korisnika kredita koji se odnose na 2020, kao i mjera umanjenja naknada Centralne banke Crne Gore za korišćenje obavezne rezerve u toku trajanja odluke.

Platni sistem

Centralna banka Crne Gore nastavila je intenzivne aktivnosti u cilju daljeg unapređenja regulatornog i operativnog okvira u oblasti platnog prometa sa pravnom tekovinom EU i najboljim međunarodnim standardima. S tim u vezi pripremljen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o platnom prometu koji je Skupština Crne Gore usvojila 29. IX 2022. Ovim Zakonom se obezbjeđuje da pružanje platnih usluga u Crnoj Gori bude uređeno na isti način kao u državama članicama Evropske unije i stvaraju se pretpostavke za uvođenje novih pružaoca platnih usluga čime se podstiče konkurentnost i omogućava dalji razvoj inovativnog mobilnog i

⁴ Postoje otvorena metodološka pitanja koja proističu iz detaljne analize spoljnog duga po preduzećima u periodu 2010-2020. godina koji pokazuju značajno učešće kredita koji se ne otplaćuju i predstavljaju potencijalne strane direktne investicije.

⁵ Podaci o vlasničkoj strukturi kapitala, koeficijentu adekvatnosti kapitala, ROA i ROE su dostupni isključivo na kvartalnom nivou.

internetskog platnog prometa. U toku je izrada podzakonske regulative u vezi implementacije ovog zakona, kao i realizacija aktivnosti za uvođenje instant sistema plaćanja.

Takođe, Centralna banka Crne Gore sprovodi aktivnosti u vezi sa projektom Modernizacija plaćanja Crna Gora – Zapadni Balkan u okviru Radne grupe za finansijska tržišta (WGFM), a zatražena je i tehnička pomoć od strane EU za izradu GAP analize vezano za podnošenje zahtjeva za priključenje Crne Gore u SEPA.

Javne finansije

Budžet za 2022, prihodi i rashodi budžeta za period januar – oktobar 2022.

Ministarstvo finansija je u septembru pripremlilo, a Vlada utvrdila Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o budžetu za 2022. Nakon usvojenih organizacionih promjena, izmjene Zakona o budžetu podrazumijevaju tehničke izmjene i suštinske promjene na prihodnoj i rashodnoj strani. Izmjene i dopune Zakona o budžetu za 2022. godinu stupile su na snagu 8. oktobra.

Izmjenama i dopunama Zakona o budžetu za ovu godinu planirani su rashodi u iznosu od 2,7 milijardi eura, a u odnosu na prvobitni Zakon o budžetu za 2022. godinu veći su za 191,3 mil. ili 7,7%. U odnosu na prvobitni Zakon o budžetu tekući rashodi budžeta povećani su za 52,6 mil. na 1,1 milijardu, rezerve za 18,2 mil. na 85,7 mil, dok je kapitalni budžet smanjen za 2,5 miliona na 39,9 mil. Ovogodišnji prihodi budžeta su projektovani u iznosu od 1,9 mlrd. ili 36% BDP-a što je 3,7 mil. ili 0,2% manje od prvobitno planiranog. U skladu sa izmjenama i dopunama Zakona o budžetu za 2022. godinu deficit je projektovan na nivou od 453,2 mil. ili 7,95% projektovanog BDP-a.

Prihodi budžeta u periodu januar - oktobar 2022. godine iznosili su 1.627,6 miliona ili 28,6% procijenjenog BDP-a i ostvareni su u iznosu iznad planiranog za 28,9 mil. ili 1,8%, dok su u odnosu na uporedni period 2021. veći za 123,2 miliona ili 8,2%.

Najznačajniji rast u odnosu na planirane zabilježili su prihodi po osnovu PDV-a u iznosu od 38,0 mil. ili 5,3%, dok su u odnosu na deset mjeseci 2021. veći za 193,3 mil. ili 34,5%. Značajan rast prihoda od PDV-a u velikoj mjeri je rezultat rasta potrošnje stanovništva, rasta uvoza i inflacije, ali i uspješne letnje turističke sezone i efekata elektronske fiskalizacije, odnosno poboljšanja poreske discipline. Nakon sprovođenja elektronske fiskalizacije, koja je počela 1. VI 2021, naplata po osnovu ove kategorije prihoda na mjesečnom nivou jednaka je mjesečnoj naplati u ljetnjim mjesecima u periodu prije uvođenja e-fiskalizacije. Takođe, jedan od pokazatelja većeg stepena poreske discipline je zabilježen rast prihoda od poreza na dobit preduzeća u iznosu od 0,8 mil. ili 1,0% više od planiranog za deset mjeseci i 12,5 mil. ili 17,7% u odnosu na isti period prethodne godine.

Prihodi od akciza za deset mjeseci 2022. manji su od plana za 3,5 miliona ili 1,7%, kao rezultat primjene Odluke o smanjenju akcize na promet bezolovnog benzina i gasnih ulja za 50% i 40% u cilju zaštite životnog standarda građana. U odnosu na prethodnu godinu prihodi od akciza su za deset mjeseci povećani za 3,7 mil. ili 1,8%. Pomenuti rast bio bi znatno veći da nije bilo Odluke o smanjenju akciza na gorivo, s obzirom da su prihodi od akciza na duvan i duvanske proizvode, u odnosu

na isti period prethodne godine, zabilježili rast od 30,6 mil. ili 65,4%. Ovaj rast dominantno predstavlja doprinos aktivnosti koje su sprovedene u cilju suzbijanja „sive ekonomije“ na tržištu duvana i duvanskih proizvoda.

Prema preliminarnim podacima, naplata prihoda za period januar - novembar tekuće godine je iznad plana, što pokazuje nastavak pozitivnih trendova i odlične rezultate u ostvarivanju prihoda budžeta za 2022. Izdaci budžeta u periodu januar - oktobar 2022. iznosili su 1.683,6 miliona ili 29,5% procijenjenog BDP-a i u odnosu na plan manji su za 100,2 mil. ili 5,6%. U odnosu na isti period prethodne godine, rashodi su veći za 119,3 mil. ili 7,6%. Ovo je najvećim dijelom rezultat većeg izdvajanja u dijelu transfera za socijalnu zaštitu, koji su veći za 63,8 mil. ili 13,6% zbog povećanja isplata po osnovu prava iz oblasti socijalne zaštite i penzijskog i invalidskog osiguranja. U okviru tekućeg budžeta i budžeta državnih fondova, zabilježen je i rast transfera institucijama, pojedincima, nevladinim organizacijama i javnom sektoru i otplata obaveza iz prethodnog perioda.

Prema ostvarenim prihodima i rashodima, kumulativni budžetski deficit u periodu januar-oktobar 2022. godine iznosi 56,0 mil. ili 1,0% BDP-a, što je 129,1 mil. ili 69,7% manje od planiranog, uglavnom zbog spore realizacije javnih nabavki. U odnosu na isti period 2021, budžetski deficit je manji za 3,9 miliona ili 6,5%.

Budžet za 2023. godinu

Vlada je, na osnovu Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, utvrdila Predlog zakona o budžetu za narednu godinu i distavila ga Skupštini. Predlogom zakona o budžetu predviđeni su ukupni prihodi u iznosu od 2.147,47 mil. ili 34,8% u 2023. godini 2.201,77 mil. i 2.312,94 mil. ili 33,6% procijenjenog BDP-a u 2024. i 2025. Ukupni rashodi su projektovani u iznosu od 2.513,78 mil. eura ili 40,7 procijenjenog BDP-a u 2023. 2.617,05 mil. i 2.754,44 mil. ili 40% procijenjenog BDP-a u 2024. i 2025.. U predstojećoj 2023, 2024. i 2025. deficit je projektovan na nivou od 5,9%, 6,3 i 6,4, respektivno.

Skupština je 27. XII 2022. donijela Zakon o budžetu za 2023.

Upravljanje javnim dugom i državne garancije

Dug centralne države Crne Gore na dan 30. VI 2022. godine iznosi 4.014,64 miliona eura i čini ga unutrašnji dug od 382,47 miliona eura i spoljni dug 3.632,18 miliona eura. Kao odnos BDP-a, državni dug je na kraju juna 2022. iznosio oko 75,66% BDP-a, pri čemu je unutrašnji dug činio 7,21% BDP-a, dok je spoljni dug činio 68,45% BDP-a. Depoziti Ministarstva finansija 30. VI 2022. iznosili su 351,92 miliona eura (uključujući 38.477 unci zlata), ili 7,21% BDP-a. Neto dug centralne države na isti dan iznosio je 3.662,73 miliona eura ili 69,02% BDP-a.

Ukupan dug centralne države Crne Gore na dan 30. IX 2022. godine iznosi 3.999,74 miliona eura ili 70,17% BDP-a. Spoljni dug iznosio je 3.624,50 miliona eura ili 63,59% BDP-a, dok je unutrašnji dug iznosio 375,25 miliona eura ili 6,58% BDP-a. Depoziti Ministarstva finansija 30. IX 2022. iznosili su 306,55 miliona eura (uključujući 38.477 unci zlata), ili 5,38% BDP-a. Neto dug centralne države na isti dan iznosio je 3.693,20 miliona eura ili 64,79% BDP-a.

Statistika

Ljudski kapaciteti i zgrada:

Od ukupno 169 sistematizovanih radnih mjesta u Upravi za statistiku je popunjeno 98 radnih mjesta. Kadrovskim planom za 2022. godinu planirano je sprovođenje tri javna konkursa za upražnjena radna mjesta iz kategorije visoko rukovodnog kadra i četiri javna oglasa za radna mjesta iz kategorije ekspertske kadra.

Krajem novembra, raspisana su dva javna konkursa za upražnjena dva radna mjesta iz kategorije visoko rukovodnog kadra i to: pomoćnika/cu direktora/ice u Sektoru socijalnih statistika i demografije i pomoćnika/cu direktora/ice u Sektoru za informatičku obradu podataka Uprave za statistiku, koji su u toku.

Vlade je 8. XII 2022, imenovala je vršiteljku dužnosti pomoćnica direktora Uprave za statistiku – rukovodioca Sektora za informatičku obradu podataka, vršiteljku dužnosti pomoćnica direktora Uprave za statistiku – rukovodioca Sektora socijalnih statistika i demografije i vršioca dužnosti pomoćnika direktora Uprave za statistiku – rukovodioca Sektora za koordinaciju statističkih izvora podataka.

Početak jula raspisana su četiri javna oglasa za upražnjena radna mjesta iz kategorije ekspertske kadra i to: dva viša savjetnika III i jedan samostalni savjetnik III u Sektoru za makroekonomske statistike, nacionalne račune i cijene, kao i jedan samostalni savjetnik III u Službi za opšte, kadrovske poslove i finansije. Postupci su okončani i donijeta su tri Rješenja o zasnivanju radnog odnosa. Jedno radno mjesto-viši savjetnik III u Sektoru za makroekonomske statistike, nacionalne račune i cijene, nije popunjeno, jer jedini kandidat sa Liste za izbor kandidata je odustao, tj. u zakonskom roku nije dostavio uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti, pa je odluka o izboru kandidata stavljena van snage. Uprava za statistiku će ponovo raspisati javni oglas za ovo upražnjeno radno mjesto.

Pripreme za Popis 2021:

Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova pripremljen je od strane Uprave za statistiku i prošao je proceduru javne rasprave i dobijanja saglasnosti od svih nadležnih institucija Crne Gore kao i Evropske Komisije i dostavljen je prvi put Skupštini tokom 2021. Isti je povučen iz skupštinske procedure u maju 2022. i vraćen Vladi na ponovno odlučivanje, kako bi se izvršile tehničke korekcije koje su uslovljene promjenama u organizacionoj strukturi Vlade Crne Gore.

Vlada je 2. VI 2022. utvrdila Predlog Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova, nakon čega je upućen u skupštinsku proceduru.

Skupština je 12. XII 2022. donijela Zakon o Popisu stanovništva, domaćinstava i stanova, i isti je objavljen u Službenom listu (br 140/22). Zakonom nije preciziran datum popisa već je određeno da će isti definisati Vlada, podzakonskim aktom najkasnije u roku od šest mjeseci od stupanja zakona na snagu.

Uprava za statistiku aktivno radi na pripremama popisa iz svoje nadležnosti, a koje je moguće izvršiti prije usvajanja zakona. U tom smislu ističemo: priprema instrumenata Popisa stanovništva: upitnici, kao i metodološka i organizaciona uputstva za realizaciju popisa. Priprema instrumenata Popisa stanovništva bazirana je na: (i) EU Regulativi 763/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta EU o popisima stanovništva i stanova, (ii) Preporukama evropske konferencije statističara za rundu

popisa 2020. godina. Organizacionu strukturu za pripremu i realizaciju popisa u MONSTAT-u čini pet komisija u čijem radu učestvuje oko 40 zaposlenih MONSTAT-a koje u okviru svojih nadležnosti rade na pripremnim aktivnostima.

Aktivnosti u realizaciji Popisa stanovništva u nadležnosti su drugih organa državne uprave:

- Saradnja sa Upravom za katastar i državnu imovinu, kao i jedinicama lokalnih samouprava kao nadležnim organima za ažuriranje registra prostornih jedinica, kao preduslova za sprovođenje popisa;
- Komunikacija sa Institutom za javno zdravlje u dijelu procjene uticaja epidemiološke situacije na realizaciju popisa stanovništva metodom direktnog obilaska domaćinstava «od vrata do vrata».

Unutrašnja finansijska kontrola u javnom sektoru

Normativni okvir

Ministarstvo finansija je početkom marta 2022. formiralo radnu grupu za izradu nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru. Pripremljeni nacrt Zakona je poslat SIGMA-i radi davanja sugestija i komentara, a usaglašavanje sa Sekretarijatom za zakonodavstvo je u završnoj fazi.

Vlada Crne Gore usvojila je Uredbu o izmjenama i dopuni Uredbe o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru ("Službeni list Crne Gore", br. 096/21, 134/22).

U cilju unapređenja sistema upravljanja rizicima Ministarstvo finansija je u saradnji sa ekspertom na IPA projektu "Unapređenje sistema budžetiranja, višegodišnjeg okvira budžeta i sistema unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru" pripremljene su Smjernice za upravljanje ključnim/strateškim rizicima u javnom sektoru i objavljene na sajtu Ministarstva finansija.

Institucionalni okvir

Upravljanje i unutrašnje kontrole

- U okviru IPA projekta "Unapređenje sistema budžetiranja, višegodišnjeg okvira budžeta i sistema unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru" i uz pomoć SIGMA-e pripremljen je video materijal na temu: „Upravljačka odgovornost“, radi promocije navedenog koncepta i jačanju svijesti rukovodilaca o značaju implementacije upravljačke odgovornosti. Video je postavljen na sajtu Ministarstva finansija.
- Tokom decembra 2022, sprovedeno je sagledavanje kvaliteta uspostavljenog sistema za otkrivanje i postupanje po obavještenjima o sumnjama na nepravilnosti i prevare u četiri institucije.
- U periodu novembar 2021. godine do decembra 2022. održano je 25 obuka iz oblasti upravljanja i unutrašnjih kontrola.

Unutrašnja revizija

- U periodu od novembra 2021. do kraja 2022, realizovan je treći krug lokalizovanog Programa obuke za unutrašnjeg revizora u javnom sektoru za 25 kandidata, u skladu sa Pravilnikom o programu obuke i načinu polaganja ispita za sticanje sertifikata unutrašnjeg revizora u javnom sektoru ("Službeni list Crne Gore", br. 71/19). U izvještajnom periodu održana su predavanja i teorijske provjere znanja za sva četiri modula.
- U izvještajnom periodu, u okviru programa kontinuiranog profesionalnog usavršavanja ovlaštenih unutrašnjih revizora u javnom sektoru, ukupno je održano 26 obuka⁶ za unutrašnje revizore raspoređene u jedinicama za unutrašnju reviziju na centralnom i lokalnom nivou.

Eksterna revizija

Državna revizorska institucija je u periodu novembar 2021 – decembar 2022. izvršila i objavila ukupno 37 revizija i 27 izvještaja o realizaciji preporuka.

Kontrolom realizacije preporuka datih u 3 izvještaja o kontrolnoj reviziji i 27 izvještaja o realizaciji preporuka, DRI je prekontrolisala ukupno 549 preporuka. Od 549 preporuka, 242 preporuke su realizovane (44%), 68 preporuka nije realizovano (12%), 114 preporuka djelimično realizovano (21%), 64 preporuka u fazi realizaciji (12%), 5 preporuka nijesu primjenjive (1%), dok se za 56 preporuka nije mogao utvrditi status usljed nedostatka odgovarajućih relevantnih dokaza (10%).

U decembru 2022, Odbor za ekonomiju, finansije i budžet Crne Gore i Skupština su razmotrili Izvještaj o reviziji Predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2021. godinu sa Godišnjim izvještajem o izvršenim revizijama i aktivnostima Državne revizorske institucije Crne Gore za period oktobar 2021 – oktobar 2022. godine. Odbor je podržao nalaze i preporuke DRI, koje proističu iz revizije Prijedloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2021. godinu, kao i one koje se odnose na pojedinačne revizije sadržane u Godišnjem izvještaju o izvršenim revizijama i aktivnostima DRI za period oktobar 2021 - oktobar 2022. godine. Skupština Crne Gore je donijela Zaključak, kojim se poziva Vlada Crne Gore na poštovanje i ispunjavanje svih preporuka Državne revizorske institucije datih u Izvještaju o reviziji Predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2021. godinu. Vlada Crne Gore je dužna pratiti realizaciju svih preporuka Državne revizorske institucije, koje se odnose na pojedinačne revizije urađene u periodu oktobar 2021 – oktobar 2022. godine i preporuka koje se ponavljaju iz ranijeg perioda, i o tome kvartalno izvještavati Skupštinu Crne Gore.

Na 37. sjednici Odbora za bezbjednost i odbranu, održanoj decembra 2022. godine, DRI je prezentovale nalaze iz Izvještaja o reviziji Godišnjeg finansijskog izvještaja i pravilnosti poslovanja Agencije za nacionalnu bezbjednost za 2021. godinu povodom razmatranja Predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2021. godine i Izvještaja o reviziji Predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2021. godinu u dijelu koji se odnosi na potrošačke jedinice: Ministarstvo odbrane, Ministarstvo unutrašnjih poslova i Agenciju za nacionalnu bezbjednost.

Uz saradnju sa međunarodnim partnerima i vrhovnim revizorskim institucijama članicama INTOSAI i EUROSAI organizacije, sprovedene su sljedeće aktivnosti:

⁶ Za četiri grupe unutrašnjih revizora.

- učešće u sprovođenju dvije kooperativne međunarodne revizije na temu „Sopstveni prihodi opština za pružanje kvalitetnih usluga građanima tokom pandemije" zajedno sa još šest vrhovnih revizorskih institucija iz Albanije, Rumunije, Poljske, Turske, Slovačke i Sjeverne Makedonije i Uredom za reviziju institucija Federacije Bosne i Hercegovine na temu „Upravljanje rijekama“;
- nezavisna ocjena rada DRI od strane INTOSAI Međunarodne inicijative za razvoj, koja je pokazala visok stepen profesionalizma u radu Institucije;
- nezavisna ocjena SIGMA-e o saradnji DRI sa ključnim zainteresovanim stranama, kojom se konstatuje da je Institucija ostvarila visok nivo usaglašenosti sa međunarodnim standardima i da sprovodi revizije na profesionalan objektivan način;
- učešće u projektu UN Women „Transformativno finansiranje za unapređenje rodne ravnopravnosti: ka transparentnijem, inkluzivnijem i odgovornijem upravljanju na Zapadnom Balkanu“ radi sprovođenja paralelne revizije uspjeha na temu podciljeva u okviru Cilja održivog razvoja 5 „Rodna ravnopravnost“ zajedno sa VRI Republike Srbije i Bosne i Hercegovine.

UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE I KONKURENCIJA

KONKURENCIJA

Normativni okvir

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma pripremlilo je Nacrt zakona o postupcima za naknadu štete zbog povreda konkurencije na tržištu i biće objavljen na javnu raspravu u januaru 2023.

Administrativni kapaciteti

Agencija za zaštitu konkurencije (AZK) usvojila je 25. VIII 2022. Pravilnik o unutrašnjoj sistematizaciji i organizaciji, koji je bio polazna osnova za jačanje administrativnih kapaciteta u skladu sa predviđenim zakonskim procedurama. U izvještajnom periodu je putem javnog konkursa zaposleno jedno lice - direktor Agencije, a putem internih oglasa, radni odnos su zasnovala dva službenika, od čega je jedan službenik zasnovao radni odnos u Sektoru za kontrolu državne pomoći - Odsjek za prethodnu kontrolu, a drugi službenik je zasnovao radni odnos u Službi za opšte poslove i finansije. Dodatno, četiri javna oglasa i jedan javni konkurs (zamjenik direktora Agencije) koji su raspisani u 2022, biće realizovani u januaru 2023. Nakon dužeg vremenskog periodu u VD statusu, direktor Agencije je izabran na petogodišnji mandat što će, uz Savjet koji funkcioniše u punom kapacitetu, značajno olakšati realizaciju aktivnosti planiranih kroz evropsku agendu u poglavlju 8 – Konkurencija.

U skladu sa sugestijom EK, a u cilju kreiranja okvira za uspješno jačanje administrativnih kapaciteta, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u koordinaciji sa AZK-om, započelo je proceduru usvajanja Pravilnika o izmjeni Pravilnika o koeficijentima za utvrđivanje zarade zaposlenih u Agenciji za zaštitu konkurencije. Prilikom sprovođenja interresornih procedura, prije slanja Vladi, Ministarstvo finansija je dalo negativno mišljenje nakon čega je procedura zaustavljena. Očekujemo ponovno pokretanje procedure u januaru 2023.

Koncentracije

Agenciji je u izvještajnom periodu podnijet 41 zahtjev za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije. Od ukupnog broja podnešenih zahtjeva, riješeno je i izdato ukupno 42 rješenja (od čega je jedan zahtjev obustavljen zbog povlačenja zahtjeva a jedan odbijen jer nisu ispunjeni uslovi za podnošenje zahtjeva) a 23 se odnosi na prethodni period. U proceduri je 21 predmet. Od ukupno pokrenutih pet postupaka pred Sudom za prekršaje, riješen je jedan postupak po žalbi Agencije u ponovnom postupku gdje je Viši sud oglosio krivim pravno lice i odgovorno lice u pravnom licu i izrekao kazne, dok su ostala četiri postupka u toku.

Pred Sudom za prekršaje u Podgorici, Agencija je podnijela jedan zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka i isti je u toku.

Izuzeci sporazuma od zabrane

U izvještajnom periodu, pokrenuta su tri postupaka po zahtjevu stranaka za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane, riješeno je šest (četiri iz prethodnog perioda a dva iz tekućeg perioda), dok je jedan postupak u toku.

Zabranjeni sporazumi

U toku izvještajnog perioda pred Agencijom se vode dva postupka za utvrđivanje zabranjenih sporazuma od kojih je u jednom postupku slučaj riješen i donijeto je Rješenje o utvrđivanju zabranjenog sporazuma, dok je drugi postupak još uvijek u toku. Pored toga, sprovedene su sljedeće aktivnosti:

- Podnijete su dvije Inicijative za ispitivanje povrede konkurencije, od kojih je jedna inicijativa u toku a jedna inicijativa je riješena;
- Izdato je jedno mišljenje po zahtjevu učesnika na tržištu;
- Izdata su dva obavještenja za zaštitu konkurencije koja su upućena Ministarstvu prosvjete i Ministarstvu kapitalnih investicija;
- U prekršajnom postupku od strane sudova za prekršaje je u izvještajnom periodu od ukupno 16 postupaka za utvrđivanje zabranjenih sporazuma koji se vode pred prekršajnim sudovima, riješeno je sedam postupaka u kojima su sudovi za prekršaje dva postupka obustavili zbog nastupanja apsolutne zastare, u jednom postupku je odbijena žalba Agencije i potvrđeno rješenje suda o oslobađanju od krivice, u četiri postupka po žalbama Agencije Viši sud za prekršaje je usvojio žalbe Agencije i izrečene su novčane kazne za učesnike zabranjenog sporazuma, dok su preostalih devet postupaka koji se vode pred sudovima još uvijek u toku;
- U upravnom postupku se trenutno vodi devet postupaka po tužbama koje su uložili učesnici na tržištu i postupci su u toku.

Sektorske analize

U toku izvještajnog perioda Agencija je izvršila sljedeće aktivnosti:

- Analiziranje podataka na tržištu hljeba, specijalnog zdravog hljeba i peciva na relevantnom geografskom tržištu Crne Gore, za potrebe inicijative;
- Analiziranje podataka tržišta maloprodaje (tržni centri) na relevantnom geografskom tržištu Glavnog Grada, za potrebe koncentracije;
- Postupak analize uslova konkurencije na tržištu postprodajnih usluga, obuhvatajući garanciju, servisne usluge, promet i korišćenje rezervnih djelova za motorna vozila;

U toku su Analize nafte i naftnih derivata na teritoriji Crne Gore, Analiza maloprodaje i veleprodaje na teritoriji Crne Gore i Analiza prodaje piva na teritoriji Crne Gore, za potrebe predmeta.

Slobodan pristup informacijama

U izvještajnom periodu Agencija je donijela 5 rješenja, od kojih od kojih su 3 zahtjeva o Slobodnom pristupu informacijama usvojena, a 2 odbijena.

Državna pomoć

U vezi sa naknadnom kontrolom državne pomoći, u izvještajnom periodu, Agencija je okončala sedam ispitnih postupaka *ex post* kontrole državne pomoći, od kojih je u tri postupka, donijela rješenja o povraćaju neusklađene državne pomoći. U ostala četiri postupka, Agencija je donijela rješenja da su mjere državne pomoć, dodijeljene u svrhu podrške ekonomiji u aktuelnoj pandemiji COVID-19, usklađene sa Zakonom o kontroli državne pomoći i Privremenim okvirom za mjere državne pomoći u svrhu podrške ekonomiji u aktuelnoj pandemiji COVID-19. U izvještajnom periodu, Agencija je pokrenula jedan ispitni postupak *ex post* kontrole državne pomoći. Što se tiče Odsjeka za prethodnu kontrolu državne pomoći, u izvještajnom periodu je usvojeno 20 mišljenja i jedno rješenje.

U skladu sa zahtjevima definisanim IV završnim mjerilom, Agencija je u izvještajnom periodu uputila naloge za dostavu podataka ka relevantnim davaocima potencijalne državne pomoći, u cilju utvrđivanja usklađenosti državne pomoći date UNIPROM KAP-u sa Zakonom o kontroli državne pomoći, kao i utvrđivanje da li je državna pomoć dodijeljena kroz finansiranje i izgradnju autoputa Bar-Boljare i njegovog poslovanja neusklađena, čime su započete predispitne radnje u ova dva slučaja.

Agencija je u izvještajnom periodu donijela Godišnji izvještaj o dodijeljenoj državnoj pomoći u 2021. godini i isti dostavila Vladi na upoznavanje, nakon čega će biti dostavljen na upoznavanje Skupštini i Evropskoj komisiji.

Nakon dobijenih komentara od kolega iz DG NEAR-a i DG COMP-a, nastavljen je rad na Mapi puta za privremeno zatvaranje pregovaračkog poglavlja 8 – Konkurencija. Posebna pažnja biće posvećena planiranju i realizaciji aktivnosti koje će biti sprovedene kroz projekat koji se implementira kroz IPA 2020, a činiće dio Mape puta.

Montenegro Airlines

U skladu sa svojim zakonskim ovlašćenjima, Agencija za zaštitu konkurencije je tokom 2021. i 2022. okončala tri ispitna postupka u pogledu provjere usklađenosti dodijeljene državne pomoći kompaniji „Montenegro Airlines“. Trećim rješenjem od 5. VIII 2022. utvrđeni su iznosi od 2.824.000,00 eura i 3.800.000,00 eura u 2019. i 501.641,21 eura i 79.060,23 eura u 2020. Navedenim rješenjima naloženo je Ministarstvu kapitalnih investicija (kao pravnom sljedbeniku Ministarstva saobraćaja i pomorstva) da bez odlaganja, a najkasnije u roku od četiri mjeseca od dana prijema pojedinačnih rješenja, preduzme mjere neophodne za povraćaj neusklađene državne pomoći od Montenegro Airlines-a u ukupnom iznosu od 63.610.556,33 eura. Na ovaj način su iskorišćene sve pravne radnje koje Agenciji daje postojeći pravni okvir u oblasti kontrole državne pomoći.

Bilateralna saradnja

U okviru memoranduma o saradnji potpisanog između nadležnih ministarstava u oblasti ekonomije Njemačke i Crne Gore, njemačke institucije u oblasti konkurencije i državne pomoći pružiće u narednom periodu ekspertsku podršku AZK-u na putu dostizanja EU standarda u toj oblasti i ispunjavanja obaveza u poglavlju 8 –

Konkurencija. Eksperti iz Njemačke će saradivati sa crnogorskim kolegama kako bi prenijeli svoje iskustvo, kao i pripremili službenike Agencije na obaveze koje predstoje nakon članstva Crne Gore u Evropskoj uniji. U fokusu saradnje će biti jačanje kapaciteta Agencije u oblasti konkurencije i državne pomoći i biće realizovana tokom 2023.

JAVNE NABAVKE

Normativni okvir

U toku izvještajnog perioda primjenjivan je Zakon o javnim nabavkama usvojen krajem 2019. a koji u potpunosti odražava standarde važećih Direktiva EU iz ove oblasti, kao i prateća podzakonska regulativa, dostupni sljedećem linku: <http://www.ujn.gov.me/podzakonska-regulativa-zakona-o-javnim-nabavkama-sluzbeni-list-crne-gore-br-074-19/>

Radi otklanjanja nejasnoća u primjeni i dodatnog unaprjeđenja postojećih zakonskih rješenja kao i dodatnog jačanja pravne sigurnosti, pripremljen je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama. Zakon je prošao javnu raspravu koja je trajala 33 dana, od 20. IV do 22. V 2022. i Skupština Crne Gore ga je usvojila na sjednici od 27. XII 2022. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama će početi da se primjenjuje od januara 2023.

Važne novine ovog Zakona ogledaju se u sljedećem:

- Proširenje Zakonom propisanih slučajeva u kojima naručilac ima pravo da izmijeni ugovor o javnoj nabavci, radi smanjenja ugovorene vrijednosti;
- Uvođenje obaveze naručioca da odredi jedno ili više lica koje će pratiti realizaciju ugovora o javnoj nabavci, usmjeravajući na ovaj način aktivnosti i odgovornosti praćenja i kontrole izvršenja ugovora;
- Uvođenje dodatnih uslova za vrijednovanje ponuda koji se odnose na promovisanje ženskog preduzetništva u širem smislu, u dijelu kriterijuma koje naručioci određuju pored kriterijuma cijene;
- Bilo je neophodno harmonizovati zakonska rješenja sa načinom funkcionisanja CEJN-a, s obzirom na potrebu povezivanja e-sistema nabavki sa relevantnim elektronskim platformama u zemlji (Ministarstvo pravde, Uprava prihoda i carina, Agencija za sprječavanje korupcije).

U izvještajnom periodu pripremljeno je i nekoliko značajnih podzakonskih akata, od kojih izdvajamo sljedeće:

- Vlada je usvojila Uredbu o izmjenama i dopunama Uredbe o načinu planiranja i sprovođenja centralizovanih nabavki, kojom je izmijenjena lista predmeta nabavke koji podliježu režimu centralizovane nabavke. Realizacija centralizovanih nabavki čiji je nosilac Uprava za katastar i državnu imovinu za račun organa državne uprave i javnih službi čiji je osnivač Vlada će biti dodatno unaprijeđena, u dijelu tehničkih specifikacija predmeta centralizovane nabavke, a radi efikasnijeg sprovođenja centralizovane nabavke za potrebe korisnika. Stoga, dalje reforme u ovom dijelu će podrazumijevati uspostavljanje standardizovanih tehničkih specifikacija kroz aktivnosti Ministarstva finansija, u saradnji sa partnerima.

Pomenuti podzakonski akti uključuju i nekoliko pravilnika koji će početi da se primjenjuju od 1. I 2023, a to su:

- Pravilnik o načinu sprovođenja jednostavnih nabavki je završen i trenutno je u procesu dobijanja mišljenja od strane Sekretarijata za zakonodavstvo;
- Pravilnik o obrascima za sprovođenje postupaka javnih nabavki i
- Pravilnik o metodologiji vrijednovanja kriterijuma u postupku javne nabavke.

U cilju olakšavanja primjene zakonodavstva u ovoj oblasti, u saradnji sa međunarodnim organizacijama pripremljena je sljedeća tehnička literatura: Priručnik o javnim nabavkama, Priručnik o monitoringu u javnim nabavkama i Smjernice za javno-privatno partnerstvo u Crnoj Gori.

U okviru funkcije monitoringa u javnim nabavkama, a u skladu sa aktivnostima zacrtanim Akcionim planom Strategije unaprjeđenja politike javnih nabavki i JPP za period 2021-2025. godine, Ministarstvo finansija je izradilo i dva analitička dokumenta u kojem su prepoznate prednosti i nedostaci pojedinih segmenata javnih nabavki u Crnoj Gori i date preporuke za njihovo unaprjeđenje, a to su: Analiza jednostavnih nabavki i Analiza sprovođenja pregovaračkih postupaka bez prethodnog objavljivanja poziva na javno nadmetanje.

S obzirom na izmjene zakonodavstva u ovoj oblasti, usvajanje novih propisa i pripremu stručne literature, fokus aktivnosti u I kvartalu 2023. biće na edukaciji učesnika u sistemu javnih nabavki o primjeni novih zakonskih rješenja.

Elektronski sistem javnih nabavki

Uz podršku Evropske komisije prvi elektronski sistem javnih nabavki u Crnoj Gori počeo je sa radom 1. I 2021. (<http://cejn.gov.me/landingPage>). Elektronski sistem je u potpunosti operativan i pokriva 100% svih postupaka javnih nabavki koje se sprovode u državi.

Unaprjeđenje elektronskog sistema javnih nabavki – CEJN kroz uvezivanje istog sa drugim elektronski vođenim javnim evidencijama od značaja za ovu oblast (kaznena evidencija Ministarstva pravde, evidencija Uprave prihoda i carina o obavezama privrednih subjekata po osnovu poreza i doprinosa obaveznog socijalnog osiguranja) nametnula je potrebu za izmjenama pojedinih zakonskih rješenja. Stoga, u ovom dijelu bilo je neophodno harmonizovati zakonska rješenja sa načinom funkcionisanja CEJN-a. Napominjemo da je CEJN elektronska platforma koju je moguće i neophodno nadograđivati uvođenjem dodatnih modula, a shodno reformskim zahtjevima u ovoj oblasti. Svi podzakonski akti i uputstva za korišćenje sistema e-nabavki donešeni su u skladu sa propisanim rokovima, kao preduslov za puštanje u rad e-sistema. Pored toga, izvršeno je usklađivanje dva najvažnija podzakonska akta – za pripremu tenderske dokumentacije i pripremu ponuda kroz e-sistem. Pomenuta uputstva su dostupna na: <http://www.ujn.gov.me/2021/01/uputstva-cejn/>

U cilju jačanja antikorupcijskih alatki u oblasti javnih nabavki, pored dvije već pomenute elektronske platforme, planira se uvezivanje sistema e-nabavki sa elektronskim sistemom Agencije za sprječavanje korupcije, kako bi se na kvalitetan i efikasan način vršila razmjena podataka i optimalno iskoristile mogućnosti koje pružaju elektronske platforme u povećanju transparentosti i borbi protiv koruptivnih radnji.

Tenderski postupak za nabavku usluga održavanja elektronskog sistema javnih nabavki je završen i očekuje se potpisivanje ugovora sa najpovoljnijim ponuđačem.

Elektronski sistem javnih nabavki je u velikoj mjeri unaprijedio cjelokupan proces sprovođenja postupaka javnih nabavki u zemlji. Pored olakšanog pristupa podacima iz sistema, unaprijeđena je i konkurentnost, pa je indeks konkurentnosti u 2022. godini 3,5 ponuda po postupku javne nabavke što predstavlja rast u odnosu na prethodni period.

Što se tiče statistike korišćenja e-sistema nabavki, krajem decembra 2022. sistem ima ukupno 8257 korisnika. Ukupno registrovanih ponuđača ima 3945, od kojih je aktivno registrovano njih 2941. Broj započetih postupaka u sistemu od početka rada je 12753, dok je broj zaključenih ugovora 10696. Godišnji izvještaj o javnim nabavkama u Crnoj Gori za 2022. godinu koji će sadržati detaljnu relevantnu statistiku biće pripremljen i, u skladu sa Zakonom, nakon usvajanja od strane Vlade najkasnije do 31. V 2023, biće javno dostupan.

Strateški okvir

Vlada Crne Gore je 14. X 2021. usvojila Strategiju unapređenja politike javnih nabavki i javno-privatnog partnerstva u Crnoj Gori za period 2021-2025. godine, kao i Akcioni plan za njeno sprovođenje za period II polovina 2021-2022. godina.

Strategija se implementira u skladu sa važećim Akcionim planom. Ministarstvo finansija je u skladu sa propisanim obavezama pripremlilo Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za II polovinu 2021. i 2022. godinu za implementaciju pomenute Strategije, a na osnovu zaključaka i preporuka iz Izvještaja i Predlog Akcionog plana za 2023. godinu. Očekuje se usvajanje pomenutih dokumenata od strane Vlade, čime će se nastaviti aktivnosti na ispunjavanju ciljeva u ove dvije oblasti javne politike.

Administrativni kapaciteti

U izvještajnom periodu, nije bilo zapošljavanja u Direktoratu za politiku javnih nabavki, tako da je od 21 sistematizovanog radnog mjesta popunjeno ukupno 19.

Sa ciljem jačanja administrativnih kapaciteta i podizanja nivoa profesionalizacije zaposlenih u javnim nabavkama, Ministarstvo finansija kontinuirano sprovodi obuke, kako na temu regulatornog okvira, tako i korišćenja sistema elektronskih nabavki. U izvještajnom periodu sprovedeno je ukupno 6 obuka i to 3 na temu primjene propisa u oblasti javnih nabavki i 3 na temu korišćenja elektronskog sistema javnih nabavki, pri čemu je obučeno 152 polaznika, kako predstavnika naručilaca, tako i privrednih subjekata.

Profesionalizacija službenika zaposlenih u javnim nabavkama je jedan od prioriteta, tako je kao dio polaganja stručnog ispita za rad na poslovima javnih nabavki nedavno uvedeno elektronsko testiranje kandidata koji polažu ovaj ispit. U izvještajnom periodu su održana 3 roka za polaganje stručnog ispita koji su položila 32 kandidata.

TRGOVINA, INDUSTRIJA, CARINE I POREZI

SLOBODA KRETANJA ROBE

Kada je u pitanju normativni okvir, donijeti su sljedeći propisi:

1. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti – usvojen na Skupštini 27. XII 2022;
2. Zakon o računanju vremena je utvrđen na sjednici Vlade od 22. XII 2022. i nalazi se u proceduri usvajanja od strane Skupštine;
3. Pravilnik o izmjeni i dopuni pravilnika o bližem postupku i načinu ispitivanja i odobravanja tipa mjerila („Sl. list CG“, broj 128/22);
4. Pravilnik o metrološkim zahtjevima za mjerila za mjerenje sile kočenja kod motornih vozila („Sl. list CG“, broj 128/22);
5. Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima, stručnom kadru i postupku ovlašćivanja lica za pripremu rezervoara za ovjeravanje („Sl. list CG“, broj 139/22) i
6. Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima, stručnom kadru i postupku ovlašćivanja lica za pripremu etilometara za ovjeravanje („Sl. list CG“, broj 139/22);
7. Statut Instituta za standardizaciju („Sl. list CG“, broj 120/22);
8. Godišnji plan donošenja crnogorskih standarda i srodnih dokumenata za 2023. godinu, Programa rada za 2023. godinu i finansijskog plana za 2023.

Kada su u pitanju aktivnosti na planu ispunjenja završnih mjerila, u okviru **prvog završnog mjerila**, u dijelu usklađivanja u oblasti lijekova i medicinskih sredstava, usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa pomenutim izvorima prava EU je u toku i očekuje se da će u usklađivanje i implementacija u najvećoj mjeri biti realizovani u periodu 2023/2024. Kada je u pitanju **drugo završno mjerilo**, Crna Gora kontinuirano prati i usklađuje se u svim pomenutim oblastima u skladu sa izmjenama i dopunama *acquis-a* na nivou EU. U odnosu na **treće završno mjerilo** (usaglašavanje s članovima 34-36 Ugovora o funkcionisanju EU), Skupština je donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti kojim se, između ostalog propisuje mogućnost uvođenja “klauzule o međusobnom priznavanju” u odgovarajuće tehničke propise za proizvode koji pripadaju tzv neregulisanom području. Izvještaj o ispunjenju zahtjeva obaveza iz članova 34 i 36 Ugovora o funkcionisanju EU će biti usvojen na Vladi Crne Gore u toku I kvartala 2023 godine, čime će biti ispunjeno ovo mjerilo. U odnosu na **četvrto završno mjerilo** koje se odnosi na jačanje administrativnih i finansijskih kapaciteta za adekvatnu primjenu zakonodavstva u svim horizontalnim oblastima koje utiču na slobodu kretanja robe, Zakonom o budžetu za 2023 godinu, koji je usvojila Skupština Crne Gore iznos za finansiranje rada Instituta za standardizaciju Crne Gore je uvećan za 62%. Što se tiče administrativnih kapaciteta, u Institutu su zaposlene dvije nove osobe na poslovima u oblasti standardizacije. Što se tiče administrativnih kapaciteta za tržišni nadzor, u Upravi za inspeksijske poslove su u 2022. zaposlena dva zdravstvena inspektora u zdravstveno sanitarnoj inspekciji.

TRGOVINA

Normativni okvir - Zakonodavno usklađivanje s pravnom tekovinom EU

- Zakon o kontroli uvoza robe dvostruke namjene („Sl. list CG“, broj 145/21) objavljen je 31. XII 2021. i stupio na snagu 8. I 2022. U saglasnosti sa zaključcima sa sastanka Pododbora (TICT) 2021, Zakon je dostavljen EK u februaru 2022.
- Odluka o upostavljanju nacionalne kontrolne liste robe dvostruke namjene („Sl. list CG“, broj 37/22), koja je usklađena sa Delegiranom regulativom 2022/1, objavljena je 7. IV 2022.
- Nacrt zakona o spoljnoj trgovini robom i uslugama koje mogu da se koriste za izvršenje smrtne kazne, mučenje ili drugo okrutno, neljudsko ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje pripremljen je i dostavljen je EK 1. VIII 2022. Odgovori na komentare EK u odnosu na nacrt ovog zakona dostavljeni su 29. XI 2022, dok su dodatna pojašnjenja dostavljena 12. XII 2022.
- Investiciono razvojni Fond Crne Gore (IRF) je 30. IX 2022. formirao Radnu grupu za pripremu Nacrta uredbe o osiguranju izvoznih kredita od netržišnih rizika. Radna grupa je sastavljena od predstavnika IRF, Ministarstva finansija, Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Agencije za nadzor osiguranja i Agencije za zaštitu konkurencije. Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR), angažovana kao konsultant je krajem novembra 2022. dostavila komentare i preporuke na tekst Nacrta uredbe za komentarima i preporukama za unapređenje teksta. Očekujemo da će Radna grupa pripremiti finalni tekst Uredbe do kraja januara 2023, nakon čega će, u skladu sa Vladinim procedurama, Nacrt uredbe biti objavljen na javnu raspravu (od najmanje 20 dana). U skladu sa daljim procedurama, finalni tekst Uredbe, usaglašen sa komentarima sa javne rasprave, će biti dostavljen relevantnim domaćim institucijama, na mišljenje, a potom i EK na mišljenje. Nakon dobijanja pozitivnog mišljenja EK, Predlog uredbe će biti dostavljen Vladi, na razmatranje i usvajanje. Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, predviđeno je usvajanje teksta Uredbe u IV kvartalu 2023.

Sporazumi o slobodnoj trgovini (FTA) - U cilju stvaranja uslova za jedinstveni početak primjene revidiranih (tranzicionih) PEM pravila porijekla, postignuti su sljedeći rezultati:

- Skupština je usvojila izmjene i dopune FTA između Crne Gore i EFTA zemalja (stupile na snagu 1. IV 2022);
- Savjet za stabilizaciju i pridruživanje EU i Crne Gore usvojio je Odluku br. 1/2022 (stupila na snagu i primjenjuje se od dana usvajanja tj. počev od 9. II 2022);
- U odnosu na Sporazum CEFTA 2006, sve CEFTA strane su okončale nacionalne procedure ratifikacije Odluke Zajedničkog komiteta br.1/2021, pa je na Podkomitetu za carine i pravila porijekla (27.– 28. XII 2022.) dogovoren početak primjene tranzicionih PEM pravila u okviru Sporazuma CEFTA 1. II 2023, i o navedenoj činjenici obavijestiti će se DG TAXUD radi ažuriranja matrice dijagonalne kumulacije (napominjemo da je za Crnu Goru Odluka stupila na snagu 17. II 2022);
- Inicirane su i izmjene FTA sa Ukrajinom. S tim u vezi, postojeća bilateralna kumulacija porijekla će biti zamijenjena dijagonalnom kumulacijom (vezivanjem FTA za PEM Konvenciju) ali i PEM tranziciona pravila. U skladu sa pomenutim, Vlada je utvrdila Predlog osnove za vođenje pregovora o izmjenama i dopunama FTA sa Ukrajinom. Takođe, Vlada je 24. XI 2022. odredila članove delegacije za vođenje pregovora i pregovori su otpočeli.

CEFTA 2006 i Zajedničko regionalno tržište (CRM)

- Zbog nemogućnosti postizanja dogovora dvije CEFTA strane (Srbija i UNMIK Kosovo) odluke: Zajednički Komitet (ZK) o priznavanju programa AEOS (Ovlašćeni privredni subjekat), Odluka ZK o olakšavanju elektronske trgovine, Odluka ZK o međuvlasničkim uslugama dostave pošiljki, Odluka ZK o izmjeni Odluke 1/2018 o funkcionisanju Sekretarijata i Odluka ZK o izmjeni Odluke 1/2015 Osnivanje tijela CEFTA nisu usvojene na Zajedničkom komitetu CEFTA održanom 8. XII 2022. u Briselu.

- CEFTA Dodatni protokol 7 - Pregovarački proces se nastavlja i trenutno je u toku 9. runda pregovora. Sljedeća runda pregovora planirana je za posljednju nedjelju januara 2023.

- U vezi sa produženjem Zelenih koridora do granica sa EU članicama 17. III 2022. održan je sastanak Uprave carina Grčke, Sjeverne Makedonije i Srbije koji je doveo do veće dinamike u saradnji u oblasti Zelenih koridora i donošenju benefita za ekonomije EU i CEFTA strane. Takođe, onlajn sastanak sa Ministarstvom saobraćaja Bugarske održan je 4. IV 2022. Sve sastanke vodili su Sekretarijati CEFTA i Transportne zajednice. Na Solunskom forumu o Zelenim koridorima 7. VII 2022. potpisan je Memorandum o razumijevanju o razmjeni podataka između organa nadležnih za carinska pitanja Grčke i Sjeverne Makedonije. Na osnovu Inicijative Plavih koridora, u Rimu je 9. IX 2022. potpisan Memorandum o razumijevanju o razmjeni podataka između Agencije za akcize, carine i monopole Italije i Uprave prihoda i carina Crne Gore. Istog dana potpisan je i Memorandum o razumijevanju između Albanske carinske službe i Agencije za akcize, carine i monopole Italije.

- U vezi sa poboljšanjima MADB (Baza podataka za pristup tržištu), organizovano je nekoliko sastanaka o unapređenju Paketa transparentnosti, posebno za MABD, BTI⁷, TBT, Trgovinski portal i SPS baze podataka sa glavnim fokusom na poboljšanje funkcionalnosti baza podataka i prikupljanju i tačnosti podataka. Radionica o Paketu Transparentnosti održana je 30. VI 2022, gdje su predstavljeni nacrti priručnika i softvera, a 6 -7. IX 2022. održana je najnovija radionica o TBT i SPS MADB u okviru CEFTA Paketa Transparentnosti.

- U cilju praćenja efikasnosti primjene mjera i aktivnosti u oblasti trgovinskih olakšica, kao i identifikovanja potencijalnih prepreka trgovini, Uprava prihoda i carina je u novembru 2021, uz tehničku pomoć Međunarodne finansijske korporacije (IFC), započela pripremu druge Studije o mjerenju prosječnog tranzitnog vremena robe. Rezultati mjerenja predstavljeni su u Studiji o mjerenju prosječnog vremena isporuke robe, koja je objavljena 28. VI 2022. godine, na sajtu Uprave prihoda i carina na crnogorskom i engleskom jeziku.

- Implementacija Odluke br. 1/2019 na AEOs - Validaciona misija AEO programa Albanije održana je u Tirani, u periodu 7 – 10. VI 2022. isticanjem velike podrške i doprinosa tima za validaciju i podrške DG TAXUD u ovom procesu koji je bio od najvećeg značaja u svojstvu posmatrača. GIZ je takođe pružio podršku u pripremi cjelokupnog procesa. Sve je sprovedeno u skladu sa planovima za validaciju i predviđenim programom unaprijed pripremljenim za ovu misiju validacije. U okviru GIZ projekta „Podrška regionalnim ekonomskim integracijama“, nastavljene su aktivnosti na promociji AEO među privrednim subjektima u Crnoj Gori i obuka carinika uključenih u pripremu odobrenja i učinak prethodne i naknadne kontrole. Crna Gora ohrabruje kompanije da teže statusu AEO kako bismo takođe mogli da se pridružimo grupi 4⁸.

⁷ **Binding Tariff Information (BTI)**

⁸ Trenutno u Crnoj Gori 3 kompanije imaju AEO status – Neregelia, Trebjesa i Montenomax. Održani su sastanci sa privrednim subjektima, na kojima su carinici objasnili AEO institut, propisane uslove koje privredni subjekti moraju da ispune i prednosti za nosioce statusa AEO. Regionalna radionica o aspektima bezbjednosti i sigurnosti lanca vrijednosti AEO implementacije u CEFTA održana je 29. i 30. VI 2022. u Skoplju. Na radionici je bilo riječi o bezbjednosti u poslovanju, uključujući sajber bezbjednost, incidente, odgovarajuće obrazovanje zaposlenih, kontrolu pristupa itd.

- Upravljanje rizicima - Crna Gora aktivno učestvuje u CEFTA radnoj grupi za analizu rizika i u skladu sa obavezama sprovodi sljedeće aktivnosti: Usvojena je zajednička strategija za RMS (Risk management) kao i Standardne operativne procedure; Pripremljen je upitnik informaciono-komunikacione tehnologije (ICT) o kapacitetima informacionih tehnologija prihoda i carine; Kreiran je i testiran Common risk profile (CRP) modul u okviru SEED sistema; Aktivno učešće i u kreiranju uputstava o standardnim operativnim procedurama za CRP modul. Prvi nacrt verzije Odluke o uspostavljanju elektronskog sistema za olakšavanje zajedničkog upravljanja rizicima između carinskih administracija CEFTA pripremljen je sa ciljem da se unaprijedi razmjena informacija između carinskih administracija. Nacrt je finalizovan na tehničkom sastanku u Budvi (17 – 18. X 2022). Očekuje se da stranke CEFTA daju svoje komentare. Pored toga, projekat će početi sa razradom standardnih operativnih procedura u vezi sa: bazom podataka o carinskim nepravilnostima i prekršajima, CEFTA Risk Profiles, CEFTA Rapid Customs Alerts i CEFTA Inspection Reports. Konačno, projekat će organizovati aktivnosti izgradnje kapaciteta za analizu podataka u bliskoj budućnosti.

- Sistem elektronske razmjene podataka (SEED +) - U okviru SEED sistema, koji je trenutno u funkciji, razmjenjuju se informacije između carinskih organa CEFTA ugovornih strana, a nadogradnja sa SEED na SEED+ omogućiće obradu fitosanitarnih, veterinarskih i farmaceutskih sertifikata i razmjenu podataka i dokumenata prvo na nacionalnom nivou, a zatim i njihova razmjena između CEFTA strana, sve preko NT TRACES platforme koju je razvila EU (TOR za SEED + je završena). Izvođač radova na projektu izabran je tokom avgusta. Proces ugovaranja je u toku i rok za realizaciju SEED + Projekta je 1. XII 2023. Tokom izvještajnog perioda nastavljene su aktivnosti u SEED+ projektu, kao i druge aktivnosti u okviru CEFTA implementacije Strategije upravljanja rizicima. Održana su dva sastanka Upravnog odbora: sastanak Upravnog odbora za implementaciju platforme SEED+ (19. V 2022) i sastanak Upravnog odbora SEED+ u okviru Grant Ugovora SEED+ CN (27 – 28. IX 2022). Takođe, održan je regionalni sastanak o upravljanju carinskim rizicima CEFTA sa predstavnicima carinskih uprava i predstavnicima inspeksijskih organa (8. XII 2022). E-trgovina - Tekst Odluke o olakšavanju elektronske trgovine (E-trgovina) je finalizovan, a procedure za njegovo usvajanje su u toku. U vezi sa mjerama regionalnih trgovinskih olakšica za parcele zasnovane na praksama EU (npr. paket e-trgovine za PDV) i standardima Svjetske carinske organizacije, predstavnici Uprave prihoda i carina, kao članice carinske e-trgovinske grupe, učestvovali su na zajedničkom sastanku ekspertskih grupa CEFTA za e-trgovinu, koji je održan u Petrovcu 27 -28. IV 2022. Carinska ekspertna grupa za e-trgovinu usvojila je operativne zaključke usmjerene na potpunu ili djelimičnu transpoziciju paketa EU za e-trgovinu sa PDV-om od strane CEFTA, kao i na eventualnu implementaciju novog sistema EU ICS2 - sistema kontrole uvoza za redovne ili pojednostavljene carinske procedure za e-trgovinu. Nakon sastanka carinske e-commerce grupe koja je održana u Budvi 1. i 2. XI 2022, kreiran je Nacrt preporuke o djelimičnom ili potpunom prenosu paketa EU za e-trgovinu sa PDV-om, a odobriće ga Pododbor za carinu i pravila porijekla.

- Saradnja sa EUIPO-om - Predstavnici Crne Gore su učestvovali na Tehničkoj radionici o nacrtu odluke o CEFTA zajedničkom komitetu za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine, koja je u saradnji sa EUIPO-om održana 7. i 8. XII 2022. u Briselu, Belgija.

CRM – Investiciona komponenta

- U kontekstu implementacije CRM AP aktivnosti u dijelu zaštite investicija, Savjet za regionalnu saradnju (RCC) je 21. X 2022. u Pragu, Češka Republika, organizovao Radionicu na temu rješavanja sporova između investitora i države (ISDS). Značajno je napomenuti da je jedna od ključnih tema bila tehnika pregovaranja nove generacije bilateralnih investicionih sporazuma (BIT-ovi).

- U okviru implementacije CRM AP koje se odnose na promociju investicija, RCC i Komorski investicioni forum šest ekonomija Zapadnog Balkana (WBCIF) organizovali su 22. XI 2022. u Ljubljani, Slovenija „Investicionu konferenciju za Zapadni Balkan”, kojoj su prisustvovali investitori iz Austrije, Hrvatske, Italije i Slovenije, agencije za promociju investicija Zapadnog Balkana, ministarstva nadležna za investicionu politiku i promociju, regionalne organizacije i međunarodne finansijske

institucije, kako bi se predstavile mogućnosti i prednosti ulaganja u region. Na konferenciji su prezentovane informacije o investicionom okviru, mogućnosti i prednosti poslovanja na Zapadnom Balkanu, primjeri uspješnih investicija u regionu i prateće mreže poslovanja. Takođe su tokom konferencije predstavljene komparativne prednosti regiona Zapadnog Balkana u odnosu na druge investicione destinacije, a sve u svjetlu novih globalnih dešavanja, kao i lanci snadbijevanja u susjednim ekonomijama.

- Pregovaranje bilateralnih investicionih sporazuma – Pregovori o zaključivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Mađarske o uzajamnoj zaštiti i promociji investicija otpočeli su prvom rundom pregovora koja je održana u periodu 7- 9. XII 2021. godine u Podgorici. Crnogorski model BIT-a je prihvaćen kao polazna osnova pregovora i delegacije su tom prilikom prošle kroz sve odredbe nacrtu Sporazuma, te razmijenile stavove o odredbama koje zahtijevaju dalje razgovore. Delegacije su se saglasile da se sljedeća runda pregovora održi u Budimpešti, a crnogorska strana je predložila nastavak pregovora u aprilu 2023.

- U toku je implementacija projekta GIZ „Pravna reforma za ekonomski razvoj na Zapadnom Balkanu”, koji je usmjeren na jačanje preventivnih mehanizama za rješavanje investicionih sporova između investitora i države, sa posebnim akcentom na medijaciju.

Svjetska trgovinska organizacija (STO) – Crna Gora prepoznaje značaj Svjetske trgovinske organizacije (STO) i u cilju usaglašava sa EU politikama uključena je u različite STO inicijative⁹. U kontekstu održane 12. Ministarske konferencije (MC 12) u junu 2022, u dijelu implementacije preuzetih obaveza, u toku je izrada predloga Zakona kojim se potvrđuje Sporazum o subvencijama u ribarstvu (*The WTO Agreement on Fisheries Subsidies*)¹⁰. Značajno je napomenuti i da je u roku ispunjena obaveza koja se odnosi na inicijativu o domaćoj regulativi u uslugama, pa je tako Sekretarijatu STO-u (u novembru 2022.) dostavljen finalni *Schedule of Specific Commitments* za Crnu Goru¹¹.

CARINE

Normativni okvir

Skupština je 30. VII 2022. donijela novi Carinski zakon („Sl. list CG“, broj 86/22), čija primjena će početi 11. II 2023. Novim Carinskim zakonom postignut je izuzetno visok nivo usaglašenosti sa Carinskim zakonom EU i njegovom primjenom će biti unaprijeđena komunikacija između carinskog organa i privrednih subjekata, koja će se obavljati elektronskim putem, što će doprinijeti većoj pravnoj sigurnosti, pojednostavljenju, modernizaciji i racionalizaciji carinskih procedura u skladu sa savremenim potrebama.

⁹ Učešće u zajedničkim inicijativama (*Participation in joint initiatives - Investment facilitation for development; E-commerce; MSMEs; Domestic regulation of trade in services*). Učešće u ekološkim inicijativama (*Participation in environmental initiatives - Fossil Fuel Subsidy Reform; Trade and environmental sustainability*).

¹⁰ Sporazum usvojen na 12. Ministarskoj konferenciji (MC12) 17. juna 2022. označava veliki korak naprijed za održivost okeana zabranom štetnih subvencija za ribarstvo, koje su ključni faktor rasprostranjenog iscrpljivanja svjetskih ribljih fondova.

¹¹ Certification of Schedule of Specific Commitments, kao i Attachment Schedule of Specific Commitments.

Radi obezbjeđivanja pune primjene Carinskog zakona, pripremljen je Predlog uredbe o carinskim postupcima i carinskim formalnostima koji je u fazi pravno-tehničkog usaglašavanja sa nadležnim organom. Ovom uredbom se detaljnije uređuju odredbe Carinskog zakona i ona će biti u najvećoj mjeri usaglašena sa odredbama Delegirane regulative br. 2015/2446 i Implementacione regulative br. 2015/2447.

Vlada je 15. XII 2022. usvojila Uredbu o carinskoj tarifi za 2023, kojom je usklađena nacionalna nomenklatura carinske tarife sa Kombinovanom nomenklaturom Evropske unije za 2023. (Regulativa Komisije br. 2022/1998).

Nacrt zakona o kontroli proizvodnje i prometa supstanci koje se mogu upotrijebiti u proizvodnji opojnih droga i psihotropnih supstanci je nakon sugestija Evropske komisije korigovan kao i tabela usklađenosti prema Konsolidovanoj Regulativi br. 273/2004 o prekursorima za droge i Konsolidovanoj Regulativi br. 111/2005 o utvrđivanju pravila za nadzor trgovine prekursorima za droge između Unije i trećih zemalja. Materijal je 29. VI 2021. dostavljen EK na ocjenu usklađenosti. DG GROW je dao pozitivno mišljenje 3. XII 2021, a DG TAXUD je svoje komenatre poslao 8. VIII 2022. Ministarstvo zdravlja postupa u skladu sa dostavljenim komentarima i radi na daljem usklađivanju i pojašnjenju određenih odredbi zakona.

Izgradnja kapaciteta

Uprava prihoda i carina (UPC) je u periodu 1. I 2022. do 26. XII 2022. ostvarila bruto naplatu carinskih prihoda (PDV pri uvozu, akciza, carina i porez na kafu) u iznosu od 985.849.893,22 eura, što je više za 198,14 miliona ili 25,15% u odnosu na isti period prošle godine.

Projekat „Podrška Upravi carina“ je okončan 10. XII 2022. i u toku je izrada završnih izvještaja i testiranje isporučenih aplikacija. Testiranje CT Mode 1, pre CT Mode 2 i CT Mode 2 je uspješno završeno i u toku je CT Mode 3. Pilot primjena NCTS na nacionalnom nivou je otpočela 16. V 2022. uključujući postepeno sve carinske ispostave i privredne subjekte. Instrukcije za nacionalnu primjenu NCTS-a i primjenu novih propisa su izrađene i iste će se ažurirati u skladu sa Uredbom o carinskim postupcima i carinskim formalnostima, nakon njenog objavljivanja. Obuke za carinske službenike, privredu uključujući i banke su realizovane tokom trajanja projekta.

Nastavljena je komunikacija sa DG TAXUD-om u pogledu usaglašenosti novih carinskih propisa sa CTC i SAD konvencijama. Zakazan je sastanak 16. I 2023. radi dogovora o daljim koracima u cilju ispunjavanja uslova od strane Crne Gore za pristupanje pomenutim konvencijama.

Twining light projekat iz sredstava EUIF „Pripreme za nadogradnju TARICG ka poslednjoj verziji EU TARIC i povezanih ITMS podsistema“, započet je krajem februara 2022. Dana 18. X 2022. održan je poslednji sastanak Upravnog odbora u okviru projekta, dok je 20. X 2022. organizovana završna konferencija čime je projekat okončan. Uspješno su realizovane sve aktivnosti u projektu.

UPC nastavlja sa realizacijom aktivnosti u cilju implementacije „Sistema carinskog odlučivanja (CDS) na nacionalnom nivou“ iz sredstava EUIF. Projekat je započeo 8. XII 2021. i trebalo bi da traje 26 mjeseci, sa finalizacijom 8. II 2024. Nakon održanog sastanka Upravnog odbora 27. XII 2022. definisan je fokus koji se tiče daljeg razvoja Sistema carinskih Odluka, a to je da, s obzirom na to da su nam dostavljeni linkovi za ulazak u sistem – *front i back aplikacije*, započnemo sa testiranjem.

Projekat „Podrška Upravi prihoda i carina Crne Gore na unapređenju Carinskog informacionog sistema (CIS)“, iz sredstava IPA II 2018 započeo je 30. XI 2022. Projekat ima za cilj obezbjeđivanje servisno orjentisane Uprave primjenom funkcionalnosti za podršku elektronskom podnošenju deklaracija i pratećih dokumenata,

kreiranjem aplikacije za čuvanje pomenutih dokumenata i nadogradnjom funkcionalnosti u Registru upravljanja rizicima (RUR) i aplikacijama baze podataka. Kick off sastanak je realizovan 6. XII 2022. i u toku su aktivnosti u okviru projekta. Projekat će trajati 26 mjeseci.

Započeta je realizacija Twinning light projekat „Podrška Upravi prihoda i carina za osiguranje efikasne i efektivne carinske kontrole na granicama“ (iz sredstava IPA II 2018). Održan je *kick off* sastanak 30. XI 2022. Svrha projekta je jačanje kapaciteta UPC posebno u oblasti suzbijanja krijumčarenja u cilju zaštite finansijskih interesa i sigurnosti. Projekat će trajati šest mjeseci i u okviru njega su planirane obuke za carinske službenike.

Projekti iz sredstava IPA II 2018 „Podrška Upravi prihoda i carina za nabavku opreme za obavljanje carinske kontrolne funkcije“ i „Isporuka i instalacija prefabrikovanog Data centra s isporukom i instalacijom opreme - ISO kontejner“ će otpočeti sa realizacijom od januara 2023.

U cilju praćenja efikasnosti primjene mjera i aktivnosti u oblasti trgovinskih olakšica, kao i identifikovanja potencijalnih prepreka trgovini, Uprava prihoda i carina je u novembru 2021, uz tehničku pomoć Međunarodne finansijske korporacije (IFC), započela pripremu druge Studije puštanja robe. Rezultati mjerenja predstavljeni su u Studiji puštanja robe, koja je objavljena 28. VI 2022, na sajtu UPC na crnogorskom i engleskom jeziku.

UPC je u 2022. nastavila sa implementacijom pojednostavljenih postupaka i tokom iste je izdato pet odobrenja za pojednostavljeni postupak na osnovu knjigovodstvenog upisa, dva odobrenja za ovlašćenog primaoca i dvanaest odobrenja za pojednostavljeni postupak na osnovu trgovačke isprave, odnosno fakture.

Kada je u pitanju realizacija aktivnosti iz Strategije trgovinskih olakšica 2018-2022, Ministarstvo finansija 29. III 2022. formiralo Koordinaciono tijelo za izradu Mape puta za uspostavljanje jedinstvenog šaltera u prekograničnoj trgovini (single window). Mapa puta je pripremni dokument kojim su predviđene ključne odluke koje donose zainteresovane strane u vezi sa tim šta će jedinstveni šalter podrazumijevati i kako će funkcionisati. Tehničku pomoć u pripremi ovog dokumenta pruža Međunarodna finansijska korporacija (IFC), a finalizacija dokumenta se očekuje u januaru 2023. Takođe, u toku su pregovori sa Međunarodnom bankom za obnovu i razvoj (EBRD) za zaključenje kreditnog aranžmana za potrebe realizacije „Projekta olakšavanja trgovine i saobraćaja na Zapadnom Balkanu“. Navedeni projekat će obuhvatiti projektovanje, izradu i implementaciju rješenja nacionalnog jedinstvenog šaltera za prekograničnu trgovinu.

Nastavljena je implementacija Cargo Targeting Sistema Svjetske carinske organizacije, koji se odnosi na elektronsku evidenciju pristizanja kontejnera pomorskim saobraćajem u CI Slobodnu zonu Bar. Pomenuti sistem je donacija SCO i biće implementiran uz finansijsku pomoć Vlade Velike Britanije, Odsjeka za međunarodne operacije britanskog Ministarstva unutrašnjih poslova. Implementacija ovog sistema omogućiće analizu rizika pre dolaska kontejnera u Luku Bar, brže puštanje pošiljki koje ne predstavljaju rizik, kao i elektronsku evidenciju ulaska kontejnera u Luku Bar. Očekuje se da faza testiranja sistema počne sredinom januara 2023.

Nastavljene su aktivnosti u okviru GIZ projekta „Podrška digitalizaciji trgovinskih procedura – uspostavljanje elektronskog sistema obrade podataka prije prispjeća robe za pošiljke u poštanskom i pomorskom saobraćaju“. Nakon prve faze projekta tokom koje su vršene analize polaznog stanja u zakonodavstvu, operativnih kapaciteta UPC za primjenu ovog sistema, izrađeni su i usvojeni akcioni planovi kojima su predviđene aktivnosti u projektu, kao i rokovi za njihovo sprovođenje. Aktivnosti u projektu se sprovode dobrom dinamikom.

U saradnji sa GIZ-om realizuje se i Projekat „Podrška regionalnoj ekonomskoj integraciji“ čiji je cilj unapređenje Dodatnog protokola 5, uz učešće privatnog sektora i promociju benefita koje donosi protokol, biće podržan kroz tri reformske mjere Uzajamno priznavanje AEO programa; Uzajamno priznavanje graničnih procedura i

dokumentacije i integrisano upravljanje rizikom. U toku 2022. realizovano je više aktivnosti koje su se odnosile na promociju AEO koncepta u Crnoj Gori kao i validaciju AEO programa u CEFTA državama.

Memorandum o razumijevanju o elektronskoj razmjeni podataka između Uprave prihoda i carina Crne Gore i Agencije za akcize carine i igre na sreću Republike Italije zaključen je 9. IX 2022. Elektronska razmjena podataka vršiče se putem SEED sistema i to u Fazi 1 UPC dostavlja podatke Agenciji Italije (razmjena informacija u pomorskom saobraćaju). Takođe 9. XII 2022. zaključen je i Memorandum o razumijevanju o elektronskoj razmjeni podataka između Uprave prihoda i carina Crne Gore i Uprave carina Hrvatske. Očekuje se njegova primjena, nakon uspostavljanja sistema SEED u Upravi carina Hrvatske. Takođe, UPC je uputila sredinom novembra 2022. inicijativu za razmjenu podataka putem SEED-a prema Upravi carina Sjeverne Makedonije.

Uprava prihoda i carina, kao predsjedavajuća CEFTA Podkomiteta za carine i pravila porijekla za 2022, predsjedavala je 10. IV 2022. i 9. IX 2022, sastancima Podkomiteta koji su održani u Podgorici. Tema sastanka bile su primjena tranzicionih pravila porijekla, strategija upravljanja rizikom, SEED+, e – comerce i dr, a shodno Programu rada Podkomiteta za 2022. Primjena tranzicionih PEM pravila porijekla, u okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između EU i Crne Gore, počela je 9. II 2022, dok je 1. IV 2022. godine počela njihova primjena u okviru Sporazuma o slobodnoj trgovini između Crne Gore i EFTA zemalja. U odnosu na Sporazum CEFTA 2006, sve CEFTA strane su okončale nacionalne procedure ratifikacije Odluke Zajedničkog komiteta br.1/2021, pa je na Podkomitetu za carine i pravila porijekla, dogovoren početak primjene tranzicionih PEM pravila u okviru Sporazuma CEFTA 1. II 2023. O navedenoj činjenici biće obaviješten DG TAXUD, radi ažuriranja matrice dijagonalne kumulacije.

U cilju pripreme za sprovođenje ovih pravila UPC je izradila raspise za carinske službenike i poslovnu zajednicu, sa detaljnim objašnjenjem odnosa trenutnih i tranzicionih PEM pravila, kao i novinama koja su donijela nova pravila. U junu i novembru su izrađena i obavještenja o mogućnosti primjene dijagonalne kumulacije u PEM zoni na osnovu tranzicionih pravila (matrica). Sva ova obavještenja su objavljena i na web sajtu UPC.

U odnosu na Sporazum o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Turske, Odluka br. I/2017 stupila je na snagu 1. VI 2021. i na taj način su pravila porijekla iz Sporazuma vezana za PEM Konvenciju. U cilju stvaranja uslova za početak primjene revidiranih (tranzicionih) PEM pravila u okviru ovog sporazuma, u toku su nacionalne procedure za izmjenu.

Takođe, inicirana je izmjena Sporazuma o slobodnoj trgovini sa Ukrajinom, u cilju vezivanja pravila porijekla za PEM Konvenciju i istovremeno uvođenje tranzicionih PEM pravila. S tim u vezi, u toku su pregovori za definisanje izmjena sporazuma.

Uprava prihoda i carina nastavila je sa implementacijom pojednostavljenja u oblasti porijekla robe i tokom 2022. dodijelila je status ovlaštenog izvoznika za 10 privrednih društava.

U toku je rad na izradi Predloga uredbe o postupanju carinskog organa sa robom za koju postoji osnovana sumnja da povrjeđuje prava intelektualne svojine. Nastavljene su intenzivne aktivnosti na kontroli roba za koju se sumnja da povrjeđuje prava intelektualne svojine. Nastavljene su aktivnosti na izradi nacionalne strategije za intelektualnu svojinu 2023-2026, kojim koordinira Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, uz eksperte iz WIPO-a. UPC aktivno učestvuje u izradi Strategije i pripadajućih akcionih planova.

Takođe, u cilju unapređenja rada laboratorije, nastavljen je rad na dokumentaciji shodno zahtjevima standarda MEST EN ISO 17025. U daljem, službenici laboratorije su prošli obuku za primjenu mjera i postupaka zaštite od požara, u cilju podizanja mjera bezbjednosti u istoj na viši nivo.

U cilju jačanja kapaciteta u 2022, raspisano je osam javnih oglasa za zapošljavanje kao i deset internih oglasa. U ovoj godini izvršen je prijem dva službenika, po osnovu završenih javnih oglasa u Sektoru za carinske poslove.

U ovoj godini, donijeta su rješenja o suspenziji za sedam službenika ove Uprave zbog počinjene teže povrede službene dužnosti. Takođe, protiv 12 službenika ove Uprave pokrenut je krivični postupak i donijeta su rješenja o suspenziji za iste do okončanja krivičnog postupka.

Aktivnosti Uprave prihoda i carina na suzbijanju ilegalne trgovine duvanskim proizvodima

UPC intenzivno saraduje i razmjenjuje informacije sa partnerskim službama i međunarodnim organizacijama. U izvještajnom periodu, s Evropskom službom za suzbijanje prevara (OLAF) je razmijenjena 31 informacija, u vezi s kretanjem duvana i duvanskih proizvoda, preko AFIS sistema kojem Uprava prihoda i carina ima pristup do nivoa zemlje kandidata. Odgovoreno je na tri upita OLAF-a sa podacima i dokumentacijom.

Shodno bilateralnom memorandumu o razumijevanju i saradnji s Upravom prihoda i carina Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, u izvještajnom periodu je razmijenjeno 37 informacija u vezi s kretanjem duvana i duvanskih proizvoda. Sa Centrom za sprovođenje zakona u Jugoistočnoj Evropi (SELEC) je razmijenjeno 10 informacija. Poslato je pet obavještajnih informacija partnerskim službama, a primljene su dvije informacije. Odgovoreno je na sedam upita partnerskih službi i na četiri upita RILO WCO. Takođe, dostavljen je odgovor Misiji u Ženevi na upit HMRC u vezi sa primjenom člana 12 protokola o eliminaciji nezakonite trgovine duvanskim proizvodima. U međunarodne baze podataka uneseno je 81 informacija.

Shodno zaključcima sa Pododbora trgovinu, industriju, carine i poreze, za poglavlje 29 – Carinska unija, UPC je dostavila EK ažuriranu listu kontakt osoba za Međusobnu administrativnu pomoć u decembru 2022.

UPC je zadužena, pored resornog ministarstva, da preduzme sve aktivnosti koje će omogućiti uspostavljanje sistema detaljne elektronske evidencije ulaska/ustupanja/izlaska robe i obezbijediti kvalitetno sprovođenje mjera carinskog nadzora. Na predlog UPC, Ministarstvo finansija je donijelo Instrukciju 18. I 2022, o elektronskom vođenju evidencije o unošenju i iznošenju robe iz Slobodne zone „Luka Bar“ podnošenjem ulazne/izlazne sigurnosne sažete deklaracije. Za primjenu ove instrukcije UPC je iskoristila postojeći carinski informacioni sistem, i uz odgovarajuća podešavanja koja je izvršila sopstvenim kapacitetima, omogućila primjenu instrukcije bez ikakvih finansijskih ulaganja.

Postupajući u skladu sa Instrukcijom, UPC je sva rješenja o vođenju evidencije koja su bila važeća na dan primjene instrukcije, izmijenila i unijela lokacije skladišta korisnika pod kojim su iste upisane u CIS-u, i obavezala korisnike da prije unošenja robe u Slobodnu zonu, odnosno iznošenja robe iz zone i/ili prilikom promjene vlasništva robe (ustupanje robe) smještene u Slobodnoj zoni, o svemu moraju obavijestiti carinski organ elektronskim putem, slanjem poruke VS 400, kroz carinski informacioni sistem. U skladu s pomenutom instrukcijom, svi korisnici Slobodne zone Luka Bar koji su obavljali skladištenje cigareta i drugih duvanskih proizvoda, ukupno njih 13, podnijeli su odgovarajuće sigurnosne sažete deklaracije u carinski informacioni sistem.

Crna Gora, kao članica Okvirne konvencije o kontroli duvana i Protokola o eliminaciji nezakonite trgovine duvanskim proizvodima, dužna je da uspostavi sistem praćenja duvanskih proizvoda (*track & trace*), a u cilju poboljšanja kontrole lanca snabdijevanja i borbe protiv nezakonite trgovine duvanom, što je i preporuka iz Izvještaja EK o Crnoj Gori za 2021. U odnosu na član 8 Protokola koji definiše obuhvat sistema *trace & track*, planirano je da nadležni organi definišu model upravljanja sistemom, te ostale ključne elemente koji će omogućavati identifikovanje svake tačke u lancu snabdijevanja ovim akciznim proizvodom, te da se analizom sistema za upravljanje akciznim markicama koji je u funkciji od 1. II 2021. i o čijim karakteristikama je EK već obaviještena, konkretizuju dalji koraci na potpunom uspostavljanju *trace & track* sistema. U tom kontekstu, a s obzirom na mjere koje Protokol propisuje, MF i UPC su imenovali dvije nacionalne kontakt osobe za Protokol za eliminaciju nedozvoljene trgovine duvanskim proizvodima. Takođe, Crne Gora je na sastanku MOP II izabrana da koordinira Regionom Evropa za Protokol o eliminaciji nezakonite trgovine duvanskim proizvodima.

POREZI

U okviru normativnih aktivnosti u izvještajnom periodu su donijeti sljedeći poreski propisi:

1. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dodatu vrijednost („Sl. list CG“, broj 3/23), kojim se predviđa dodatno usklađivanje sa Direktivom Savjeta EU 2006/112 o zajedničkom sistemu PDV i propisuje poresko oslobođenje pri uvozu prirodnog gasa, električne energije ili energije za grijanje ili hlađenje preko prenosne, transportne ili distributivne mreža ili bilo koje mreže priključene na takav sistem kao i uvoz prirodnog gasa koji se puni iz nekog plovila za prevoz prirodnog gasa u sistem za prirodni gas ili u mrežu proizvodnih gasovoda. U cilju daljeg usklađivanja Zakona sa predmetnom direktivom navedenim zakonom se uvodi poseban postupak oporezivanje prometa investicionog zlata. Ovim zakonom se predviđa i uvođenje novog zakonskog rješenja kojim se na drugačiji način uređuje oporezivanje poreskih obveznika (strano pravno i fizičko lice) koji nemaju sjedište ili stalnu poslovnu jedinicu, prebivalište ili boravište u Crnoj Gori i obavljaju isključivo povremeni međunarodni drumski prevoz putnika u Crnoj Gori, odnosno na dio usluge prevoza putnika koji se obavlja u Crnoj Gori.
2. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica („Sl. list CG“, broj 152/22), kojim se predviđa unapređenje postojećih zakonskih rješenja u cilju širenja poreskog potencijala za naplatu prihoda, propisivanja novog izvora prihoda na koji će se porez plaćati po stopi od 15%, te kreiranja normativnog ambijenta za privlačenje digitalnih nomada.
3. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje („Sl. list CG“, broj 152/22), kojim se predviđa unapređenje postojećih zakonskih rješenja koja će za rezultat imati pravedniji povraćaj više plaćenog doprinosa, širenje osnovice za obračun i plaćanje doprinosa, kao i kreiranje normativnog ambijenta za privlačenje digitalnih nomada.
4. Vlada je 22. XII 2022. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o duvanu kojim se pored ostalog predlažu mjere zabrane za stavljanje u promet rezanog ili neobrađenog duvana, proizvodnje i obrade duvana za oralnu upotrebu, reklamiranje duvanskih proizvoda putem interneta, kupovine duvanskih proizvoda koji se u trenutku naručivanja nalaze u maloprodajnom objektu van Crne Gore, zatim kupovine i prodaje duvanskih proizvoda putem interneta-distanciona prodaja kao i za prodaju van poslovnih prostorija. Pored navedenog, predloženim zakonom se propisuje i unapređenje postojećih rješenja u vezi obavljanja djelatnosti proizvodnje, obrade i prometa duvanskih proizvoda u slobodnim zonama i slobodnim skladištima.

5. Pravilnik o kamatnoj stopi za koju se smatra da je u skladu sa principom „van dohvata ruke“ za 2023. („Sl. list CG“, broj 142/22), kojim se propisuje kamatna stopa koja se, u skladu sa principom „van dohvata ruke“, za 2023, obračunava na pozajmice, zajmove, kredite i druge finansijske instrumente između povezanih lica.
6. Uputstvom o bližem načinu utvrđivanju transfernih cijena transakcija („Sl. list CG“, broj 121/22), se propisuje primjena pravila o transfernim cijenama, koja se zasnivaju na smjernicama Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD).
7. Uputstvom o bližem načinu izvještavanja o podacima koje finansijska institucija u vezi stanja računa, izvršenih transakcija i ostvarenih prihoda rezidenata druge države dostavlja organu uprave nadležnom za poslove poreza („Sl. list CG“, broj 110/22), se propisuje bliži način izvještavanja finansijskih institucija o računima koje posjeduje ili kontroliše rezident, države članice Evropske unije ili druge države, odnosno teritorije države, za potrebe oporezivanja, o izvršenim transakcijama sa tih računa i ostvarenim prihodima tih lica po osnovu određenih vrsta dohotka i kapitala, koje finansijska institucija dostavlja poreskom organu.
8. Pravilnik o izmjeni pravilnika o obliku i sadržini poreske prijave za utvrđivanje poreza na dobit pravnih lica („Sl. list CG“, broj 115/22), kojim je izmijenjen i prilagođen Obrazac PD za podsticajne mjere koje proizilaze iz Zakona o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija („Sl. list CG“, broj 82/20).

Višekoristička IPA

Nastavljena je tehnička pomoć sredstvima EU kroz Višekorističku IPA-u, koju pružaju eksperti MMF-a, na osnovu TADAT procjene odrađene na kraju 2015. Tehnička pomoć je predviđena nakon održanog godišnjeg koordinacionog sastanka zemalja zapadnog Balkana, i za naredni period i biće vezana za:

Kratkoročnu pomoć do kraja 2022:

-nastavak pomoći za poresku kontrolu; održana radionica vezana za „Aktivnosti na unapređenju programa inspeksijskog nadzora i procjene rizika po zahtjevima zapovračaj PDV-a“ (oktobar 2022).

Takođe je dogovoreno da se nastvi sa pružanjem pomoći i oko struktuiranja poreskog duga; nastavak pomoći u implementaciji modernog pristupa upravljanja rizicima kod poštovanja poreskih propisa.

Dugoročnu pomoć (3-4 godine): Dostavljena draft verzija predloga pomoći za ključne oblasti. Dogovoreno da se fokus stavi na konkretnu pomoć najviše vezano za dvije oblasti s glavnim preporukama (poreska kontrola, poreski dug), kako bi se mogla obezbijediti nesmetana realizacija RARP projekta. I nastavila sinhronizacija aktivnosti te izbjegla moguća preklapanja.

Održana godišnja Misija MMF-a (27. IX – 10. X 2022).

RARP - Projekat

Uprava prihoda i carina (UPC) implementira Projekat reforme poreske administracije, koji se finansira iz kredita Svjetske banke. Predviđeno trajanje projekta je od 2018. do 2023. Ugovor o zajmu je potpisan 19. I 2018, dok je projekat postao efektivan 13. III 2018. Takođe, Ugovor o zajmu (za dodatno finansiranje) za potrebe elektronske fiskalizacije računa je potpisan 11. XI 2019. Projekat ima za cilj da poboljša institucionalne aranžmane i sistem upravljanja UPC da u potpunosti iskoristi visoko automatizovan sistem zasnovan na procjeni rizika, sa smanjenim stepenom diskrecionog odlučivanja. Projekat podrazumijeva ulaganje od 18.8 miliona eura (osnovno finansiranje od 14 miliona eura i 4.8 miliona eura dodatnog finansiranja).Obzirom na evidentno veliko kašnjenje na projektu i nemogućnost da se završi marta 2023, u toku je proces restrukturiranja Projekta. Tačnije, produženja na 30 mjeseci. Uslov za rekonstrukciju je raspisivanje tendera za IRMS, što je i realizovano.

IRMS

Raspisan tender za nabavku IRMS sistema,10.XI 2022. i objavljen u dnevnom listu Vijesti. Ponude zainteresovanih strana su prikupljene do 22. XII 2022, a 30. I 2023. je otvranje ponuda i proces odabira budućeg vendara.

DWH/BI

Završena faza O (pripremna faza), takođe i Faza 1. U toku su aktivnosti na završetku Faze 2 . U februaru mjesecu slijedi nabavka hardvera za DWH/BI. Vrijednost alociranih sredstva iz važećeg projektnog plana je 750.000 eura. Rok za realizaciju DWH/BI projekta je avgust 2023. Vrijednost ugovora je 1.759.000 eura. Do sada je uplaćeno 791,550 eura.

Čišćenje podataka

Ova aktivnost se sprovodi kontinuirano. Imajući u vidu da je UPC u narednom periodu neophodna drugačija vrsta pomoći, a nakon vremenskog isteka ugovora sa angažovanom konsultantskom firmom u novembru 2021, pripremljen je projektni zadatak i angažovan je individualni konsultant, koji nastavlja sa timom proces čišćenja.

E-fiskalizacija

Realizacija projekta Elektronske fiskalizacije je započela 8. VII 2020. s rokom za potpunu primjenu od jedne godine. Predviđeno je da Zakon o fiskalizaciji u prometu proizvoda i usluga počne da se primjenjuje od 1. I 2021, a sprovođenje projekta teče planiranom dinamikom. Sistem za e-fiskalizaciju postao je operativan 1. I 2021, sa prelaznim rokom primjene od 6 mjeseci. Primjena sistema on line fiskalizacije u realnom vremenu, počela je od 1. VI 2021, za sve obveznike u skladu sa Zakonom. Završene su sve predviđene faze projekta.

Statistički podaci:

Period: 1. I 2022. - 25. XII 2022.				
GOTOVINSKI / BEZGOTOVINSKI	UKUPAN BROJ RAČUNA	UKUPNO BEZ PDV	UKUPAN PDV	UKUPAN PROMET
NONCASH	36.181.091	7.480.092.542,78 €	887.241.117,93 €	8.367.726.158,29 €
CASH	350.093.609	3.289.788.968,02 €	542.041.160,54 €	3.831.821.931,15 €
UKUPAN_BROJ_RAČUNA	386.274.700	10.769.881.510,80 €	1.429.282.278,47 €	12.199.548.089,44 €
Registracioni podaci				
BROJ_REG_PORESKIH_OBVEZNIKA	31.959			
BROJ_REG_POSLOVNIH_PROSTORA	41.293			
BROJ_REG_ENU	48.221			
BROJ_PROIZVODJACA_SOFTVERA	303			
BROJ_SOFTVERA	329			
BROJ_OPERATERA	66.163			

INDUSTRIJA

Na planu donošenja Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza, odnosno njegovog usklađivanja sa odredbama Direktive 2011/07/EU o borbi protiv zakašnjelog plaćanja u komercijalnim transakcijama, u prethodnom periodu ostvarena je intenzivna komunikacija između Ministarstva finansija i predstavnika Evropske komisije. Tim povodom, 25. XI 2022, održan je tehnički sastanak na kojem su razmotrena predložena zakonska rješenja, odnosno, na kojem su predstavnici EK pružili dalje smjernice u cilju adekvatnijeg usklađivanja predloženog zakonskog rješenja sa odredbama navedene direktive. Nakon navedenog sastanka, EK je dostavljena inovirana verzija predloženog zakonskog rješenja, na koju su dostavili svoje komentare. Važno je istaći da su u postupku usklađivanja uklonjene sve zakonske odredbe koje su bile u suprotnosti s navedenom direktivom, te da su adekvatno transponovane odredbe direktive koje su nedostajale u okviru postojećeg zakonskog rješenja. U skladu s komentarima EK, Ministarstvo finansija dostaviće Vladi inoviranu verziju predloženog zakonskog rješenja na utvrđivanje.

U okviru implementacije Industrijske politike Crne Gore, realizovan je Program za razvoj prerađivačke industrije za 2022. Realizacijom Programa obezbijedena je bespovratna finansijska podrška postojećim mikro, malim i srednjim preduzećima iz sektora prerađivačke industrije za pokriće dijela troškova nabavke novih proizvodnih mašina i/ili specijalizovane opreme do 40%, odnosno do 30% za nabavku polovne opreme. U okviru Javnog poziva za realizaciju Programa za razvoj

prerađivačke industrije koji je objavljen 15. III 2022, odobrena je bespovratna podrška za 13 privrednih subjekata u ukupnom iznosu od 805.897,88 eura, što predstavlja iznos podrške koji je povećan za 117,95% u odnosu na prošlogodišnji program.

U dijelu **operativnog zaključka koji se tiče evaluacije Industrijske politike Crne Gore 2019-2023**, koja će biti sprovedena kroz eksternu ekspertizu, u okviru podkomponente 2.1. „Jačanje kapaciteta Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma“, koja se sprovodi u okviru projekta Direktni grant Evropskoj banci za obnovu i razvoj (EBRD) za unapređenje preduzetništva kroz naprednu savjetodavnu podršku i informacione servise - IPA 2016, završen je ugovarački postupak u kojem je angažovana kompanija PricewaterhouseCoopers. Shodno projektnom zadatku, tokom januara 2023. očekuje se otpočinjanje pripremnih aktivnosti na planu realizacije (koji će pored ostalog, posebno obuhvatiti uspostavljanje referentne grupe za proces evaluacije u skladu s Metodologijom), a sve u skladu sa okvirnim planom aktivnosti za evaluaciju Industrijske politike i pripremu novog dokumenta, koji je, na liniji diskusije koja se vodila na Pododboru održanom 4. X 2022, prethodno dostavljen EK.

U dijelu **operativnog zaključka koji se odnosi na izradu nove Industrijske politike** koja će uzeti u obzir nalaze evaluacije postojeće politike i obezbijediti kontinuitet njene implementacije, pripremljen je indikativni plan za evaluaciju postojeće Industrijske politike i izradu nove Industrijske politike za period 2024-2028, sa detaljnim pregledom svih utvrđenih aktivnosti, uz dinamiku njihove realizacije, koji je dostavljen EK na uvid.

Na liniji EK preporuka u vezi potrebne interesorne saradnje koja će obezbijediti konzistentnost različitih strategija i programa, uključujući i industrijsku politiku i pametnu specijalizaciju, Zaključkom Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju iz jula 2022. predviđeno je da S3 tim Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja u saradnji sa Fondom za inovacije, nakon sastanka s resornim ministarstvima, pripremi idejno rješenje za umrežavanje inovacionih prioriteta i programsko rješenje za podršku inovacionim programima u okviru S3 prioriteta. Na tom planu je formirana Radna grupa za izradu predloga Programa koji uvezuje energetska efikasnost, industrijsku politiku i inovacionu politiku (Program za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji), koju čine predstavnici Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstva kapitalnih investicija i Fonda za inovacije, kao implementacionog tijela za projekte relevantne za pametnu specijalizaciju i inovacije.

U okviru politike preduzetništva, Vlada je 22. XII 2022. usvojila Nacionalnu strategiju cirkularne tranzicije do 2030, s Akcionim planom za 2023. i 2024. Cirkularna ekonomija (CE) je globalni ekonomski pojam utemeljen na održivoj proizvodnji i potrošnji, koji integriše pet stubova održivosti: vrijednost za kupce, ekološki uticaj, kvalitetnu radnu snagu, odgovorno upravljanje i jake zajednice. Strategijom su identifikovana četiri prioriteta sektora – poljoprivreda, šumarstvo, građevinarstvo i turizam, kao i horizontalne teme koje predstavljaju svojevrsan preduslov za cirkularnu transformaciju u ključnim sektorima – tehnološki razvoj i inovacije; energetska efikasnost; zelene javne nabavke; edukacija, odnosno promocija koncepta cirkularne ekonomije; upravljanje otpadom i predlog za unapređenje sistema koordinacije sprovođenja same Strategije, odnosno koncepta cirkularne ekonomije. Ukupna predviđena sredstva za realizaciju aktivnosti za period 2023-2024 iznose 86.792.650 eura. Ukupna budžetska sredstva predviđena za realizaciju aktivnosti za period 2023-2024 iznose 5.603.650 eura. Iznos od 80.400.000 eura (AFD, EIB, CEB), biće na raspolaganju privredi preko IRF, dok će iznos od 789.000 eura biti obezbijeđen od strane donatora, IPA fondova, i dr.

U toku su pripreme na kreiranju nove Strategije razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća za period 2023-2026, sa osnovnim ciljem jačanja sektora MMSK kao pokretačke snage u transformaciji/tranziciji Crne Gore ka digitalnoj i održivoj ekonomiji. Uvažavajući rezultate i preporuke evaluacije, inicijalna struktura Strategije će

se bazirati na tri strateška cilja, i to: Unapređenje poslovnog/regulatornog ambijenta i preduzetnički ekosistem/institucionalni okvir; Podrška transformaciji i jačanju konkurentnosti MMSP; i Poslovna organizovanost i pristup novim tržištima. Usvajanje Strategije je planirano do kraja drugog kvartala 2023.

Programom za unapređenje konkurentnosti privrede za 2022. realizovano je ukupno 8 programskih linija finansijske i nefinansijske podrške. Ukupan budžet opredijeljen za realizaciju Programa iznosio je 4 miliona eura (uključujući opredijeljena sredstva za realizaciju programa započelih u 2020. i 2021). Ukupno je primljeno 494 aplikacije, a **podržano je 353 preduzeća**, dok je iznos isplaćene podrške bio **2.036.044,05 eura**, i to:

- Programska linija za nabavku opreme velike vrijednosti – ukupno podržano 21 preduzeće, ukupne vrijednosti 797.263,24 eura;
- Programska linija za podršku malim ulaganjima – ukupno podržano 178 preduzeća, ukupne vrijednosti 797.263,24 eura;
- Programska linija za uvođenje međunarodnih standarda – ukupno podržano 75 preduzeća, ukupne vrijednosti 225.415,00 eura;
- Programska linija za podršku internacionalizaciji – ukupno podržano 9 preduzeća, ukupne vrijednosti 16.248,63 eura;
- Programska linija za podršku digitalizaciji – ukupno podržano 36 preduzeća, ukupne vrijednosti 215.951,94 eura;
- Programska linija za podsticaj cirkularne ekonomije – nije bilo podržanih preduzeća;
- Programska linija za početnike u biznisu - nefinansijska podrška pružena za ukupno sedam preduzeća, koji se dalje upućuju prema IRF za kreditna sredstva. Od tog broja, pet preduzeća za koja je od strane IRF dostavljena dokazna dokumentacija o realizaciji kreditnih zahtjeva, kreditno je podržano po osnovu novine u programskoj liniji za 2022, kojom im je obezbjeđeno pravo na bespovratnu podršku za pokriće dijela kreditnih sredstava, u iznosu od 12.963,23 eura;
- Programska linija za pružanje mentoring usluga – nefinansijska podrška pružena za ukupno 22 preduzeća.

Dodatno, planirani budžet je podrazumijevao i isplatu sredstava na osnovu ugovora o dodjeli sredstava iz Programa za unapređenje konkurentnosti iz prethodnih godina, konkretno Programske linije za podsticaj direktnih investicija 2019. i 2020, kao i Programske linije za podsticaj proizvodnih procesa 2020, tokom 2022. je isplaćeno ukupno 1.226.673,93 eura za 6 preduzeća.

Dakle, od opredijeljenog budžeta u visini 4 miliona eura, ukupno isplaćena sredstva iznose 3.262.717,98 eura.

U dijelu podrške zanatlijama, realizacijom Programa za razvoj i promociju zanatstva za 2022. obezbjeđena je bespovratna finansijska podrška za nabavku opreme i alata namijenjenih za obavljanje zanatske djelatnosti do 75% opravdanih troškova, sa povećanjem procenta podrške za dodatnih 10%, shodno stepenu razvijenosti JLS. Po tom osnovu odobrena je podrška za 22 privredna subjekta u ukupnom iznosu od 145.317,31 eura.

U susret novom Okvirnom Programu jedinstvenog tržišta (Single Market Programme - SMP), u novoj programskoj i finansijskoj perspektivi 2021-2027, nakon više pregovora i komunikacije sa nadležnim DG GROW, Crna Gora je iskazala interesovanje za učešćem u 3 stuba, i to:

1. SMP Pillar I – Jačanje unutrašnjeg tržišta (Improving the Internal Market),
2. SMP Pillar II – MSP (SMEs) i

3. SMP Pillar IV – Potrošači (Consumers).

U decembru 2022. su završene intersektoralne konsultacije i tekst Sporazuma usaglašen i potvrđen od strane CG i EK. Slijedi dogovaranje datuma potpisivanja istog.

Kad je u pitanju realizacija projekta Enterprise Europe Network, čije zvanično potpisivanje Granta zavisi od datuma potpisivanja Sporazuma SMP, važno je napomenuti da se aktivnosti redovno i uredno sprovode, jer su prihvatljive od 1. I 2022, u skladu sa odobrenom aplikacijom za period od 3,5 godine.

U okviru finansijske podrške sektoru MSP, za 11 mjeseci 2022, IRF je odobrio 375 plasmana u vrijednosti od 169 miliona eura. Najveći dio ovih sredstava je tokom 2022. namijenjen za podršku likvidnosti i finansiranje obrtnih sredstava odnosno za održavanje poslovanja i očuvanje radnih mjesta.

Na planu unapređenja kvaliteta i dostupnosti finansijske podrške za start-up, IRF je tokom 11 mjeseci 2022. u okviru kreditne linije za početnike u biznisu, mlade i visokoškolce plasirao 29 kredita u vrijednosti od 1,5 miliona eura. Dodatno, po osnovu kreditne linije Program podrške razvoju preduzetništva, koju IRF realizuje u saradnji sa Ministarstvom ekonomskog razvoja, tokom 11 mjeseci 2022. odobreno je 5 kredita u vrijednosti 133.000 eura. Po osnovu podrške ženskom preduzetništvu za 11 mjeseci je odobreno 124 plasmana u iznosu od 17 miliona eura za projekte u privrednim društvima gdje je žena vlasnica ili izvršne direktorica.

U segmentu koji je obuhvaćen Programom za konkurentnost malih i srednjih preduzeća COSME (2014-2020), po osnovu Ugovora IRF sa Evropskim investicionim fondom o pristupanju COSME Garantnom fondu, tokom 11 mjeseci 2022. odobreno je 30 kredita u iznosu od 2,5 miliona eura. Takođe, po osnovu Ugovora o garanciji između Evropskog Investicionog Fonda kao garanta i IRF kao korisnika – EaSi garancija, za 11 mjeseci 2022. odobreno je 29 kredita u iznosu od 0,4 hiljade eura.

U dijelu jačanja tehnoloških kapaciteta sektora MSP, za finansiranje inovacionih programa u 2022, od strane Fonda za inovacije Crne Gore realizovan je Program kolaborativnih grantova (objavljen u junu 2022) namijenjen mikro, malim i srednjim preduzećima radi sprovođenja inovativnih projekata u saradnji s naučnoistraživačkim institucijama i/ili drugim mikro, malim i srednjim preduzećima, sa ciljem stvaranja novih proizvoda, usluga, ili tehnologija sa održivim uticajem i tržišnim potencijalom. Uspješno je sprovedena evaluacija kroz dvije faze, i 13 projekata je pozitivno ocijenjeno, od kojih je sedam kolaborativnih inovativnih projekata prihvaćeno za finansiranje (u skladu s raspoloživim budžetom i rang listom). Ukupna vrijednost projekata je 1.727.462 eura, od čega 628.760 eura čine sredstva granta dodijeljena od strane Fonda za inovacije, dok iznos od 1.098.702 eura (63,60%) predstavlja doprinos privatnog sektora (udio sufinansiranja).

Dodatno, putem inovacionih vaučera finansijski se podstiču privatna preduzeća na saradnju sa naučnoistraživačkim institucijama na komercijalno primjenjivim naučnoistraživačkim aktivnostima, kako bi svoje poslovanje i proizvode učinili konkurentnijim na tržištu. Podnijeto je 20 prijava za inovacione vaučere, od kojih je 11 prihvaćeno za sufinansiranje (među njima je sedam prijava iz sljedećih tematskih S3 oblasti: četiri iz ICT, dva iz Energije i održive životne sredine, jedan iz Održivog i zdravstvenog turizma, i jedan iz Poljoprivrede i lanca vrijednosti hrane) u ukupnom iznosu grantova od 71.016,31 eura, dok je doprinos privatnog sektora 17.754,07 eura (20% od ukupnog iznosa).

Takođe, po osnovu Javnog konkursa za dodjelu grantova za ranu fazu razvoja startapova, od strane Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja podržani su inovativni startap projekti koji nude digitalna rješenja sa potencijalom za komercijalizaciju u prioritetnim oblastima S3 Strategije, kao i projekti koji u oblasti S3 Strategije podstiču socijalne inovacije. Proces evaluacije uspješno je sproveden i deset projekata je prihvaćeno za finansiranje. Ukupna vrijednost projekata je 231.264,48 eura, od čega

iznos od 184.464,50 eura čine sredstva grantova dodijeljena od strane Ministarstva, a iznos od 46.799,98 eura (20,24%) predstavlja doprinos privatnog sektora (udio u sufinansiranju).

U pogledu realizacije operativnog zaključka koji se odnosi na IPA 2020, u novembru 2022. pokrenuta je tenderska procedura za nabavku usluga u okviru IPA 2020 projekta Napredne savjetodavne usluge od strane Delegacije EU u saradnji sa PIU jedinicom Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma. Uži izbor počinje početkom januara, a formirana je Komisija za ocjenjivanje. Planirano je da se druga faza procedure ugovaranja završi do kraja drugog tromjesečja, a početak projekta se očekuje u avgustu – septembru 2023. Dogovoreno je da glavna tačka za podršku MSP bude u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma. Izrada nove Strategije razvoja MMSP biće usklađena sa IPA 2020 u pogledu rezultata u dijelu unapređenja savjetodavnih usluga za MSP.

Turizam

U dijelu normativnog okvira, u toku je finalizacija predloga Zakona o turizmu i ugostiteljstvu, a očekuje se da će isti biti dostavljen Vladi na utvrđivanje do kraja I kvartala 2023.

Strateški okvir

U toku su aktivnosti na izradi Programa razvoja ruralnog turizma Crne Gore sa Akcionim planom za period 2023-2025. U planu je da se Program dostavi Vladi na razmatranje i usvajanje tokom I kvartala 2023. Ova aktivnost se sprovodi u okviru projekta finansiranog od strane EU – „Komplementarna COVID mjera - Podrška MSP u Crnoj Gori“.

Statistika

Prema poslednjim zvaničnim podacima Uprave za statistiku – MONSTAT, u kolektivnom smještaju tokom prvih jedanaest mjeseci 2022. registrovano je 1.126.189 turista (59,26% više u odnosu na isti period 2021) i 4.229.710 noćenja (46,12% više u odnosu na isti period prethodne godine).

Prema podacima Centralne banke Crne Gore zaključno sa III kvartalom 2022. prihodi generisani od inostranih turista su dostigli 916 miliona eura, što je na nivou od 90% ispunjenosti u poređenju sa istim periodom 2019.

Unapređenje turističke infrastrukture i ulaganje u turizam

Prema podacima Uprave za javne radove, više od 99 miliona eura uloženo je u projekte za modernizaciju turističke infrastrukture države, uključujući one finansirane kroz kapitalni budžet Crne Gore: razvoj skijaških centara u regionu Bjelasica i Komovi (Ski centar Kolašin 1600, Ski centar Žarski i Skijaški centar Cmiljača), Durmitor (Ski centar Savin Kuk) i Hajla (Ski centar Štedim-Hajla), kao i razvoj prirodnih atrakcija kao što je jedinstveni speleološki dragulj Pećine Đalovića.

U toku je izgradnja nekoliko hotela u Kolašinu i biće otvoreni za zimsku sezonu 2023/2024, čime će se broj smještajnih jedinica visoke kategorije u tom gradu povećati za otprilike 300, i otvoriće se 150 novih radnih mjesta. Radovi na projektu žičare Kotor-Lovćen počeli su 12. VII 2022, a njihova finalizacija se očekuje tokom 2023.

SAOBRAĆAJ, ŽIVOTNA SREDINA, ENERGETIKA I REGIONALNI RAZVOJ

ŽIVOTNA SREDINA I KLIMATSKE PROMJENE

Vlada je 30. XI 2022. usvojila Treći polugodišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u Poglavlju 27 - Životna sredina i klimatske promjene, za izvještajni period mart-avgust 2022, prema kome je stepen realizacije 24,56%. Od početka implementacije Akcionog plana (februar 2021- avgust 2022), stepen realizacije iznosi 63,1% (od planiranih 290 mjera, realizovane su 184).

U oblasti kvaliteta vazduha, imajući u vidu da su brojne aktivnosti za implementaciju završnog mjerila u oblasti kvaliteta vazduha već sprovedene u prethodnom izvještajnom periodu, određene aktivnosti, koje imaju za cilj potpunu implementaciju, nastavljene su tokom perioda između januara 2022. i januara 2023.

Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma (MEPPU) je izradilo ažuriranu verziju Nacrta strategije upravljanja kvalitetom vazduha s najnovijim podacima iz inventara emisija. Unaprijeđen je format za izradu Programa kontrole zagađivanja vazduha u okviru Nacrta strategije u skladu sa važećim zakonodavstvom EU, pri čemu su korišćeni podaci o emisijama zagađujućih materija u vazduh iz inventara i Informativnog izvještaja o inventaru emisija za 2022. Takođe, izrađena je analiza Nacrta strategije u skladu sa Metodologijom za izradu strateških dokumenata i date su smjernice za unapređenje njenog kvaliteta i sadržaja, u skladu s Metodologijom razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata. Usvajanje Strategije upravljanja kvalitetom vazduha uslovljeno je finalizacijom Nacionalnog energetskog i klimatskog plana.

MEPPU je izradilo Studiju uticaja paljenja poljoprivrednog otpada na kvalitet vazduha. Kroz ovaj dokument je izrađena analiza uticaja paljenja poljoprivrednog otpada i ostataka od žetve na zdravlje ljudi i životnu sredinu i analiza zakonskog okvira, mogućnosti za kompostiranje, stanja javne svijesti u ovoj oblasti. Date su konkretne preporuke za smanjenje negativnih uticaja paljenja poljoprivrednog otpada.

U saradnji sa švedskom Agencijom za životnu sredinu otpočeo je regionalni projekat u oblasti kvaliteta vazduha za zemlje Zapadnog Balkana. Projekat će u fokusu imati tri ključne komponente: unapređenje inventara emisija, unapređenje saradnje sa lokalnim nivoom i izrada inventara emisija na lokalnom nivou, unapređenje dostupnosti podataka o kvalitetu vazduha kroz softverska rješenja, kao i uključivanje djece i mladih u aktivnosti usmjerene na poboljšanje kvaliteta vazduha i upoznavanje sa ovim problemom, u saradnji sa UNICEF-om. Sastanak i posjeta predstavnika švedske Agencije za životnu sredinu održani su u decembru 2022.

U oblasti upravljanja otpadom, intenzivno su se sprovodile aktivnosti na izradi novog Zakona o upravljanju otpadom, čije donošenje je planirano za 2023. U toku je izrada Državnog plana upravljanja otpadom u Crnoj Gori za period od 2023-2028. (projekat je finansiran iz godišnjeg Akcionog programa IPA 2017), čije donošenje je planirano za 2023.

Vlada je u oktobru 2022. donijela zaključak kojim se opredeljuju sredstva u iznosu od 400.000 eura za realizaciju aktivnosti hitnih mjera za gašenje požara na neuređenom odlagalištu „Mislov do“ na teritoriji opštine Nikšić. Krajem decembra 2022. objavljen je poziv za javno nadmetanje za sanaciju privremenog odlagališta komunalnog otpada na lokaciji „Zakršnica“ na teritoriji opštine Mojkovac. Otvaranje ponuda za predmetni javni poziv predviđeno je krajem januara 2023. U vezi sa realizacijom projekta izgradnje transfer stanice u opštini Andrijeвица podnijet je zahtjev za raskid ugovora zbog kašnjenje izvođenja radova u odnosu na ugovoreni dinamički plan.

Vrednovanje ponuda je u toku za javni poziv za izradu Glavnog projekta za izgradnju reciklažnog dvorišta sa sortirnicom i transfer stanicom u opštini Pljevlja. Za javni poziv za projektovanje i izgradnju reciklažnog dvorišta u opštini Kolašin nije bilo ponuda.

Projekat zamjene azbestno-cementnih cijevi u vodovodnim sistemima u Crnoj Gori je na Jedinstvenoj listi prioriternih infrastrukturnih projekata i u vezi sa tim razmatra se izrada Studije izvodljivosti kroz projekat „Podrška u pripremi projekata u sektoru zaštite životne sredine”, koji bi se finansirao iz IPA sredstava.

Projekat „Sveobuhvatno ekološki prihvatljivo upravljanje otpadom koji sadrži PCB” završen je u decembru 2022, a u toku trajanja projekta realizovano je sljedeće: oko 640 tona PCB otpada i opreme identifikovano; 475 tona PCB otpada i opreme uklonjeno i trajno zbrinuto; 80 tona PCB transformatora dekontaminirano i vraćeno u upotrebu; 1,050 tona PCB kontaminiranog zemljišta uklonjena; jedno skladište rekonstruisano na način da zadovoljava uslove za skladištenje opasnih hemikalija.

Kroz Akcioni plan, koji je sastavni dio Nacionalnog plana implementacije za Stokholmsku konvenciju¹², definisane su aktivnosti koje su i realizovane kroz projekat, a sve sa ciljem zaštite zdravlja ljudi i životne sredine od izloženosti i ispuštanja PCB. Takođe, realizacijom ovog projekta se doprinijelo i jačanju implementacije harmonizovanog zakonodavstva EU i dostizanja standarda EU u ovoj oblasti.

U oblasti kvalitet voda, u okviru IPA projekta „Jačanje kapaciteta za implementaciju Okvirne direktive o vodama u Crnoj Gori” urađeni su planovi upravljanja vodama na vodnom području Dunavskog i Jadranskog sliva koje je Vlada donijela 3. III 2022. Ovim projektom su implementirane Okvirna direktiva o vodama, Direktiva o podzemnim vodama, EQS direktiva.

U okviru projekta IPA 2016 „Podrška implementaciji i monitoringu upravljanja vodama u Crnoj Gori” implementiraju se: Direktiva o procjeni i upravljanju rizicima od poplava, Direktiva koja se odnosi na zaštitu voda od zagađivanja uzrokovanog nitratima iz poljoprivrednih izvora, Direktiva o upravljanju kvalitetom vode za kupanje i Direktiva o uspostavljanju okvira za djelovanje Zajednice u području politike morske sredine.

U toku su aktivnosti na izradi mapa opasnosti i mapa rizika od poplava, Plana upravljanja rizicima od poplava i Strateške procjene uticaja na životnu sredinu za planove upravljanja rizicima od poplava. U pogledu zaštite voda od zagađenja nitratima iz poljoprivrednih izvora urađen je Akcioni plan sa programom mjera.

U pogledu implementacije Direktive 2008/56/EZ o morskoj strategiji (Marinska direktiva) završen je Program terenskog rada u vezi sa Inicijalnom procjenom morskog okruženja. Unaprijeđena je i dopunjena postojeća baza podataka podacima prikupljenim terenskim radom i povezanim analitičkim izveštajima koji se odnose na početnu procjenu morske sredine i izradu dokumenta Inicijalne procjene stanja morske sredine.

U fazi nacрта je Program mjera definisanih za postizanje ili održavanje dobrog stanja životne sredine. Razvoj baze podataka zasnovane na GIS-u je završen. U cilju implementacije Direktive 91/271/EEZ prečišćavanje urbanih otpadnih voda realizovano je sledeće:

- Završena je izgradnja sistema za tretman komunalnih otpadnih voda u Andrijevici, sa sistemom za tretman mulja (750.000 eura);

¹² Crna Gora je 2010. godine ratifikovala Stokholmsku konvenciju i samim tim se obavezala da će raditi na eliminaciji PCB.

- Završena je izgradnja sistema za tretman komunalnih otpadnih voda u Petnjici, sa sistemom za tretman mulja (450.000 eura);
- Završena je kanalizaciona pumpna stanica Volujica u Baru (1,6 milion eura);
- Raspisan je tender za unapređenje stanja postrojenja za tretman otpadnih voda u Pljevljima (482.792 eura);
- Otpočete su aktivnosti (raspisan tender) za izgradnju kolektorskog sistema za Risan i Perast (cca 20 miliona eura);
- Nastavljene su aktivnosti na izgradnji kanalizacionog sistema u Ulcinju (cca 4 miliona eura);
- Nastavljene su aktivnosti na izgradnji kolektorskog sistema u Podgorici (u 2022 je utrošeno 10.842.051,61 eura).

Sava/Drina koridor/Integrirani razvojni program koridora rijeka Save i Drine

U nastavku je pregled najvažnijih aktivnosti koje su realizovane na ovom projektu u Crnoj Gori tokom 2022:

- Ažuriran i usvojen Operativni priručnik za projekat;
- Ažuriran Plan nabavki na osnovu izvršene analiza cijena i istraživanja tržišta;
 - Pripremljena je neophodna dokumentacija koja se tiče socijalnih pitanja – raseljavanja lica pogođenih projektom, i to:
 - Izrađeni akcioni planovi preseljenja (RAP) za tri opštine: Berane, Plav i Gusinje.
 - Izrađen Izvještaj o preseljenju i provjeri usaglašenosti u opštini Bijelo Polje, u kojoj je postupak eksproprijacije završen prije donošenja akcionih planova preseljenja.
 - Dokumentacija je usvojena od strane Svjetske banke i objavljena na sajtu Ministarstva i na sajtovima opština.
- Pripremljena je i usvojena neophodna dokumentacija koja se tiče zaštite životne sredine (ESMMP – Plan upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima) u skladu sa zahtjevima WB za opštine Berane i Bijelo Polje, dok je priprema finalnih dokumenata u skladu sa preporukama Svjetske banke za opštine Plav i Gusinje u toku.
- Tokom septembra su održane javne konsultacije radi prezentacije izrađene dokumentacije i budućih aktivnosti na projektu u opštinama pojedinačno.
- Tenderska procedura za projekat „Regulacija rijeke Lim na lokaciji Berane – urbana zona” je završena 24. XI 2022, te je evaluacija pristiglih ponuda u toku;
- Tenderska procedura za projekat „Uređenje rijeke Lim – Bijelo Polje urbana zona” je završena 28. XI 2022, te je takođe evaluacija jedne pristigle ponude u toku;
- Tenderska procedura za odabir konsultanta za nadzor nad izvođenjem radova za lokacije u Beranama i Bijelom Polju je završena u 17. XI, te je postupak odabira u finalnoj fazi.

- Na predlog MPŠV i Uprave za vode, pripremljena je lista potencijalnih projekata za drugu fazu SDIP projekta čija će realizacija početi 2026.
- U decembru 2022. je održana misija Svjetske banke i obilazak svih lokacija na kojima će se izvoditi građevinski radovi.

U oblasti zaštita prirode, MEPPU je krajem decembra 2022. donijelo Plan upravljanja za prvo morsko zaštićeno područje proglašeno 2021. Park prirode „Platamuni”. Takođe, MEPPU je u 2022. kod Agencije za zaštitu životne sredine pokrenulo postupak izrade studije revizije za tri nacionalna parka: Durmitor, Skadarsko jezero i Lovćen. U vezi sa Parkom prirode „Ulcinjaska solana”, u periodu januar – septembar 2022, Crna Gora je dostavila tri kvartalna izvještaja o nivou sprovođenja mjera za zaštitu Ulcinjske solane Evropskoj komisiji. Radna grupa za praćenje realizacije aktivnosti o upravljanju Ulcinjskom solanom koje su definisane Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila u okviru poglavlja 27, do kraja 2022. održala je devet sastanaka.

Na sastanku održanom 29. VI 2022. inicirano od strane MEPPU i Opštine Ulcinj, odlučeno je da će model upravljanja Parkom prirode „Ulcinjaska solana“ biti društvo sa ograničenom odgovornošću, a za suosnivače je predloženo da budu Opština Ulcinj i Vlada Crne Gore. Javnom preduzeću za nacionalne parkove Crne Gore je produžen Ugovor o zakupu Ulcinjske solane do 2. II 2023, a sve u cilju da se do formiranja društva sa ograničenom odgovornošću, parku prirode „Ulcinjaska solana“ obezbijedi zaštita i održivo upravljanje.

Kao aktivnost EUIF Projekta „Doprinos uspostavljanju Nature 2000“ rad se odvijao na sledećim lokacijama: za kartiranje staništa i vrsta - Anamali, Tuzi-Hoti, Ćemovsko polje, Šula-Kakmuži-Glibači i Kovač-Gradina-Ivovik što bi trebalo da obuhvati oko 7.2% teritorije Crne Gore; za ptice - okolina Nikšića, Cetinje, Pljevlja, Bijelo Polje, Ćemovsko polje, Plavsko jezero i dolina Ljuče, Nikšićko polje, Rumija, Brajići, K. Morače, Cijevne i Male rijeke, Durmitor, Mataruge, Bjelasica, Pljevlja, Prekornica, Zeletin, Visitor, Jošanica, Sinjaevina, Komovi, Bratogošt.

Agencija za zaštitu životne sredine je tokom 2022. koordinirala aktivnosti realizovane na sledećim lokacijama: za staništa - ostatak Nikšićkog polja, Zoganj Surdup, Čakor i Mokra, Komovi, bare Kraljske, Bjelopoljsko-Pljevaljska zona; za vrste - Nikšićko polje, Zoganj Surdup, Čakor i Mokra, Komovi, bare Kraljske, Bjelopoljsko-Pljevaljska zona, Skadarsko jezero, Golija.

Ptice su rađene po posebnom planu lokacija. Obuka mladih stručnjaka je nastavljena i tokom 2022, čime su se značajno unaprijedili kapaciteti na nacionalnom nivou posebno za kartiranje staništa i vrsta. Takođe, aktivnosti će se nastaviti i tokom 2023. kako za kopnenu tako i morsku Naturu 2000, podrškom od strane državnog budžeta.

U vezi sa rijekom Tarom, postupak remidijacije na tačkama koje su bile tema postupka štete u životnoj sredini je još uvijek u toku. Radovi na dionici autoputa Bar – Boljare, Smokovac – Mateševo (41 km) je završena i otvorena za korišćenje u julu 2022. Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju redovno sprovodi godišnji monitoring površinskih i podzemnih voda u okviru kojih se vrše i mjerenja na rijeci Tari¹³.

Povodom slučaja Porto Skadar Lake, stalni komitet Bernske konvencije ponovo je razmotrio pritužbu na četrdesetdrugom sastanku održanom od 28. XI do 2. XII 2022, u svjetlu podnijetih izveštaja MEPPU i podnosioca žalbe. Stalni komitet se zahvalio objema stranama na prezentacijama tokom sastanka i konstatovao određeni napredak od strane nadležnih, kao što je odsustvo gradnje na lokaciji za Porto Skadar Lake i White Village, pripreme Studije revizije nacionalnog parka „Skadarsko jezero“, kao i realizacija i planiranje pojedinih aktivnosti za park prirode „Ulcinjaska solana“. Međutim, stalni komitet je primio informaciju podnosioca žalbe da još uvek nije bilo značajnog napretka nadležnih u primeni Preporuke br. 201 (2018), posebno o napretku u izradi Prostornog plana posebne namjene nacionalnog parka „Skadarsko jezero“, kao i da se nastavljaju bespravne aktivnosti i bespravna gradnja.

Stalni komitet je još jednom ponovio tri ključne zabrinutosti podnosioca žalbe i pozvao vlasti Crne Gore da ih prate, a to su: potpuno odustajanje od SLS Mihalovići, razvoj novog prostornog plana i plana upravljanja i inicirati i uspostaviti efektivne metode praćenja sprovođenja postojećih zakona. Dosije ostaje otvoren, a od obje strane je traženo da ažurirane informacije dostave za 2. sastanak Biroa, koji je planiran u 2023.

¹³ <http://www.meteo.co.me/page.php?id=57>

U oblasti industrijskog zagađenja, pripremljen je Predlog zakona o dopuni Zakona o industrijskim emisijama¹⁴, koji je usklađen sa mišljenjima relevantnih institucija. Shodno Zakonu o industrijskim emisijama („Sl. list CG”, broj 17/19), kod Agencije za zaštitu životne sredine pokrenuta su dva postupka izdavanja integrisanih dozvola za operatere „Fab Live” d.o.o. i „Uniprom d.o.o.-Fabrika za proizvodnju bileta.

Operateri Seveso postrojenja većeg rizika „Jugopetrol” a.d. Podgorica, „Luka Bar” a.d. Bar, „Energogas” d.o.o. Podgorica i „Poliex” Berane, su dostavili Agenciji za zaštitu životne sredine Izveštaje o bezbjednosti i Planove zaštite od udesa na saglasnost. EPA je formirala tri stručne komisije za ocjenu dokumentacije i to za „Jugopetrol”, „Energogas” i „Luka Bar”, pri čemu su sva tri postupka ocjene dokumentacije završena. Izdata je saglasnost za „Jugopetrol” ad Podgorica, dok su za „Luka Bar” ad Bar i „Energogas” d.o.o., Podgorica zahtjevi za davanje saglasnosti su odbijeni.

U novembru 2022. urađen je i Finalni nacrt Projektnog zadatka za uspostavljanje PRTR registra u Crnoj Gori, koji predviđa postojanje 6 međusobno povezanih komponenti (6 podsistema) koje će činiti budući PRTR sistem), kao i druge specifikacije.

U saradnji MEPPU i Univerziteta Crne Gore¹⁵, pripremljeni su:

- vodič za operatere „Upotreba organskih rastvarača u hemijskim čistionama”;
- smjernice za operatere „Upotreba rastvarača u hemiskim čistionama i obaveze koje operater mora da ispuni u skladu sa Zakonom o industrijskim emisijama”;
- brošura za operatere „Kako smanjiti zagađenja iz VOC postrojenja/alternative”.

Takođe, u izvještajnom periodu izrađena su i Uputstva o korišćenju zaključaka u vezi sa najboljim dostupnim tehnikama za površinsku obradu upotrebom organskih rastvarača, uključujući zaštitu drveta i proizvoda od drveta hemikalijama (<https://www.gov.me/dokumenta/ea8b241c-2c6d-4695-8084-8f5669160f0d>) i Uputstva o korišćenju zaključaka u vezi sa najboljim dostupnim tehnikama za proizvodnju celuloze, papira i katrona (<https://www.gov.me/dokumenta/c5e08a3c-b285-4bb0-9db2-61e1cb611fc5>).

Projekat „Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenje”

Kada je u pitanju deponija čvrstog otpada, sva tehnička dokumentacija je pripremljena (završeni Glavni projekat remedijacije, koji je odobren od strane revidenta, kao i Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu (EIA) i Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu i društvo (ESIA), koji su odobreni od strane Svjetske banke i nacionalne institucije). Kada su u pitanju bazeni crvenog mulja, završeni su Glavni projekat remedijacije, koji je odobren od strane revidenta, kao i Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu i društvo (ESIA) koji je odobren od strane Svjetske banke, dok je Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu (EIA) u postupku ocjene koji sprovodi Agencija za zaštitu životne sredine.

Mehanizam za stvaranje i održavanje kvalitete baze podataka (registra) otpada i sistem je stavljen u funkciju, međutim trenutno nije u upotrebi zbog posljedica

¹⁴ Ne postoji odredba primarnih izvora prava EU sa kojom bi se predlog propisa mogao uporediti u cilju dobijanja stepena njegove usklađenosti, već se radi o uređenju oblasti na nacionalnom nivou.

¹⁵ MEPPU je potpisalo Memorandum o saradnji sa Univerzitetom Crne Gore, a jedna od planiranih aktivnosti je organizacija obuka iz Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27.

izazvanih sajber napadima na Informacioni sistem državne administracije.

U oblasti hemikalija, a na osnovu Zakona o hemikalijama tokom 2022. donijeti su:

- Pravilnik o dopunama Pravilnika o listi supstanci koje izazivaju visoku zabrinutost („Sl. list CG”, broj 64/22) kojim su prenijete izmjene Aneksa XIV REACH Regulative;
- Pravilnik o dopuni Pravilnika o listi opasnih hemikalija i proizvoda čiji je izvoz zabranjen („Sl. list CG”, broj 86/22), kojim su prenijete izmjene Priloga V Uredba (EC) 649/2012 (PIC);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o bližem sadržaju dosijea i registra hemikalija („Sl. list CG”, broj 63/22) kojim su prenijete izmjene Priloga VI do XI REACH regulative;
- Uredba o izmjenama Uredbe o zabranjenim odnosno dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprohvatan rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu („Sl. list CG”, broj 134/22) kojom su prenijete izmjene priloga XVII REACH Regulative.

Vlada je 1. VII 2022. usvojila Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije upravljanja hemikalijama 2019-2022, za 2021.

Pripremljen je Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o biocidnim proizvodima koji je usaglašen sa svim nacionalnim institucijama i dostavljen EK na mišljenje. Predlog zakona je u skladu sa komentarima EK usklađen je sa Sekretarijatom za zakonodavstvo. Trenutno se radi na Tabeli usklađenosti koja će se dostaviti Ministarstvu evropskih poslova, radi ponovnog slanja EK.

Tokom 2022. započela je implementacija projekta „Jačanje sinergije između Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije”.

U 2022. realizovalo se sedam ugovora sa NVO u cilju finansiranja projekata/programa na temu sprovođenja edukativnih kampanja o bezbjednom upravljanju dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama (POPs), u skladu sa Sektorskom analizom za utvrđivanje predloga prioritarnih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija iz Budžeta Crne Gore u 2021. adekvatno informisanje o POPs hemikalijama u cilju edukacije javnosti, upravljanje POPs-ovima na ekološki prihvatljiv način, upoznavanje štetne hemikalije, upravljanje otpadom - mladi kao čuvari životne sredine, edukacija o POPs hemikalijama i upravljanje na održiv, efikasan i ekološki prihvatljiv način, edukativna kampanja o porijeklu POPs jedinjenja i njihovim negativnim efektima na zdravlje ljudi i životnu sredinu u Bijelom Polju i ekološkom etiketom do cilja „sačuvajmo životnu sredinu i zdravlje”.

U oblasti buke, kako je Uprava za inspekcijske poslove pokrenula inicijativu za izmjenu Zakona o zaštiti od buke u životnoj sredini, koja se odnosi na definisanje odredbi kojim se dodatno uređuje inspekcijki nadzor, u toku je priprema Predloga zakona. Predlog zakona se ne usklađuje sa pravom EU, već se radi o uređenju oblasti na nacionalnom nivou.

U oblasti civilne zaštite, Vlada je 31. III 2022. usvojila Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za smanjenje rizika od katastrofa za 2021. i donijela Akcioni plan za sprovođenje Strategije za smanjenje rizika od katastrofa za period 2022-2023.

Evropska komisija, odnosno Generalni direktorat za civilnu zaštitu i aktivnosti humanitarne pomoći (DG ECHO) odobrila je finansiranje projekta pod nazivom

„Procjena sposobnosti upravljanja rizicima Crne Gore”. Projekat je započeo sa realizacijom” 1. IV 2022. i trajaće 18 mjeseci. U cilju izrade pomenutog dokumenta obrazovana je Radna grupa za izradu Procjene sposobnosti upravljanja rizicima Crne Gore koju čini 84 stručnjaka iz različitih oblasti. Procjena sposobnosti upravljanja rizicima Crne Gore će obuhvatiti detaljnu analizu administrativnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta Crne Gore u odnosu na rizike koji su identifikovani u Procjeni rizika od katastrofa Crne Gore.

Vlada je u novembru 2022. usvojila Nacionalni plan zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća.

U oblasti klimatskih promjena, tokom 2022. MEPPU je pripremlilo Nacrt zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena. Predlog zakona će biti upućen na javnu raspravu, a zatim i EK na uvid i komentare. Ključne promjene se odnose na postupak izdavanja dozvola za emisiju gasova staklene bašte u sistemu trgovanja emisijama (ETS) u smislu postupka donošenja, zatim revizije dozvole, roka važenja, izmjene dozvole rokova za postupanje i podnošenje zahtjeva); prestanka važenja dozvole; izrade, predaje i ocjene plana praćenja emisija kako za stacionarna postrojenja i za vazduhoplove; pojednostavljeni plan praćenja izvještavanje i verifikaciju izvještaja o emisijama; konzervativne procjene emisija; kontrolu ispunjenosti uslova za verifikatore, preciznije uređenje sistema trgovine emisijama GHG u smislu načina dodjele, zatim uslova za isključenje iz sistema ETS-a, okolnosti u kojima se mogu dodjeljivati besplatni krediti (sprječavanje izmještanja energetski osjetljivih industrija), kao i upravljanje i kontrolu nad podacima o emisijama u ETS-u. Takođe, novi predlog zakona će uključiti odredbe o praćenju i izvještavanju o politikama i mjerama za ublažavanje klimatskih promjena, izvještavanje o planiranim mjerama i primjeni Nacionalnog plana prilagođavanja klimatskim promjenama, obaveze i odgovornost za prikupljanje i kontrolu kvaliteta podataka za izvještavanje, finansiranje zaštite od negativnog uticaja klimatskih promjena i korišćenje prikupljenih sredstava kroz ETS, kao i izvještavanje o korišćenju prihoda. Na Nacrt zakona su dobijeni komentari od strane Energetske zajednice, kao i Regionalne kancelarije za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju (IUCN) sa kojom MEPPU realizuje projekat „Prirodna rješenja za otpornija društva na Zapadnom Balkanu“ – ADAPT.

Uz podršku Zelenog klimatskog fonda (ZKF), Crna Gora će ojačati institucionalni okvir za koordinaciju proširenjem tehničkih kapaciteta koji su zaduženi i uključeni u planiranje procesa adaptacije, unaprijediti informacionu bazu potrebnu za efikasno donošenje odluka i definisati strategiju mobilizacije i korišćenja resursa. Izrada nacrt nacionalnog plana prilagođavanja je planirana do juna 2023, a finalnog dokumenta do kraja naredne godine¹⁶.

Kroz poziv Svjetske banke za iskazivanje interesovanja (EOI) za podršku spremnosti u okviru programa Partnerstvo za implementaciju tržišta (PMI), Crnoj Gori su odobrena grant sredstva u iznosu od 2 miliona dolara za uspostavljanje stabilnog Nacionalnog sistema cijene ugljenika u skladu sa zahtjevima politike EU, a koji će pored unapređenja postojećeg sistema trgovanja emisijskim jedinicama (ETS) razmotriti i uvođenje drugih mehanizama. Inicijalni sastanak je održan u decembru 2022, kada su i zvanično otpočete aktivnosti na implementaciji projekta. U toku su aktivnosti odabira eksperata za izradu studija i analiza za potrebe projekta.

Takođe, MEPPU je postiglo dogovor sa Svjetskom bankom za pružanje finansijske podrške za izradu Okvira strategije niskokarbonskog razvoja, što će predstavljati I fazu izrade pomenutog dokumenta i dati osnovu za definisanje mjera i politika u okviru II faze.

Planirano je da se prvi nacrt Nacionalnih planova za energetiku i klimu finalizuje do sredine 2024. uz pripremu izvještaja o implementaciji svake dvije godine,

¹⁶ MEPPU, u saradnji sa UNDP-em je otpočelo implementaciju projekta „Jačanje kapaciteta Crne Gore u oblasti integrisanja rizika od klimatskih promjena u proces planiranja“

počevši od 2026.

SAOBRAĆAJNA POLITIKA

U oblasti drumskog saobraćaja u periodu VI - XII 2022. realizovane su sljedeće aktivnosti:

- Započeta je izrada Strategije poboljšanja bezbjednosti saobraćaja na putevima za period 2023-2030, s Akcionim planom 2023-2024.
- Uspostavljena je Baza saobraćajnih nezgoda u skladu sa CADAS protokolom, kao i izvršena obuka službenika saobraćajne policije za prikupljanje podataka o saobraćajnim nezgodama. Podaci se prikupljaju i unose u Bazu počevši od avgusta 2022.
- U skladu sa preporukama Evropske komisije i Metodologijom za mjerenje indikatora bezbjednosti saobraćaja na putevima, izvršeno je mjerenje ključnih indikatora na cijeloj teritoriji Crne Gore. Lista indikatora obuhvata one koji se odnose na ponašanje učesnika u saobraćaju (brza vožnja, upotreba sigurnosnog pojasa i dječijih auto-sjedišta, vožnja pod uticajem alkohola, korišćenje mobilnog telefona tokom vožnje, ponašanje pješaka), nivo bezbjednosti vozila, putne infrastrukture, kao i učinak sistema zdravstvenog zbrinjavanja poslije saobraćajne nezgode.
- Tokom 2022. u skladu sa metodologijom koja je uspostavljena u okviru ESRA (eng. E-Survey of Road users' Attitudes) projekta, prikupljeni su i analizirani podaci o stavovima učesnika u saobraćaju kako bi bili obezbijeđeni naučni argumenti u procesu donošenja odluka.
- U periodu od 12 -21. IX 2022, uz podršku Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) sprovedeno je stručno osposobljavanje za polaganje stručnog ispita za revizora, odnosno provjerivača bezbjednosti državnih puteva, u skladu sa direktivom 2008/96/EZ. Stručno osposobljavanje je pohađala prva grupa od 25 crnogorskih inženjera, čime su se stekli uslovi da se u budućnosti, u skladu sa zakonom i direktivama EU, vrši provjera, odnosno revizija bezbjednosti državnih puteva, kako u fazi planiranja i projektovanja, tako i u fazi eksploatacije, a što će podići nivo bezbjednosti na državnim putevima.

U oblasti željezničkog saobraćaja:

- Objavljeni su pravilnici iz oblasti bezbjednosti koje se odnose na registar licenci za mašinovođe i uslove koje treba da ispune centri za obuku mašinovođa;
- Pripremljen je nacrt Zakona o bezbjednosti i interoperabilnosti u željezničkom saobraćaju u skladu sa IV paketom direktiva (797/2016 i 798/2016);
- Pripremljen Predlog zakona o željeznici¹⁷ koji je u fazi usklađivanja sa SZZ;
- Sertifikovan i licenciran drugi privatni operater u oblasti prevoza robe;
- Potpisan ugovor o kreditu sa EBRD, vrijednosti 11 miliona eura, za nabavku nove mehanizacije i opreme za održavanje željezničke infrastrukture i opreme za pomoćni voz koji služi za otklanjanje posljedica nesreća i nezgoda;
- Formirana međusektorska radna grupa za rješavanje zahtjeva željezničkih privrednih društava u pogledu dokapitalizacije i usklađenosti ovakvih zahtjeva sa

¹⁷ Kojim će biti riješen status nezavisnog regulatornog tijela i NSA u skladu zahtjevima EK.

dodjelom državne pomoći;

- Odobrena dodatna sredstva od strane Vlade za tekuće održavanje javne željezničke infrastructure u iznosu od 3,9 miliona eura.

U oblasti pomorskog saobraćaja, kada je u pitanju Paris MoU, održana je Revizorska misija FFM Pariškog memoranduma u Crnoj Gori u periodu od 19. do 23. IX 2022. predstavnici FFM tima su prisustvovali vršenju inspeksijskog nadzora od strane PSC inspektora Crne Gore na stranim brodovima u lukama Bar i Kotor. Misija je konstatovala da su kriterijumi sada ispunjeni, i da Crnoj Gori treba dati pozitivnu preporuku za punopravno članstvo u Paris MoU. Nadalje, 6. X 2022. Sekretarijat Pariškog memoranduma uputio je Izvještaj revizorske misije (FFM) u Crnoj Gori Savjetodavnom odboru Pariškog memoranduma (Member State Advisory Board - MAB) za potrebe sjednice koja je održana 13. i 14. X 2022. MAB149 je razgovarao o rezultatima FFM-a za Crnu Goru i generalno se složio sa pozitivnim ishodom FFM-a. Takođe, MAB je konstatovala dva upozorenja, i to: MAB je ukazao na važnost obuka i naložio Sekretarijatu da što hitnije uspostavi vezu sa EMSA-om i Crnom Gorom u cilju ubrzanja ovih obuka. MAB je takođe napomenuo da je odluka o ratifikaciji Najrobi konvencije kao uslova za punopravno članstvo, predmet sjednice Odbora Paris MoU (PSC56) planirane za maj 2023, te smatra da je Crna Gora dobro napredovala i da joj zbog toga ne treba zadržavati članstvo ukoliko u momentu održavanja sjednice Odbora ne završi proces potvrđivanja predmetne konvencije.

Savjetodavni odbor (MAB) će, na osnovu pozitivnog izvještaja o radu PSC inspektora i izvještaja o evidentnom napretku ostvarenom po pitanju usklađenosti crnogorskog zakonodavstva predložiti prijem Crne Gore u punopravno članstvo Paris MoU na prvoj narednoj sjednici Odbora Pariškog memoranduma, planiranoj za maj 2023.

Crna Gora je od 29. XI do 2. XII 2022, po prvi put učestvovala na sastanku Tehničke evaluacione grupe – TEG36 Pariškog Memoranduma, koji je održan u Italiji. Učešće crnogorskog predstavnika bilo je i od velikog značaja za buduća unapređenja crnogorskog zakonodavnog okvira iz oblasti pomorstva kako sa nivoa međunarodnih standarda, tako i sa nivoa evropskih direktiva i uredbi. Shodno zaključcima iznesenim u izvještaju revizorskog tima FFM iz septembra 2022. godine, potvrđenih na 149. sjednici MAB-a iz oktobra 2022, Crna Gora je 8. XII 2022. godine od EMSA-e dobila termine obuka PSC inspektora, i to: u periodu od 27. do 30. III 2023, prva grupa (prva tri PSC inspektora) i, u periodu od 11. do 14. IX 2023, druga grupa (druga tri PSC inspektora).

Takođe, Vlada je 8. XII 2022. godine, utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju Međunarodne konvencije iz Nairobija o uklanjanju olupina iz 2007. te će isti u najkraćem roku biti upućen na usvajanje Skupštini.

U dijelu vazdušnog saobraćaja, Vlada je 28. XII 2022, utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaj. Takođe donijeti su sledeći podzakonski akti:

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o dodatnim specifikacijama plovidbenosti za određenu vrstu operacija („Sl. list CG”, broj 66/22);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o tehničkim zahtjevima i procedurama za obavljanje vazdušnih operacija („Sl. list CG”, broj 90/22);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o certifikaciji plovidbenosti i ekološkoj certifikaciji vazduhoplova i vazduhoplovnih proizvoda, djelova i uređaja i za certifikaciju projektnih i proizvodnih organizacija („Sl. list CG”, broj 97/22);

- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o zajedničkim projektima i uspostavljanju Probnog zajedničkog projekta za sprovođenje Evropskog ATM Master plana („Sl. list CG”, broj 101/22);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o posadi vazduhoplova („Sl. list CG”, broj 110/22);
- Pravilnik o naknadama i taksama koje naplaćuje Agencija Evropske unije za sigurnost vazduhoplovstva („Sl. list CG”, broj 139/22);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o obavještanju, analiziranju i praćenju (follow-up) događaja u civilnom vazduhoplovstvu („Sl. list CG”, broj 139/22).

Kada je riječ o trans-evropskim saobraćajnim mrežama, u okviru aranžmana sa Svjetskom bankom, a u vezi sa realizacijom projekta transportne i trgovinske olakšice na Zapadnom Balkanu, kao jedna od projektnih aktivnosti koje će biti podržane uključeno je i ažuriranje Strategije razvoja saobraćaja sa „zelenim“ elementima, u skladu sa zahtjevima Strategije pametne i održive mobilnosti za Zapadni Balkan. Potpisivanje Ugovora sa Svjetskom bankom se očekuje tokom I kvartala 2023., nakon čega će se odmah pristupiti pripremi i raspisivanju tendera, i kasnije ažuriranju pomenute Strategije. Na strani Vlade okončane su sve potrebne formalnosti koje prethode zaključivanju aranžmana sa Svjetskom bankom. U izvještajnom periodu, 14. VII 2022., počela je komercijalna eksploatacija dionice Smokovac-Mateševo u režimu probnog rada, sa novogenerisanim obimom saobraćaja u periodu avgust-novembar 2022. godine od 18% u odnosu na isti period prošle godine. Radi se na stvaranju preduslova za nastavak gradnje ovoga autoputa. Nastavljena je izrada idejnih projekata sa pripadajućim elaboratima procjene uticaja na životnu sredinu i društvo za dionice Mateševo-Andrijevića i Smokovac-Tološi-Farmacija. Realizacija je u toku, kasni se u odnosu na prvobitno planirani rok, i očekivani završetak je 2023. godine. U oktobru 2022. godine je formalno završena nova sveobuhvatna Studija opravdanosti za čitav autoput Bar-Boljare uključujući cost-benefit analizu. U decembru 2022. godine, Evropska komisija je putem mehanizma Investicionog okvira za Zapadni Balkan, odobrila dodatnih 6 miliona eura bespovratnih sredstava, za ažuriranje Studije opravdanosti za autoput Bar-Boljare sa cost-benefit analizom, i za pripremu Glavnog projekta sa pratećom tehničkom i tenderskom dokumentacijom za dionicu za koju se kroz ažuriranje Studije pokaže da treba biti prva naredna za realizaciju. Kroz ažuriranje Studije opravdanosti autoputa Bar-Boljare nastojanje je da se plan implementacije ostalih dionica autoputa Bar-Boljare usaglasi sa planom implementacije alternativnog željezničkog pravca i Luke Bar. Kroz predstojeće ažuriranje Strategije razvoja saobraćaja Crne Gore, tokom 2023. godine, uz podršku Svjetske banke, takođe će se sagledati plan implementacije pojedinih kapitalnih infrastrukturnih projekata, kao i preferirani izvori sredstava za finansiranje (državni budžet, kredit, PPP/koncesija). Takođe, tokom 2023. godine, Ministarstvo kapitalnih investicija će izvršiti reviziju Pravilnika kojim se uređuje sadržaj tehničke dokumentacije.

Kada je u pitanju Plavi autoput - Brza saobraćajnica duž crnogorskog primorja u zoni Jadransko-jonskog koridora, izrada Idejnog projekta i prateće tehničke dokumentacije za čitavu obilaznicu oko Budve, finansirana od strane Evropske komisije putem mehanizma Investicionog okvira za Zapadni Balkan je nastavljena, i očekuje se završetak u I kvartalu 2023. godine. Kada je riječ o rekonstrukciji puta Šćepan polje-Plužine, potrebno da se obezbijede dodatna sredstva za završetak Glavnog projekta u skladu sa važećim propisima, ili se do sada pripremana dokumentacije ne može prihvatiti za naredne faze implementacije.

U dijelu trans-evropskih energetske mreža, u vezi sa glavnim projektom u interkonekcijama za prenos električne energije, a to je interkonekcija Italija - Crna Gora-Srbija (BiH) pod nazivom Transbalkanski koridor, završeni su radovi na LOT 1 - Trafostanica 400/110/35 kV Lastva i LOT 2 - 400 kV dalekovod Lastva - Čevo. Kada je u pitanju LOT 3 - 400kV dalekovod Čevo - Pljevlja, stepen završenosti je 86 %¹⁸.

ENERGETIKA

U oblasti sigurnosti snabdijevanja, finalizovan je Nacrt zakona o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima u slučaju poremećaja u snabdijevanju koji predstavlja transponovanje Direktive 2009/119. U toku je implementacija dobijenih predloga i sugestija od strane relevantnih organa kojima je predlog predmetnog zakona upućen na mišljenje. Predlog zakona predviđa formiranje obaveznih rezervi naftnih derivata od strane Uprave za ugljovodonike i uvoznika naftnih derivata. Uprava bi formirala dio propisane obavezne rezerve koji je neophodno imati u fizičkom obliku uskladišten u zemlji, čime se povećava direktna kontrola države nad sigurnošću snabdijevanja obaveznim rezervama, dok bi uviznici naftnih derivata svoju obavezu mogli ispuniti u formi koju odaberu (fizička roba/tiketi). Sekretarijat Energetske Zajednice dao je pozitivno mišljenje navodeći da Direktiva 2009/119/EZ definiše glavne principe koje Crna Gora treba poštovati prilikom donošenja nacionalnog zakonodavstva koje se odnosi na obavezne rezerve nafte i sigurnost snabdijevanja naftom, te su u tom pogledu sve odredbe gore navedene Direktive ispravno prenesene u Nacrt zakona.

U oblasti unutrašnjeg energetskeg tržišta, nastavljena je realizacija projekta AIMS, u koji su uključeni operatori prenosnih sistema, berze i regulatorna tijela Albanije, Crne Gore, Italije i Srbije, a koji je usmjeren na povezivanje tržišta električne energije ovih zemalja. Regulatorna tijela su posmatrači u ovom procesu. Agencija je, utvrdila listu platformi za objavljivanje insajderskih informacija, kao i set obrazaca koji se mogu koristiti za prijavu za upis u evidenciju učesnika na tržištu, za odlaganje objavljivanja insajderskih informacija u slučajevima propisanim zakonom, za korišćenje izuzeća od zabrane trgovanja na osnovu insajderskih informacija, kao i za prijavljivanje sumnje o kršenju Zakona o nadzoru nad veleprodajnim tržištem električne energije i prirodnog gasa. Uspostavljena je evidencija učesnika na veleprodajnom tržištu Crne Gore. Do kraja 2022. godine u evidenciju je upisano 49 tržišnih učesnika. U izvještajnom periodu je na mjesečnom nivou vršeno prikupljanje podataka o izvršenim transakcijama veleprodajnim energetske proizvodima.

Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti (REGAGEN) je donijela:

- Odluku o dopuni Metodologije za utvrđivanje cijena za obavljanje regulisanih komunalnih djelatnosti („Sl. list CG”, broj 54/22);
- Metodologiju za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i cijena za korišćenje prenosnog sistema električne energije („Sl. list CG”, br. 71/22, 101/22, 124/22);
- Metodologiju za utvrđivanje cijena, rokova i uslova za pružanje pomoćnih usluga i usluga balansiranja prenosnog sistema električne energije („Sl. list CG”, broj 71/22);

¹⁸ Najveći izazovi su neriješeni imovinsko-pravni odnosi (IPO), obezbjeđenje uslova za izvođenje radova na dionicima na kojima se planira izmještanje trase dalekovoda kao i problem prolaska dalekovoda kroz Đurđevića Taru.

- Metodologiju za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i cijena za korišćenje distributivnog sistema električne energije („Sl. list CG”, br. 71/22, 124/22);
- Metodologiju za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije („Sl. list CG”, broj 71/22);
- Pravila za korekcije cijena i naknada („Sl. list CG”, broj 71/22);
- Odluku o utvrđivanju regulatorno dozvoljenog prihoda i cijena za korišćenje prenosnog sistema električne energije za period 1. I 2023-31.XII 2025. („Sl. list CG”, broj 131/22);
- Odluku o utvrđivanju cijena za pomoćne usluge i usluge balansiranja za period 01.I 2023-31.XII 2025. („Sl. list CG”, broj 131/22);
- Odluku o utvrđivanju privremenih cijena za korišćenje distributivnog sistema električne energije („Sl. list CG”, broj 131/22);
- Odluku o utvrđivanju regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije za period 1. I 2023-31. XII 2025. („Sl. list CG”, broj 131/22).

Takođe, po zahtjevima „Crnogorskog elektrodistributivnog sistema” DOO Podgorica (CEDIS) Agencija je odobrila: Pravila za funkcionisanje distributivnog sistema električne energije, Metodologiju za utvrđivanje naknade za priključenje na distributivni sistem električne energije, Cjenovnik za otkup izgrađene infrastrukture na naponskom nivou 0,4 kV, Odluku o izmjenama pravila mjerenja u distributivnom sistemu električne energije i Odluku o određivanju naknade za priključenje na distributivni sistem električne energije. Pored navedenog, Agencija je po zahtjevu “Crnogorskog elektrorenosnog sistema” AD Podgorica (CGES) odobrila Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema električne energije. Takođe, REGAGEN je primila 2 žalbe podnijete protiv rješenja EPCG, kojima je odlučeno po prigovoru podnijetom po osnovu neispunjavanja minimuma kvaliteta isporuke i snabdijevanja električnom energijom. Obje žalbe su usvojene.

Donošenjem podzakonskih akata (septembar 2021 – februar 2022) zaokružen je set potrebnih podzakonskih akata i pripremljen je normativni okvir za razvoj infrastrukture prirodnog gasa u Crnoj Gori.

Kada je u pitanju tržište dan-unaprijed, implementacija dan-unaprijed sistema i kliringa i poravnanja završena, te da se počinje sa njihovim testiranjem. Međutim, početak operativnog rada je uslijed energetske krize i odluke osnivača pomjeren za drugu polovinu aprila, te se ne očekuju dalja odlaganja i početak bi trebao nesmetano da se realizuje za pokretanje lokalnog tržišta.

U oblasti ugljovodnika, Vlada je 8. XII 2022. godine utvrdila Predlog zakona o mjerama sigurnosti prilikom istraživanja i proizvodnje ugljovodnika u podmorju. Ovim zakonom Crna Gora će se u nacionalno zakonodavstvo transponovati Direktiva 2013/30/EZ. Predlog zakona je upućen Supštini Crne Gore na razmatranje i donošenje.

Crna Gora je do sada zaključila dva ugovora o koncesiji za proizvodnju ugljovodnika u podmorju Crne Gore, na osnovu Zakona o istraživanju i proizvodnji ugljovodnika, i to: Ugovor o koncesiji za proizvodnju ugljovodnika za blokove 4118-4; 4118-5; 4118-9; 4118-10, ukupne površine 1.228 km², koji je 14. IX 2016. zaključen s kompanijama Eni Montenegro BV, Holandija i Novatek Montenegro, BV Holandija i Ugovor o koncesiji za proizvodnju ugljovodnika u podmorju Crne Gore za blokove 4219-26 i 4218-30. Ugovor je zaključen 15. III 2017. godine sa kompanijom Energean Montenegro Limited, Kipar.

Kada je u pitanju realizacija aktivnosti iz prvog Ugovora o koncesiji, izbušena je istražna bušotina do dubine od 5.954 m, . rezervoar formacija je probušen, ali bušotina je dala negativne rezultate. Radovi nijesu nastavljeni jer su Koncesionari odustali od dalje realizacije Ugovora o koncesiji. U vezi sa realizacijom drugog Ugovora o koncesiji, Prva faza istraživanja je trajala do 15. III 2022, Druga faza istraživanja sada ukupno traje devet godina, do 15. III 2026.

U oblasti energetske efikasnosti, u skladu sa Zakonom o efikasnom korišćenju energije donijeto je 11 propisa kojima se bliže uređuju zahtjevi eko dizajna i označavanja energetske efikasnosti proizvoda koji utiču na potrošnju energije i to:

- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o uslovima za izvođenje obuke, sticanje ovlašćenja i načinu vođenja registra za vršenje energetskih pregleda („Sl. list CG”, broj 60/22);
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti uređaja za lokalno grijanje prostora, („Sl. list CG”, broj 76/22);
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti profesionalnih rashladnih ormara, („Sl. list CG”, broj 76/22);
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti mašina za pranje veša u domaćinstvima i mašina za pranje i sušenje veša u domaćinstvima, „Sl. list CG”, broj 76/22);
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti kotlova na čvrsta goriva i paketa koji uključuje kotlove na čvrsta goriva, dodatne grijače, regulatore temperature i solarne uređaje („Sl. list CG”, broj 76/22);
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti pneumatika vozila i drugih parametara („Sl. list CG”, broj 119/22);
- Pravilnik o tehničkim zahtjevima eko dizajna za mašine za pranje i sušenje veša u domaćinstvu („Sl. list CG”, broj 119/22);
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti rashladnih uređaja („Sl. list CG”, broj 150/22);
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti mašina za pranje posuđa („Sl. list CG”, broj 2/23);
- Pravilnik o tehničkim zahtjevima eko dizajna za rashladne uređaje („Sl. list CG”, broj 2/23);
- Pravilnik o tehničkim zahtjevima eko dizajna za mašine za pranje posuđa („Sl. list CG”, broj 2/23).

Donijet je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o efikasnom korišćenju energije („Sl. list CG”, broj 140/22), kojim se poboljšava postojeći pravni okvir u oblasti energetske efikasnosti sa ciljem usaglašavanja sa osnovnom EU direktivom za oblast energetske efikasnosti (Direktiva 2012/27/EU) i inoviranom Direktivom o energetskim karakteristikama zgrada (Direktiva 844/2018/EU). Pored toga, pravni okvir je unaprijeđen posebno u dijelu uvođenja Nacionalnog energetskog i klimatskog plana (NECP) kao ključnog planskog dokumenta za oblast energetske efikasnosti, umjesto Akcionog plana energetske efikasnosti.

U okviru „Programa energetske efikasnosti u javnim zgradama” koji se realizovao u saradnji sa KfW bankom obezbijeđena je podrška za izradu analize troškovno-optimalnih nivoa zahtjeva energetske efikasnosti i Izradu nacionalnog softvera za proračun energetskih karakteristika i sertifikovanje zgrada.

Na osnovu utvrđenih referentnih zgrada, tokom 2022. inovirana je analiza troškovno-optimalnih nivoa zahtjeva energetske efikasnosti, u skladu sa zahtjevima EPBD

direktive. Rezultati troškovno-optimalne analize su pokazali da je potrebno izvršiti pooštavanje minimalnih zahtjeva energetske efikasnosti koji su propisani. Ažuriranje propisa po pitanju energetske efikasnosti zgrada je planirano za prvu polovinu 2023. Na osnovu rezultata troškovno-optimalne analize su definisani parametri za uporedne zgrade (notional buildings) koje su neophodne za uspostavljanje šeme sertifikovanje zgrada u Crnoj Gori. Ovim su stvoreni uslovi da se u novembru izvrši ažuriranja nacionalnog softvera za proračun energetske karakteristika i sertifikovanje zgrada u dijelu generisanja energetskog sertifikata. Sredinom novembra nacionalni softver je prezentovan u Energetskoj zajednici, a njegovo stavljanje u punu primjenu se očekuje u prvoj polovini 2023. godine.

MKI je nastavilo koordinaciju realizacije projekata na unapređenju energetske efikasnosti namijenjenih javnom sektoru i sektoru domaćinstava, a kako slijedi:

Energetska efikasnost u Crnoj Gori - druga faza (MEEP 2)

U okviru projekta Energetska efikasnost u Crnoj Gori - druga faza (MEEP 2), evaluacija pristiglih ponuda za izbor izvođača radova na objektima: Opšta bolnica Nikšić, Dom zdravlja Danilovgrad i Dom zdravlja Mojkovac. Za izvođenje radova na objektu Dom zdravlja Podgorica-Golubovci, evaluacija pristiglih ponuda je završena, i pismo prihvatanja ponude je dostavljeno izabranom izvođaču radova. U toku je evaluacija pristiglih ponuda za izbor izvođača radova na objektu Zdravstvene stanice Žabljak. U toku je usklađivanje izvještaja sa komentarima dostavljenih od strane Implementacione jedinice projekta. Nakon usaglašavanja, izvještaji će biti dostavljeni predstavnicima Ministarstva zdravlja i Ministarstva kapitalnih investicija i Svjetskoj banci na komentare i usvajanje. U julu 2022. je započeta evaluacija tendera za izbor Konsultanta za razvoj dugoročnog održivog mehanizma finansiranja u dijelu energetske efikasnosti sa primjenom ESCO modela za profitabilne projekte. Evaluacija ponuda je i dalje u toku. Pripremljen je Opis posla za Konsultantsku firmu za komunikaciju sa javnošću i sprovođenje kampanje podizanja društvene svijesti i pripremljen je Plan rada za 2023. a sve u skladu sa obavezama po osnovu Ugovora o zajmu za projekat MEEP2.

Unapređenje energetske efikasnosti u javnim zgradama (PEEPB)

U okviru ovog projekta, u toku je izrada Detaljnih energetske pregleda za 7 objekata. Završen pretkvalifikacioni postupak za odabir izvođača radova na rekonstrukciji i adaptaciji objekata iz klastera I (objekat H, Dom za stare „Grabovac“ u Risnu) i klaster III (JU Gimnazija „25.maj“ Tuzi, JU Srednja ekonomsko-ugostiteljska škola Nikšić i OŠ „Njegoš“ Kotor). Pripremljen je tenderski dokument za objekte iz klastera I (JU Dom starih „Grabovac“, Risan, objekat H). U toku je tenderski postupak, pri čemu je rok za predaju ponuda bio 22. XII 2022. Pripremljen tenderski dokument za objekte iz klastera III (JU Gimnazija „25.maj“ Tuzi, JU Srednja ekonomsko-ugostiteljska škola Nikšić i OŠ „Njegoš“ Kotor). Revizija tehničke dokumentacije za objekte iz klastera I i III se sprovodi dinamikom koja je usklađena sa dinamikom isporuke projekata. Započeto snimanje postojećeg stanja za objekte iz klastera IV. Završena je prva faze implementacije Centralnog informacionog sistema za monitoring potrošnje energije i vode u javnom sektoru, u toku su pripreme za realizaciju faze 2 (uspostavljanje sistema je planirano u tri faze). Aneks ugovora za realizaciju faze 2 i 3 je odobren, a početak implementacije druge faze je planiran za januar 2023. Pripremljeni energetski pregled za objekte koji su bili predmet rekonstrukcije i adaptacije i završena troškovno-optimalna analiza.

Program „Energetski efikasan dom“

Shodno projektnim procedurama, MKI je realizovalo dva Javna poziva namijenjenih građanima da se prijave za učešće u programu, od 12. VII do 5. VIII 2022. i od 7. IX do 30. IX 2022. U okviru ova dva poziva 170 građana je dostavilo traženu dokumentaciju. Prema preliminarnim podacima, partnerske banke su odobrile 107 beskamatnih kredita.

Kada je u pitanju nuklearna energija, nuklearna sigurnost i zaštita od jonizujućeg zračenja, Vlada je 30. XI 2022. utvrdila Predlog zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti nakon čega je upućen u skupštinsku proceduru. Na sjednici održanoj 3. VIII 2022. Vlada je usvojila Treći nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti, koji je dostavljen Sekretarijatu Međunarodne agencije za atomsku energiju. U dijelu sprečavanja nuklearnog terorizma izrađeni su XXXIX, XL, XLI i XLII nacionalni izvještaji i izjave o nuklearnim materijalima u Crnoj Gori, u cilju ispunjavanja međunarodne obaveze prema Međunarodnoj agenciji za atomsku energiju u okviru sprovođenja Ugovora o neproliferaciji nuklearnog oružja (NPT), Sporazuma o zaštitnim mjerama, Dodatnog protokola i Protokola o malim količinama. Vlada je na sjednici 10. XI 2022. donijela Nacionalni plan zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća, čijom je izradom koordiniralo Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat zaštite i spašavanja.

MEPPU Evropska komisija je dostavila predlog Administrativnog sporazuma (dogovora) između Generalnog Direktorata Evropske komisije za energetiku (DG ENER) i pružaoca podataka EURDEP-a. Potrebno je da prije slanja sporazuma Vladi na odobravanje Agencija za zaštitu životne sredine pošalje Evropskoj komisiji podatke sa GDR stanica, koje prethodno moraju biti konfigurisane.

REGIONALNA POLITIKA

Vlada je 24. novembra 2022. donijela *Odluku o formiranju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata*, čime se stvoreni uslovi za nastavak aktivnosti u vezi sa sprovođenjem Akcionog plana za ispunjenje zahtjeva kohezione politike EU. Uz prvu značajniju finansijsku podršku EU iz Instrumenta za evropsku integraciju, u toku je tenderska procedura za ugovaranje ciljane ekspertske podrške iz programa IPA 2021, koja će olakšati naredne korake i aktivnosti vezane za pregovore u ovom poglavlju.

Što se tiče institucionalnog okvira za evropske strukturne i investicione (ESI) fondove, planirano je da se formalno i pravno definiše usvajanje Zakona o evropskim strukturnim i investicionim fondovima. Priprema ovog zakona je, prema Mapi puta za ispunjenje preostalih obaveza za privremeno zatvaranje pregovaračkog poglavlja 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata, planirana za III kvartal 2024.

U oblasti administrativnih kapaciteta, nastavljen je rad na jačanju kapaciteta IPA struktura i zapošljavanju novog kadra, prije svega zbog obaveza koje nas očekuju u IPA III perspektivi, gdje će IPA strukture imati značajno više obaveza i odgovornosti. Međutim, i dalje je evidentan nedostatak obučenog kadra, prije svega u ugovaračkim tijelima, kao i u nekim jedinicama za sprovođenje projekata u resornim ministarstvima. U dijelu koji se odnosi na politiku zadržavanja kadra, kontinuirano se sprovodi Odluka o dodatku na zarade za IPA strukture u decentralizovanom/centralizovanom, indirektnom/direktnom i zajedničkom upravljanju, omogućavajući povećanje zarada zaposlenima u IPA strukturi do 30%.

Kada je riječ o programiranju IPA-e III, finansijski sporazum za IPA 2021 je potpisan 15. XII 2022. čime će otpočeti proces ugovaranja i trošenja opredijeljenih sredstava u iznosu od 32,4 miliona eura. Pored toga, 5. decembra 2022. godine Evropska komisija je usvojila i program IPA 2022, kojim je opredijeljeno 37,7 miliona eura bespovratne podrške EU za sprovođenje dvije budžetske podrške - za reformu javne uprave i integrisano upravljanje granicom, kao i za sprovođenje akcije Instrument za evropsku integraciju. Dodatno, nastavljen je proces programiranja programa IPA 2023. S tim u vezi, tokom jula 2022. godine, Evropskoj komisiji su dostavljeni prvi nacrti koncepta projekata za ovaj program, kao i unaprijeđena verzija Strateškog odgovora za IPA-u III. Međutim, kao odgovor na energetska krizu

na Zapadnom Balkanu uzrokovanu ratom u Ukrajini, sredstva planirana za program IPA 2023, prenamijenjena su za podršku ublažavanju iste, čime će Crna Gora biti podržana sa 30 miliona eura direktne budžetske podrške, dok su projektni prijedlozi, inicijalno planirani za podršku kroz IPA 2023, odloženi za podršku kroz program IPA 2024.

Budući da je jedna od oblasti koja je kroz IPA-u III podržana i oblast poljoprivrede i ruralnog razvoja – IPARD III, kao i činjenica da Okvirni sporazum daje generalni okvir u vezi sa korišćenjem IPA III podrške, u skladu sa članom 9 Okvirnog sporazuma, u decembru 2022. potpisan je Sektorski sporazum između Vlade Crne Gore i Evropske komisije kojim se utvrđuju pravila za upravljanje i sprovođenje finansijske podrške Unije Crnoj Gori u okviru Instrumenta pretpristupne podrške za oblast politike „Poljoprivreda i ruralni razvoj“ (IPARD III), koji je Skupština usvojila 29. XII 2022. godine i uskoro se očekuje njegovo stupanje na snagu. Na ovaj način će Crna Gora i njeni poljoprivrednici imati dodatnih 63 miliona eura.

Dodatno, nastavljen je rad na izradi programskih dokumenata za programe teritorijalne i prekogranične saradnje u kojima Crna Gora učestvuje, te su usvojeni tokom 2022. Ugovoreni su vrijedni projekti u decembru 2022. u oblasti zaštite životne sredine, podsticanja zapošljavanja i unapređenja turizma, te kulturnog i prirodnog naslijeđa u okviru Trećeg poziva za dostavljanje predloga projekata programa kojima Crna Gora upravlja u indirektnom sistemu: Crna Gora-Albanija i Crna Gora-Kosovo.

Što se tiče praćenja i evaluacije, nastavljene su redovne aktivnosti u ovoj oblasti u skladu sa procedurama za IPA programe i projekte.

FINANSIJSKA PODRŠKA EU

Kada je riječ o finansijskoj perspektivi IPA 2014-2020 (IPA II), IPA struktura je tokom 2022. nastavila rad na sprovođenju preostalih akcija koje su obuhvaćene programima IPA 2014, IPA 2016 i IPA 2017, kao i Programom Evropske unije i Crne Gore za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu 2015-2017. Takođe, uspješno je završeno ugovaranje programa IPA 2018, za koji je rok istekao 2. XII 2022. i intenziviran je rad na pripremi projektne i tenderske dokumentacije za program IPA 2020, čiji rok za ugovaranje ističe u avgustu 2023.. Dodatno, u cilju praćenja sprovođenja projekata iz IPA II finansijske perspektive, sastanak Sektorskog nadglednog odbora, u vidu dvodnevni sastanaka grupisanih po IPA II sektorima, održan je 9. i 10. VI 2022. i 7. XII 2022. (pisanom procedurom). Redovni godišnji sastanak IPA nadglednog odbora je održan 9. XII 2022.

U dijelu pripreme za Ipu III, Skupština je 29. IX 2022. donijela Zakon o potvrđivanju Okvirnog finansijskog sporazuma o partnerstvu između Evropske komisije i Crne Gore koju predstavlja Vlada Crne Gore o modelima sprovođenja finansijske podrške EU Crnoj Gori u okviru Instrumenta za pretpristupnu podršku (IPA III) („Sl. list CG”, br. 006/22), a koji je stupio na snagu 2. XI 2022, čime su se ispunili formalno-pravni preduslovi za potpisivanje finansijskih sporazuma za programe IPA 2021 i IPA 2022, kao i usvajanje narednih programa.

Završena su dva poziva za dostavljanje projekata Zapadnobalkanskog investicionog okvira, na kojima je odobreno dodatnih skoro 42 miliona eura za nove infrastrukturne projekte. Kao rezultat ovih projekata biće izgrađene nove i rekonstruisane postojeće škole, ali i izgrađena postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizaciona mreža u Kolašinu, Rožajama i Mojkovcu, i pripremljena nova projektna dokumentacija za nove dionice autoput Bar-Boljare.

POLJOPRIVREDA I RIBARSTVO (UKLJUČUJUĆI BEZBJEDNOST HRANE)

POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ

Pripremljen je nacrt Strategije razvoja poljoprivrede i ruralnih područja za programski period 2022 - 2028. Javna rasprava sprovede se tokom januara 2023, nakon čega će otpočeti procedura usvajanja dokumenta.

Skupština je 27. XII 2022. donijela Zakon o jakim alkoholnim pićima („Sl. list CG”, broj 3/23). Donošenje ovog zakona proisteklo je iz potrebe postizanja usaglašenosti sa propisima EU, posebno u pogledu definisanja, opisivanja, označavanja i geografskih oznaka alkoholnih pića, čime je stvoren osnov za obezbjeđivanje efikasnog funkcionisanja tržišta, fer konkurenciju, očuvanje povjerenja, zaštitu interesa potrošača, te permanentnog i kontinuiranog usaglašavanja sa evropskim normativima.

U sektoru vina, zaštićen je naziv oznake porijekla vina „Riječka nahija“. Tokom prethodnog perioda, formirana je Međuresorska radna grupa za izradu novog Zakona o organskoj proizvodnji, koji će biti usklađen sa Regulativom (EU) 2018/848. Do sada je pripremljen prvi nacrt zakona, uz ekspertsku pomoć u organizaciji Tajeksa. Nakon pripreme finalnog Nacrta zakona, pristupiće se proceduri intersektorskog usaglašavanja.

Tokom 2022. realizovana je prvi put mjera podrške plasmanu organskih proizvoda na tržištu. Cilj ovog vida podrške je podstaknuti organske proizvođače na povećanje obima proizvodnje i stavljanja proizvoda na lokalna tržišta.

Program za poboljšanje dostupnosti hrane (voće, povrće, mlijeko i mliječni proizvodi za škole) je usvojen 21. VI 2022. („Sl. list CG”, broj 65/22). U program su prenijete odredbe pravne tekovine EU kojima se uređuje politika školskih šema. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV) je donijelo Odluku o sprovođenju školskih šema za školsku 2022/23. godinu, te raspisalo Javni poziv za dobavljače voća, povrća, mlijeka i mliječnih proizvoda koji bi se distribuirali učenicima osnovnih škola. U saradnji sa Ministarstvom prosvjete odabrane su osnovne škole koje će učestovati u programu, te će se sa programom otpočeti nakon što se odaberu dobavljači.

Izmijenjen je Pravilnik o postupku i uslovima za raspodjelu preferencijalnih carinskih kvota za uvoz poljoprivrednih proizvoda („Sl. list CG”, br. 2/19, 116/21 i 115/22), kojim je unaprijeđena raspodjela carinskih preferencijalnih kvota, na način što je uvedena referentna vrijednost, odnosno u slučaju ako je zbir traženih količina poljoprivrednih proizvoda na osnovu podnijetih zahtjeva veći od raspoložive kvote, raspodjela kvota izvršiće se prema referentnoj količini koja se izračunava dijeljenjem vrijednosti utvrđene kvote sa brojem podnijetih zahtjeva koji ispunjavaju uslove utvrđene javnim pozivom, na način što će se uvoznici koji su podnijeli zahtjev za količinu manju od referentne vrijednosti dodijeliti količina u skladu sa podnijetim zahtjevom, a uvoznici koji su podnijeli zahtjev za količinu veću od referentne vrijednosti dodijeliti referentna količina uvećana za odnos umnoška ostatka od referentne vrijednosti i zahtijevane količine sa sumom zahtijevanih količina većih od referentne vrijednosti. Pored toga, održana je Tajeks radionica na temu izrade softvera za raspodjelu kvota.

Kroz Agrobudžet za 2022. nastavljeno je sa usaglašavanjem politike direktnih plaćanja. Isplaćeno je preko 5.000 korisnika koji su podnijeli zahtjev kroz Evidenciju zahtjeva (GSAA), čime su završene sve isplate.

Završen je tender i odabran ekspert za sprovođenje projekta za uvođenje livada i pašnjaka u okviru SIZEP-a i odabir agro-ekološke mjere, koji se sprovodi u okviru MIDAS 2 projekta i u toku je podnošenje finalnog izvještaja i davanja komentara od strane Ministarstva. Završena je tehnička specifikacija za nadogradnju GSAA i odobrena od strane Svjetske banke, te je u toku procedura nabavke istog.

U toku je izrada glavnog projekta kuće poljoprivrede/regionalne kancelarije u Beranama. Nakon što je dobijena saglasnost Vlade za izgradnju, obezbijedena su lokacija i sredstva. Takođe, u toku je priprema tendera za izradu projekta kuće poljoprivrede/regionalne kancelarije u Pljevljima.

U 2022. nije bilo mogućnosti za prikupljanje FADN podataka, usljed sajber napada koji je spriječio rad aplikacije i organizaciju prikupljanja podataka. Namjera je da se prikupljanje podataka izvrši tokom februara 2023.

Nakon usvajanja IPARD III programa nastavljeno je sa aktivnostima koje za cilj imaju punu akreditaciju mjera 7- Diverzifikacija ekonomskih aktivnosti i Mjere 9 – Tehnička pomoć. Dodatno, započete su pripreme za akreditaciju novih mjera i prenošenja akreditacije postojećih mjera, kako bi se u što skorijem vremenu moglo započeti sa implementacijom IPARD III programa.

Akcionni dokument „EU podrška za poljoprivredu“ - IPA 2021, sa budžetom od 9 miliona eura, odobren je u decembru 2021, dok je Finansijski sporazum za IPA 2021 potpisan u decembru 2022, što predstavlja formalni početak sprovođenja aktivnosti. Dodatno, MPŠV je odobrena podrška za pripremu tenderskog dosijea za nabavku knjigovodstvenog softvera za IPARD III, Registra klijenata i Fitosanitarnog informacionog sistema kroz Fond za EU integracije (EUIF). Realizacija prvih aktivnosti u okviru odobrenih IPA 2021 i EUIF se očekuje tokom 2023.

MPŠV je dalo doprinos i u pripremi projektnih ideja za naredne IPA III programske godine, odnosno 2024 i/ili 2025. Trenutno, u IPA III Strateškom odgovoru za Crnu Goru, predložene su aktivnosti koje se odnose na jačanje administrativnih kapaciteta MPŠV i Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, uključujući i teme vezane za upravljanje poljoprivrednim zemljištem, jačanje savjetodavnih službi u poljoprivredi, dalji razvoj IAKS-a, kao i aktivnosti koje će predstavljati nastavak odobrenog IPA 2021 projekta u oblastima ribarstva, šumarstva i bezbjednosti hrane, veterine i fitosanitarnih poslova.

Uprkos prisustvu nestabilnosti na tržištu poljoprivrednih proizvoda i otežane spoljnotrgovinske razmjene, sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju bilo je neometano. I dalje su prisutne neznatne razlike u podacima određenih poljoprivrednih proizvoda, čiji će monitoring biti pojačan u narednom periodu.

Implementacija IPARD II programa

U okviru Mjere 3 „Investicije u fizički kapital za preradu i marketing poljoprivrednih i ribljih proizvoda trenutno je aktivno 34 projekta ukupne vrijednosti investicija 18.835.755,31 eura bez PDV-a), a ugovorena je podrška u iznosu od 9.510.904,80 eura dok 4 projekata iz Mjere 3 četvrti javni poziv, čekaju na potpis ugovora.

U okviru Mjere 1 „Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava“ trenutno su aktivna 104 projekta ukupne vrijednosti investicija 9.702.022,25 eura (bez PDV-a), a ugovorena je podrška u iznosu od 6.448.864,83 eura, dok 12 projekata četvrtog javnog poziva iz Mjere 1, čekaju na potpis ugovora. Do sada je isplaćen 301 projekat ukupnog iznosa investicija 35.639.953,61 eura (sa PDV-om), 29.529.677,94 eura (bez PDV-a), ukupnog iznosa podrške 16.666.028,05 eura.

Iznos avansne podrške za sve mjere i pozive je 1.954.075,45 eura.

Ukupan iznos isplaćene podrške je 18.620.103,50 eura.

Kad je u pitanju implementacija Mjere 7, nakon sprovedene kontrole pristiglih zahtjeva za dodjelu podrške, za ugovor su spremna 24 projekta, mogućeg iznosa podrške od 1,6 miliona eura. S obzirom na uslovnu akreditaciju pomenute Mjere, planira se potpisivanje ugovora u prvom kvartalu 2023.

BEZBJEDNOST HRANE, VETERINA I FITOSANITARNA POLITIKA

Realizovane su obaveze definisane Strategijom za transpoziciju i sprovođenje legislative iz poglavlja 12 - Bezbjednost hrane, veterinarstvo i fitosanitarna politika, dok su u izvještajnom periodu usvojena ukupno 33 podzakonska akata: iz oblasti bezbjednosti hrane 11, u veterinarskoj oblasti 6, u fitosanitarnoj oblasti 16 podzakonskih akata.

U oblasti bezbjednosti hrane, u cjelosti je implementiran Program mjera bezbjednosti hrane i hrane za životinje za 2022. („Sl. list CG“, broj 39/2022) i u toku je izrada novog Programa za 2023.

Nacionalni program za unapređenje objekata za proizvode životinjskog porijekla i objekata za nusproizvode životinjskog porijekla (NPUO) sprovodi se u skladu sa planovima za unapređenje.

Plan upravljanja nusproizvodima životinjskog porijekla koji nijesu namijenjeni ishrani ljudi (sa Akcionim planom) sprovodi se u skladu sa planiranim aktivnostima.

Nacionalni program za unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom sprovodi se u skladu sa planiranim aktivnostima. Na osnovu dobijenih rezultata uzetih uzoraka utvrđena je 5% veća usaglašenost u odnosu na rezultate iz prethodnog uzorkovanja.

U veterinarskoj oblasti implementiran je Program obaveznih mjera zaštite zdravlja životinja za 2022. („Sl. list CG“, broj 48/22), a sredstva za dio Programa za nadzor afričke kuge svinja i bolesti kvrgave kože su obezbijedena od strane EK. U toku je izrada novog Programa za 2023.

Finansijska sredstva za nabavku i sprovođenje oralne vakcinacije lisica protiv bjesnila obezbijedena su kroz IPA podršku za naredne kampanje vakcinacije.

Afrička svinjska kuga nikada nije zabilježena u zemlji i Crna Gora sprovodi sve preventivne mjere koje mogu doprinijeti smanjenju rizika od pojave i širenja afričke kuge svinja na teritoriji naše zemlje, kao i kampanju za podizanje svijesti.

U okviru fitosanitarne politike implementiran je Program fitosanitarnih mjera za 2022. („Sl. list CG“, broj 28/2022) u skladu sa planiranom dinamikom i u toku je izrada novog Programa za 2023. Crna Gora je nastavila sa sprovođenjem Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja u skladu sa Akcionim planom za period 2021-2026. („Sl. list CG“, broj 115/2021).

RIBARSTVO

Nastavljene su aktivnosti na izradi Strategije razvoja ribarstva sa Akcionim planom za programski period 2023-2028. Trenutno se razmatraju komentari međuresorske Radne grupe na Nacrt strategije. Plan je da se do kraja prvog kvartala 2023. usvoji Strategija sa pratećim akcionom planom.

Vlada je 10. XI 2022. utvrdila Predlog zakona o organizovanju tržišta u ribarstvu i akvakulturi, koji je se trenutno nalazi u skupštinskoj proceduri. Vlada je 24. XI 2022. utvrdila Predlog zakona o strukturnim mjerama i dodjeli državne pomoći u ribarstvu i akvakulturi, koji je takođe upućen Skupštini na razmatranje.

Svjetska trgovinska organizacija (STO) – Crna Gora prepoznaje značaj Svjetske trgovinske organizacije (STO) i u cilju usaglašavanja sa EU politikama uključena je u različite STO inicijative. U kontekstu održane 12. Ministarske konferencije (MC 12) u dijelu implementacije preuzetih obaveza, u toku je izrada predloga Zakona kojim se potvrđuje Sporazum o subvencijama u ribarstvu. Trenutno je u fazi usaglašavanja mišljenja sa resornim ministarstvima. Utvrđivanje Zakona je planirano do kraja I kvartala 2023.

Za potrebe izrade Zakona o morskom ribarstvu i marikulturi odborena je Tajeks podrška u okviru koje će biti angažovani eksperti iz Hrvatske. Planirano je utvrđivanje Predloga zakona do kraja 2023.

Nastavljene su aktivnosti na implementaciji Evropske strategije za Jadransko – jonski region (EUSAIR), naročito u pogledu implementacije prvog stuba Strategije koji se odnosi na Plavi rast, kojim zajedno koordiniraju Crna Gora i Grčka. Održan je redovni 16. sastanak Tematske nadzorne grupe za Plavi rast, 7. XII 2022, na kojem je, između ostalih važnih tema, započeta diskusija kako pristupiti reviziji Akcionog plana EUSAIR-a na tematskom nivou, prezentovana su dokumenta koja predstavljaju osnovu za reviziju i na koji način ih treba koristiti, te postavljeni rokovi za dostavljanje inputa od strane zemalja koje implementiraju EUSAIR.

INOVACIJE, LJUDSKI RESURSI, INFORMATIČKO DRUŠTVO, SOCIJALNA POLITIKA

SLOBODA KRETANJA RADNIKA

Pristup tržištu rada

Za 2023. Vlada je odredila godišnji broj dozvola za privremeni boravak i rad stranaca na 21.454 (20.454 u 2022.)¹⁹

EURES (Evropska mreža službi za zapošljavanje)

Pojačani su naponi na unapređenju postojećeg institucionalnog uređenja administrativnih i tehničkih kapaciteta Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG). Ovo uključuje specifikacije IT hardvera i softvera, omogućavajući buduće učešće u EURES-u i pripremu tvinig projekta o jačanju kapaciteta, koji će početi u I kvartalu 2023.

Koordinacija sistema socijalnog osiguranja

Crna Gora ima 26 potpisanih bilateralnih sporazuma, a posljednji bilateralni sporazum potpisan je sa Rumunijom 22. VII 2022. Zakon o potvrđivanju Sporazuma o socijalnom osiguranju između Crne Gore i Rumunije se nalazi u skupštinskoj proceduri.

INFORMATIČKO DRUŠTVO I MEDIJI

Elektronske komunikacije

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma (MERT) u 2022. donijelo je Pravilnik o izmjeni Pravilnika o radio-frekvencijama i uslovima pod kojima se te radio-frekvencije mogu koristiti bez odobrenja („Sl. list CG”, broj 119/22) i Pravilnik o izmjeni Pravilnika o metodologiji i načinu obračuna visine godišnje naknade za korišćenje radio-frekvencija („Sl. list CG”, broj 137/22).

Krajem 2021, Vlada je donijela Mapu puta za uvođenje 5G mobilnih komunikacionih mreža koja definiše aktivnosti resornog ministarstva i EKIP-a, a koje je potrebno sprovesti kako bi 5G mobilne komunikacione mreže postale dostupne crnogorskim građanima i privredi²⁰. Prema urađenim predikcijama, 5G signalom je pokriveno oko 70% stanovništva Crne Gore.

Savjet EKIP-a je 26. X 2022. donio Odluku o pokretanju postupka javnog nadmetanja za dodjelu odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 700 MHz, 3,6 GHz i 26 GHz za realizaciju javnih mobilnih elektronskih komunikacionih mreža. U skladu sa Zakonom o elektronskim komunikacijama i Dokumentacijom za javno

¹⁹ Vlada je 24. XI 2022. donijela Odluku o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola ta privremeni boravak i rad stranaca.

²⁰ Početkom 2022. je okončan postupak dodjele slobodnih radio-frekvencija iz opsega 2 GHz i 2,6 GHz, čime je mobilnim operatorima data mogućnost da dio resursa kojima trenutno raspolažu angažuju za implementaciju 5G tehnologije uz primjenu tehnike dinamičkog dijeljenja spektra (DSS). U martu 2022. mobilni operator Crnogorski Telekom, a u julu mjesecu operator One Crna Gora, pustili su u komercijalni rad 5G mrežu korišćenjem raspoloživih radio-frekvencija iz opsega 2 GHz na bazi DSS tehnologije.

nadmetanje pobjednicima na aukciji spektra biće dodjeljena odobrenja za korišćenje predmetnih radio-frekvencija u I kvartalu 2023. Period važenja ovih odobrenja će biti 15 godina.

EKIP je donio Plan raspodjele radio-frekvencija iz opsega 1710-1785/1805-1880 MHz za GSM/DCS1800 i MFCN sisteme („Sl. list CG”, broj 142/22).

U skladu s ciljevima definisanim Strategijom razvoja informacionog društva do 2020. u sljedećoj tabeli je dat pregled stanja ciljeva koji su bili predviđeni da se postignu do kraja 2020, kao i ciljeva postignutih do 30. XI 2022.

Indikator	Stanje iz Strategije 2017.	Stanje Decembar 2020.	Plan 2020.	Stanje Novembar 2022.
Dostupnost NGA širokopojasnog pristupa Procenat domaćinstava u području dostupnosti NGA (30 Mb/s)	26.5%	80%	100%	81.70%
Penetracija fiksnih širokopojasnih priključaka (domaćinstva) Udio domaćinstava koja koriste najmanje fiksni širokopojasni pristup (2 Mb/s)	53.3%	93.19%	100%	100.04%
Zastupljenost širokopojasnih priključaka velikih brzina Udio priključaka širokopojasnog pristupa internetu putem fiksne mreže velikih brzina (30 Mb/s) u ukupnom broju fiksnih širokopojasnih priključaka	3.6%	67.38%	70%	70.64%
Penetracija fiksnih ultrabrzih širokopojasnih priključaka (domaćinstva) Udio domaćinstava koja koriste ultrabrzi fiksni širokopojasni pristup (100 Mb/s)	0%	28.79%	50%	55.14%

Usluge informatičkog društva

Skupština je 28. XI 2022. donijela novi Zakon o elektronskom dokumentu („Sl. list CG”, broj 132/22) kojim se upotpunjuje pravni okvir u oblasti digitalne transformacije.

Na Portalu eUprave je trenutno aktivno 383 servisa (111 usluga za fizička lica, 255 usluga za pravna lica i 19 usluga za javnu upravu) od čega je 76 usluga za koje se zahtjev može podnijeti elektronski. Tokom 2022. implementirane su usluge sa elektronskim plaćanjem i elektronskom identifikacijom na Portalu eUprave, međutim kako je Vladina informatička infrastruktura bila pod sajber napadom, veliki broj usluga je povučen iz bezbjednosnih razloga.

U okviru projekta „*E-services and digital infrastructure as COVID-19 response measure*”, u toku je finalizacija tehničke specifikacije za novi portal elektronske uprave kao i unapređenje sistema za elektronsku razmjenu podataka između organa javne uprave.

Crna Gora je preduzela pripreme aktivnosti u vezi sa pristupanjem novom programu „Digital Europe”. U tom smjeru, Vlada je formirala Pregovarački tim kojim koordinira Ministarstvo javne uprave (MJU), u cilju pristupanja Programu koji će omogućiti zainteresovanim stranama učešće u projektima koji se finansiraju iz pet ključnih oblasti: sajber bezbjednost, digitalne vještina, super računarstvo, vještačka inteligencija i obezbjeđivanje široke upotrebe digitalnih tehnologija u privredi i za građane, uključujući i digitalne inovativne hub-ove. Nakon potpisivanja Sporazuma o pristupanju programu „Digitalna Evropa” između Evropske unije i Crne Gore, svim zainteresovanim stranama biće otvorena mogućnost učešća u brojnim projektima koji se finansiraju iz navedenih ključnih oblasti.

Od avgusta 2022, Crna Gora je bila suočena sa kontinuiranim sajber napadima velikog intenziteta i kompleksnosti, kojima je pogođena Vladina informatička infrastruktura i informaciono-komunikaciona mreža organa. To je prouzrokovalo nedostupnost informacionih sistema i servisa prema drugim državnim institucijama, građanima i privredi, čime je u velikoj mjeri bilo otežano obavljanje redovnih poslovnih procesa. U ovom periodu, MJU su, u smislu oporavka od sajber napada, pored domaćih, podršku pružili i međunarodni partneri. Svi informacioni sistemi i servisi koji su u prethodnom periodu bili nedostupni ili im je bio pristup ograničen, sada su u funkciji, pa se shodno tome svi poslovni procesi odvijaju na adekvatan način.

MJU, uz podršku Ženevskog centra za upravljanje sektorom bezbjednosti (DCAF), kroz angažovanje eksperta iz oblasti sajber bezbjednosti, realizuje aktivnosti na izradi novog Zakona o informacionoj bezbjednosti koji će biti usklađen sa novom NIS 2 Direktivom i u kojem će se prepoznati mehanizmi za jačanje sajber bezbjednosti u Crnoj Gori. Između ostalog, novim zakonom će biti prepoznata nova institucija, u vidu Agencije za sajber bezbjednost.

U decembru 2022. uspostavljen je Vladin CIRT, u vidu Direkcije za informacionu bezbjednost u Ministarstvu javne uprave. Uloga Vladinog CIRT-a je da vrši monitoring uspostavljenog sajber ekosistema, u režimu 24/7 i odgovori na svakodnevne prijetnje sofisticiranih sajber napada, kako bi se povećala bezbjednost Vladine informatičke infrastrukture i informaciono-komunikacione mreže organa i omogućilo zaustavljanje sajber napada u ranoj fazi, brzi oporavak sistema i očuvanje integriteta podataka.

Polovinom novembra 2022, od strane predstavnika sve tri države osnivača, potpisano je Pismo namjere za uspostavljanje Regionalnog centra za sajber bezbjednost i razvoj sajber kapaciteta (WB3C). Regionalni centar predstavlja tripartitnu inicijativu Crne Gore, Republike Francuske i Republike Slovenije. Predviđeno je da centar ima pravni status međunarodne organizacije, sa sjedištem u Podgorici i da fazno bude dostupan i za ostale države Zapadnog Balkana koje žele da mu pristupe. Radi se o prvom centru ove vrste na Zapadnom Balkanu i cilj njegovog uspostavljanja je izgradnja kapaciteta država s ovog prostora za sajber bezbjednost i borbu

protiv sajber kriminala. Treninge će organizovati međunarodni eksperti iz ove oblasti, s fokusom na praktičan rad i ispitivanje adekvatnih scenarija. Predviđeno je da centar bude smješten u Naučno-tehnološkom parku Crne Gore, dok će programske aktivnosti otpočeti u II kvartalu 2023.

Za 2023. su obezbijedena sredstva u tekućem budžetu za podršku Digitalizaciji zdravstvenog sistema u Crnoj Gori u iznosu od 1.4 miliona eura.

U okviru tekućeg Programa ekonomskih reformi, kao glavnom dokumentu ekonomske politike zemlje i njenog razvoja, jedna od mjera je Digitalizacija zdravstvenog sistema.

Audiovizuelna politika

Nakon sagledavanja obima i strukture zakonskih izmjena, pripremljeni su nacrti tri zakona: Zakon o medijima, Zakon o AVM uslugama i Zakon o javnom medijskom servisu Crne Gore. Zakoni su dostavljeni Savjetu Evrope (SE) na ekspertsko mišljenje o njihovoj usklađenosti s pravnom tekovinom EU, a organizovana je i javna rasprava, koja je završena 19. XII 2022. Nakon dobijanja komentara SE, kao i komentara u toku javne rasprave, Ministarstvo kulture i medija (MKM) će analizirati sve pristigle komentare i sugestije na nacрте zakona i dostaviti EK na mišljenje. Očekuje se da sva tri zakona budu usvojena u drugom kvartalu 2023.

Nakon dobijanja ekspertskeg mišljenja Savjeta Evrope, finalizovan je predlog Medijske strategije 2023-2027. Finalni predlog će biti upućen Evropskoj komisiji na mišljenje, nakon čega će MKM dostaviti ovaj dokument Vladi na usvajanje. Medijskom strategijom jasno će se definisati ciljevi, pravci razvoja i budući planovi kako bi se obezbijedilo povoljno okruženje za slobodu informisanja, protok ideja i mišljenja u ostvarivanju javnog interesa, kao i za uređeno medijsko tržište. Kroz Medijsku strategiju stavljen je poseban akcenat na medijsku pismenost i borbu protiv dezinformacija i govora mržnje u sigurnom ambijentu za rad novinara i novinarki.

SOCIJALNA POLITIKA I ZAPOŠLJAVANJE

Radno pravo

Ministarstvo rada i socijalnog staranja (MRSS) je kroz socijalni dijalog sa reprezentativnim organizacijama sindikata (Savez sindikata Crne Gore i Unija slobodnih sindikata Crne Gore) i reprezentativnog udruženja poslodavaca zaključilo Opšti kolektivni ugovor 26. XII 2022. Na ovaj način dodatno su unaprijeđena prava zaposlenih u odnosu na odredbe Zakona o radu kojim je propisano da se kolektivnim ugovorom mogu utvrditi veći obim prava i povoljniji uslovi rada od uslova utvrđenih zakonom. Glavne novine u Opštem kolektivnom ugovoru se odnose na povećanje koeficijenata za utvrđivanje prava na zaradu, dodati su osnovi za uvećanje zarade po osnovu rada nedjeljom, dvokratnog rada i pripravnosti, ograničeno je trajanje rada dužeg od punog radnog vremena, unaprijeđeno je pravo na plaćeno odustvo.

Socijalni dijalog

U izvještajnom periodu (X – XII 2022.) održane su dvije sjednice Socijalnog savjeta. Tokom 2022. predsjedavanje Savjetom, po principu rotacije pripadalo je predstavniku Vlade – ministru rada i socijalnog staranja. Na sjednici Savjeta održanoj 5. XII 2022, članovi Savjeta su se upoznali sa Predlogom zakona o budžetu Crne Gore za 2023. Sjednica Savjeta održana 28. XII 2022. je prva sjednica u novom mandatu (mandat članova Savjeta je četiri godine). Prva godina vršenja funkcije predsjednika Savjeta, shodno principu rotacije pripada predstavniku Saveza sindikata Crne Gore.

Zaštita i zdravlje na radu

Vlada je 22. XII 2022. usvojila Strategiju za unapređenje zaštite i zdravlja na radu u Crnoj Gori 2022-2027. sa Akcionim planom implementacije za 2023.

Politika zapošljavanja

Vlada je donijela godišnji Akcioni plan zapošljavanja za 2023. kojim su utvrđene mjere i aktivnosti za ostvarivanje ciljeva definisanih Nacionalnom strategijom zapošljavanja 2021-2025.

Nastavljene su aktivnosti za uvođenje programa „Garancije za mlade”. Pripremljen je Nacrt plana za implementaciju programa „Garancija za mlade”, koji je 1. VII 2022. upućen EK na komentare. Nakon revizije u skladu sa dostavljenim komentarima, tekst Nacrta plana je u novembru 2022. ponovo dostavljen EK na komentare.

Nastavljene su aktivnosti na reformi ZZZCG. Izrađen je Akcioni plan za uspostavljanje interoperabilnosti između odabranih informacionih sistema i baza podataka koji imaju ulogu u upravljanju tržištem rada u Crnoj Gori, koji definiše mjere i aktivnosti, kako bi se uspostavila interoperabilnost s neophodnim bazama u sistemu i omogućila adekvatna razmjena podataka u cilju kvalitetnog praćenja nezaposlenih lica. Ovo je jedna od mjera u naporima države da kreira efikasnu i servisno opredijeljenu javnu upravu, orjentisanu ka digitalnoj transformaciji, koji treba da doprinese inkluzivnom i boljem funkcionisanju tržišta rada.

SOCIEUX+

Misija SOCIEUX+ u Crnoj Gori organizovana je u periodu od 22 - 25. XI 2022. u Podgorici. Ukupno šest prijedloga prijava poslato je SOCIEUX+ timu na dalje razmatranje.

Socijalna inkluzija

Integrirani informacioni sistem socijalnog staranja 98 (SVIS) – Ministar rada i socijalnog staranja i stalni predstavnik UNDP-a u Crnoj Gori potpisali su 21. XI 2022. Sporazum o saradnji na realizaciji projekta „e-Social”. Projekat će doprinijeti obezbjeđivanju podataka za informisano donošenje odluka, što će doprinijeti napretku Crne Gore prema Socijalnoj agendi Evropske unije.

JU Dom starih Podgorica je zvanično otvoren 14. XII 2022. i opremljen je svim neophodnim sadržajima. U toku je prijem dokumentacije za buduće korisnike, kao i održavanje dana otvorenih vrata, kako bi zainteresovani mogli obići objekat i u razgovoru sa zaposlenima dobiti odgovore na sva pitanja. Planirano je otvaranje odjeljenja gerijatrije i popunjavanje ukupnih kapaciteta od 79 kreveta. Nakon toga postepeno će se otvarati odjeljenje demencije s kapacitetom od 20 kreveta, zatim odjeljenje palijativne njege za 77 korisnika, a do kraja 2023. očekuje se otvaranje odjeljenja psihogerijatrije gdje može biti smješteno 78 korisnika. U ovom objektu je predviđen boravak 274 korisnika.

Kroz Regionalni stambeni program obezbijeđena su sredstva za izgradnju Doma za stara lica u Nikšiću u okviru potprojekta MNE 6 „Rekonstrukcija postojećih Vojnih objekata – Vojni kompleks Trebjesa za potrebe izgradnje doma za stara i odrasla lica s invaliditetom u opštini Nikšić” - ukupna vrijednost projekta iznosi 4.778.505 eura, od čega su donatorska sredstva: 3.376.879 eura, a nacionalna kontribucija 1.401.626 eura. Završetak radova i useljenje prvih korisnika je planirano početkom 2023.

Izgradnja Doma za stara lica u Plavu je počela 7. XII 2022, sa rokom za završetak radova 18 mjeseci. Planirani smještajni kapacitet je 62 smještajne jedinice.

Evropski i socijalni fond

U okviru Sektorskog operativnog programa za zapošljavanje, obrazovanje i socijalne politike – SOPEES 2015-2017 (tzv. Program EU i Crne Gore za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu) u izvještajnom periodu, potpisano je svih planiranih 25 ugovora. Implementacija programa je završena 31. XII 2022.

U okviru jednogodišnjeg Akcionog dokumenta IPA 2020 „Podrška pametnom i inkluzivnom rastu - zapošljavanje i socijalna inkluzija” u toku je izrada tenderske dokumentacije za ugovore koji će se sprovesti kroz model indirektnog upravljanja, dok se početak implementacije ugovora tehničke podrške koji će se sprovesti kroz model direktnog upravljanja očekuje u prvom kvartalu 2023.

Antidiskriminacija i jednake mogućnosti, Rodna ravnopravnost, LGBTI osobe, Manjinski narodi, Osobe sa invaliditetom, Romi i Egipćani (za više informacija pogledati dio za pregovaračko poglavlje 23)

Javna rasprava o Nacrtu zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije završena je 2. XII 2022. Izvještaj sa javne rasprave je objavljen 16. XII 2022.

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava sa svojim partnerima sprovelo je kampanju „16 dana aktivizma borbe protiv nasilja nad ženama”.

Vlada je u julu 2022. donijela Akcioni plan za 2022. za implementaciju Strategije za unaprijeđenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori za period 2019 – 2023, kao i Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2021.

U novembru 2022. usvojen je Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

U julu je usvojena Strategija za zaštitu od diskriminacije lica s invaliditetom i promociju jednakosti 2022-2027 sa AP za 2022-2023.

U avgustu 2022. usvojen je AP za sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025, za period 2022-2023 zajedno sa Izveštajem o sprovođenju Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. za 2021.

NAUKA I ISTRAŽIVANJE

Strateški okvir

U 2022. Crna Gora je uspješno nastavila sa realizacijom Akcionog plana za sprovođenje Operativnog programa za implementaciju S3 2021-2024. Savjet za inovacije i pametnu specijalizaciju 9. IX 2022. razmotrio je i usvojio Informaciju o implementaciji Operativnog programa za implementaciju S3 2021-2024 za 2021. U kontekstu utroška finansijskih sredstava, planirano je finansiranje S3 u skladu sa Akcionim planom za 2021. iznosilo je 9.342.572,05 eura, dok je u ovoj godini utrošen iznos od 11.602.093,37 eura.

Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja (MNTR) vodi Registar inovacione djelatnosti u kome je trenutno registrovano 100 subjekata inovacione djelatnosti.

MNTR u decembru 2022. donijelo je sljedeća podzakonska akta: Pravilnik o uslovima i bližim kriterijumima za dodjelu nagrada za naučna dostignuća, kao i iznosima nagrada („Sl. list CG”, broj 124/22), Pravilnik o bližim uslovima za osnivanje i licenciranje naučnoistraživačke ustanove („Sl. list CG”, broj 145/22) i Pravilnik o uslovima za odobravanje i načinu korišćenja sredstava iz državnog budžeta za naučnoistraživačke programe od opšteg interesa (poslat na objavu u SL).

Institucionalni okvir

Savjet za inovacije i pametnu specijalizaciju je održao pet sjednica od decembra 2021. do decembra 2022. na kojima su postavljeni ključni preduslovi ostvarivanja kontinuiteta u koordinaciji procesa pametne specijalizacije i jačanja međuinstitucionalne saradnje.

Fond za inovacije Crne Gore osnažio je svoje kapacitete u okviru dva projekta podrške i uspješno sproveo dvije programske linije podrške inovacijama, tako da je u 2022. postao potpuno operativan i spreman da u 2023. preuzme sve linije podrške inovacijama.

Učešće u EU programu za istraživanja i inovacije „Horizont Evropa”

Po prvi put, otkako Crna Gora učestvuje u programima Unije za istraživanje i inovacije, ostvarujemo uspjeh u Widening segmentu.

Povećanje istraživačkih i inovacionih kapaciteta Univerziteta Crne Gore u oblasti podvodnih senzorskih mreža, omogućeno je kroz realizaciju projekta „Crnogorski centar za podvodne senzorske mreže”, koji će, u naučnom dijelu, omogućiti primjenu modernih tehnologija poput blokčejna, tehnika automatskog upravljanja i mašinskog učenja za unapređenje sigurnosnih, komunikacionih i upravljačkih aspekata podvodnih senzorskih mreža. Projekat je započeo sa realizacijom 1. VI 2022.

Univerzitet Donja Gorica je koordinator projekta MONTEVITIS, čiji je cilj jačanje i homogenizacija fakulteta i laboratorija UDG-a u specifičnim temama ublažavanja i prilagođavanja klimatskim promjenama u vinogradarstvu. MONTEVITIS podiže kapacitet znanjem o efektima klimatskih promjena u modeliranju vinove loze, softverskoj analitici i pametnim primjenama ICT tehnologija kao što su hardver/IoT uređaji i AI/ML kao dio praktičnih strategija za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama. Projekat je započeo sa realizacijom 1. I 2023.

Finansiranje inovacionih programa u 2022.

Fond za inovacije Crne Gore

Program kolaborativnih grantova (objavljen u junu 2022.) - Ovaj program namijenjen je mikro, malim i srednjim preduzećima u cilju sprovođenja inovativnih projekata u saradnji sa naučnoistraživačkim institucijama i/ili drugim mikro, malim i srednjim preduzećima, sa ciljem stvaranja novih proizvoda, usluga, ili tehnologija sa održivim uticajem i tržišnim potencijalom. Uspješno je sprovedena evaluacija kroz dvije faze i 13 projekata je pozitivno ocijenjeno, od kojih je 7 kolaborativnih inovativnih projekata prihvaćeno za finansiranje (u skladu sa raspoloživim budžetom i rang listom). Ukupna vrijednost projekata je 1.727.462 eura, od čega 628.760 eura čine sredstva granta dodijeljena od strane Fonda za inovacije Crne Gore, dok iznos od 1.098.702 eura (63,60%) predstavlja doprinos privatnog sektora (udio sufinansiranja).

Inovacioni vaučeri - Cilj vaučera je da finansijski podstakne privatna preduzeća na saradnju sa naučnoistraživačkim institucijama na komercijalno primjenjivim naučnoistraživačkim aktivnostima, kako bi svoje poslovanje i proizvode učinili konkurentnijim na tržištu. Podnijeto je 20 prijava za inovacione vaučere, od kojih je 11

prihvaćeno za sufinansiranje (među njima je 7 prijava iz sljedećih tematskih S3 oblasti: 4 iz ICT, 2 iz Energije i održive životne sredine, 1 iz Održivog i zdravstvenog turizma, i 1 iz Poljoprivrede i lanca vrijednosti hrane) u ukupnom iznosu grantova od 71.016,31 eura, dok je doprinos privatnog sektora 17.754,07 eura (20% od ukupnog iznosa).

Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja

Javni konkurs za dodjelu grantova za ranu fazu razvoja startupova (objavljen u junu 2022. po završetku predakceleracijskih programa) - Svrha ovog poziva je da podrži inovativne startup projekte koji nude digitalna rješenja sa potencijalom za komercijalizaciju u prioritetnim oblastima S3 Strategije, kao i projektima koji u oblasti S3 Strategije podstiču socijalne inovacije. Proces evaluacije uspješno je sproveden i 10 projekata je prihvaćeno za finansiranje. Ukupna vrijednost projekata je 231.264,48 eura, od čega iznos od 184.464,50 eura čine sredstva grantova dodijeljena od strane Ministarstva, a iznos od 46.799,98 eura (20,24%) predstavlja doprinos privatnog sektora (udio u sufinansiranju).

Javni konkurs za sufinansiranje inovacione djelatnosti u 2022. (objavljen u martu) - Ukupan iznos od 230.000 eura bio je na raspolaganju u okviru ovog konkursa, čiji je cilj podrška inovacionoj zajednici kroz nekoliko programskih linija, u skladu sa Programom za inovacije 2021-2024:

- Programska linija podrške EUREKA projektima (tekući EUREKA projekti podržani su u iznosu od 37.513,14 eura; 3 projektna predloga podnijeta su u okviru posebnog poziva za Dunavski region – jedan EUREKA projekat čeka na odobrenje EUREKA mreže);
- Programska linija za stimulisanje zaštite i razvoja pronalaska (7 patenata podržano je u iznosu od 12.382 eura);
- Programska linija za podsticanje inovacione kulture (12 projekata prihvaćeno je za finansiranje u iznosu od 20.000 eura);
- Programska linija za realizaciju edukativnih programa u S3 oblastima (4 projekta prihvaćena su za finansiranje u iznosu od 30.000 eura); i
- Programska linija za podršku učešću u EU Okvirnom programu za istraživanja i inovacije „Horizont Evropa“ – Stub III Inovativna Evropa (1 projektni predlog za EIC Akcelerator podržan je u iznosu od 5.000 eura).

U pogledu podrške EUREKA projektima, uključen je poseban Multilateralni javni poziv za finansiranje EUREKA projekata za Dunavski region, u kojem Crna Gora učestvuje zajedno sa Albanijom, Austrijom, Hrvatskom, Njemačkom, Mađarskom, Poljskom i Slovačkom. Javni poziv za 2022. po prvi put je obuhvatio dodatnu programsku liniju kojom se podržava učešće u EU Okvirnom programu za istraživanja i inovacije „Horizont Evropa“ – Stub III Inovativna Evropa.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Javni konkurs za dodjelu podrške za uvođenje inovacija u sektor poljoprivrede (april - jun 2022) - sproveden je u okviru Agrobudžeta za 2022. u iznosu od 200.000 eura. U okviru ovog konkursa podržano je uvođenje novih tehnologija i inovativnih rješenja u sektor poljoprivrede. Raspoloživi iznos je potrošen u potpunosti, pa će ova programska linija biti sprovedena i u 2023.

Promocija nauke i inovacija

Festival „Dani nauke i inovacija 2022“ održan je u periodu 29. IX – 2. X 2022. Festival je približio nauku i inovacije djeci, mladima i široj publici, ali je i stručna javnost pokrenula razgovore na brojne teme koje su aktuelne u oblasti nauke i inovacija. Ovogodišnji, 10. festival, sa najvećim brojem sadržaja do sada (62 sadržaja)

obuhvatio je širok spektar događaja - izložbi, radionica, prezentacija, panela, mini sajмова, itd. gdje su učešće uzele javne institucije, državni i privatni univerziteti, nevladine organizacije, privatne kompanije, startupovi, biznis inkubatori i ostali subjekti naučnoistraživačke i inovacione djelatnosti. Programski sadržaji su realizovani na više lokacija u Crnoj Gori - Podgorici, Nikšiću, Cetinju, Pljevljima, Bijelom Polju, Kotoru, Baru, Kolašinu, Tivtu, Ulcinju, Andrijevići i Rožajama. Osnovci u crnogorskim opštinama imali su priliku da uče različite segmente programiranja i njegove primjene u praksi, da se upoznaju sa razvojem video igara i značajem gejming industrije. Takođe, posjetioci su saznali o inovativnim rješenjima iz oblasti vještačke inteligencije, blokčejna, senzorskih i dronskih tehnologija, kao i primjeni najnovijih ICT trendova. Istraživači iz Međunarodne grupe za promociju fizike čestica održali su predavanje za učenike i profesore fizike crnogorskih srednjih škola. U sklopu festivala je realizovana posjeta visokih predstavnika Generalnog direktorata Udruženog istraživačkog centra Evropske komisije (DG JRC) i održana međunarodna konferencija: „Implementacija Strategije pametne specijalizacije u Crnoj Gori”. Takođe, održan je i Sajam S3 projekata na kome su predstavljeni uspješni projekti proistekli iz procesa implementacije Strategije pametne specijalizacije.

Međunarodna saradnja u nauci

Manifest za Frankofonu naučnu diplomatiju potpisan je 26. X 2022. Manifest je krovni dokument, sporazum koji će omogućiti i olakšati proširivanje partnerskih odnosa između država i institucija Univerzitetske agencije za frankofoniju (AUF) u cilju produktivnije i intenzivnije saradnje. Više studenata, nastavnika, istraživača i inovatora imaće mogućnost da učestvuju u brojnim i raznolikim zajedničkim projektima.

Budžet za nauku inovacije u 2023.

Prema Zakonu o budžetu, koji je Skupština donijela 27. XII 2022, za nauku i inovacije u 2023. opredijeljeno je 8,5 miliona eura, tj. 55% više sredstava u odnosu na nekadašnji najveći budžet Ministarstva nauke iz 2020.

OBRAZOVANJE

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje

Sprovedena je podrška prelaska iz vrtića u osnovnu školu uz saradnju predškolskih ustanova, osnovnih škola i roditelja. Odrađen je program tematskih edukacija za roditelje sa modulima za grupe u riziku, kao i program „Uzrasno prilagođavanje režima i fleksibilniji ritam rada u javnim predškolskim ustanovama”. Sprovedena je Kampanja za povećanje stope djece u javnim predškolskim ustanovama, kao i podrška djeci RE populacije u vidu obuka i rada na terenu. Urađena je analiza potreba širenja interaktivnih službi, obuka kadra i uspostavljene su nove interaktivne službe. Nastavljen je program roditeljstva „Brižne porodice” koji se realizuje u saradnji sa kancelarijom Unicef, a započeta je implementacija edukativne podrške djeci na bolničkom liječenju. Otvoren je državni vrtić u Podgorici i licencirana su tri nova privatna vrtića.

Osnovno obrazovanje

Od septembra, školske 2022/2023. u Podgorici je počela sa radom nova osnovna škola. JU Osnovna škola „Novka Ubović” ima kapaciteta za 1.400 učenika u dvije smjene. Škola raspolaže sa 26 učionica i pet kabineta (za hemiju, biologiju, likovnu kulturu i muzičku kulturu) za realizaciju obrazovno-vaspitnog rada. Takođe, u

okviru škole postoji šest terena za košarku (dva unutrašnja i četiri spoljašnja terena), fiskulturna sala sa pomoćnim prostorijama. Obezbijeden je pristup i nesmetano kretanje i funkcionisanje licima sa posebnim obrazovnim potrebama, budući da škola posjeduje lift.

Sa direktorima svih osnovnih i muzičkih škola realizovana su savjetovanja na teme: značaj timskog rada, prevencija i postupanje u slučajevima nasilja, važnost tačnog i blagovremenog unosa podataka u Informacioni sistem obrazovanja Crne Gore (MEIS), ocjenjivanje učenika, inkluzivno obrazovanje sa akcentom na ulogu asistenata u nastavi.

Srednje obrazovanje

Pripremljen je i realizovan Konkurs za upis učenika u prvi razred srednje škole. Upis je, kao i prethodnih godina, realizovan elektronski.

Pripremljen je Nacionalni implementacioni plan razvoja stručnog obrazovanja do 2025. koji predstavlja monitoring ostvarenosti ciljeva i prioriteta Osnabruk deklaracije i Preporuke Savjeta Evrope o stručnom obrazovanju i u skladu je sa Strategijom razvoja stručnog obrazovanja u Crnoj Gori.

Crna Gora se uključila u regionalni projekat „Poboljšanje kvaliteta učenja utemeljenog na radu kroz jačanje uloge organizatora praktičnog obrazovanja” u kome učestvuju i Republika Srbija i Bosna i Hercegovina. Projekat podržava Austrijska agencija za obrazovanje i internacionalizaciju OEAD.

MP i Centar za stručno obrazovanje, uz podršku ETF-a su bili domaćini Ekspertske posjete članova Foruma ETF-a za obezbjeđenje kvaliteta u stručnom obrazovanju koja se odnosi na „Metodologiju za eksternu evaluaciju u Crnoj Gori sa akcentom na srednje stručne škole”, na kome učestvuju oko 30 stručnjaka iz oblasti obezbjeđenja kvaliteta u stručnom obrazovanju iz država kandidata za članstvo u EU, zemalja Mediterana i sa Bliskog istoka.

U okviru projekta Erasmus + „Povezani kroz mobilnost”, koji Centar za stručno obrazovanje sprovodi sa MeOut Association iz Mađarske i Evropskom unijom, koju predstavlja Evropska komisija, devet učenika iz četiri srednje stručne i mješovite škole iz Crne Gore boravilo je mjesec dana u Leptokariji, Pieria – Grčka. U okviru ovog Projekta realizovan je poziv u trajanju od tri mjeseca u Slovačkoj za četiri učenika.

Pripremljena su, u saradnji sa partnerima, i usvojeni na Savjetu za kvalifikacije 33 standarda stručnih kvalifikacija iz sektora Inženjerstvo i proizvodne tehnologije (11), sektora Saobraćaj i komunikacije (7), Zdravstvo i socijalna zaštita (4), Rudarstvo, metalurgija i hemijska industrija (10) i Turizam, trgovina i ugostiteljstvo (1). Ovi standardi osnov su za programe za izradu kvalifikacija nivoa obrazovanja i obrazovnih programa kao i za pripremu ispitnih kataloga za sticanje nacionalne stručne kvalifikacije.

Visoko obrazovanje

Jedanaestu godinu za redom realizuje se Program stručnog osposobljavanja za svršene studente. Završena je prijava korisnika i 2023. će 2.743 osobe imati priliku da se stručno osposobljavaju kod željenog poslodavca.

Inkluzivno obrazovanje

Revidiran je obrazac za IROP, sprovedena savjetovanja po nivoima. U cilju promocije inkluzivnog obrazovanja i zapošljavanja učenika sa smetnjama u razvoju, razvijani su školski programi promocije, kao i tekstovi za promociju inkluzivnog obrazovanja i promociju zapošljavanja. Realizovan je Dan inkluzije 14. oktobar, u saradnji sa Savjetom Evrope.

Podrška za učenike iz Ukrajine

U sklopu realizacije Programa podrške za učenike iz Ukrajine urađena je Analiza podataka i potreba i priprema modela za uključivanje djece u obrazovni sistem, pružena stručna podrška u kreiranju informatora za roditelje o procedurama upisa u predškolske ustanove, osnovne i srednje škole, urađen dizajn i štampanje informatora za roditelje, omogućena stručna podrška u pripremi analize pravne regulative za upis djece u predškolskim, osnovnim i srednjim školama, kao i podrška u pripremi analize dodatnih stanja rizika i preporuke za postupanje u prepoznatim rizicima (smetnje i teškoće u razvoju itd), opremanje namještajem i didaktičkim materijalima/nastavnim sredstvima, urađena nadogradnja informacionog sistema za praćenje podataka u, i izvan Sistema.

Realizovano je savjetovanje timova za podršku kroz angažman ukrajinskih pedagoških radnika kao suportativnih saradnika, iz angažman specijalnog nastavnika.

IT

U prethodna dva mjececa sve srednje škole su kompletne pokrivene računarskom mrežom. Do sad su bile pokrivene kancelarije uprave, zbornica i računarska učionica, dok je sada riješeno da LAN i internet stigne do svakog kabineta.

RE populacija

U skladu sa Akcionim planom za sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025, Ministarstvo prosvjete, je obezbijedilo sredstva za isplatu stipendija za srednjoškolce i studente romske i egipćanske zajednice za period septembar/decembar, školske i akademske 2022/2023, u iznosu od 54.360 eura.

Obezbiđen je besplatan prevoz za oko 600 učenika/ca osnovnih škola RE populacije u Podgorici, Nikšiću, Beranama i na Cetinju.

Nastavilo se sa angažovanjem saradnika/ca (medijatori) u socijalnoj inkluziji RE u obrazovanju, shodno normativu. Ova praksa se pokazala kao izuzetno korisna za obuhvat djece RE populacije sistemom obrazovanja, kao i za smanjenje drop-outa. Angažovana su 24 saradnika (medijatora) u osnovnim školama u Podgorici, Nikšiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.

KULTURA

Normativni okvir

MKM intenzivno radi na pripremi Nacionalnog programa razvoja Kulture, kao krovnog strateškog dokumenta u oblasti kulture, kojim će se utvrditi ciljevi i prioriteti razvoja kulture za naredni petogodišnji period i odrediti organizacione, finansijske i administrativne mjere za njihovo ostvarivanje na teritoriji Crne Gore. Tokom

2022, sprovedeni su javni pozivi za konsultovanje kulturnih djelatnika i svih zainteresovanih subjekata da daju svoj doprinos izradi ovog dokumenta. U odnosu na navedeno, MKM trenutno sprovodi sveobuhvatno istraživanje u cilju identifikovanja problema i potreba kulturne scene u Crnoj Gori, odnosno izrade analize stanja koja će predstavljati polaznu osnovu za definisanje strateških ciljeva novog Nacionalnog programa razvoja kulture.

Mjere podrške za oblast kulture na nacionalnom nivou

MKM je 2. VIII 2022. donijelo Odluku o sufinansiranju programa i projekata od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva u 2022., na osnovu koje je podržano 155 projekata u ukupnom iznosu od 613.905,00 eura, i to: 22 projekta iz oblasti likovne umjetnosti, 11 projekata iz oblasti muzičke i muzičko-scenske djelatnosti, 35 projekata iz oblasti književnosti, 5 projekata iz oblasti književnog prevođenja, 8 časopisa iz oblasti kulture i umjetnosti, 14 pozorišnih produkcija, 24 manifestacije i festivala, 5 projekata zajedničkog crnogorskog učešća na međunarodnim manifestacijama i festivalima, 31 projekat iz Programa razvoja kulture na sjeveru.

Vlada je 10. XI 2022. donijela Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2022. kojim je podržano 17 projekata u ukupnom iznosu od 230.400,00 eura. Strateški cilj Programa je obezbjeđivanje sveobuhvatnog i ravnomjernog tretmana kulturne baštine Crne Gore kroz četiri operativna cilja odnosno mjere: arheološka i konzervatorska istraživanja, izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera, edukacija i doedukacija, prezentacija i popularizacija kulturne baštine.

MKM je 21. XII 2022. donijelo Odluku o sufinansiranju projekata i programa od značaja za podsticaj i razvoj kreativnih industrija za 2022. kojim je podržano 33 projekta u ukupnom iznosu od 172.367,00 eura. Na odnosu ove Odluke, podržana su 4 projekta iz oblasti digitalne umjetnosti; 11 projekata iz oblasti industrijskog, modnog i grafičkog dizajna; 3 projekta iz oblasti uspostavljanja ICT proizvoda; 7 projekata iz oblasti kreativnog zanatstva i 8 projekata iz oblasti izdavaštva.

Programi Evropske unije i Savjeta Evrope

Manifestacija Dani evropske baštine je po petnaesti put organizovana u 8 opština, sa 33 događaja u periodu od 26. IX do 3. X 2022.

U saradnji sa Savjetom Evrope i Evropskom komisijom, organizovano je takmičenje za mlade kreatore kulturne baštine, koje poziva djecu uzrasta od 6 do 17 godina da kroz vizuelni materijal predstave segmente kulturnog nasljeđa koje smatraju posebno značajnim.

U okviru poziva za dostavljanje priča o evropskoj kulturnoj baštini koji je MKM realizovalo u saradnji sa SE i EK kao dio manifestacije Dani Evropske baštine, priča Centra za izučavanje i revitalizaciju tradicionalnih igara i pjesama iz Kolašina odabrana je među 11 najboljih u Evropi.

MKM i Desk za Kreativnu Evropu nastavili su sa promocijom otvorenih poziva u okviru programa Kreativna Evropa koji su namjenjeni crnogorskom sektoru kulture i kreativnih industrija u cilju pospješivanja učešća naših umjetnika, institucija i organizacija i njihove konkurentnosti na evropskom nivou.

U okviru IPA Prekograničnog programa saradnje Italija-Albanija-Crna Gora, MKM je u svojstvu vodećeg partnera nastavilo sa implementacijom projekta „3C – Prekogranična razmjena sa ciljem razvoja kulturnih i kreativnih industrija“. U okviru ovog projekta je u periodu od 21 - 29. XI 2022. organizovana umjetnička rezidencija u Kreativnom habu u Kotoru u cilju umrežavanja italijanskih, albanskih i crnogorskih umjetnika iz oblasti dizajna, ilustracija, video arta, 3D mapinga,

savremenog pozorišnog izraza sa osvrtom na kulturu sjećanja lokalne zajednice, lokalnih muzičkih izraza u savremenim reinterpetacijama, savremenog koncepta VR video igre i modnog dizajna.

MKM je u okviru predsjedavanja Procesom saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEEC) 16. XII 2022. organizovalo sastanak ministara zaduženih za kulturu u učesnicama Procesa, na temu *Kreativne industrije kao pokretač održivog razvoja u oblasti kulture*. Sastanak je bio prilika za razmjenu iskustava u oblasti kulturnih politika i razgovor o modalitetima za umrežavanje i međunarodno povezivanje sektora kulture u učesnicama Procesa.